

Polska w misjach i operacjach międzynarodowych poza granicami państwa

Polityka - Bezpieczeństwo - Doświadczenia

**Redakcja naukowa
Dariusz S. Kozerański**

Zielonka 2021

Recenzent: dr hab. Piotr Rozwadowski prof. WWSB

Zespół Redakcyjny: Witalis Pawłowski
Ewa Szymanowska

Projekt okładki: Ewa Szymanowska

Wydawca: Wojskowy Instytut Techniczny Uzbrojenia
ul. Wyszyńskiego 7, 05-220 Zielonka
tel. (22) 7614425, fax: (22) 761 44 45
e-mail: oniw@witu.mil.pl, witu@witu.mil.pl

ISBN 978-83-962484-2-8

Druk i oprawa: Wojskowy Instytut Techniczny Uzbrojenia

Nakład: 50 egz.

Poland in international missions and operations out of state areas

Policy - Security - Experience

**Scientific edition
Dariusz S. Kozerański**

Zielonka 2021

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie (płk rez. prof. zw. dr hab. Dariusz S. Kozerański)	7
Rozdział 1. Międzynarodowe działania pokojowe i stabilizacyjne z udziałem Polski jako wyzwanie strategiczne dla bezpieczeństwa narodowego (płk rez. prof. zw. dr hab. Dariusz S. Kozerański)	11
Rozdział 2. Kombatanci misji i operacji pokojowych w społeczeństwie w latach 1999 – 2019 (płk w st. spocz. dr Czesław Marcinkowski).....	25
Rozdział 3. Geneza udziału Polski w misjach pokojowych – z perspektywy peacekeepera (płk w st. spocz. Tadeusz Krzywda)	37
Rozdział 4. Polska i Polacy w pokojowych misjach ONZ – I zmiana Polskiej Wojskowej Jednostki Specjalnej w Doraźnych Siłach Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie. Refleksje i doświadczenia uczestnika (płk w st. spocz. dr Adam Cichosz)	49
Rozdział 5. Systemy prawne w operacjach pokojowych ONZ w aspekcie prawa użycia broni na przykładzie PKW UNIFIL w Libanie (mjr rez. dr Rafał Piotr Depczyński)	67
Rozdział 6. Zagrożenia środowiska bezpieczeństwa polskich kontyngentów wojskowych w Libanie – doświadczenia i perspektywy (ppłk rez. dr Piotr Lotarski)	87
Rozdział 7. Bezpieczeństwo na Wzgórzach Golan - implikacje wojny domowej w Syrii i działań grup terrorystycznych na UNDOF i państwa kontrybuujące (płk w st. spocz. dr Andrzej Ostrowski)	111
Rozdział 8. Misja UNDOF w Syrii w kontekście zaangażowania Polski w proces utrzymania bezpieczeństwa na Bliskim Wschodzie (płk w st. spocz. dr Andrzej Ostrowski)	137
Rozdział 9. Reagowanie na sytuacje kryzysowe w międzynarodowych działaniach stabilizacyjnych na przykładzie aktywności operacyjnej 1. Grupy Bojowej III Zmiany PKW w ramach misji “Iraqi Freedom” (gen. bryg. rez. dr Jerzy Gut)	161
Rozdział 10. Przygotowanie zasobów osobowych do realizacji zadań przez kontyngenty wojskowe w Afganistanie na przykładzie 6. Brygady Powietrznodesantowej w ramach XI Zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego (gen. w st. spocz. dr Bogdan Tworowski)	185
Załączniki	211
Biogramy autorów	220

CONTENS

Introduction (Dariusz S. Kozerański)	7
Chapter 1. International peace and stabilization activity with Poland's participation as strategic challenge of national security (Dariusz S. Kozerański)	11
Chapter 2. Combatants of peace missions and operations in society in years 1999-2019 (Czesław Marcinkowski).....	25
Chapter 3. Genesis of Poland's participation in peace missions – from peacekeeper's perspective (Tadeusz Krzywda)	37
Chapter 4. Poland and Poles in UN peace missions – Ist rotation of Polish Special Logistic Unit in UNEF II in Middle East. Reflections and experience (Adam Cichosz)	49
Chapter 5. Low systems in UN peace operations in aspect of weapon's using on example Polish Military Contingent in UNIFIL in Lebanon (Rafał Piotr Depczyński)	67
Chapter 6. The threats of Polish Military Contingents' security environment in Lebanon – experience and perspectives (Piotr Lotarski)	87
Chapter 7. The security on Golan Hills - implications of the civil war in Syria and activities of terroristic groups on UNDOF and participants' states (Andrzej Ostrowski)	111
Chapter 8. The UNDOF mission in Syria in the context of the engagement of Poland into the process of the maintenance of the security on Middle East (Andrzej Ostrowski)	137
Chapter 9. The crisis reactions in international stabilization activity on example of operational activity of 1. Combat Group III rotation Polish Military Contingent in "Iraqi Freedom" mission (Jerzy Gut)	161
Chapter 10. The preparation of personal resources to the tasks' realization by military contingents in Afghanistan on the example 6. Airborne Brigades within the framework of XI rotation of Polish Military Contingent (Bogdan Tworkowski)	185
Appendixes	211
Biographies of authors	220

Wprowadzenie

Jednym z najtrudniejszych okresów w dziejach naszej cywilizacji w wymiarze bezpieczeństwa międzynarodowego była pierwsza połowa XX wieku, związana z wybuchem dwóch wojen światowych, których tragiczne skutki w aspektach politycznym, gospodarczym a przede wszystkim humanitarnym, nie miały sobie równych w dziejach ludzkości. Druga połowa XX wieku to czasy dynamicznego rozwoju postępu technicznego, którego wykorzystanie miało charakter nie tylko pokojowy. Potwierdzeniem tych mało optymistycznych wniosków były prowadzone w tym okresie konflikty zbrojne (o zasięgu regionalnym i lokalnym). Należy jednocześnie podkreślić, iż znaczący wpływ na ich przebieg miały niejednokrotnie czynniki społeczno-kulturowe, religijne i skład etniczny ludności zamieszkującej rejony objęte zasięgiem działań zbrojnych.

Już od 1948 r., społeczność międzynarodowa chcąc doprowadzić do realizacji postanowień ONZ, podejmowała w ramach operacji pokojowych¹ (z udziałem obserwatorów lub kontyngentów wojskowo-cywilnych) próby zapobiegania wybuchom i zmniejszania negatywnych skutków konfliktów zbrojnych.

Zakończenie okresu tzw. zimnej wojny (czyli dwubiegunowego podziału świata) na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku, nie oznaczało zmniejszenia liczby konfliktów zbrojnych. Dość jaskrawymi przykładami prowadzonych wówczas wojen lokalnych i towarzyszących im międzynarodowych operacji pokojowych (w tym m.in. operacji wymuszania pokoju) z udziałem kontyngentów wojskowo-cywilnych pod kierownictwem ONZ i innych organizacji (np.: OBWE, NATO, UE) były konflikty w Zatoce Perskiej, w byłej Jugosławii, na Haiti i w Czeczenii.

Schyłek wieku XX i początek XXI to okres zaangażowania sił międzynarodowych (pod dowództwem NATO i przy poparciu ONZ) w stabilizację sytuacji w serbskiej prowincji Kosowo (od 1999 r.). Z kolei atak na Centrum Handlu Światowego w Nowym Jorku (11 września 2001 r.) stanowił swoisty przełom w sposobie postrzegania skali zagrożeń ze strony terroryzmu międzynarodowego. Polityczno-militarną formą reakcji na ten akt agresji było rozpoczęcie tzw. operacji antyterrorystycznej w Afganistanie pod przywództwem

¹ „Operacja pokojowa” - rozumiana jest jako zespół działań podejmowanych przez podmioty stosunków międzynarodowych w celu zapobiegania, przerywania, łagodzenia, ograniczania lub wygaszania konfliktów zbrojnych o charakterze międzypaństwowym (międzynarodowym) lub wewnętrznym poprzez interwencję sił pokojowych posiadających mandat organizacji międzynarodowej na przywrócenie i utrzymanie pokoju w rejonie sytuacji kryzysowej, D. S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999. Konflikty - interwencje - bezpieczeństwo*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2012, s. 42.

Stanów Zjednoczonych (od 2002 r. także i Polski). Należy podkreślić, iż działania tego typu stanowią nowy rodzaj operacji wielonarodowych. Atak sił koalicji sprzymierzonych państw pod przywództwem Stanów Zjednoczonych w Iraku w 2003 r. miał podobny charakter w aspekcie wojskowym. Ta interwencja zbrojna nie uzyskała poparcia ze strony ONZ, NATO lub UE, a zaangażowanie w niej części państw (w tym Polski) może tylko świadczyć o znaczących rozbieżnościach w sposobie postrzegania problemu budowy i utrzymania bezpieczeństwa i jego legitymizacji w środowisku międzynarodowym.

W niniejszej publikacji zamieszczone zostały opracowania doświadczonych badaczy dotyczące tematyki całej publikacji zbiorowej. Obok przybliżenia problemu operacji pokojowych jako środka stabilizacji sytuacji w środowisku międzynarodowym ujęto w niej zagadnienia dotyczące działań pokojowych (stabilizacyjnych²) na Bliskim Wschodzie, Bałkanach, Azji i Afryce. Na podkreślenie zasługuje szerokie wykorzystanie w artykułach niepublikowanych wcześniej materiałów źródłowych oraz najnowszej polskiej i obcojęzycznej literatury przedmiotu. Istotny wpływ na wartość publikacji ma również to, że znacząca część prezentowanych opinii oparta jest na osobistych doświadczeniach Autorów oraz badaniach przeprowadzonych w rejonach ww. konfliktów, którzy zdobywali je, biorąc udział w operacjach międzynarodowych prowadzonych na Bliskim Wschodzie, Bałkanach, Kaukazie, Afganistanie i Iraku.

Zespół autorski reprezentuje liczne ośrodki i instytucje badawcze i organizacje pozarządowe zajmujące się poruszaną w opracowaniu tematyką (takie jak: Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Bractwo Weteranów, Stowarzyszenie Kombatantów Misji Pokojowych ONZ). Z tego też względu prezentowane w publikacji osobiste poglądy naukowe autorów, często odbiegają od tradycyjnego rozumienia poruszanej w niej problematyki, ukazując omawiane procesy i zjawiska w aktualnej i możliwie szerokiej oraz oryginalnej perspektywie.

Mam nadzieję, że oddana właśnie do rąk Czytelników publikacja spotka się z przychylnym przyjęciem i zainteresowaniem oraz przyczyni się do przybliżenia tematyki działań pokojowych i stabilizacyjnych prowadzonych w XX i XXI wieku. Składam jednocześnie serdeczne podziękowania współautorom za podzielenie się wynikami badań oraz wiedzą

² „Operacja/działania stabilizacyjne” - interpretowane są w niniejszym opracowaniu jako działania z użyciem sił zbrojnych, podejmowane przez państwa, organizacje międzynarodowe lub koalicje państw (nie zawsze z poparciem społeczności międzynarodowej) w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju oraz obalenia władz nierespektujących zasad przestrzegania praw człowieka w rejonie operacji (konfliktu), *Działania stabilizacyjne – aspekty strategiczne. Konflikty, interwencje, bezpieczeństwo*, red. D. S. Kozerański, Warszawa 2011, s. 16.

z zakresu szeroko pojmowanych działań i ściśle związanych z nimi doświadczeń, mogących mieć istotne znaczenie dla procesu utrzymania bezpieczeństwa międzynarodowego.

Prof. zw. dr hab. Dariusz S. Kozerański

(Katedra Bezpieczeństwa Narodowego, Instytut Nauk Politycznych i Stosunków
Międzynarodowych, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych,
Uniwersytet Jagielloński)

Rozdział 1. Międzynarodowe działania pokojowe i stabilizacyjne z udziałem Polski jako wyzwanie strategiczne dla bezpieczeństwa narodowego

Streszczenie

W niniejszym opracowaniu zostały przedstawione zagadnienia dotyczące wyzwań strategicznych wynikających z zaangażowania polskich kontyngentów wojskowych w międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne prowadzone przed i po wstąpieniu Polski do NATO. Przybliżone zostały zagrożenia, szanse i zadania wykonywane podczas tych operacji. Ponadto wskazane zostały szanse i zagrożenia strategiczne wynikające z udziału Sił Zbrojnych RP w operacjach pokojowych i stabilizacyjnych. Należy dodać, iż znacząca część opinii autora została oparta na wynikach badań terenowych prowadzonych w strefach działań wojennych oraz stabilizacyjnych podczas operacji stabilizacyjnych na Bałkanach (Bośnia i Hercegowina, Kosowo), w Afganistanie i Iraku.

Słowa kluczowe: wyzwania polskich kontyngentów wojskowych, operacje pokojowe, operacje stabilizacyjne, szanse i zagrożenia strategiczne

Abstract

In the elaboration were introduced problems concerning strategic challenges of Polish Military Contingents' participation in international peace and stabilization operations. The threats, chances and tasks and scale of polish participation in peace support operations were introduced before and after joining NATO by Poland. Besides, the strategic chances and threats were indicated in aspect of the participation of Polish Armed Forces in aforementioned operations. Additionally, the significant part of the author's opinion was based on the field researches in zones of war-activities and areas of stabilization during the NATO operation on Balkans (Bosnia and Herzegovina, Kosovo), in Afghanistan and Iraq.

Key words: Challenges of Polish Military Contingents, peace operations, stabilization operations, strategic chances and threats

Wprowadzenie

Początek lat dziewięćdziesiątych XX wieku, poza rozpadem dwublokowego podziału świata, przyniósł znaczący wzrost liczby regionalnych i lokalnych konfliktów zbrojnych⁴.

³ Prof. zw. dr hab. Dariusz Kozerański – Uniwersytet Jagielloński, Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych, Katedra Bezpieczeństwa Narodowego. Uczestnik operacji wsparcia pokoju SFOR w Bośni i Hercegowinie, prowadził badania terenowe w strefach działań wojennych i stabilizacyjnych w Iraku, Afganistanie, Kosowie, Mołdawii, Jordanii. Aktywny działacz Bractwa Weteranów w Polsce oraz Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ, posiada status weterana operacji poza granicami państwa.

⁴ Zmiany charakteru i intensywności konfliktów zbrojnych lat dziewięćdziesiątych (szczególnie tych wewnątrzpaństwowych) i związane z nimi akty przemocy (akty ludobójstwa, „czyszczenie etniczne”, stosowanie taktyki „spalonej ziemi”, eksterminacja w obozach jenieckich lub obozach uchodźców, gwałty na tle narodowym, etnicznym lub religijnym, połączone z diametralną zmianą stosunku walczących stron do personelu międzynarodowych sił pokojowych i stabilizacyjnych – stawiały przed tymi ostatnimi całkowicie nowe wyzwania, z którymi społeczność międzynarodowa nie zawsze potrafiła sobie skutecznie radzić, szerzej

Społeczność międzynarodowa podejmowała próby ich rozwiązania lub ograniczania na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych, które najczęściej skutkowały powoływaniem komisji kontroli i nadzoru oraz misji obserwacyjnych⁵, a następnie operacji pokojowych z wykorzystaniem komponentów wojskowo-cywilnych⁶. Obok kontynuowanej już od lat siedemdziesiątych operacji UNDOF w Syrii, pododdziały polskie uczestniczyły w działaniach pokojowych prowadzonych w Zatoce Perskiej, Kambodży, Libanie, na Haiti oraz w byłej Jugosławii. Początek nowego stulecia i związane z nim nowe wyzwania bezpieczeństwa, spowodował konieczność zaangażowania społeczności międzynarodowej w operacje stabilizacyjne w ramach tzw. wojny z terroryzmem⁷. Polskie kontyngenty wojskowe (PKW) brały wówczas udział w operacjach w Afganistanie i Republice Iraku prowadzonych pod przywództwem polityczno-militarnym Stanów Zjednoczonych i NATO.

Należy podkreślić, iż inicjatywy międzynarodowe podejmowane w celu przeciwdziałania, przerwania dalszej eskalacji oraz zmniejszaniu skutków konfliktów zbrojnych o różnej skali i intensywności podejmowane były z różnym rezultatem. Włączanie się w proces utrzymania bezpieczeństwa międzynarodowego Organizacji Narodów Zjednoczonych (od drugiej połowy XX wieku), wiązało się z prowadzeniem operacji pokojowych, które miały ograniczać lub zapobiegać eskalacji lokalnych i regionalnych konfliktów zbrojnych oraz wspierać poszkodowaną w nich ludność cywilną poprzez zapewnienie jej szeroko rozumianej pomocy humanitarnej. Z kolei, w ramach operacji stabilizacyjnych⁸ podejmowanych przez organizacje międzynarodowe lub koalicje państw

zob. D. S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999. Konflikty – interwencje - bezpieczeństwo*, Toruń 2012, s. 157 i nast.

⁵ Polski personel wojskowy już od 1953 roku uczestniczył w komisjach kontroli i nadzoru w Korei i Indochinach (Komisja Nadzorcza Państwa Neutralnych w Korei 1953-1973; Międzynarodowe Komisje Nadzoru i Kontroli w Indochinach 1954-1969), a następnie w misji obserwacyjnej w Nigerii (Międzynarodowa Grupa Obserwatorów w Nigerii 1968-1970). W misjach tego typu brał udział nieuzbrojony personel wojskowy, co miało potwierdzać neutralny charakter wykonywanych działań obserwacyjnych.

⁶ Operacja pokojowa - to zespół działań podejmowanych przez podmioty stosunków międzynarodowych w celu zapobiegania, przerywania, łagodzenia, ograniczania lub wygaszania konfliktów zbrojnych o charakterze międzypaństwowym (międzynarodowym) lub wewnętrznym poprzez interwencję sił pokojowych posiadających mandat organizacji międzynarodowej na przywrócenie i utrzymanie pokoju w rejonie sytuacji kryzysowej, D. S. Kozerański, 2012. *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999...*, s. 42.

⁷ Ataki terrorystyczne z 11 września 2001 r. na World Trade Centre oraz Pentagon zapoczątkowały serię działań i operacji, które zadaniem Georga W. Busha miały być wymierzone w ich organizatorów oraz państwa wspierające międzynarodowy terroryzm.

⁸ Pojęcie operacje/działania stabilizacyjne jest rozumiane jako działania z użyciem komponentów sił zbrojnych, policyjnych, podejmowane przez organizacje międzynarodowe lub koalicje państw (nie zawsze z poparciem/mandatem społeczności międzynarodowej) w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju oraz

(nie zawsze z poparciem/mandatem społeczności międzynarodowej) w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju oraz obalenia władz nierespektujących zasad przestrzegania praw człowieka w rejonie konfliktu, prowadzono również operacje o charakterze ofensywnym (bojowym).

Warto przypomnieć, iż aktywność kontyngentów Wojska Polskiego w ramach międzynarodowych operacji pokojowych w latach 1973-1989 ograniczała się do wykonywania zadań o charakterze logistycznym⁹. Na zaakcentowanie zasługuje również zapoczątkowanie procesu współdziałania z kanadyjskimi jednostkami logistycznymi podczas operacji UNEF II w Egipcie (1973), które następnie było kontynuowane w ramach operacji UNDOF w Syrii (od 1974) oraz UNTAG w Namibii (1989-1990). Należy podkreślić, iż w okresie tzw. zimniej wojny, tego typu współpraca dwóch kontyngentów wojskowych państw z dwóch wrogich sobie bloków polityczno-militarnych, miała miejsce po raz pierwszy¹⁰.

Przełom lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX zapoczątkował proces transformacji ustrojowej państwa polskiego, które stało się po raz pierwszy od zakończenia drugiej wojny światowej w pełni suwerennym podmiotem w środowisku międzynarodowym. Władze polskie mogły podjąć trud samodzielnego określania interesów narodowych i celów strategicznych w obszarze bezpieczeństwa państwa (zewnętrznego i wewnętrznego). Świeżo odzyskana samodzielność w prowadzeniu własnej polityki zagranicznej (niezależnej już od decyzji Kremla) miała również znaczący wpływ na podejmowanie w pełni suwerennych

obalenia władz nierespektujących zasad przestrzegania praw człowieka w rejonie operacji (konfliktu), *Działania stabilizacyjne – aspekty strategiczne. Konflikty, interwencje, bezpieczeństwo*, red. D.S. Kozerański, Warszawa 2011, s. 7.

⁹ W omawianym okresie w ramach operacji pokojowych wykonywano głównie zadania operacyjne (np. takie jak: patrolowanie strefy rozdzielania wojsk; obserwacja i monitorowanie przemieszczania wojsk i ludności cywilnej stron konfliktu, prowadzenie punktów kontrolnych na granicach państwowych i stref odpowiedzialności danej misji) oraz zadania logistyczne (np. takie jak: rozbudowa infrastruktury i fortyfikacji baz, punktów kontrolnych i punktów obserwacyjnych; pomoc medyczna; usługi transportowe; dowóz żywności i wody; serwisowanie i naprawa sprzętu oraz uzbrojenia; rozminowanie terenu). Do 1992 r. kontyngenty WP w ramach operacji pokojowych prowadzonych pod auspicjami ONZ wykonywały zadania o charakterze logistycznym.

¹⁰ Polska jako pierwsze państwo Układu Warszawskiego wysłała zwarty kontyngent wojskowy do udziału w operacji pokojowej UNEF II w 1973 roku. Wcześniej państwa bloku wschodniego - w pełni zależne politycznie i militarnie od Związku Radzieckiego - delegowały jedynie grupy nieuzbrojonych obserwatorów wojskowych. Należy podkreślić, iż mimo tego, że zarówno ZSRR, jak i USA w omawianym okresie nie wysyłały swoich kontyngentów do udziału w operacjach pokojowych, to poprzez ich pozycję stałych członków w Radzie Bezpieczeństwa ONZ oraz kluczowe role w sojuszach polityczno-militarnych, takich jak NATO i UW, miały znaczący wpływ zarówno na skład narodowy poszczególnych operacji pokojowych, jak i na państwa sojusznicze, które obok działań pokojowych realizowały interesy swoich sojuszników i bloków polityczno-militarnych.

decyzji o udziale polskich kontyngentów wojskowych w operacjach pokojowych prowadzonych pod auspicjami ONZ oraz innych organizacji międzynarodowych¹¹.

Proces umacniania państwowości III RP w tamtym okresie sprowadzał się między innymi do¹²: zaangażowania we wprowadzanie, a następnie utrwalanie demokracji i systemu gospodarki wolnorynkowej; dążenia do stopniowej integracji w wymiarze politycznym, gospodarczym, społecznym i militarnych z państwami Europy Zachodniej i bliskiej kooperacji ze Stanami Zjednoczonymi; prowadzenia działań patrolnych wobec mniejszych państw regionu (państwa bałtyckie Litwa Łotwa, Estonia); promowania demokracji wobec Ukrainy i Białorusi; rozwijania współpracy polityczno-wojskowej z państwami sąsiedzkimi (Niemcami, Litwą, Czechami, Słowacją, Ukrainą); zaangażowania w inicjatywy regionalne (Trójkąt Weimarski: Francja – Niemcy – Polska, Grupa Wyszehradzka: Czechy – Polska – Węgry - Słowacja).

Zasadnicze cele strategiczne Polski w omawianym okresie w dziedzinie bezpieczeństwa to¹³: wzmacnianie własnego potencjału obronnego; ochrona i zapewnienie bezpieczeństwa narodowego państwa poprzez poszukiwanie nowych partnerów strategicznych na Zachodzie jako przeciwwagi dla ewentualnego neoekspansjonizmu Rosji; wypracowanie własnych koncepcji strategicznych bezpieczeństwa państwa (szczególnie istotnych w okresie samodzielności strategicznej RP w latach 1989-1999); spowodowanie wyprowadzenia z terytorium Polski wojsk radzieckich; zapewnienie bezpieczeństwa narodowego poprzez członkostwo w NATO i UE; rozwój dziedzin gospodarki dostarczających nowoczesnych zasobów i zdolności do zapewnienia bezpieczeństwa państwa; prowadzenie polityki międzynarodowej sprzyjającej wzmocnieniu bezpieczeństwa Polski i przyczyniającej się do kształtowania stabilnego i pokojowego środowiska międzynarodowego.

W okresie tzw. zimnej wojny Polska była pierwszym i przez długie lata jedynym państwem bloku wschodniego biorącym tak częsty i aktywny udział w międzynarodowych operacjach pokojowych i wojskowych misjach obserwacyjnych. Uzyskiwane doświadczenia

¹¹ Szerzej zob.: D. S. Kozerański, 2012. *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999...*, s. 158 i nast.

¹² Szerzej zob.: *Biała księga bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Wyd. BBN, Warszawa 2013, s. 33-35; D. S. Kozerański, 2012. *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999...*, s. 159-160.

¹³ Na podstawie materiałów z prac zespołu „Interesów narodowych i celów strategicznych” opracowywanych w ramach Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego objętego patronatem prezydenta RP, w których autor niniejszego opracowania twórczo uczestniczył w latach 2010-2012, szerzej zob. *Biała księga...*, s. 34 i nast.

oraz poziom wykonywanych zadań mandatowych pozytywnie wpływały na wizerunek PRL, jako państwa znacząco zaangażowanego w proces umacniania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego, mimo braku samodzielności w prowadzeniu własnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa¹⁴.

Polskie kontyngenty wojskowe w latach 90-tych ubiegłego wieku zaczęły brać udział w operacjach pokojowych i stabilizacyjnych na Bałkanach prowadzonych przez NATO pod auspicjami ONZ (IFOR, SFOR, KFOR)¹⁵, a następnie w Afganistanie i Iraku prowadzonych przez NATO (ISAF, NTMI) lub koalicje państw (*Enduring Freedom* – Afganistan; *Iraqi Freedom* – Irak)¹⁶. Należy podkreślić, iż we wszystkich z wymienionych operacji międzynarodowych rolę państwa przewodzącego/wiodącego w wymiarze polityczno-militarnym (Lead Nation) odgrywały Stany Zjednoczone.

Zagrożenia bezpieczeństwa

Istotne znaczenie dla procesu przygotowania, prowadzenia oraz wycofywania międzynarodowych sił pokojowych z rejonu operacji pokojowych prowadzonych w XX i XXI wieku miały i mają zasadnicze zagrożenia bezpieczeństwa takie jak¹⁷:

- rozbieżności w postrzeganiu priorytetów w obszarze bezpieczeństwa wśród państw członkowskich ONZ, NATO, UE;
- zderzenie realnych możliwości (zdolności) ONZ, NATO, UE z ambicjami politycznymi państw wiodących;
- wykorzystywanie ww. organizacji jako narzędzia do realizacji interesów globalnych (USA, ChRL) i regionalnych (Rosja, Niemcy, Francja, W. Brytania, Włochy, Turcja) przez poszczególnych aktorów/graczy strategicznych;

¹⁴ Szerzej zob. D.S. Kozerański, *Działania pokojowe i stabilizacyjne w polskiej polityce bezpieczeństwa – skutki i perspektywy* [w:] *Bezpieczeństwo Polski w XX i XXI wieku*, red. H. Ćwięk, M. Siewier, Częstochowa 2018, s.129 i nast.

¹⁵ IFOR - Implementation Forces; SFOR - Stabilization Forces; KFOR - Kosovo Forces.

¹⁶ Zob. więcej: D. S. Kozerański, *Irregular Warfare as a Primary Threat to Multinational Stabilization Forces in Afghanistan (2002-2011)*, [w:] *Regular and Irregular Warfare: Experiences of History and Contemporary Armed Conflicts*, Institute for Strategic Research, Belgrade 2012, s. 167-178; idem, *Międzynarodowe działania stabilizacyjne w świetle doświadczeń X zmiany PKW Irak w 2008 roku*, Warszawa 2010.

¹⁷ D. S. Kozerański, *Polskie kontyngenty wojskowe w międzynarodowych operacjach NATO – strategiczne szanse czy zagrożenia?* [w:] *Transformacja Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego a uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne tego procesu*, red. M. Kulczycki, M. Musioł, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2020, s. 248 i nast.

- pogłębianie istniejących i tworzenie nowych podziałów wewnątrz ww. organizacji międzynarodowych (starzy członkowie – nowi; uczestniczący – niezaangażowani)¹⁸;
- angażowanie NATO w operacje międzynarodowe (w krótko- i średnioterminowej perspektywie strategicznej) bez określenia (uwzględnienia) ich realistycznego skutku (tzw. end-state – np. podczas operacji ISAF w Afganistanie);
- pogłębiające się różnice w poziomie poparcia społeczeństw poszczególnych państw dla prowadzenia operacji pokojowych i stabilizacyjnych;
- rozwój korupcji związanej z operacjami pokojowymi i humanitarnymi.

Szanse strategiczne

W skutecznym prowadzeniu operacji międzynarodowych z wykorzystaniem komponentów wojskowo-cywilnych (w tym operacji pokojowych i stabilizacyjnych) społeczność międzynarodowa, reprezentowana przez organizacje międzynarodowe, upatruje możliwości wykorzystania kluczowych szans strategicznych, do których można zaliczyć¹⁹:

- stabilizację sytuacji w różnych państwach i rejonach świata (np. na Bliskim Wschodzie, Europie Wschodniej, Bałkanach, Azji Centralnej, Afryce);
- realną możliwość dostarczenia (udzielenia) pomocy humanitarnej osobom poszkodowanym;
- budowanie pozytywnego wizerunku organizacji międzynarodowych, państw zaangażowanych w ww. operacje (ONZ, UE, NATO, OBWE);
- podnoszenie poziomu interoperacyjności państw uczestniczących we wspólnej realizacji zadań w ramach operacji pokojowych i stabilizacyjnych.

Zadania polskich kontyngentów wojskowych w operacjach międzynarodowych i stabilizacyjnych

Od 1951 roku miała miejsce ewolucja zadań wykonywanych przez żołnierzy i kontyngenty Wojska Polskiego w operacjach pokojowych, a następnie stabilizacyjnych. W XX wieku żołnierze Wojska Polskiego w ramach tych operacji międzynarodowych realizowali następujące zadania: obserwacyjne (1953-1973); logistyczne i obserwacyjne (1973-1992); operacyjne, logistyczne i obserwacyjne (1992-2003); bojowe, operacyjne,

¹⁸ Przykładowo operacje: ISAF w Afganistanie, problem operacji koalicyjnej „Iraqi Freedom” w Iraku, udział w operacji w Libii.

¹⁹ D. S. Kozerański, *Polskie kontyngenty wojskowe w międzynarodowych operacjach NATO...*, s. 250 i nast.

szkoleniowo-doradcze, logistyczne i obserwacyjne (2003-2021).

W XXI wieku w latach 2003-2021 polscy żołnierze wykonywali poza zadaniami logistycznymi, obserwacyjnymi i operacyjnymi²⁰ także zadania bojowe i szkoleniowo-doradcze. Te ostatnie - zadania bojowe i szkoleniowo-doradcze - związane były głównie z zaangażowaniem kontyngentów WP w operacje stabilizacyjne na terytorium Afganistanu i Iraku.

Należy podkreślić, iż zmiany ustrojowo-gospodarcze w Polsce zapoczątkowane w 1989 roku wiązały się również ze konkretnymi działaniami mającymi na celu integrację z zachodnimi strukturami bezpieczeństwa. W pełni niezależna polityka zagraniczna Rzeczypospolitej Polskiej przekładała się między innymi na:

- udział kontyngentów Wojska Polskiego w operacjach międzynarodowych prowadzonych pod przywództwem Stanów Zjednoczonych w Zatoce Perskiej (1991) i na Haiti (1994)²¹;
- przystąpienie i aktywne uczestnictwo w programie „Partnerstwo dla pokoju” (od 1994 r.)²²;
- udział w międzynarodowych operacjach wsparcia pokoju na Bałkanach (IFOR, SFOR, AFOR, KFOR) prowadzonych pod dowództwem NATO i auspicjami ONZ (1995-1999).

Tak aktywne zaangażowanie Polski w międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne stanowiło praktyczne potwierdzenie dążeń władz RP do integracji z transatlantyckim systemem bezpieczeństwa zbiorowego i zostało ukoronowane 12 marca 1999 roku przystąpieniem Rzeczypospolitej Polskiej do Sojuszu Północnoatlantyckiego.

²⁰ Do zasadniczych zadań operacyjnych wykonywanych przez polskie kontyngenty wojskowe od 1992 r. w ramach operacji pokojowych i stabilizacyjnych należy zaliczyć: nadzorowanie demilitaryzacji obszarów chronionych; kontrolowanie dostępu do strefy rozdzielenia przez utworzenie punktów kontrolnych; prowadzenie obserwacji i monitorowanie sytuacji przez wykorzystywanie punktów obserwacyjnych; patrolowanie wewnątrz własnej strefy odpowiedzialności lub wspólnie z innymi jednostkami w strefach poszczególnych kontyngentów narodowych; eskortowanie konwojów ze wsparciem logistycznym lub pomocą humanitarną; ochrona ludności cywilnej, uchodźców; przeszukiwanie miejscowości, obiektów; zatrzymywanie podejrzanych osób i zakazanych prawem towarów; nadzorowanie szkolenia wojsk stron konfliktu; nadzorowanie stanu posiadanego uzbrojenia i amunicji wojsk stron konfliktu.

²¹ Do głównych zadań jakie były wykonywane przez żołnierzy jednostki GROM stanowiących trzon kontyngentu WP (51 żołnierzy sił specjalnych na 55 uczestników tej operacji w składzie PKW) w ramach operacji pokojowej na Haiti należy zaliczyć: ochronę ważnych osób; nadzorowanie lokalnych sił policyjnych; patrolowanie strefy odpowiedzialności; ochronę ważnych obiektów. Z kolei do zasadniczych celów jakie zostały osiągnięte w wyniku udziału kontyngentu WP w ramach operacji pokojowej na Haiti należy zaliczyć: potwierdzenie politycznego zbliżenia Polski do Stanów Zjednoczonych i zachodnich struktur bezpieczeństwa (NATO); budowanie wizerunku RP jako suwerennego państwa aktywnie zaangażowanego w utrzymanie bezpieczeństwa w środowisku międzynarodowym; potwierdzenie możliwości skutecznej wojskowej współpracy polsko-amerykańskiej, która była następnie kontynuowana w kolejnych operacjach pokojowych i stabilizacyjnych (na Bałkanach, w Afganistanie, Iraku).

²² Pierwsze ćwiczenia w ramach programu „Partnerstwo dla Pokoju” w Polsce zostały przeprowadzone na poligonie w Biedrusku w 1994 r.

W okresie poprzedzającym polską akcesję do NATO kontyngenty WP wykonywały głównie zadania operacyjne i logistyczne na Bałkanach w ramach misji IFOR (1995-1996), SFOR (od 1996), KFOR (od 1999) oraz logistyczne w ramach AFOR w Macedonii (1999)²³.

Kolejny ważny etap zaangażowania Polski w operacje międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne obejmuje już okres po przystąpieniu Polski do Sojuszu Północnoatlantyckiego (12 marca 1999 r.), w którym polskie kontyngenty wojskowe wykonywały między innymi następujące rodzaje zadań:

- operacyjne podczas misji SFOR w Bośni i Hercegowinie (do 2004), EUFOR Althea, KFOR w Kosowie (od 1999) oraz UNDOF w Syrii (do 2009);
- logistyczne w operacji koalicyjnej „Enduring Freedom” w Afganistanie (2002-2007) oraz UNIFIL w Libanie (do 2009);
- operacyjne, bojowe podczas operacji koalicyjnej „Iraqi Freedom” w Iraku (2003-2008) oraz operacji ISAF w Afganistanie (2007-2014);
- szkoleniowe w ramach operacjach NTMI-I w Iraku (2005-2009) oraz NTMI-A w Afganistanie (2009-2014);
- kontroli przestrzeni powietrznej państw bałtyckich w ramach operacji „Baltic Air Policing” (od 2006 – udział rotacyjny);
- szkoleniowo-doradcze w ramach operacji „Resolute Support” w Afganistanie (2014-2021).

Żołnierze polscy brali również udział w realizacji zadań przez Korpus Północ-Wschód (którego sztab stacjonuje na terytorium Polski w Szczecinie), tworząc dowództwo operacji ISAF w Afganistanie prowadzonej pod auspicjami NATO. Ponadto żołnierze polskiego kontyngentu wojskowego wykonywali zadania (od 2002) w ramach operacji koalicyjnej „Enduring Freedom” prowadzonej pod przywództwem polityczno-militarnym USA.

W roku 2021 Polska była lub jest zaangażowana w kilku operacjach Sojuszu Północnoatlantyckiego (np. „Resolute Support” w Afganistanie – do czerwca 2021, KFOR w Kosowie, NTCB w Iraku, UNIFIL w Libanie, na Łotwie, w Rumunii).

Wyzwania dla polskich kontyngentów wojskowych

Międzynarodowe działania pokojowe i stabilizacyjne z udziałem Polski stanowią wyzwanie strategiczne dla bezpieczeństwa narodowego. Do grupy kluczowych wyzwań stojących przed polskimi kontyngentami wojskowymi w wymiarze politycznym należy

²³ Kluczową rolę w ramach tych operacji wsparcia pokoju odgrywało polityczno-militarne przywództwo Stanów Zjednoczonych. Bez tak znaczącego zaangażowania tego supermocarstwa w wymiarze politycznym, ekonomicznym i militarnym (zarówno logistycznym, jak i operacyjnym) skuteczne prowadzenie działań pokojowych i stabilizacyjnych byłoby praktycznie niemożliwe.

zaliczyć:

1. Angażowanie państwa w operacje z użyciem komponentów wojskowych (w krótko- i średnioterminowej perspektywie strategicznej) bez określenia/uwzględnienia ich realistycznego skutku końcowego w wymiarze politycznym, społecznym, ekonomicznym i militarnym;
2. Uproszczony proces decyzyjny dot. kierowania polskich kontyngentów do strefy działań wojennych/ stabilizacyjnych;
3. Jednostronna polityka bezpieczeństwa RP – skoncentrowana głównie na relacjach z USA;
4. Ograniczenie zdolności budowania przez Polskę koalicji w ramach organizacji międzynarodowych (NATO, UE, ONZ);
5. Realizacja interesów narodowych RP w rejonach prowadzonych operacji międzynarodowych (wymiar polityczny, ekonomiczny, społeczny, militarny – np. Bałkany);
6. Aktualizacja dokumentów dot. Strategii bezpieczeństwa narodowego RP;
7. Zaangażowanie w operacje na Bliskim wschodzie (Liban, Syria, Irak);
8. Pozytywne budowanie wizerunku RP i SZ RP w środowisku międzynarodowym²⁴.

Z kolei głównymi wyzwaniami dla polskich kontyngentów wojskowych w wymiarze ekonomicznym są:

1. Przygotowania polskich kontyngentów do misji międzynarodowych – pakiet korzyści gospodarczych (szczebel rządowy/uzgodnienia międzynarodowe);
2. Wsparcie inicjatyw gospodarczych w rejonie misji (partnerzy zagraniczni, zespoły ministerialne);
3. Kontrakty zagraniczne polskiego przemysłu obronnego w regionie działań stabilizacyjnych (np. Irak, Afganistan, Bałkany).

Zasadniczymi wyzwaniami stojącymi przed polskimi kontyngentami wojskowymi w wymiarze społecznym są:

1. Operacje międzynarodowe z udziałem Polaków w świadomości społecznej²⁵;
2. Udział polskiego personelu w operacjach pokojowych i stabilizacyjnych w aspekcie

²⁴ Należy poddać pogłębionej analizie kwestie dotyczące priorytetów zaangażowania państwa polskiego i Sił Zbrojnych RP w aspekcie osiągania celów w obszarze bezpieczeństwa państwa oraz budowania jego pozytywnego wizerunku w środowisku międzynarodowym. Sprawa zachowania balansu między realizacją zadań bojowych a prowadzeniem działań humanitarnych wydaje się szczególnie istotna.

²⁵ Należy podkreślić, iż na podstawie wyników badań społecznych prowadzonych w latach 2003-2008 przez CBOS ponad 80% społeczeństwa polskiego była przeciwna zaangażowaniu kontyngentów WP w operację koalicyjną w Iraku.

rozpowszechniania wiedzy na ten temat w środowisku międzynarodowym i krajowym, między innymi poprzez programy edukacyjne Ministerstwa Edukacji i Nauki (MEN);

3. Sytuacja środowisk bezpośrednio związanych zaangażowaniem w operacje pokojowe i stabilizacyjne, a w tym przede wszystkim:
 - rodzin poległych;
 - weteranów poszkodowanych;
 - pozostałych weteranów oraz ich bliskich;
 - pomoc zdrowotna, wsparcie finansowe, aktywizacja zawodowo-społeczna.
4. Rola i zaangażowanie MON, MSWiA, MSZ i innych instytucji państwowych w proces wspierania weteranów i ich rodzin podczas trwania operacji oraz po ich zakończeniu.

Do grupy wyzwań w wymiarze militarnym odnoszących się do udziału kontyngentów Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych i stabilizacyjnych należy zaliczyć:

1. Interoperacyjność jako element wykorzystania doświadczeń z misji międzynarodowych;
2. Utrzymanie zdolności narodowych do dowodzenia i realizacji zadań w strefach odpowiedzialności na szczeblach związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów;
3. Zajmowanie flagowych stanowisk przez Polaków w dowództwach operacji (np. KFOR w Kosowie);
4. Zasoby osobowe o wysokim poziomie kompetencji – oficerowie starsi (problem zwolnień z powodów politycznych w SZ RP w latach 2015-2017, bez okresu koniecznego do przygotowania następców);
5. Polskie kontyngenty wojskowe w operacjach poza granicami państwa – np. na wschodniej flance NATO – niski szczebel (zazwyczaj w sile kompanii)²⁶;

Warto jednak podkreślić, iż kluczowym zagadnieniem odnoszącym się do roli operacji pokojowych, jako środka stabilizacji sytuacji międzynarodowej i rozwiązywania konfliktów, wydaje się ich skuteczność. Jednak sam rezultat końcowy operacji pokojowej (stabilizacyjnej) nie jest tożsamy z końcowym rezultatem rozwiązania danego konfliktu. W obszarze głównych celów strategicznych większości prowadzonych w XX i XXI wieku operacji pokojowych, kluczowym było stworzenie warunków do politycznego rozwiązania konfliktu

²⁶ Nowy rodzaj aktywności PKW – kilkumiesięczne zgrupowania poligonowe na terytorium Rumunii, Bułgarii, państw bałtyckich.

z jednoczesnym udzieleniem pomocy (w szczególności pomocy humanitarnej) jego ofiarom. Sama skuteczność operacji pokojowych pozostawała w ścisłej zależności od: charakteru konfliktu, etapu jego przebiegu, charakteru i stopnia zaangażowania globalnych i regionalnych graczy strategicznych, nastawienia zwaśnionych stron do inicjatyw pokojowych społeczności międzynarodowej, i wielu innych omówionych wcześniej czynników. Personel sił pokojowych najczęściej podejmował działania w celu możliwie znaczącego ograniczenia i trwałego zniwelowania negatywnych skutków poszczególnych sporów i konfliktów. Jednak ewentualne usunięcie ich przyczyn zależne było przede wszystkim od woli politycznej stron konfliktu oraz skali zaangażowania środowiska międzynarodowego w proces mediacji i udzielania realnego wsparcia poszkodowanym. Natomiast ocenę skuteczności poszczególnych operacji pokojowych należy postrzegać poprzez pryzmat osiągania założonych celów misji i jakości realizowanych w ich trakcie zadań mandatowych zawartych w odpowiednich rezolucjach Rady Bezpieczeństwa ONZ lub innych organizacji biorących w nich udział²⁷.

Podsumowanie

Podjmując próbę podsumowania roli operacji pokojowych i stabilizacyjnych, jako środka stabilizacji sytuacji w środowisku międzynarodowym, można sformułować następujące wnioski²⁸:

1. Rezultat końcowy operacji pokojowej (stabilizacyjnej) nie jest tożsamy z końcowym rezultatem rozwiązania danego konfliktu;
2. W obszarze głównych celów strategicznych prowadzonych operacji pokojowych, kluczowym było i jest stworzenie warunków do politycznego rozwiązania konfliktu z jednoczesnym udzieleniem pomocy (w tym szczególnie pomocy humanitarnej) jego ofiarom;
3. Skuteczność operacji pokojowych pozostawała i pozostaje w ścisłej zależności od: charakteru konfliktu, etapu jego przebiegu, charakteru i stopnia zaangażowania globalnych i regionalnych graczy strategicznych, nastawienia zwaśnionych stron do inicjatyw pokojowych społeczności międzynarodowej, stopnia poparcia i następnie zaangażowania społeczności międzynarodowej w proces odbudowy państwa w sytuacji pokonfliktowej;

²⁷ *Międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne w polskiej polityce bezpieczeństwa w XX i XXI wieku*, red. D. S. Kozerański, Wyd. AON, Warszawa 2016, s. 20 i nast.

²⁸ *Ibidem*, s. 21-22.

4. Usunięcie przyczyn konfliktów zbrojnych zależne było i jest przede wszystkim od woli politycznej stron konfliktu oraz skali zaangażowania środowiska międzynarodowego w proces mediacji i udzielania realnego wsparcia poszkodowanym;
5. Usunięcie przyczyn konfliktów zbrojnych zależne było i jest przede wszystkim od woli politycznej stron konfliktu oraz skali zaangażowania środowiska międzynarodowego w proces mediacji i udzielania realnego wsparcia poszkodowanym;
6. Ocenę skuteczności poszczególnych operacji pokojowych należy postrzegać poprzez pryzmat osiągania założonych celów danej operacji/misji i jakości realizowanych zadań mandatowych zawartych w odpowiednich rezolucjach Rady Bezpieczeństwa ONZ²⁹.

* * *

Podjmując próbę szerokiej oceny skuteczności operacji pokojowych i stabilizacyjnych prowadzonych w XX i XXI wieku z udziałem polskich kontyngentów wojskowych można stwierdzić, iż była ona dość różna. W wielu przypadkach działania pokojowe doprowadzały do przetrwania działań zbrojnych, przez co zapobiegały dalszej ich eskalacji, stwarzały warunki do politycznego rozwiązania konfliktu, przyczyniając się do zwiększenia poziomu bezpieczeństwa w środowisku międzynarodowym, w wymiarze globalnym, regionalnym, jak i lokalnym. Częściowo uzasadniona krytyka działań pokojowych dotyczy głównie problemu zamrażania konfliktów i jednoczesnego opóźniania ich zakończenia, warto jednak przypomnieć, iż rozwiązywanie sytuacji konfliktowych zależne było w badanym okresie od skuteczności zaangażowania i determinacji polityków, przywódców mocarstw światowych i graczy lokalnych reprezentujących zarówno strony konfliktu, jak i społeczność międzynarodową.

Należy podkreślić, iż prowadzenie operacji pokojowych (stabilizacyjnych) może jedynie stwarzać dogodne warunki do podejmowania inicjatyw pokojowych, zapobiegania wybuchu lub eskalacji konfliktów zbrojnych oraz ograniczania lub eliminacji ich negatywnych skutków – szczególnie poprzez udzielanie pomocy humanitarnej³⁰.

Warto również pamiętać, iż operacje pokojowe to jedynie użyteczny środek w procesie stabilizowania sytuacji międzynarodowej, którego skuteczność była i jest uzależniona przede wszystkim od cech, intencji i realnych możliwości podmiotów, które z niego w mniejszej lub większej skali potrafiły lub będą chciały skorzystać. Zaangażowanie państwa polskiego

²⁹ Lub innych organizacji międzynarodowych zaangażowanych w ich prowadzenie, jak np. UE, NATO, OBWE.

³⁰ D. S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999. Konflikty...*, s. 66-67.

w operacje pokojowe i stabilizacyjne powinno przede wszystkim: pozytywnie wpływać na wizerunek Polski jako wiarygodnego członka NATO, UE, ONZ i innych organizacji; przynosić korzyści polityczne i gospodarcze; realnie podnosić poziom interoperacyjności sił zbrojnych RP; być zgodne z prawem międzynarodowym oraz celami strategicznymi Sojuszu Północnoatlantyckiego i polskiej polityki bezpieczeństwa.

Bibliografia

Bezpieczeństwo międzynarodowe. Polityka - strategie - interwencje, red. D. S. Kozerański, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2019.

Biała księga bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Wyd. BBN, Warszawa 2013.

Działania wojenne, pokojowe i stabilizacyjne prowadzone w warunkach szczególnych w XX i XXI wieku. Konflikty – doświadczenia - bezpieczeństwo, red. D. S. Kozerański, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2007.

Działania stabilizacyjne – aspekty strategiczne. Konflikty, interwencje, bezpieczeństwo, red. D.S. Kozerański, Wyd. Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2011.

Gągor F., Paszkowski K., *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 1999.

Gilman W.E., Herold D.E., *Peacekeeping Challenges to Euro-Atlantic Security*, NATO Defence College, Rome 1994.

Kozerański D.S., *Rola komunikowania się żołnierzy sił pokojowych ze stronami konfliktu zbrojnego*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Oficerskiej im. T. Kościuszki „Poglądy i doświadczenia”, wyd. spec., Wrocław 1997.

Kozerański D.S., *Zaangażowanie Polski w międzynarodowe operacje pokojowe na Bałkanach w XX wieku a bezpieczeństwo militarne państwa*, [w:] *Polityka bezpieczeństwa Polski w XX i na początku XXI wieku (wybrane problemy)*, red. T. Panecki, Wyd. Akademii im. J. Długosza, Częstochowa 2008.

Kozerański D.S., *Kontyngent Wojska Polskiego w międzynarodowej operacji pokojowej Unii Europejskiej w demokratycznej republice Konga w 2006 r. jako forma zaangażowania Polski w ponadnarodowy system bezpieczeństwa*, [w:] *NATO w dobie transformacji. Siły zbrojne w transatlantyckim systemie bezpieczeństwa początku XXI wieku*, red. K. Kubiak, P. Mickiewicz, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2008.

Kozerański D.S., *Rola i zadania oficerów Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych i stabilizacyjnych w latach 1953-2007*, [w:] *Oficerowie grup dyspozycyjnych. Socjologiczna analiza procesu bezpieczeństwa narodowego*, red. T. Kołodziejczyk, D. S. Kozerański, J. Maciejewski, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2008.

Kozerański D.S., *Polish Military Contingents in International Peacekeeping and Stabilization Operations between 1973 and 2009*, [w:] *End of Empires. Challenges to Security and Statehood in Flux*, ed. H. E. Raugh, Institute for Political Studies of Defence and Military History, Ministry of Defence, Bucharest 2010, s. 269-283.

Kozerański D.S., *Międzynarodowe działania stabilizacyjne w świetle doświadczeń X zmiany PKW Irak w 2008 roku*, Wyd. Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2010.

Kozerański D.S., *Social support of international stabilization activity with polish soldiers participation (2001-2010)*, [w:] *Kompletne socjalne zabezpečenie vojneskeho profesionala*, Liptovsky Mikulas 2010, s. 17 i nast.

Kozerański D.S., *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999. Konflikty - interwencje - bezpieczeństwo*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2012.

D. S. Kozerański, *Irregular Warfare as a Primary Threat to Multinational Stabilization Forces in Afghanistan (2002-2011)*, [w:] *Regular and Irregular Warfare: Experiences of History and Contemporary Armed Conflicts*, Institute for Strategic Research, Belgrade 2012, s. 167-178.

Kozerański D.S., *Multi-nationality as a Strategic Challenge for Coalition Operations: A Case Study of Polish Military Contingent Experience in Iraq, 2003-2008* [w:] *Nations at War; Why do Nations Participate in War and Why Not?*, Sofia 2014, s. 137-155.

Melosik Z., *Teoria i praktyka edukacji wielokulturowej*, Kraków 2007.

Międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne w polskiej polityce bezpieczeństwa w XX i XXI wieku, red. D. S. Kozerański, Wyd. Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2016.

D. S. Kozerański, *Polskie kontyngenty wojskowe w międzynarodowych operacjach NATO – strategiczne szanse czy zagrożenia?* [w:] *Transformacja Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego a uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne tego procesu*, red. M. Kulczycki, M. Musioł, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2020, s. 241-257.

Military Conflicts in XX Century - Political and Military Aspects, red. D.S. Kozerański, Warsaw 2010.

Morawski Z., *Prawne determinanty pozycji, roli i statusu warstw dyspozycyjnych społeczeństwa Polski na przykładzie trzech organizacji formalnych*, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2005.

Oficerowie grup dyspozycyjnych. Socjologiczna analiza procesu bezpieczeństwa narodowego, red. T. Kołodziejczyk, Dariusz S. Kozerański, J. Maciejewski, wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2008.

Operacje pokojowe i antyterrorystyczne w procesie utrzymania bezpieczeństwa międzynarodowego w latach 1948-2004, red. D. S. Kozerański, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2006.

Przeniosło E., *Formowanie dywizji międzynarodowej*, „Przegląd Wojsk Lądowych”, wyd. spec., Warszawa 2003.

Ricks T.E., *Fiasco the American military adventure In Iraq*, New York 2006.

Ricks T.E., *The gamble. General David Petraeus and the American military adventure In Iraq, 2006-2008*, New York 2009.

Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, Warszawa 2002.

Tyszkiewicz A., *Operacje stabilizacyjne na podstawie doświadczeń polskiej Dywizji Wielonarodowej w Iraku*, Dom Wydawniczy „Bellona”, Warszawa 2000.

Rozdział 2. Kombatanci misji i operacji pokojowych w społeczeństwie w latach 1999 – 2019

Streszczenie

Opracowanie przedstawia historię formowania i funkcjonowania Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ. Miała ona długą historię, a proces formowania struktur regionalnych Stowarzyszenia przebiegał z pełną świadomością potrzeby posiadania takiej organizacji. W artykule przedstawiono wysiłek organizacyjny Zarządu Głównego w pierwszych miesiącach funkcjonowania Stowarzyszenia oraz metody i formy pracy kół regionalnych. Ukazane zostały obszary i kierunki aktywności Stowarzyszenia w społeczeństwie (m.in. promowanie historii i tradycji misji, wysiłki patriotyczno-wychowawcze oraz integracyjne).

Słowa kluczowe: misje pokojowe, kombatanci misji, błękitne berety

Summary

The study shows the history of formation and functioning of the UN Peacekeeping Operations Veterans' Association. Its long history proved that regional structures forming process has undergone with a full of consciousness of need of having such an organisation. The article presents organisational efforts of the General Management in the first months of functioning as well as the methods and working forms in regional structures. Moreover, the study shows areas and activity directions of the Association in society such as promoting the history and tradition of its mission, its patriotic, educational and integration efforts.

Key words: peacekeeping missions, mission veterans, blue berets

Wstęp

W maju 2019 roku mija XX rocznica powołania w Warszawie **Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ**. Fakt ten był uwarunkowany szeregiem wydarzeń obiektywnych, ale najważniejszym było poczucie potrzeby powołania „wspólnoty przeżyć”³² zrodzonych w misjach pokojowych w „błękitnych beretach”.

Zaangażowanie Polski w misje i operacje pokojowe wynikające z porozumień międzypaństwowych (w latach 1953-1973) oraz/lub z mandatu organizacji międzynarodowych (po 1973 r.) stanowi chlubną kartę w historii oręża polskiego. Polscy żołnierze, policjanci i eksperci cywilni byli w rejonach najbardziej zapalnych ogniskach konfliktów na wszystkich kontynentach. Obok satysfakcji z dobrze spełnionego, odpowiedzialnego zadania pojawiły się również niezamierzone, ale trudne do zaakceptowania straty – w misjach pokojowych tylko do 1999 roku poległo kilkudziesięciu żołnierzy i cywilów, a wielu innych

³¹ Płk w st. spocz. dr Czesław Marcinkowski - Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide DE Gasperi, uczestnik operacji pokojowej SFOR w Bośni i Hercegowinie, misji obserwacyjnej w Gruzji.

³² Zob. rozmowa z gen. bryg w st. spocz. dr Tadeuszem Cepakiem, *Wspólnota przeżyć*, „Polska Zbrojna” nr 6, luty 2000 r.

wróciło z rejonów mandatowych z uszczerbkiem na zdrowiu.

Idea powołania Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ (SKMP ONZ)

Wstępne rozmowy sondujące możliwość powołania społecznej organizacji uczestników misji pokojowych prowadzone były przez grono uczestników misji pokojowych wiosną 1998 roku w Departamencie Wojskowych Spraw Zagranicznych MON. Inicjatywa znalazła uznanie i poparcie w Ministerstwie Obrony Narodowej, na co zapewne złożyła się również siła Uchwały Światowej Federacji Weteranów przyjęta na zjeździe w Seulu (listopad 1997) w sprawie **rozszerzenia pojęcia „weteran” na uczestników misji pokojowych**. Przyspieszenie prac koncepcyjnych wiosną i latem 1998 roku zaowocowało podjęciem pierwszych konkretnych działań organizacyjnych – powołania 28 października 1998 roku siedmioosobowej Grupy Inicjatywnej, której przewodził gen. dyw. rez. dr Roman Misztal (b. szef misji UNDOF) w składzie:

- Bolesław Izydorec – zastępca szefa Grupy;
- Józef Kowalczyk – sekretarz Grupy;
- Tadeusz Cepak;
- Bernard Woźniecki;
- ks. Marek Major;
- Mirosław Dąbrzalski.

Dalsze prace organizacyjno-koncepcyjne doprowadziły do zorganizowania 23 marca 1999 roku spotkania 55 uczestników różnych misji pokojowych (Korea, Wietnam, Egipt, Syria, Namibia, Kambodża, b. Jugosławia) oraz wydzielenia z niej Komitetu Założycielskiego w składzie:

- Tadeusz Cepak;
- Mirosław Dąbrzalski;
- Józef Kowalczyk;
- Czesław Marcinkowski;
- ks. Marek Major;
- Ewa Poznańska;
- Zbigniew Prokopczuk;
- Bernard Woźniecki.

Na bazie przygotowanych i złożonych do Sądu Okręgowego w Warszawie dokumentów (m.in. statut przyszłego stowarzyszenia) w dniu 31 maja 1999 roku **Stowarzyszenie**

Kombatantów Misji Pokojowych ONZ zostało wpisane do rejestru w dziale A poz. RST 3713 uzyskując KRS 0000180838.

Ten fakt pozwolił podjąć dalsze kroki organizacyjne m.in. na rzecz przygotowania I Krajowego Zjazdu Stowarzyszenia, które miało miejsce 10 września w Domu Wojska Polskiego w Warszawie. Wśród gości honorowych byli m.in. senator RP – płk rez. Wiesław Pietrzak, członek Rady Naczelnej Światowej Federacji Weteranów – płk w st. spocz. prof. Michał Chilczuk, dyrektor Departamentu w Urzędzie ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych – dr inż. Łukasz Kaczyński, szef Zakładu Budżetowego „Misje Pokojowe” – płk mgr Kazimierz Sobka. Wielotysięczną rzeszę uczestników misji pokojowych reprezentowało około 100 osób (w tym 9 pań) z różnych garnizonów.

I Krajowy Zjazd Stowarzyszenia był zwieńczeniem wcześniejszych wysiłków, ale jednocześnie otwarciem nowego etapu do podjęcia działań związanych z realizacją celów statutowych, a w tym z budową struktur terenowych Stowarzyszenia (kół terenowych, sekcji problemowych, klubów). Zadania te zostały złożone na barki wybranego Zarządu Głównego w składzie:

- prezes ZG - gen bryg. rez. dr Tadeusz Cepak;
- wiceprezes - płk dypl. rez. Czesław Marcinkowski;
- wiceprezes - ppłk pil. mgr Tadeusz Krzywda;
- sekretarz generalny - płk w st. spocz. mgr Mirosław Dąbrzalski;
- skarbnik - chor. rez. Zygmunt Stężycki;

oraz dziewięć osób z garnizonów – m.in.: Bielsko-Biała, Bydgoszcz, Kielce, Kraków, Wrocław, Szczecin. Przewodniczącym Głównej Komisji Rewizyjnej został wybrany ppłk rez. lek. Tadeusz Puchała.

W trakcie dyskusji zjazdowej potwierdzono zapisy w Statucie, że Stowarzyszenie Kombatantów Misji Pokojowych ONZ jest dobrowolną, demokratyczną i samorządową organizacją skupiającą w swoich szeregach obywateli polskich mających pełną zdolność do czynności prawnych i niepozbawionych praw publicznych (§ 2. pkt. 1), a także cudzoziemców zamieszkałych w Polsce i spełniających wymogi członkostwa. Celem aktywności Stowarzyszenia jest aktywne działanie na rzecz integracji środowiska i reprezentowania jego interesów wobec władz państwowych, administracyjnych oraz samorządowych.

W punkcie 10 statutu Stowarzyszenia, w którym jest mowa o celach działalności, na szczególną uwagę w aspekcie dzisiejszej Konferencji zasługują dwa podpunkty:

2/. wyjaśnianie społeczeństwu znaczenia i roli ONZ i innych organizacji międzynarodowych w zapewnieniu pokoju i bezpieczeństwa, wygaszaniu konfliktów w świecie

oraz budowy wzajemnego zaufania i współpracy,

3/. *popularyzowanie, zarówno w kraju, jak i za granicą dotychczasowych osiągnięć i doświadczeń Polski w organizowanych przez międzynarodową społeczność misjach pokojowych w różnych częściach świata.*

Te dwa punkty stały się podstawą rozwoju merytorycznych obszarów przekazywania ogromnych doświadczeń uzyskanych w składzie wielonarodowych, specjalistycznych zespołów niosących pokój oraz ewolucji struktur organizacyjnych Stowarzyszenia.

Posłużyły one również za przyjęcie zapisu zawartego w podpisanym 6 lipca 2000 roku „Porozumieniu o współpracy Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych z komórkami organizacyjnymi Ministerstwa Obrony Narodowej oraz jednostkami organizacyjnymi podporządkowanymi i nadzorowanymi przez Ministra Obrony Narodowej”, w którym to jest zobowiązanie (par. 1), że obie strony będą współpracowały w celu:

- *ppkt.3. przybliżania młodzieży, poborowym, żołnierzom służby czynnej oraz rezerwistom aktualnych problemów misji międzynarodowych, służących zapobieganiu konfliktom i utrzymaniu pokoju oraz bezpieczeństwa międzynarodowego,*

a ponadto w par. 2 Stowarzyszenie Kombatantów Misji Pokojowych ONZ zobowiązuje się do:

- *ppkt. 2. upowszechniania w środowisku młodzieży, wśród rezerwistów i emerytów wojskowych wiedzy o udziale i roli Wojska Polskiego w wygaszaniu i zapobieganiu konfliktom zbrojnym oraz znaczeniu misji pokojowych Narodów Zjednoczonych ,*

- *ppkt. 4. rozbudzania wśród młodzieży zainteresowania światem i innymi kulturami oraz warunkami służby w misjach pokojowych.*

W świetle przytoczonych punktów i paragrafów nie dziwi więc zainteresowanie oraz zaangażowanie i współudział w szeroko rozumiane programy pro-obronnego szkolenia społeczeństwa, a w tym szczególnie młodzieży.

Na I Krajowym Zjeździe Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ uchwalono „Program i główne kierunki działalności Stowarzyszenia”, które stały się bazą do dalszej aktywności Zarządu i formowania terenowych kół Stowarzyszenia.

Formowanie sieci kół stowarzyszenia

Okres po I Krajowym Zjeździe Stowarzyszenia do mniej więcej wiosny 2000 roku był okresem pracy organizacyjnej nad strukturami krajowymi (tabela 1) oraz nawiązywania roboczych kontaktów Zarządu Głównego z instytucjami wojskowymi, stowarzyszeniami i związkami kombatanckimi, a w tym m.in.:

- wizyta u wiceministra ds. społeczno-parlamentarnych (26 października 1999 r.);
- wizyta w Zarządzie Głównym Związku Byłych Żołnierzy Zawodowych i Oficerów Rezerwy WP (30 października 1999 r.);
- spotkanie z przedstawicielami Zarządu Głównego Światowego Związku Żołnierzy AK (17 listopada 1999 r.);
- wizyta robocza w Federacji Stowarzyszeń Rezerwistów i Weteranów Sił Zbrojnych RP (25 listopada 1999 r.);
- spotkanie w Zarządzie Głównym Związku Inwalidów Wojennych RP (6 grudnia 1999 r.);
- spotkanie kurtuazyjno-robocze z kierownictwem Departamentu Społeczno-Wychowawczego MON (8 grudnia 1999 r.);
- wizyta Prezesa Zarządu Głównego Stowarzyszenia u szefa Sztabu Generalnego WP (8 marca 2000 r.).

Formowanie sieci kół Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ formalnie rozpoczęło się po I Krajowym Zjeździe. Już we wrześniu 1999 r. zostało zarejestrowane w Zarządzie Głównym pierwsze Koło Stowarzyszenia - w Bydgoszczy, którego prezesem został Franciszek Ostropolski. Następne Koła Stowarzyszenia zostały zawiązane w Toruniu (prezes Piotr Śmietanowski), Jarosławiu (prezes Zbigniew Broś), Gliwicach (prezes Tadeusz Swaryczewski) i Wrocławiu (prezes Jerzy Banach).

Na 24 października 2019 r. struktury organizacyjne Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych liczą 50 jednostek rozrzuconych po całej Polsce, a w tym w: Giżycku, Kołobrzegu, Szczecinie, Krośnie Odrzańskim, Skierniewicach, Opolu, Przemyślu. W 2014 r. zostało zawiązane w Akademii Obrony Narodowej Koło Akademickie (prezes Jerzy Limanowski). Na koniec 2019 liczyło ono 22 osoby – w większości wykładowcy i pracownicy Akademii Sztuki Wojennej.

Z ideą Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ jest powiązana działalność powołanego 16 czerwca 2013 r. we Wszechnicy Polskiej Szkoły Wyższej w Warszawie Klubu Naukowego Studentów Służb Mundurowych Uczestników Operacji Międzynarodowych³³, który funkcjonował pod nazwą *Pax Aquila*. Klub – zależnie od roku akademickiego skupiał od 15 do 30 studentów (uczestników misji ONZ w Libanie i Syrii, KFOR oraz Polskich Kontyngentów Wojskowych w Iraku i Afganistanie), a także

³³ Autor był przez cały okres funkcjonowania Klubu Naukowego Studentów Służb Mundurowych Uczestników Operacji Międzynarodowych był opiekunem naukowym.

sympatyków. Pierwszym prezydentem Klubu został student st. kpr. Michał Zabłocki. Działalność Klubu Naukowego ograniczona jest datami 2013 – 2017 i zaowocowała dwoma pracami magisterskimi i kilkoma pracami licencjackimi dotyczącymi problematyki wojskowych operacji międzynarodowych.

Zamknięciem pierwszego etapu procesu rozwoju struktur krajowych było podpisanie 6 lipca 2000 roku *Porozumienia o współpracy Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych z komórkami organizacyjnymi Ministerstwa Obrony Narodowej oraz jednostkami organizacyjnymi podporządkowanymi i nadzorowanymi przez Ministra Obrony Narodowej*.

W konkluzji należy uznać, że początkowy okres w organizowaniu Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ (1998 – 2000), obejmujący wyteżoną pracę członków założycieli, sympatyków Stowarzyszenia i Zarządu Głównego stworzył dobre podstawy do pełnego sukcesów XX-lecia.

Prawdę tej tezy potwierdzają słowa gen. bryg. Stanisława Woźniaka wypowiedziane w 2010 r. w rozmowie z red. Małgorzatą Schwrzgruber: *za nasze największe osiągnięcie w ciągu dziesięciu lat działalności uważam integrację środowiska uczestników misji pokojowych, którzy od 1953 r. w różnych częściach świata służyli pod błękitną flagą* ³⁴.

Na koniec 2019 r. Stowarzyszenie funkcjonowało poprzez pięćdziesiąt (50!) kół regionalnych i skupiało ok. 3500 członków.

Wybrane obszary społecznej aktywności stowarzyszenia

Wyzwania przed jakimi znalazło się społeczeństwo polskie na początku XXI wieku wymusiło również inne spojrzenie na problemy tzw. edukacji społeczeństwa dla bezpieczeństwa oraz patriotyczno-obronne wychowanie. Wynikają one z uświadomionej już przez większość obywateli prawdy, że bezpieczeństwo państwa nie jest wyłączną domeną wojskowych, a odpowiedzialnym za nie jest całe społeczeństwo.

Obszar szkolenia patriotyczno-obronnego

Zarząd Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych oraz Zarządy Kół Regionalnych uznały m.in. na spotkaniu 25 listopada 2000 r., że realizując zapisy Statutu i zobowiązania wynikające z podpisanego z MON „Porozumienia o współpracy ...” włączają się w główny nurt

³⁴ „Polska Zbrojna”, Kurier Weterana, 1/2010.

działania na rzecz bezpieczeństwa i patriotyczno-obronnego wychowania młodego pokolenia³⁵.

Przedstawiam tylko cztery ogólne plany tematyczne do samodzielnego opracowania konspektów szkolenia patriotyczno-obronnego³⁶:

- 1) Polska w misjach pokojowych ONZ na Bliskim Wschodzie.
Pierwsza polska misja na Bliskim Wschodzie – UNEF II. Polska obecność na Wzgórzach Golan – UNDOF. Polacy w Libanie – UNIFIL.
- 2) Polacy w misjach ONZ nad Zatoką Perską.
Misja ONZ do nadzorowania przerwania wojny iracko-irańskiej – UNIIMOG. Polacy w Siłach Wielonarodowych w Zatoce Perskiej. Polska obecność w UNIKOM. Udział w misji humanitarnej UNGCI. Polacy w UNSCOM.
- 3) Polacy w misjach pokojowych w byłej Jugosławii.
UNPROFOR – misja bez sukcesu. IFOR – nowy typ misji, nowe zadania. Polska Jednostka wojskowa w IFOR/SFOR. Udział Polaków w Misji OBWE w Bośni-Hercegowinie i w Kosowie. Polscy żołnierze w AFOR i KFOR. Polacy w UNMIBH i IPTF. Inspektorzy Polscy w realizacji części rozbrojeniowej Porozumienia z Dayton.
- 4) Udział Polski w misjach pokojowych w Azji.
Pierwsza misja polskich żołnierzy – Polska Misja Wojskowa w Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych w Korei. Druga misja – Międzynarodowa Komisja Kontroli i Nadzoru w Indochinach. Polski Kontyngent Wojskowy w misji UNTAC.

Zaangażowanie w proces wychowawczo-patriotyczny w szkołach, w których corocznie przeprowadzane jest około 150 godzin lekcyjnych zajęć (w tym: spotkania, pogadanki, wystawy, konkursy historyczne). Narodziły się więc w niektórych szkołach pomysły przyjmowania określonych patronatów, i tak np.:

- październik 2012 r. – Szkoła Podstawowa nr 66 w Bydgoszczy przyjęła imię „Uczestników Misji Pokojowych ONZ”;
- listopad 2013 – Gimnazjum nr 2 w Międzyrzeczu Podlaskim przyjęła za patronów „Żołnierzy Błękitnych Hełmów”;
- wrzesień 2014 – Niepubliczne Technikum Zawodowe ZDZ w Kielcach przyjęło imię „Żołnierzy Sił Pokojowych ONZ”³⁷.

³⁵ Zob. np. T. Cepak, *Stanowisko Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ nt. roli i miejsca organizacji pozarządowych w systemie obronnym RP*, „Informator” nr 20/2005, DWiPO MON.

³⁶ Tematyka planów konspektów została opracowana jesienią 2000 r.

³⁷ Szerzej zob. W. Wojtan, *Na straży pokoju*, „Polsce Wierni”, 2/2016, s. 7.

Te fakty świadczą, że misje pokojowe żołnierzy Wojska Polskiego w obszarze promocji i kultywowania tradycji wysiłku oraz aktywności Wojska Polskiego w na rzecz pokoju są ciekawymi i niosącymi wiele pozytywnych ładunków wydarzeniami.

Aktywność publicystyczna Zarządu Głównego i Kół Regionalnych

Wyjaśnianie roli i znaczenia udziału żołnierzy Wojska Polskiego w misjach pokojowych na wszystkich kontyngentach od pierwszych dni funkcjonowania Stowarzyszenia służyła również polityka publicystyczno-wydawnicza. W ramach tej aktywności przygotowano m.in.:

- *Polacy w służbie pokoju 1953 – 2003*, wyd. Agencja Wydawnicza CB, Warszawa 2002;
- *Wojsko Polskie w służbie pokoju*, wyd. GAMB, Warszawa 2007;
- T. Zb. Leszczyński, *Zjazd Kambodżaków 2017*, SKMLONZ, Warszawa 2017;
- Ludwikowski B., *Namibia. Pomyślnie wypełniona misja pokojowa ONZ przy znaczącym udziale Polaków*, SKMP ONZ, Warszawa 2009.
- R. P. Depczyński, P. Kacprzak, H. Karpiński, *Żołnierze Marynarki Wojennej w misjach poza granicami kraju. Od Korei do Afganistanu*, wyd. SKMP ONZ, Koło nr 18 w Gdyni, 2017;
- T. Zb. Leszczyński, *Zjazd UNEF-iaków 2018*, SKMP ONZ, Warszawa 2018.

Na podkreślenie należy również indywidualny wysiłek członków i sympatyków Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ w popularyzacji wysiłku żołnierzy polskich na różnych kontynentach wyrażany w postaci publikacji zwartych i artykułów. Z kilkudziesięciu różnych pozycji bibliograficznych można m.in. wyliczyć:

- Ciechanowski G. *Operacje pokojowe ONZ w XX wieku*, wyd. Adam Marszałek, Toruń 2013;
- Kozerański D. S., *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973 – 1999. Konflikty – interwencje – bezpieczeństwo*, wyd. A. Marszałek, Toruń 2012;
- Lotarski P., *Polski Kontyngent Wojskowy (POLBATT) w Syrii w siłach pokojowych ONZ w latach 1993 – 2009*; wyd. AON, Warszawa 2014;
- Marcinkowski Cz., *Wojsko Polskie w operacjach międzynarodowych na rzecz pokoju*, wyd. W.W, Pruszków 2005.
- Zuziak J., *Wojsko Polskie w misjach pokojowych w latach 1953 – 1990*, AON,

Warszawa 2009.

Z tematyki udziału żołnierzy Wojska Polskiego w misjach i operacjach pokojowych powstało w wielu uczelniach wyższych szereg prac licencjackich, magisterskich, a nawet doktorskich.

Konferencje naukowe jako formy promowania misji pokojowych oraz roli SKMP ONZ w społeczeństwie

Nieomal od pierwszych miesięcy funkcjonowania Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych podjęta została działalność organizacyjno-naukowa w postaci organizacji konferencji oraz seminariów o szeroko rozumianej tematyce misyjnej. Podejmowane tematy były m.in. inspiracjami do podejmowania konkretnych tematów publicystycznych lub popularno-naukowych.

Jako przykłady (te najnowsze) konferencji zorganizowanych przez Stowarzyszenie samodzielnie lub z innymi strukturami naukowymi można wymienić:

- 20.04.2013 – *60 lat polskiego zaangażowania – nowe wyzwania misji pokojowej* przy współpracy z Wszechnicą Polską Szkołą Wyższą w Warszawie³⁸;
- 18.06.2015 – *Polacy w działaniach na rzecz pokoju w latach 1953 – 2015*, przy współpracy z Akademią Obrony Narodowej³⁹;
- 28.05.2018 – *II Warszawski Przegląd Misji Pokojowych ONZ*, organizator: Warszawski Instytut Badań nad Pokojem – zaprasza do współorganizowania SKMP ONZ;
- 24.10.2019 – *Polska w misjach i operacjach pokojowych* przy współpracy z Centralną Biblioteką Wojskową im. Marszałka Józefa Piłsudskiego oraz Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie.

Pomoc i wsparcie potrzebującym członkom Stowarzyszenia

W wyniku podjętych starań w grudniu 2011 r. Stowarzyszenie uzyskało status Organizacji Pożytku Publicznego (OPP), co daje możliwość pozyskiwania środków finansowych na działalność pomocową dla weteranów i ich rodzin w ramach statutowej działalności. Status Organizacji Pożytku Publicznego pozwala uzyskiwać 1% odpisu od podatku dochodowego osób fizycznych i ubiegać się o wsparcie od podmiotów prawnych.

³⁸ *Misje pokojowe – 60 lat polskiego zaangażowania*, red. Marcinkowski Cz., Zeszyty Naukowe-Bezpieczeństwo Narodowe, 2/2014, wyd. Wszechnica Polska Szkoła Wyższa w Warszawie, 2014.

³⁹ *15 lat działalności Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ w służbie pokoju. Doświadczenia, Stan obecny. Perspektywy*, red. nauk. M. Marszałek, J. T. Limanowski, P. Lotarski. AON, Warszawa 2014.

Dzięki możliwościom uzyskanym w ramach OPP⁴⁰ pomagano inwalidom i znajdującym się trudnej sytuacji materialnej weteranom oraz rodzinom tych, co polegli na misjach. Od 2012 r. średnio około 20 – 30 osób wymagających braterskiego wsparcia uzyskiwało pomoc materialną.

Inne formy aktywności Stowarzyszenia

Członkowie Stowarzyszenia uczestniczą aktywnie w publicznych wydarzeniach na terenie kraju, jak i poza jego granicami. Dla przykładu można wymienić:

- prezes Stowarzyszenia, gen. br. dr Stanisław Woźniak jest od 4 września 2015 r. wiceprezydentem Światowej Federacji Weteranów (WVF – *The Word Veterans Federation*);
- Zarząd Główny Stowarzyszenia utrzymuje bliskie kontakty z siostrzanymi stowarzyszeniami m.in. w Danii, Finlandii, Szwecji, Ukrainie, Słowacji i Czechach;
- aktywny udział w obchodach Międzynarodowego Dnia Uczestników Misji Pokojowych ONZ (29 maja);
- nawiązano merytoryczno-organizacyjną współpracę ze Związkiem Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych (ZKRPiBWP);
- konsultowano wiele ustaw i dekretych dotyczących życia uczestników misji pokojowych, a w tym *Ustawę z dnia 19 sierpnia 2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa*.

Konkluzje

Można je zamknąć w kilku punktach, ale jakże treściwych:

- od 1999 r. od chwili powołania Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych do chwili obecnej jesteśmy codziennie w wielu obszarach życia społecznego m.in. patriotyczno-wychowawczych, kulturalnych, kultywowania tradycji misji pokojowych, ale i wzajemnej pomocy koleżeńskiej;
- dwadzieścia lat funkcjonowania Stowarzyszenia dało wiele pozytywnych doświadczeń i pokazało, że jest ono potrzebne w społeczeństwie;

⁴⁰ Konto Stowarzyszenia do wpłat: 42 1020 1068 0000 1802 0066 2114, a KRS: 0000158391.

- na szczególne podkreślenie zasługuje aktywność na niwie patriotyczno-wychowawczej⁴¹ oraz publicystyczno-naukowej.

Bibliografia

Cepak T., *Stanowisko Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ nt. roli i miejsca organizacji pozarządowych w systemie obronnym RP*, „Informator” nr 20/2005, DWiPO MON.

Marcinkowski Cz., *Rola nowoczesnych mediów w procesie proobronnego wychowania młodzieży (z doświadczeń Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ)*, Vademecum przysposobienia wojskowego, 3/2001, MON DS-W, Warszawa 2001.

Wojtan W., *Na straży pokoju*, „Polsce Wierni” 2/2016, s. 7.

Misje pokojowe – 60 lat polskiego zaangażowania, red. Marcinkowski Cz., Zeszyty Naukowe- Bezpieczeństwo Narodowe, 2/2014, wyd. Wszechnica Polska Szkoła Wyższa w Warszawie, Warszawa 2014.

„Polska Zbrojna” nr 6, luty 2000 r., rozmowa z gen. bryg. w st. spocz. dr. Tadeuszem Cepakiem, *Wspólnota przeżyć*.

www.skmponz.pl

⁴¹ Zob. Cz. Marcinkowski, *Rola nowoczesnych mediów w procesie proobronnego wychowania młodzieży (z doświadczeń Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ)*, Vademecum przysposobienia wojskowego, 3/2001, MON DS-W, Warszawa 2001.

Rozdział 3. Geneza udziału Polski w misjach pokojowych – z perspektywy peacekeepera

*Błogosławieni, którzy wprowadzają pokój, albowiem oni będą nazwani synami Bożymi*⁴³

Streszczenie

Przez długie Polska wraz ze swoimi Siłami Zbrojnymi aktywnie uczestniczyła w operacjach pokojowych pod egidą Organizacji Narodów Zjednoczonych. Wojsko Polskie od lat 50- ubiegłego wieku było widziane w wielu regionach świata, gdzie międzynarodowe siły zbrojne niosły pokój i nadzieję na bezpieczne życie ludności w regionie. Wietnam, Korea, Kambodża, Nigeria, Egipt, Liban, Syria, Gruzja, Irak, Kuwejt, Pakistan, Afganistan to tylko niektóre z licznych miejsc służby żołnierzy polskich. Przez lata służba zwartych jednostek i obserwatorów wojskowych w misjach pokojowych ONZ było wizytówką Polskiego Wojska w działaniach na zewnątrz kraju. Przez misje przewinęło się mnóstwo żołnierzy, którzy zbierali doświadczenie, uczyli się, uczyli innych i stanowili znakomitą elitę polskiej armii, która mogła z powodzeniem wprowadzić Wojsko Polskie do NATO i wraz z żołnierzami sojuszu przyjąć nowe wyzwania uczestniczenia w operacjach bojowych. Autor w tym opracowaniu opisuje w syntetycznej formie pierwsze misje wojska polskiego i próbuje przybliżyć czytelnikowi okoliczności powołania i opisuje główne zadania i trudności pierwszych polskich oddziałów wysyłanych do służby poza granice kraju.

Słowa kluczowe: Misje Pokojowe, Rada Bezpieczeństwa ONZ, UNEF II, UNTAG, UNTAC, UNTSO, UNIFIL, UNDOF, DMZ, NNSC, KOREA, INDOCHINY.

Summary

For a long time, Poland and its Armed Forces actively participated in peacekeeping operations under the United Nations Flag. The Polish Arm Forces since the 1950s were seen in many regions of the World wherever International Armed Forces were needed in order to establish peace and security and brought the hope for peaceful and safe life for people. Vietnam, Korea, Cambodia, Nigeria, Egypt, Lebanon, Syria, Georgia, Iraq, Kuwait, Pakistan, Afghanistan are examples of the numerous places where Polish soldiers were served. Over the years, the troops and military observers serving in UN peacekeeping missions has been a validation of the Polish Army's dedication for Word peaceful processes and development. A lot of soldiers concluded the missions gathering experience, learned themselves and, taught others. They became and were excellent elite of the Polish army, which could successfully introduce the Polish Army to NATO and, together with the alliance, acknowledge new challenges of participating in combat operations. The author in this study describes in a synthetic form the first missions of the Polish army and tries to familiarize the reader with the circumstances of the appointment and describes the main tasks and difficulties of the first Polish troops sent to service outside the country.

⁴² Płk w st. spocz. Tadeusz Krzywda – nawigator lotnictwa transportowego (samoloty An-26, An-12). Przebieg służby: 13. Pułk Lotnictwa Transportowego - Kraków, Sztab Generalny WP, Ministerstwo Obrony Narodowej – Departament Wojskowych Spraw Zagranicznych, Szef Gabinet wiceministra ON ds. NATO i Współpracy Międzynarodowej, Kwatery Główna NATO – Bruksela (Starszy Oficer ds. Implementacji Nowych Technologii Obronnych, następnie Doradca-Asystent Przewodniczącego Komitetu Wojskowego NATO), Ministerstwo Spraw Zagranicznych (radca-minister). Absolwent – członek dożywotni Królewskiej Akademii Studiów Obronnych (Royal College of Defence Studies – RCDS). Uczestnik operacji poza granicami kraju: UNTAG Namibia, UNTAC Kambodża, UNIFIL Liban, Komisja Nadzorcza Państw Neutralnych – Korea, Kolumbia.

⁴³ Słowa wypowiedziane na górze 8 błogosławieństw przez Jezusa do wiernych, (Mt 5, 9) Nowy Testament, Ewangelia wg św. Mateusza, IV wydanie Biblii Tysiąclecia - własność Wydawnictwa Pallottinum w Poznaniu (ISBN 83-7014-218-4).

Key words: peace missions, un security council, unef ii, untag, untac, untso, unifil, undof, dmz, nns, Korea, Indochina.

Wprowadzenie

W 2020 roku mija 67 lat udziału Polski i polskiego wojska w międzynarodowych przedsięwzięciach na rzecz pokoju i bezpieczeństwa oraz 47 rocznica pierwszego pełnego udziału zwartej formacji wojskowej z Polski w operacji pokojowej⁴⁴.

Niestety, pomimo wprowadzenia karty Narodów Zjednoczonych, nadzieje na utrzymanie pokoju na świecie po doświadczeniach I i II wojny światowej nie przynoszą spodziewanych efektów. Obecnie na świecie wojna trwa nieustannie. W każdej minucie giną ludzie, trwa nieustający płacz po ofiarach bliskich i znajomych. Ludzie nieustannie w wyniku przemocy tracą domy rodziny i zdrowie. Obecna wojna toczy się na wielu płaszczyznach nie tylko militarnej. Hybrydowa wojna toczy się wokół nas o pieniądze, o polityczną dominację, o wpływy, o przekonanie do swoich racji. Wokół widzimy samych rywali, którzy nam zagrażają. Co raz więcej w nas lęku i braku poczucia bezpieczeństwa. Co raz więcej rejonów zniszczonych niestabilnych, w których śmierć i brak widoków na przyszłość jest chlebem codziennym ich mieszkańców. Od początku istnienia ONZ niebieski kolor hełmów i беретów był jedyną nadzieją na w miarę spokojne i bezpieczne życie wielu dotkniętych wojną społeczności. Polska od początku ONZ-towskich operacji była aktywna i zaangażowaniem uczestniczyła w niesieniu pokoju w niestabilne regiony świata.

Wielu „misjonarzy” w misjach pokojowych ONZ zdobywało swoje międzynarodowe doświadczenie, które z powodzeniem wykorzystywali pełniąc różne funkcje w innych organizacjach międzynarodowych (NATO, UE, OBWE).

Przez długie lata służba zwartych jednostek i obserwatorów wojskowych w misjach pokojowych ONZ było wizytówką Polskiego Wojska w działaniach na zewnątrz kraju. Przez misje przewinęło się mnóstwo żołnierzy, którzy zbierali doświadczenie, uczyli się, uczyli innych i stanowili znakomitą elitę polskiej armii, która mogła z powodzeniem wprowadzić Wojsko Polskie do NATO i wraz z żołnierzami sojuszu przyjąć nowe wyzwania uczestniczenia w operacjach bojowych. Nie możemy zapominać, że większość generałów,

⁴⁴ Operacja pokojowa - to zespół działań podejmowanych przez podmioty stosunków międzynarodowych w celu zapobiegania, przerywania, łagodzenia, ograniczania lub wygaszania konfliktów zbrojnych o charakterze międzypaństwowym (międzynarodowym) lub wewnętrznym poprzez interwencję sił pokojowych posiadających mandat organizacji międzynarodowej na przywrócenie i utrzymanie pokoju w rejonie sytuacji kryzysowej, D. S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999. Konflikty-interwencje-bezpieczeństwo*, Toruń 2012, s. 42.

oficerów podoficerów i znakomitych dowódców - w Iraku, Afganistanie, Mali, Sudanie i na Bałkanach, szczególnie pierwsze zmiany, przeszli swój chrzest w Syrii, Namibii, Kambodży i na Haiti pod flagą ONZ.

Od 1953 r. w misjach pokojowych wzięło udział ponad 100 tys. polskich żołnierzy, policjantów oraz obserwatorów cywilnych i wojskowych. Pierwszą i dotychczas działającą misją powołaną na podstawie rezolucji ONZ S/RES/50 w dniu 29 maja 1948 r. przez Radę Bezpieczeństwa ONZ, w celu obserwacji i nadzoru przestrzegania zawieszenia broni w konflikcie izraelsko-arabskim, była United Nations Truce Supervision Organization (UNTSO). Struktura misji UNTSO została z czasem rozbudowana o United Nations Disengagement Observer Force (UNDOF) (pol. Siły Rozdzielająco-Obserwacyjne ONZ - 1973) oraz o United Nations Interim Force in Lebanon (UNIFIL) (pol. Tymczasowe Siły Zbrojne ONZ w Libanie - 1978)⁴⁵. Oprócz misji ONZ, które powstały w latach osiemdziesiątych istnieje misja - bez udziału żołnierzy z Polski - pod nazwą Multinational Force & Observers (MFO) (Wielonarodowe Siły i Obserwatorzy, Międzynarodowe Siły Obserwacyjne) - międzynarodowe siły pokojowe na Półwyspie Synaj, nadzorujące strefę graniczną między Izraelem a Egiptem. Działają od 1982 r., a obecnie liczą ok. 1700 żołnierzy z 11 państw. Jest to jedna z niewielu misji pokojowych nieprowadzonych przez ONZ, NATO, Unię Europejską lub Afrykańską, nie posiada nawet mandatu Rady Bezpieczeństwa ONZ.

Wejście Polski do gry

Operacje pokojowe przez ponad 40 lat zimnej wojny były jedynymi instrumentami bezpośredniego oddziaływania na obszarach konfliktów zbrojnych. Powołane z inicjatywy Sekretarza Generalnego ONZ Daga Hammarskjölda zastąpiły niemal całkowicie nie działający system interwencji zbrojnych. Kompetencja dana Radzie Bezpieczeństwa na mocy art. 40 Karty NZ w postaci możliwości stosowania zarządzeń tymczasowych, (które nie mają charakteru sankcji ani nie są środkami przymusu pośredniego i bezpośredniego) została przekształcona w rozbudowany system akcji militarnych.

Udział Polski w realizacji przedsięwzięć ONZ, które w początkach ich funkcjonowania odgrywały dość istotną rolę w stabilizacji sytuacji w zapalnych regionach, został zainicjowany w 1953 r., kiedy Polska wspólnie ze Szwecją, Szwajcarią i Czechosłowacją utworzyła Komisję Nadzoru i Kontroli Państw Neutralnych w Korei (Neutral

⁴⁵ Po Wojnie sześciodniowej (1967) i Wojnie Jom Kippur w (1973) UNTSO kontynuowało swoją działalność, dostosowując się do zmian w granicach. Po działaniach odwetowych izraelskiej armii w południowym Libanie w 1978 utworzono siły UNIFIL.

Nations Supervisory Commission – NNSC)⁴⁶.

Misja Polska do Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych w Korei – misja wojskowa Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (do 1989 Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej) działająca w ramach KNPN, nadzorującej od 1953 zawieszenie broni między Koreą Północną a Koreą Południową. Misję tą zapoczątkowało podpisanie 27 lipca 1953 roku rozejmu w Panmunjom. Wraz z podpisaniem zawieszenia broni Polacy weszli w skład dwóch komisji nadzorujących uzgodnione przez strony konfliktu. Były to Komisja Nadzorcza Państw Neutralnych (KNPN) i Komisja Repatriacyjna Państw Neutralnych. Należy podkreślić, że w tym konflikcie ONZ było stroną⁴⁷ wojny na Półwyspie Koreańskim. Faktycznie NNSC nadzorowało i nadzoruje przerwanie ognia między ONZ i Koreą północną. Traktat pokojowy nie został nigdy uzgodniony i niepodpisany⁴⁸.

W 1951 obie strony wojny koreańskiej rozpoczęły rokowania, zakończone w 1953 układem rozejmowym między Koreą Północną (wspieraną przez Chiny Ludowe i ZSRR) oraz Południową (wspieraną przez siły ONZ na czele z USA).

Na mocy rozejmu utworzono strefę zdemilitaryzowaną tzw. linię demarkacyjną Demilitarized Zone (DMZ), w której znajdowało się Panmunjom. Postanowiono o utworzeniu tam wspólnego obozu, w którym miała mieć swoją kwaterę główną Komisja Nadzorcza Państw Neutralnych, przestrzegająca zawieszenie broni i złożonej z przedstawicieli 4 państw - 2 wytypowanych przez stronę komunistyczną (Czechosłowacja i Polska) i 2 przez demokratyczną (Szwajcaria i Szwecja). Formowanie polskiej delegacji rozpoczęto już w 1952. Aby lepiej ją przygotować do zadań utworzono Jednostkę Wojskową 2000 (JW 2000).

Jednak z powodu przedłużających się rokowań proces formowania przerwano, by rozpocząć go na nowo w kwietniu 1953 w Jabłonie k. Warszawy. Dwa miesiące później grupa rozpoznawcza udała się do Chin, za nią drogą kolejową reszta polskiej misji, formalnie utworzonej uchwałą Rady Państwa z 12 września 1953 r. Polacy wraz z Czechami i Słowakami

⁴⁶ Szerzej zob. D. S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999...*, s. 79-84.

⁴⁷ Siły w w Korei Korea Południowa, i ONZ - Stany Zjednoczone, Wielka Brytania (trzy brygady piechoty, brygada pancerna, pół pułku artylerii), Australia (dwa bataliony piechoty, dywizjon lotnictwa), Belgia (batalion piechoty), Kanada (brygada piechoty), Kolumbia (kompania piechoty), Etiopia (batalion piechoty), Francja (batalion piechoty), Grecja (batalion piechoty), Luksemburg (kompania piechoty), Nowa Zelandia (pułk artylerii), Filipiny (batalion piechoty, kompania czołgów), Związek Południowej Afryki (dywizjon lotnictwa), Tajlandia (batalion piechoty), Turcja (brygada piechoty).

⁴⁸ Głównodowodzącym wojsk ONZ był gen. Douglas MacArthur.

zostali zakwaterowani w północnej części obozu, kontrolowanej przez KRLD⁴⁹.

Do głównych zadań komisji należało:

- badanie przypadków złamania zawieszenia broni;
- kontrola przez rozsiane po Korei Grupy Inspekcyjne stanów liczebnych i wyposażenia obu stron;
- nadzorowanie repatriacji jeńców.

Początkowemu okresowi działalności komisji towarzyszyły wzajemne oskarżenia o sprzyjanie zwaśnionym stronom (komunistom przez Polaków i Czechów oraz demokratom przez Szwedów i Szwajcarów), co także powodowało protesty ludności cywilnej, którym towarzyszyły zamachy. W ich wyniku KNPN musiała w 1955 ewakuować Grupy Inspekcyjne z Inch'ŏn i Pusan (Korea Południowa), a następnie z Kangnŏngu i Taegu (Korea Płd) oraz Ch'ŏngjin i Hŭngnam (Korea Płn.) - reszta grup rok później została bezterminowo zawieszona. Wówczas misja polska liczyła już tylko ok. 85 członków⁵⁰, inni przedstawiciele także zmniejszyli stany osobowe misji (Szwajcaria i Szwecja chciały nawet całkiem je wycofać z powodu zbyt przedłużającego się procesu pokojowego). W 1957 działalność KNPN ograniczyła się już w zasadzie tylko do przyjmowania i zatwierdzania raportów, przez co polska delegacja (jak i inne) była stopniowo zmniejszana - od 1963 liczyła już tylko około 10 członków. Zasadniczą zmianę przyniosło powstawanie państw demokratycznych w post-komunistycznej Europie, w 1989 r., przez co z punktu widzenia KRLD delegacje z Czechosłowacji (od 1993 tylko Czech) i Polski stały się ze względów ideologicznych

⁴⁹ Szefowie: 1953 - gen. bryg. Mieczysław Wągrowski, 1954-1955 - gen. bryg. Leszek Krzemień, 1958-1960 - gen. bryg. Leo Samet, 1960-1961 - gen. bryg. Tadeusz Kunicki, 1962-1963 - gen. bryg. Franciszek Mróz, 1963-1965 - gen. bryg. Stefan Orliński, 1965-1966 - gen. bryg. Włodzimierz Kopijkowski, 1966-1967 - gen. bryg. Józef Waluk. 1967 - gen. bryg. Tadeusz Jedynak, 1968-1969 - gen. bryg. Wacław Czyżewski, 1969-1970 - gen. bryg. Marian Ryba, 1970-1971 - gen. bryg. Mikołaj Matwiejewicz, 1971-1972 - gen. dyw. Bronisław Kuriata, 1972-1973 - gen. bryg. Józef Dziadura, 1973-1974 - gen. bryg. Brunon Marchewka, 1974-1975 - gen. bryg. Wiktor Kozak, 1975-1977 - gen. bryg. Zbigniew Czerwiński, 1977-1978 - gen. bryg. Apoloniusz Golik, 1978-1980 - gen. bryg. Janusz Sieczkowski, 1980-1981 - gen. bryg. Edward Łańcucki, 1981-1982 - gen. bryg. Tadeusz Sroczyński, 1982-1983 - gen. bryg. Zbigniew Jurewicz, 1983-1985 - gen. bryg. Henryk Rzepkowski, 1985-1986 - gen. bryg. Marian Koper. 1986-1987 - gen. bryg. Krzysztof Hille, 1987-1988 - gen. bryg. Stanisław Wytyczak, 1988-1989 - gen. bryg. Leopold Raznowiecki, 1989-1990 - gen. bryg. Kazimierz Stec, 1990-1992 - gen. bryg. pil. Zdzisław Żarski. 1992 – 1994 gen. dyw. Apoloniusz Golik, 1994-1995 - gen. bryg. Krzysztof Owczarek(), 1996-1997 - gen. bryg. Stanisław Koziej, 1997-1999 - gen. bryg. Andrzej Ekiert, 1999-2002 - gen. bryg. Wincenty Cybulski, 2002-2004 - gen. bryg. Andrzej Ekiert, 2004-2008 – gen. bryg. Jan Kempa, 2008 - 2009 gen. bryg. Anatol Czaban, 2009-2010 gen. bryg. Andrzej Przekwas, 2010 – 2012 gen. dyw. Anatol Wojtan, 2013 - gen. bryg. Leszek Soczewica 2018 płk Andrzej Różyński.

⁵⁰ Liczebność: 1953-1955 - ok. 300; 1955-1956 - ok. 85; 1956-1957 - ok. 35; 1958-1960 - ok. 30; 1960-1963 - ok. 15; 1963-1995 - ok. 10; od 1996 – 2.

niewygodne. W wyniku działań północnych Koreańczyków czeska delegacja opuściła Koreę na stałe, a polska obóz w północnym Panmunjom⁵¹. Kryzys w stosunkach Polska-Korea Północna został zażegnany w 2001, wcześniej, w 1996 Misja Polska rozpoczęła nowy etap działalności - delegacja złożona z 2 żołnierzy (z reguły generała brygady i pułkownika) doraźnie, 3 lub 4 razy do roku przyłącza się do pracujących w zmarginalizowanej komisji Szwedów i Szwajcarów, wizytujących linię demarkacyjną.

Na działanie komisji silne piętno wywierała zimnowojenna rywalizacja mocarstw, a później polityka reżimu północnokoreańskiego, co utrudniało jej zadanie monitorowania wymiany ognia między państwami koreańskimi. Łącznie w NNSC służbę odbyło 1065 Polaków. Oficjalnie polski kontyngent był obecny w strefie zdemilitaryzowanej między Koreami Północną i Południową do 1995 r., w którym został przez rząd Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej zmuszony do likwidacji obozów. Polacy wsparli wtedy pozostające w strefie jednostki szwedzkie i szwajcarskie. Misja trwa do dziś. W składzie polskiej delegacji jest dwóch oficerów, spotkania w strefie DMZ odbywają się 4-5 razy w roku przez tydzień i na wezwanie w przypadku naruszenia rozejmu. Tak było w lipcu 2002 roku podczas mistrzostw świata w piłce nożnej doszło do zatopienia południowokoreańskiego okrętu patrolowego przez okręty KRLD⁵². Wiele różnych prowokacji i naruszeń rozejmu obserwujemy do dnia dzisiejszego⁵³.

Wietnam

W Wietnamie, po wojnie o niepodległość z Francją, na obszarze półwyspu Indochińskiego powstały trzy nowe państwa: Wietnam, Laos i Kambodża. Wietnam podzielił się na dwie części północną - będącą pod wpływem komunistów i południową prozachodnią. Pierwsza Komisja Kontroli Międzynarodowej (The International Control Commission (ICC), nazywana formalnie Międzynarodową Komisją Kontroli i Nadzoru w Wietnamie (MKKN) - The International Commission for Supervision and Control in Vietnam (ICSC), były to międzynarodowe siły ustanowione w 1954, aby nadzorować wprowadzanie Porozumienia Genewskiego, które kończyło pierwszą wojnę w Indochinach zakończoną podziałem Wietnamu⁵⁴. Miała nadzorować przestrzeganie przerwania ognia i meldować wszystkie

⁵¹ Bezpośrednim powodem było literalne przestrzeganie zapisów protokołu przerwania ognia z 1953 r, gdzie występowało państwo Czechosłowacka Republika Socjalistyczna. KRLD uważała, że ani Słowacja, ani Czechy nie występują w protokole rozejmowym(Armistice Agreement).

⁵² Operacja szczegółowo opisana w miesięczniku „Raport” nr 2 z 2003 roku.

⁵³ Artykuł Tadeusz Krzywda – miesięcznik „Raport”, nr 3 z 2018 roku.

⁵⁴ E. E. Moise, (2009-2-9 (rev)). "The International Commissions: ICC (ICSC) and ICCS.

wypadki pogwałcenia rozejmu. W skład sił nadzorujących wchodziły żołnierze i oficerowie z Kanady, Polski i Indii, reprezentując państwa niekomunistyczne, komunistyczne i niezaangażowane w jednakowym stopniu.

Członkowie komisji z założenia neutralni, niestety nie zawsze odnajdywali się w tej roli. Członkowie MKK (ICC) bardzo często byli stroną w wojnie wietnamskiej w tzw. Drugiej Wojnie Indochińskiej, a także oferowali usługi obu zwaśnionym stronom. Personel kanadyjski dał się poznać z tej strony, że przekazywał dane wywiadowcze Stanom Zjednoczonym podczas bombardowania Północnego Wietnamu. Tego typu działania często prowadziły do tego, że członkowie ICC stawali się celem ataków, tracąc niejednokrotnie życie. Po podpisaniu Porozumień Paryskich⁵⁵ 27 stycznia 1973 roku MKK (ICC) została rozwiązana i zastąpiona Międzynarodową Komisją Kontroli i Nadzoru w Wietnamie (MKKN) - The International Commission for Supervision and Control in Vietnam (ICSC), a w latach 1973-1975 Międzynarodową Komisją Kontroli i Nadzoru, skład której stanowili żołnierze i oficerowie z Kanady/Iranu, Indonezji i Węgier⁵⁶.

Nigeria

Międzynarodowa Grupa Obserwatorów w Nigerii - Observers Team for Nigeria (OTN) - wzięło w niej udział w sumie pięciu polskich oficerów. Rząd Nigerii poddał się kontroli, chcąc udowodnić że nie jest winien ludobójstwa.

Nowy rozdział w historii misji ONZ

Model zimnowojennej operacji pokojowej odzwierciedlało trzyetapowe postępowanie ONZ. Działania rozpoczynała dyplomacja prewencyjna, której celem było zapobieżenie wybuchowi konfliktu. W razie jej niepowodzenia uruchamiano akcję tworzenia pokoju trwającą do momentu podpisania porozumienia kończącego działania zbrojne. Po nim inicjowano akcję utrzymywania pokoju, w celu monitorowania przestrzegania porozumienia, głównie przerwania ognia. Można uznać, że te działania nie przyczyniały się znacząco ani do rozwiązania konfliktu ani ochrony ludności przebywającej na jego obszarze. Jedynie zamrażały konflikt.

Trzy podstawowe rodzaje operacji: peacemaking – tworzenie pokoju (łącznie z conflict

⁵⁵ Paris Agreement on Ending the War and Restoring Peace in Vietnam.

⁵⁶ Article 7 of the Agreement) and seven teams to supervise the return of captured and detained personnel. The ICCS was to supervise the cease-fire, the withdrawal of troops, the dismantlement of military bases, the activity at ports of entry and the return of captured military personnel and foreign civilians. It was to report on the implementation, or violation, of the Peace Agreement and Protocols.

prevention – zapobieganiem konfliktom), peacekeeping – utrzymywanie pokoju oraz peace-building – budowanie pokoju, w warunkach współczesnych, nieustrukturalizowanych, głównie międzynarodowych konfliktów zbrojnych zazwyczaj przenikają się i przeradzają w kompleks wielostronnych, wielopłaszczyznowych operacji polityczno-wojskowych.

Podczas trwania konfliktu zbrojnego fundament stanowi peacekeeping, jednak wplecione w niego zostają znaczące elementy peace-building, a więc działania z założenia krótkoterminowe wspierane są przez długofalowe inicjatywy, co ma służyć likwidacji przyczyn, a nie tylko przejawów konfliktów. Równocześnie cały czas prowadzone są działania z zakresu peacemaking mające zapobiegać i wyciszać agresywne działania stron. Wśród zadań i celów obecnych operacji – wykraczając poza ramy zimnowojennych akcji w celu przywrócenia pokoju i bezpieczeństwa, obejmujących nadzorowanie rozdzielania sił zbrojnych stron konfliktu oraz monitorowanie przerwania wymiany ognia – znalazły się m.in. ochrona ludności cywilnej podczas trwających konfliktów zbrojnych, ofiar i potencjalnych ofiar, w tym ewakuacja ludności i zagwarantowanie jej bezpieczeństwa, np. poprzez rozdzielanie walczących stron lub tworzenie stref bezpiecznych, wspieranie pomocy humanitarnej, restauracja pokoju w regionie, pomoc w ustanowieniu lokalnych władz, w tym nadzorowanie wyborów.

United Nations Emergency Force II (UNEF II) Egipt

Pierwszy polski zwarty kontyngent wojskowy wszedł w skład sił pokojowych ONZ w 1973 r., współtworząc United Nations Emergency Force II (UNEF II) w Egipcie. UNEF II - (Second United Nations Emergency Force) - Drugie Doraźne Siły Pokojowe Organizacji Narodów Zjednoczonych, działające w okresie, od października 1973 do czerwca 1979, które miały nadzorować zawieszenie ognia pomiędzy wojskami Egiptu i Izraela oraz dyslokację wojsk zwaśnionych krajów, a także sprawowały kontrolę nad strefą buforową⁵⁷. Państwami uczestniczącymi były: Australia, Austria, Finlandia, Ghana, Indonezja, Irlandia, Kanada, Nepal, Panama, Peru, Polska⁵⁸, Senegal i Szwecja. Siedzibą misji była Ismailia.

Zgodnie ze słowami Sekretarza Generalnego ONZ Kofiego Annana: „Wydarzenie to zapoczątkowało jedną z najbardziej trwałych – spośród państw członkowskich – tradycji udziału w misjach pokojowych NZ”. Zadaniem misji UNEF było monitorowanie przerwania wymiany ognia oraz rozdzielanie egipskich i izraelskich sił zbrojnych po wojnie Yom Kippur.

⁵⁷ Szerzej zob. D. S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999...*, s. 123-126.

⁵⁸ Od listopada 1973 do stycznia 1980 roku w sile od 822 do 1026 żołnierzy.

Polski kontyngent, w którym w latach 1973-1980 służyło łącznie 11 699 żołnierzy⁵⁹, był odpowiedzialny za logistykę (zapewnienie żywności i wody pitnej wszystkim kontyngentom), zabezpieczenie medyczne oraz rozminowywanie terenu. W kolejnych misjach ONZ polskie kontyngenty specjalizowały się w zapewnianiu wsparcia logistycznego – od 1974 r. w ramach United Nations Disengagement Observer Force (UNDOF) na pograniczu izraelsko-syryjskim (Wzgórza Golan), a od 1978 r., jako komponent misji w Libanie – United Nations Interim Force in Lebanon (UNIFIL).

Tymczasowe Siły Zbrojne ONZ UNIFIL (ang. United Nations Interim Force in Lebanon) w Libanie

Następna ważna dla Polaków misja pokojowa ONZ to UNIFIL. Misja działająca od 19 marca 1978 r. na terenie południowego Libanu. UNIFIL zostało utworzone na mocy rezolucji RB ONZ 425 i 426. Jej powstanie wiąże się z atakami na Izrael przeprowadzanymi z tej części Libanu przez Organizację Wyzwolenia Palestyny. W odpowiedzi Izrael podjął okupację tych obszarów. Aby zapewnić bezpieczeństwo i płynne wycofywanie się Izraelczyków, Rada Bezpieczeństwa ONZ podjęła decyzję o powstaniu UNIFIL.

UNIFIL jest obecnie jedną z najdłużej działających, ale też najbardziej nieskutecznych misji pokojowych ONZ. Jej żołnierze nie byli w stanie zapobiec ani wojnie z 1982, połączonej z masakrą przebywających w libańskich obozach uchodźców palestyńskich, ani też późniejszym nalotom izraelskiego lotnictwa (ostatnie miały miejsce w 2006 r.).

Rezolucje Rady Bezpieczeństwa ONZ 1701 z 11 sierpnia 2006 r. zwiększyła mandat UNIFIL wraz ze zwiększeniem liczby personelu. W tej misji Polska miała swoją znaczącą historię. W 1993 roku, polski kontyngent przejął obowiązki od kontyngentu szwedzkiego. Polski Kontyngent Wojskowy jako pierwszy tworzył szpital polowy w 1993 r., następnie z dniem 15 kwietnia 1994 roku - batalion logistyczny wraz z kompanią remontową i plutonem Żandarmerii Wojskowej. PKW przejął wszystkie funkcje logistyczne w misji UNIFIL⁶⁰ (620-660 żołnierzy liczył PKW). Praca Polaków została wysoko oceniona, bo już w następnym roku służby w UNIFIL, Polska w uznaniu zasług otrzymała stanowisko głównodowodzącego misją (Force Commander). Został nim generał brygady doktor Stanisław Woźniak (1.04.1995 – 30.09.1997). Misję odwiedził 11-12 maja z pielgrzymką papież Jan Paweł II. Zwiedzał ją na pokładzie śmigłowca ONZ z Włoch, a witał go polski dowódca w niebieskim berecie. Polacy zakończyli służbę w Libanie 1 grudnia 2009 roku, przekazując swoje obowiązki

⁵⁹ <https://www.wojsko-polskie.pl/unef-egipt/> [dostęp: 5.03.2020 r.]

⁶⁰ Pierwszym Starszym Narodowym i jednocześnie szefem logistyki w Kwaterze Głównej misji był autor niniejszego opracowania.

kontyngentowi duńskiemu. Ogółem przez misję przewinęło się około 8 tys. polskich żołnierzy. Obecny, wyznaczony przez Radę Bezpieczeństwa, limit liczebności UNIFIL wynosi 12 tysięcy żołnierzy, ale w rzeczywistości cały personel liczy 10.252 osób z 45 państw, w tym 9.474 żołnierzy sił lądowych oraz 778 żołnierzy sił morskich⁶¹.

United Nations Disengagement Observer Force (UNDOF)

Siły Rozdzielająco-Obserwacyjne ONZ (ang. United Nations Disengagement Observer Forces, UNDOF) – siły pokojowe powołane przez ONZ po przyjęciu rezolucji nr 350 RB ONZ, podpisanego przez siły Izraela i Syrii na Wzgórzach Golan 31 maja 1974 r. Rezolucja ta mówiła o zawieszeniu broni i zakończeniu walk po wojnie Jom Kippur w 1973 r. Wojska UNDOF, jako jedyne siły militarne mogły przebywać w określonej w rezolucji strefie.

Pierwszy personel sił UNDOF składał się z Polaków, Kanadyjczyków, Austriaków i Peruwianczyków. Następnie kontyngent polski, w sile około 360 osób, wykonywały tam zadania operacyjne, w głównej mierze zajmując się obserwacją i patrolowaniem strefy AOS (Area of Separation)⁶².

Polski Kontyngent Wojskowy składał się z dowództwa i logistyki, trzech kompanii (Falcon, Scorpion i SVC - zabezpieczenia) oraz elementu wydzielanego do kwatery głównej (wybranych stanowisk w sztabie UNDOF oraz plutonu (FHQ Coy) wchodzącego w skład kompanii będącej do dyspozycji FC). Po stronie izraelskiej w obozie Camp Ziouani stacjonowało dowództwo kontyngentu wraz z kompanią zabezpieczenia, natomiast pozostałe 2/3 sił PKW, (to jest pierwsza i druga kompania piechoty oraz drugi pluton FHQ Coy na których spoczywały główne obowiązki mandatowe, oraz kadra kwatery) rozlokowane były w Syrii. W misji tej Polacy byli również dowódcami UNDOF. W latach 1991- 1994 gen. dyw. Roman Misztal był pierwszym polskim generałem na tym wysokim stanowisku ONZ oraz generał dyw. Franciszek Gągor późniejszy szef Sztabu Generalnego WP (14.08.2003 r. – 16.01.2014 r.). Mielśmy również oficerów na stanowisku szefa sztabu Misji UNDOF, (gen. bryg. Jan Kempa, płk Józef Kowalczyk, płk Andrzej Ostrowski). Ostatnia zmiana tej właśnie

⁶¹ Dane z raportu RB ONZ <https://unifil.unmissions.org/sites/default/files/s2019889.pdf> – 5.03.2020. As at 31 October, UNIFIL comprised 10,252 military personnel, including 587 women (6 per cent), from 45 troop-contributing countries; 236 international staff, including 88 women (37 per cent); and 584 national civilian staff, including 158 women (27 per cent). The UNIFIL Maritime Task Force comprised 6 vessels, 2 helicopters and 778 of the Force's military personnel, including 46 women (6 per cent). In addition, 50 military observers, including 4 women (8 per cent), from the United Nations Truce Supervision Organization serve with Observer Group Lebanon, under the operational control of UNIFIL. The most senior military women serve at the rank of Lieutenant Colonel; the most senior civilian woman serves at the D-2 level.

⁶² Szerzej zob. D. S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999...*, s. 128-134.

misji zamknęła również piękną kartę historii polskich sił zbrojnych w misjach pokojowych ONZ.

Do końca lat dziewięćdziesiątych XX w. Polska wzięła jeszcze udział w czterech misjach wojskowych: United Nations Transition Assistance Group – UNTAG (1989-1990), w sile 353 żołnierzy i 20 obserwatorów. Od maja 1992 do listopada 1993 roku w misji United Nations Transitional Authority for Cambodia - UNTAC w Kambodży 709 żołnierzy i 15 obserwatorów. Misję poprzedzała misja obserwacyjna, w której było dwóch polskich obserwatorów - United Nations Advance Mission in Cambodia (UNAMIC) oraz United Nations Iran-Iraq Military Observer Group – UNIIMOG (1988-1990) na pograniczu Iraku i Iranu, w liczbie 45 żołnierzy.

* * *

Po zakończeniu dwublokowej rywalizacji mocarstw, wraz ze znaczącym wzrostem liczby uruchamianych przez ONZ, NATO, OBWE oraz Unii Europejskiej operacji pokojowych, również polski udział w nich ulegał wyraźnemu zwiększeniu. W latach 1990-2020 Polacy wchodzili w skład 80 różnych operacji wojskowych i pokojowych nie tylko ONZ, ale innych organizacji międzynarodowych również, a także na podstawie dwustronnych lub wielostronnych porozumień doraźnych państw, którym światowy pokój leży na sercu⁶³.

Świat znacznie się zmienił w ciągu ostatnich 67 lat. Zmieniły się również sposoby prowadzenia wojen i zmianie ulega sposób prowadzenia misji pokojowych⁶⁴. Polska jest nadal aktywnym uczestnikiem i państwem wspierającym wysiłki organizacji międzynarodowych na rzecz pokoju. Na przekór ogólnym trendom ograniczania kontyngentów przez wiele państw rozwiniętych. Polskie wsparcie jest bezcennym wkładem w budowanie i utrzymanie pokoju na świecie i stanowi przykład i inspirację dla innych. Weterani i aktualnie służący mogą być dumni z należycie wykonanego zadania i z dumą słuchać słów z Góry 8 Błogosławieństw.

Bibliografia

Bezpieczeństwo międzynarodowe. Polityka - strategie - interwencje, red. D. S. Kozerański, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2019.

⁶³ Enduring Freedom – Afganistan (USA); Iraqi Freedom – Irak, Kuwejt (USA); Sangaris - Republika Środkowoafrykańska (Francja).

⁶⁴ Szerzej zob. D. S. Kozerański, *Operacje pokojowe jako środek stabilizacji sytuacji w środowisku międzynarodowym*, [w:] *Międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne w polskiej polityce bezpieczeństwa w XX i XXI wieku*, red. D. S. Kozerański, Wyd. Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2016, s. 20-22.

The Two Koreas – Don Oberdorfer Published by Basic Books, December 2001.

Chritsian Birchmeier, Marcelli Burdelski, Eugeniusz Jendraszczak, 50-lecie Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych w Korei, Wyd. Adam Marszałek, Warszawa 2003 r.

Pokój czy wojna, Wyd. Świat Książki Warszawa 2003.

Dziak W., Korea Północna. Wewnętrzne wektory trwania (z Krzysztofem Sajewskim), Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2016.

Ciechanowski G., *Żołnierze polscy w misjach i operacjach pokojowych poza granicami kraju w latach 1953-1989*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2009.

Kozerawski D. S., *Kontyngenty Wojska Polskiego w operacjach pokojowych do 1989 roku, konflikty-interwencje-bezpieczeństwo*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2012.

Kozerawski D. S., *Operacje pokojowe jako środek stabilizacji sytuacji w środowisku międzynarodowym*, [w:] *Międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne w polskiej polityce bezpieczeństwa w XX i XXI wieku*, red. D. S. Kozerawski, Wyd. Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2016, s. 10-22.

Misje zagraniczne Wojska Polskiego, Grupa Wydawnicza Bookmark, 2012.

Rudaś N., *Misje zagraniczne Wojska Polskiego*, Wyd. Fundacja Kocham Polskę, 2012.

Źródła internetowe:

<http://afryka.org/misje-onz-3-namibia-1980-1990/>

<https://www.un.org/securitycouncil/content/resolutions>

<https://unifil.unmissions.org/sites/default/files/s2019889.pdf>

<https://unifil.unmissions.org/unifil-documents>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Polska_Wojskowa_Jednostka_Specjalna

<https://undof.unmissions.org/>

<https://www.wojsko-polskie.pl/unef-egipt/>

Rozdział 4. Polska i Polacy w pokojowych misjach ONZ – I zmiana Polskiej Wojskowej Jednostki Specjalnej w Doraźnych Siłach Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie. Refleksje i doświadczenia uczestnika

Streszczenie

W obliczu zagrożeń światowego pokoju i bezpieczeństwa po II wojnie światowej, Wojsko Polskie podejmowało i nadal kontynuuje swe posłannictwo pokojowe na wszystkich kontynentach, w tym w najbardziej zapalnych regionach świata. W misjach pokojowych ONZ tysiące żołnierzy realizowało i nadal podejmuje ważne cele i zadania wynikające z Karty Narodów Zjednoczonych. In Service of Peace – W służbie Pokoju – Polska i Polacy, żołnierze Wojska Polskiego, wypełniając zewnętrzną funkcję utrwalali obraz naszego kraju zorientowanego na pokojowe rozwiązywanie spornych problemów i konfliktów współczesnego świata. Peacekeeperzy wykonywali najtrudniejsze zadania pod błękitną flagą ONZ za co Komitet Noblowski przyznał im pokojową nagrodę Nobla.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, konflikty zbrojne, misja pokojowa, zadania logistyczne, strefa buforowa

Summary

In the face of threats of the world peace and the security after the II World War, Polish Army undertook and still continues its own peaceful mission on all continents, in this the most inflammable regions of the world. In UN peace missions the thousands of soldiers realized and still undertakes important aims and tasks consequential from the UN Card. In Service of Peace - on duty of the Peace - Poland and Poles, soldiers of the Polish Army, filling the external function fixed the image of our country oriented on the peaceful resolution of problems and conflicts of the present world. Peacekeepers executed difficult tasks under the UN blue flag for what the Nobel Committee admitted them peaceful Nobel prize.

Key words: security, armed conflicts, peace mission, logistic tasks, buffer zone

Wprowadzenie

W interesie naszego kraju, we wspólnotowych wysiłkach umacniała się znacząco troska o rozwiązywanie konfliktów lokalnych i regionalnych na rzecz pokoju i bezpieczeństwa. Nie ominęły nas w minionym okresie problemy światowych finansów i gospodarek, z którymi Polska radziła sobie nie najgorzej. To m. in. ograniczenia w tworzeniu nowych miejsc pracy, a przy tym radykalizacja nastrojów społecznych odczuwana nie inaczej jak w państwach najwyżej rozwiniętych co wydaje się być czytelnym wskaźnikiem rozwoju naszego kraju.

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej dostrzega – za Włodzimierzem Cimoszewiczem – *„ubóstwo i brak perspektyw w połączeniu z nieefektywnymi, nie słabnącymi wobec oczekiwań*

⁶⁵ Płk w st. spocz. dr Adam Cichosz – Stowarzyszenie Kombatantów Misji Pokojowych ONZ, nauczyciel akademicki, peacekeeper – I zmiana polskiej Wojskowej Jednostki Specjalnej w Doraźnych Siłach Zbrojnych ONZ – UNEF II

społecznych strukturami państwowymi stanowią środowisko sprzyjające rozwojowi ruchów ekstremistycznych”⁶⁶, podejmuje aktywną współpracę z państwami wspólnoty europejskiej w tworzeniu warunków stabilnego, trwałego rozwoju. Współpracuje w poszukiwaniu rozwiązań konfliktu bliskowschodniego i koreańskiego, współdziała w dziedzinie konsolidacji reform w Europie Wschodniej, w zbliżeniu i stabilizacji ze strukturami europejskimi państw zachodniej strefy Bałkanów.

Stanowisko Polski szeroko uwzględniało w minionych latach dwudziestego stulecia współpracę z państwami wschodnimi. Wówczas w orbicie tych zainteresowań znalazły się m. in. Ukraina i Mołdowa – aspekt „Partnerstwa na rzecz Stowarzyszenia” i przyjaznego sąsiedztwa.

Przełom roku 1989 wniósł nową jakość do polityki zagranicznej naszego państwa będącego w strukturach Unii Europejskiej początkowo na prawach obserwatora. Pojawiała się zatem kwestia prezentowania polskiego stanowiska wobec złożoności stosunków transatlantyckich w obrębie nieprolifracji BMR, sytuacji w Iraku, wobec procesu pokojowego na Bliskim Wschodzie, zwłaszcza w aspekcie przyszłości Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa. Także tworzenie Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obronności – zdolności obronne nabierają nowego kształtu zwłaszcza, że państwa członkowskie UE same przygotowały (Polska była tego przedsięwzięcia uczestnikiem) Traktat Konstytucyjny. Tymczasem pojawiający się spór na tle konfliktu irackiego pobudzał atmosferę troski o strategię polityki zagranicznej i bezpieczeństwa w założeniach spójnej, przez co wzmacniającej międzynarodową pozycję. Zaangażowanie Polski tego okresu nabierało rangi, zwiększając zaangażowanie w politykę globalną. W orbicie zainteresowań Polski polityką w obszarze wspólnej polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa w poszczególnych kwestiach systemowych podejmowano starania i wysiłki na rzecz tworzenie oprzyrządowania, jak chociażby adekwatne postępowanie wobec strefy państw Bałkanów Zachodnich.

Podkreślenia wymaga fakt, że wówczas nie istniała jeszcze kompleksowa strategia Wspólnej Polityki Państw Wspólnoty Europejskiej, a jedynie wyodrębnione w poszczególnych strefach strategię cząstkowe oraz fragmentaryczne plany wspólnych działań. Irak podzielił stanowiska, spowodował silne podziały wśród państw wspólnoty (Polska je odczuła w sposób oczywisty) co niewątpliwie utrudniało wypracowanie ostatecznej wersji kompleksowego dokumentu strategicznego.

⁶⁶ W. Cimoszewicz, *Polska w Unii Europejskiej: Jaka polityka zagraniczna?*, Wykład publiczny w Polskim Instytucie Spraw Międzynarodowych, 22 maja 2003 roku. PPD, t. 3 (13), maj – czerwiec 2003, s. 42.

Akcentując fakt tworzenia się nowej jakości w polityce zagranicznej Polski po roku 1989 pominąłem ważną kwestię pozyskania możliwości szerokiego współtworzenia Wspólnej Polityki i niezbędnych po temu instrumentów. Zatem wspomnę o powstających nowych narzędziach niezbędnych do prezentowania interesów w obszarze stosunków zewnętrznych w czym nasz głos we wspólnej polityce handlowej, imigracyjnej, azylowej, a przede wszystkim współpracy w zakresie tworzenia zdolności prowadzenia operacji kryzysowych brzmiał pewnie i konkretnie. Umacnianie pozycji naszego państwa w rozstrzyganiu problemów dla pokoju i bezpieczeństwa najważniejszych, a zatem współpracy międzynarodowej przynosi oczekiwane efekty w różnych dziedzinach w tym w nauce, gospodarce, wymianie między-narodowej etc. Głos Polski w ważnej kwestii rozszerzania mechanizmów współdziałania w zakresie reagowania kryzysowego nie oderwany od potrzeb i realnych możliwości liczy się jako wyrażający zainteresowanie o gwarancje komplementarności funkcji stowarzyszeniowych z obronnymi. Jest słyszalny po wszystkich stronach dialogu śródziemnomorskiego.

W polskiej polityce zagranicznej wyraźnie jest akcentowany problem powszechnego uznania i potwierdzenia tego, że wspólna dla państw europejskich Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa istotnie w pełnym tego słowa znaczeniu była wspólną przynajmniej do czasu (2015) kiedy wzajemne relacje z UE słabną na rzecz preferowania w polityce kierunku proamerykańskiego.

Zważywszy na interesy naszego kraju w aspekcie stagnacji gospodarki światowej zaistniałej w pierwszych latach XXI stulecia nasza w tym obecność nie podlegała większym ograniczeniom o czym nie zapomniano, upominając się o dostrzeganie możliwości wspierania państw ubogich. Przekroczenie wszelkich stref ubóstwa (chwalebny akcent Polski) i nieograniczony dostęp do rynków państw rozwiniętych leży niezmiennie w obszarze partnerskich zainteresowań rozszerzaniem skali pomocy innym, potrzebującym wsparcia państwom.

Kierunek proamerykański w polskiej polityce zagranicznej niewątpliwie przyczynił się do zmiany długo funkcjonującego wizerunku dziewiętnastowiecznej Europy dominujących państw wzajemnie równoważących swe znaczenie. Były to: Wielka Brytania, Niemcy, Rosja i Austro-Węgry. Zatem które z państw jeśli nie USA, Rosja, Chiny, Japonia czy Indie mogłyby współcześnie pretendować do rangi wielkiego mocarstwa. Kategoryzując znaczenie współczesnych mocarstw „wielkich graczy” bez wątplenia Stany Zjednoczone są tym *sni Genesis* najważniejszym, najpotężniejszym. Ta gra toczy się nieustannie. Z perspektywy Polski stowarzyszonej w rodzinie państw UE budującej swe bezpieczeństwo u boku globalnej potęgi militarnej jaką jest USA chociażby z racji geopolitycznego usytuowania wyzwaniem

staje się wszechobecna innowacyjność. Techniczno-technologiczne dostosowanie staje się sprawą „chwili” by sprostać wymogom szeroko pojętej współczesności.

Pomni nie tak zresztą odległych wojen (Wietnam, Korea, Afganistan, Angola czy zmagania „alianckie” Bliskiego Wschodu utwierdzają w przekonaniu, że stabilność narodów i społeczeństw w przeważającej mierze uzależniona jest od protektorów. Także lokalne konflikty zbrojne lat dziewięćdziesiątych minionego stulecia (Armernia - Azerbejdzan, Rosja – Czeczenia, groźny konflikt regionalny, wojna domowa w Gruzji, secesyjne działania w Mołdawii) utwierdzają w przekonaniu także i o tym, że wykorzystano chwilową słabość mili-tarną potęgi – Rosji.

W XXI stulecie 7 mld populacji ludzkiej świat wkroczył w pewnym, czytelnym stylu gospodarczej triady do nowego jakościowo etapu wiodącej roli globalnego *primus inter pares* Stanów Zjednoczonych z UE i Japonią. Zaś potęga Rosji i aspirujących do czołówki światowej Chin nie ustępujących w zmaganiach na najważniejszych obszarach, Militarnie USA wciąż narzuca tempo a w 2020 pozycję lidera umacnia. Zatem obrany kierunek proamerykański przez Polskę aczkolwiek wyznaczający nową jakość w dziedzinie bezpieczeństwa jednak rodzi uzasadnione obawy i wątpliwości czy narzucone nam tempo nie spowoduje „zadyszki” w wyczerpującym maratonie obok faworyta. Maraton wygrywają najlepsi wytrzymałością, wszechstronnym przygotowaniem i niezawodną kondycją. Czy temu podołamy. Na to pozornie proste pytanie nie ma łatwej odpowiedzi. Odkładając wszelkie o to spory jedno wydaje się być pewne. Otóż przyszłość świata rysuje się w barwach nie kończących się zmagania ideologicznych i politycznych przy wzmożonej rywalizacji kulturowej lecz także nie gasnących antagonizmów i konfliktów etnicznych, etc. Trzeba pamiętać, że w Czeczenii walczyli ze sobą Rosjanie z muzułmanami, zaś chrześcijańscy Ormianie bili się z muzułmańskimi Azerami, Grecy prawosławni z muzułmańskimi Turkami toczyli spory zbrojne o Cypr. Jednakowoż klasycznym modelem walk etnicznych była wojna w Bośni pomiędzy katolickimi Chorwatami, Bośniackimi muzułmanami i prawosławnymi Serbami. W trzyletniej wojnie terytorialnej zdominowanej okrucieństwem wzmaganym sprzecznościami tożsamości kulturowej i religii. W krwawym zasięgu Islamu – przypomnę – muzułmanie mordowali Żydów nie tylko zresztą w Izraelu, zwalczali prawosławnych Rosjan w Czeczenii i przez lata terroryzowali maronitów libańskich, Hindusów w Indiach, zaś w Armenii, Sudanie i w Timorze Wschodnim chrześcijan. Nawet jeśli odrzucimy na wskroś

interesującą teorię „cywilizacyjnego starcia”⁶⁷, a rozważymy „osadzenie” Polski w realiach niespokojnej mimo wszystko Europy i świata trzeba się będzie zgodzić z zarysowanym na XXI stulecie faktem mocarstwowej dominacji Stanów Zjednoczonych, Rosji, Chin, Japonii lecz także Indii nad 185 państwami świata w tym Polski gdzie zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa w swej złożoności napotyka przeszkody i bariery nie tylko cywilizacyjne.

Przechodząc w rozważaniach do problematyki wyartykułowanej w narzuconym sobie temacie opracowania, po przybliżeniu uwarunkowań niepewnego wszakże otoczenia podkreślę interesujące zjawisko zdynamizowania polskiej polityki zagranicznej dostrzeganej w świecie jako znaczącej, opartej na realiach odpowiedzialności i rozwagi. Składa się na ten stan rzeczy nie tylko sprawność administracji rządowej lecz także udział specjalistów z ośrodków pozarządowych, środowisk naukowych, analityków, ekspertów, a także wpływowych komentatorów i publicystów, badaczy, intelektualistów w budowaniu wzrastającego znaczenia i pozycji Polski w świecie. Nie może zatem dziwić, że Polska podejmuje odpowiedzialne zadania poza granicami państwa na rzecz światowego pokoju i bezpieczeństwa.

Wojsko Polskie w służbie światowego pokoju i bezpieczeństwa. Doraźne Siły Zbrojne ONZ na Bliskim Wschodzie – I zmiana utworzona na bazie 6 bzir 6 PDPD w Krakowie

Spełniając prośbę sekretarza generalnego ONZ Polska w myśl rezolucji Rady Bezpieczeństwa z 2 listopada 1973 r. powołała jednostkę Wojska Polskiego nadając jej nr 5577 do działań pokojowych w składzie Doraźnych Sił Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie. Zadaniem głównych Sił Pokojowych – UNEF II było nadzorowanie zawieszenia broni między stronami bliskowschodniego konfliktu zbrojnego na podstawie rezolucji nr 338.

Ten bezprecedensowy akt państwa na rzecz pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego spotkał się ze zrozumieniem i aprobatą naszego państwa, z wolą działania poza granicami kraju i wyrażał interesy o znaczeniu nadrzędnym w służbie pokoju i odprężenia międzynarodowego zaistniałych napięć wojennych na Bliskim Wschodzie. Mimo, że Polska nie prowadziła wówczas w pełni suwerennej polityki zagranicznej to jednak konsekwentnie podążała w sprawach światowego pokoju i bezpieczeństwa za światową czołówką państw zorientowanych na pokojowe współistnienie.

Rozwiązanie bliskowschodniego konfliktu zbrojnego metodą polityczną w założeniu Rady Bezpieczeństwa ONZ polegającego na doprowadzeniu Izraela do wycofania się

⁶⁷ Zob. F.F. Fukuyama, *The End of History?*, The National Interest w przekładzie na jęz. polski, Koniec historii, Wyd. Zysk i S-ka, Poznań 1996; zob. także Samuel P. Huntington, *No Eksit, The Erros of Endison*, „The National Interest 1989.

z okupowanych terytoriów państw arabskich od 1967 r. gwarantujące bezpieczeństwo oraz integralność wszystkich państw regionu bliskowschodniego wraz z rozwiązaniem problemu palestyńskiego w zgodności z rezolucjami RB ONZ zasługiwało na realne i możliwe wsparcie. Zatem odpowiedź Polski była wyrażeniem zrozumienia i wsparcia interesów państw tego, zapalnego regionu świata zmagających się z najeźdźcą okupującym ich terytoria.

Wspomnę ponadto, że powołanie do działalności Polskiej Wojskowej Jednostki Specjalnej w DSZ ONZ na Bliskim Wschodzie stanowiło wyraz międzynarodowego uznania pozycji Polski będącej w grupie państw socjalistycznych i autorytetu ukształtowanego w opinii postępowych sił współczesnego świata. Było uznaniem dla pokojowej polityki potwierdzonej wymiernym wkładem w dzieło politycznego uregulowania konfliktu zbrojnego na Bliskim Wschodzie. Leżało to w interesie wszystkich państw tego regionu oraz w interesie światowego pokoju i bezpieczeństwa. Polacy pokojową służbę pod błękitną flagą ONZ na Bliskim Wschodzie podjęli w kontynuacji misji wojskowych w świecie zapoczątkowanych w 1953 r. w Korei w składzie Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych. Sprawując wówczas międzynarodowy mandat nadzorowali wprowadzenie w życie układu o rozejmie i utrzymania pokoju na linii 38 równoleżnika, podpisanego w Panmunjom. W krakowskim kole Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ obchodzącym w 2020 r. swoje dwudziestolecie działa aktywnie peacekeeper z doświadczeniem w służbie pokoju, sięgającym 1953 roku – Senior Marian Wlazło.

Ponadto przez okres 20 lat (1954 – 1975) Polacy uczestniczyli w czterech Komisjach Międzynarodowych w Indochinach, wchodząc w skład Międzynarodowych Komisji Nadzoru i Kontroli (Laos i Wietnam) z zadaniem zapewnienia przestrzegania postanowień genewskich z 20 – 21 lipca 1954 r., Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w Wietnamie Południowym z zadaniem kontroli i nadzoru realizacji postanowień układów paryskich z 27 stycznia 1973 r. Natomiast w latach 1968-1970 w odpowiedzi na apel rządu Nigerii delegowani żołnierze WP podjęli służbę w Międzynarodowej Grupie Obserwatorów Wojskowych z zadaniem potwierdzenia lub zaprzeczenia zarzutu o akty ludobójstwa podczas wojny domowej w obrębie plemiennym Ibo, jako wiodącym w akcji secesyjnej Nigeryjskiego Wschodu⁶⁸.

Zatem polska obecność w służbie światowego pokoju i bezpieczeństwa w pełnym słów tych znaczeniu sięga lat siedemdziesiątych minionego stulecia kiedy to, w listopadzie

⁶⁸ Szerzej zob. D. S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999. Konflikty-interwencje-bezpieczeństwo*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2012, s. 80-93.

1973 r. Polska Wojskowa Jednostka Specjalna podjęła służbę w Doraźnych Siłach Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie trwającej do końca (grudzień) 1979 roku. Polska należała do tych nielicznych państw, którym zaufano, że okaże solidność i odpowiedzialność w działaniach wojskowych jakich oczekiwała społeczność międzynarodowa. Był to niewątpliwie szczególny rodzaj precedensu lecz nie tylko.

Powierzenie zadań w tym najbardziej wówczas zapalnym regionie świata było uznaniem niekwestionowanego autorytetu Polski prowadzącej konsekwentną politykę pokojową zorientowaną na współpracę państw o odmiennych systemach społeczno-politycznych. Służyły one najważniejszemu celowi – pokojowi i bezpieczeństwu, zagwarantowaniu ludziom ich prawa do pokojowej egzystencji. Żołnierze PWJS mieli głęboką świadomość wzniosłości i szlachetności pełnionej misji.

Pierwsza zmiana powstała na bazie 6 bzir 6 Pomorskiej Dywizji Powietrznodesantowej dowodzonej wówczas przez gen. Mariana Zdrzałkę w Krakowie, a jej załączki tworzył późniejszy szef Logistyki Pollogu – płk Czesław Mitkowski. On to właśnie 13 listopada 1973 r. wystartował z podkrakowskiego lotniska Balice (pierwsza trzynastka – 10 oficerów i 3 szeregowców) do Arabskiej Republiki Egiptu, gdzie na terenach hipodromu w kairskiej dzielnicy Heliopolis przystąpił do tworzenia warunków stacjonowania polskiego i innych spośród trzynastu kontyngentów narodowych. Pollogiem dowodził wówczas płk Jerzy Jarosz, który w tym czasie przebywał w siedzibie ONZ w Nowym Jorku negocjując szczegółowe warunki wypełniania zadań mandatowych. Całością Sił Pokojowych ONZ – UNEF II dowodził fiński gen. por. Ensio Siilasvuo⁶⁹.

Do składu osobowego liczącej 826 żołnierzy I zmiany powołano tytułem uzupełnienia wymaganego przekroju osobowego wg specjalności wojskowej niezbędnych specjalistów z innych związków taktyczno-operacyjnych i instytucji wojska Sił Zbrojnych RP (m. in. doradcy, specjaliści z zakresu organizacji służby zdrowia i lecznictwa, służb inżynierskich – inż.- sap. i budowlanych, transportu i łączności).

Miałem zaszczyt i honor pełnić pokojową służbę w pierwszej zmianie tej jakże zaszczytnej i odpowiedzialnej misji od pierwszych dni (od 26 listopada 1973 r.) Tę chwilę zapamiętałem szczególnie – stając w szyku zwartym na pierwszym apelu wzbogaconym ceremonialnym podniesieniem na maszt błękitnej flagi ONZ i naszej, białą czerwoną. Był to uroczysty i podniosły akcent zapoczątkowania naszego udziału w pokojowej misji ONZ na

⁶⁹ Szerzej zob. D. S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999...*, s. 118.

Bliskim Wschodzie. Nazajutrz do Pollogu przybył gen por Ensio Siilasvuo. Wizytując Pollog udzielił dziennikarzowi TVP wywiadu. Wyrażając uznanie dla sprawnej organizacji i osiągnięcia pełnej gotowości do działań podkreślił jednocześnie – ten fragment wypowiedział w języku polskim – „wspaniałe tradycje żołnierza polskiego”, co było już na samym początku wyrazem żołnierskich relacji dowódcy UNEF II z Pollogiem, a co potwierdziło się na wszystkich etapach służby. Zadania powierzone Polakom różniły się jednak w sposób zasadniczy od tych, realizowanych przez naszych poprzedników, o których wspomniałem. Tym razem oficerom predestynowanym do zadań obserwacyjno – kontrolnych powierzono po raz pierwszy w historii rozszerzone zadania logistyczne – transport, bezpieczeństwo (inż. sap.) i opiekę medyczną na bazie polskiego szpitala polowego obsługującego kilkutysięczne Siły ONZ.

Kiedy często, podczas licznych spotkań okolicznościowych w różnych środowiskach – szkoły i wyższe uczelnie, instytucje i zakłady pracy – uczestnicy pytają, jak byliśmy przygotowani do tej niewątpliwie trudnej misji, w ekstremalnych warunkach politycznych, klimatycznych i kulturowych – odpowiadam – do działań przystąpiliśmy „z marszu”, bez jakiegokolwiek wcześniejszego rozpoznania terenu działań. Przeszliśmy jedynie wymagane badania lekarskie i obowiązkowe w tej strefie klimatycznej szczepienia. Zarówno warunki bioklimatyczne jak też społeczno-polityczne i kulturowe znane były żołnierzom pierwszej zmiany pobieżnie i powierzchownie, bez konkretnych informacji o specyfice służby. Nie było czasu na ewentualną kwalifikację przydatności sprzętu wojskowego, w tym środków ciężkich – urządzenia specjalne na podwoziach kołowych i na gąsienicach - do działań w warunkach pustynnych, który sprawdził się znakomicie. W swoich stałych korespondencjach prasowych m.in. w ośrodkach Krakowa, Lublina, Rzeszowa czy Warszawy mogłem potwierdzić i to uczyniłem, że polski sprzęt wojskowy, podziwiany przez żołnierzy wszystkich kontyngentów sprawdził się w warunkach trudnych. Ważniejszym jednak okazał się praktyczny egzamin zdolności adaptacyjnych, wartości moralnych i szkoleniowych osiągniętych w dotychczasowym systemie szkoleniowo-wychowawczym polskiego wojska.

Przed żołnierzami pojawił się także, a może w szczególności praktyczny egzamin wartości ideowych, moralnych, politycznej i obywatelskiej dojrzałości, sprawności i operatywności działania. Polscy peacekeeperzy zdali ten egzamin celująco. Taka była ocena Dowódcy UNEF II i najwyższych przełożonych w ONZ z sekretarzem generalnym włącznie, który także osobiście wizytował Pollog. Tak też nas oceniali przełożeni w kraju. Przez wszystkie zmiany, na przestrzeni sześćdziesięciu lat działalności zmieniających się w czasie grup rotacyjnych, lecz także w przestrzeni – Egipt, Syria na styku kontynentów Afryki i Azji

godnie reprezentowali Polskę i Siły Zbrojne RP w imię „Naszego i Waszego pokoju”. Jest to pogląd, który podzielam, ale też ogląd dokonywany na gorąco i po upływie wielu lat wyrażany przez kompetentnych w ocenianiu organów zwierzchnich, że nasza służba należała do najwyższych rangą wedle patriotycznych i internacjonalistycznych wzorów we współtworzeniu warunków niezbędnych dla pokoju i bezpieczeństwa. Spotykaliśmy się z autentycznym podziwem – pisali o tym dziennikarze militarni i publicyści polityczni z całego świata – i uznaniem naszych wartości, kultury, stosunku do innych narodowości niezależnie od rasy i koloru skóry, fachowości i rzetelności w służbie, ofiarności, zdyscyplinowania i poświęcenia. Na tle innych kontyngentów narodowych Polaków sytuowano w ścisłej czołówce najsolidniejszych i najoperatywniejszych w działaniu.

Przestrzegając wyznaczonych dla opracowania ram objętościowych, wobec ogromu zdarzeń i wydarzeń towarzyszących służbie odniosę się jednak nieco szerzej do faktów zaistniałych w obrębie I zmiany PWJS, korzystając z przywileju uczestnika i sprawozdawcy. Otóż żołnierski trud moich starszych i młodszych kolegów peacekeeperów, ich poświęcenie, postawy, poglądy i zachowania nie odbiegały od naszych – polskich tradycji orężnych, stanowiły motyw sprawczy godnego reprezentowania Polski w służbie poza granicami państwa.

Funkcjonowanie PWJS w DSZ ONZ na Bliskim Wschodzie – z zasobów archiwum, artykułów prasowych, osobistych notatek i dokumentacji fotograficznej autora

Uznając za zbędne i z pewnością niezręczne powoływanie się na moje liczne korespondencje prasowe, a także publikacje i oceny podejmowane dla potrzeb kompetentnych instytucji w kraju - w dalszej części opracowania podejmę próbę kronikarskiego zapisu faktów, zdarzeń i wydarzeń zaistniałych w obrębie działań I zmiany. Ten ogromny zasięg problematyki podejmę w uogólnieniu w okolicznościowym kalendarium:

- Po czwartej wojnie izraelsko-arabskiej (6 października 1973, „wojna październikowa”) Rada Bezpieczeństwa ONZ uchwala rezolucję nr 338 wzywając strony konfliktu zbrojnego do zaprzestania działań oraz pozostania na zajmowanych stanowiskach w dniu 22 października 1973 roku;
- Następnego dnia, 23 października RB uchwala rezolucję nr 339 ponawiającą zdecydowanie stanowisko w sprawie natychmiastowego przerwania ognia z żądaniem powrotu walczących wojsk na pozycje określone w rezolucji nr 338 wobec naruszenia przez Izrael zobowiązania do zaprzestania działań wojennych;
- Stosownie do zdecydowanych nacisków ONZ 23 października 1973 r. na obu frontach

- egipsko-izraelskim i syryjsko-izraelskim następuje zaprzestanie walk;
- Wobec nieustępliwego naruszania przez Izrael rezolucji nr 338, (25 października) RB ONZ uchwala rezolucję nr 340 z kategorycznym żądaniem całkowitego przerwania działań wojennych ze skutkiem wycofania stron na pozycje określone rezolucją nr 338. Jednocześnie zapada decyzja o utworzeniu Doraźnych Sił Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie – UNEF II z zadaniem nadzorowania przerwania działań wojennych z rozdzieleniem walczących wojsk – stron konfliktu zbrojnego i umożliwiającym podjęcie wysiłków pokojowych;
 - Tego samego dnia, 25 października sekretarz generalny ONZ powołuje dotychczasowego Szefa Obserwatorów UNTSO, Fina – gen por Ensio Siilasvuo na dowódcę DSZ ONZ na BW i powierza utworzenie sztabu tymczasowego z zasobów kadrowych UNTSO;
 - W dwa dni później (27 października) RB uchwala rezolucję nr 341 przyjmującą ogólne kierunki działania ONZ na BW oraz warunki określone przez sekretarza generalnego;
 - Ważnym wydarzeniem w rozpoczętych działaniach UNEF II było podjęcie rozmów (27-28 października) wyższych dowódców Egiptu i Izraela w wyznaczonym miejscu na 101 kilometrze drogi Kair – Suez. W rozmowach uczestniczył generał Siilasvuo z przedstawicielami Kwatery Głównej UNEF II ;
 - Do Arabskiej Republiki Egiptu (28 października) przybywają kontyngenty narodowe Austrii, Finlandii i Szwecji przegrupowane do składu UNEF II z UNICYP działających na Cyprze;
 - Polskie władze polityczne i rządowe podejmują (3 listopada) decyzję o wydzieleniu w skład DSZ ONZ na BW Polskiej Wojskowej Jednostki Specjalnej (Nr 5577) utworzonej na bazie 6 Pomorskiej Dywizji Powietrznodesantowej w Krakowie;
 - Przedstawiciele Kanady i Polski dokonują (5-6 listopada) rozpoznania warunków do przygotowania działań swoich kontyngentów. Grupy rekonesansowe ustalają na miejscu przyszłych działań sposoby przystąpienia do utworzenia systemu logistycznego dla kontyngentów narodowych obu państw wg ustaleń szczegółowych podjętych w Kwaterze Głównej ONZ;
 - Na 101 km drogi Kair – Suez następuje (11 listopada) porozumienie stron Egipt – Izrael zobowiązujące do zaprzestania walk i wszelkich działań oraz powrotu na pozycje z 22 października;
 - 21 listopada, po rozmowach i ustaleniach szczegółowych dla polskiego kontyngentu dokonanych w siedzibie ONZ w Nowym Jorku dowodzenie Pollogiem obejmuje

- powracający z USA gen Jerzy Jarosz. W tym dniu pełnomocnicy Polski i Kanady podpisują w Sekretariacie ONZ w Nowym Jorku memorandum w zakresie podziału zadań logistycznych. Zapada także decyzja o wydzieleniu i skierowaniu przez oba państwa wojskowej obsady etatowej MP (*Military Police*);
- Do działalności w bazie *Shams Camp* na Heliopolis zapowiedzią dziennikarską mjr Bohdana Świątkiewicza przystępuje polowa rozgłośnia radiowa „Słońce”. Od tej pory przypada mi rola reportera i redagowanie materiałów własnych z rejonów działań. Rozgłośnia działa do zakończenia misji w Egipcie;
 - Rada Ministrów w listopadzie 1973 podejmuje formalną uchwałę nr 262 sankcjonującą działalność PWJS w DSZ ONZ na BW, w tym samym czasie minister ON podpisuje rozkaz nr 024/MON w sprawie utworzenia PWJS;
 - Podczas uroczystego apelu (26 listopada) w bazie Pollogu na Heliopolis następuje podniesienie na maszt błękitnej flagi ONZ oraz naszej narodowej flagi biało czerwonej. Nazajutrz w Pollogu z oficjalną wizytą przybywa dowódca Sił UNEF II gen Siilasvuo;
 - Do bazy na Heliopolis dociera pierwszy numer Magazynu Ilustrowanego „Żołnierz Polski”, wydanie bliskowschodnie (Pustynny ŻP). Po powrocie do kraju w Gazecie Codziennej WP „ŻW”, w Magazynie „ZP” Pustynnymi i w redakcji wojskowej TVP odbyłem roczną praktykę dziennikarską;
 - Wśród ważniejszych wydarzeń odnotuję przyjęcie oczekiwanego ładunku dostarczonego z kraju drogą morską (20 grudnia) statkiem PŻM „Radzionków” sprzętu wojskowego. W kolejnych transportach statkami m/s Gorlice i m/s Wieliczka dostarczono sprzęt ciężki (dźwigi, pojazdy transportowe na kołach i na gąsienicach, inny sprzęt inżynieryjno-budowlany). Wykonując ogromną pracę w porcie Aleksandria nasz rzeczoznawca branży samochodowej (wówczas kpt.) ppłk Stanisław Skrzypnik – Zakopiańczyk dokonał sprawnego rozładowania, uruchomienia i dalszego transportu sprzętu na kołach w głąb kontynentu;
 - Na 101 km drogi Kair – Suez (18 stycznia 1974 r.), w obecności Dowódcy UNEF gen. por. Siilasvuo następuje podpisanie ostatecznego porozumienia o rozdzieleniu wojsk Egiptu i Izraela oraz utworzeniu strefy buforowej nadzorowanej przez Siły ONZ. Za zgodą Główniej Kwatery ONZ przebieg tego wydarzenia relacjonują akredytowani dziennikarze i komentatorzy polityczni z całego świata. To ważne wydarzenie utrwaliłem w fotoreporterskim materiale własnym. W tym samym dniu do zadań w strefie buforowej na Synaju przystąpiły wydzielone patrole rozminowania z Pollogu (rej. zachodniego

- brzegu Kanału Sueskiego i południowej strefy buforowej na Synaju);
- W marcu 1974 r. w Ismailii rozpoczyna pracę druga po Heliopolis polska stacja uzdatniania wody dla potrzeb batalionów operacyjnych DSZ ONZ działających na północnym odcinku strefy buforowej, natomiast 1 maja Polacy instalują stację uzdatniania wody w Suezie zaopatrując bataliony operacyjne południowej części strefy buforowej;
 - Maj 1974 zapada w pamięć polskich żołnierzy I zmiany w sposób szczególny bowiem łączy się z dekoracją medalem ONZ „*In Service of Peace*”. To zaszczytne wyróżnienie z rąk gen por Siilavuo przyjął gen. Jarosz. Miałem zaszczyt dołączyć do odznaczanych;
 - Ważnym wydarzeniem – 31 maja 1974 roku było podpisanie przez Syrię i Izrael porozumienia o rozdzieleniu wojsk (rozejm) na Wzgórzach Golan w Syrii. W tym samym dniu RB ONZ (31 maja) uchwaliła rezolucję Nr 350 w sprawie utworzenia Obserwacyjnych Sił ONZ do spraw Rozdzielenia Wojsk – UNDOF – *United Nations Disengagement Observer Force*. Wydzielona grupa PWJS (4 czerwca 1974 r.) objęła mandat Sił UNDOF i rozpoczęła przegrupowanie z baz w Egipcie na Wzgórze Golan w Syrii;
 - Szczególnym akcentem wieńczącym pokojowy wysiłek Polaków – I zmiany w DSZ ONZ – UNEF II na BW była wizyta w Pollogu sekretarza generalnego Kurta Waldheima.

Na marginesie rozważań istotnym będzie podkreślenie, że wyniku błyskawicznych akcji ONZ ustanawiającej zasady i praktyczne powołanie do działań DSZ ONZ na BW nastąpiło skuteczne rozładowanie zagrażającego światowemu pokojowi i bezpieczeństwu napięcia wojennego nad Kanałem Sueskim. Do działań pod błękitną flagą ONZ przystąpiły (w porządku alfabetycznym) kontyngenty narodowe Austrii, Finlandii i Szwecji oraz w kolejności Indonezji, Kanady, Irlandii, Ghany, Peru, Polski, Nepalu i Senegal (bez Kenii, która przewidziana do działań swego kontyngentu nie powołała). Kiedy z końcem października 1973 r. na froncie izraelsko-arabskim ustały walki lecz rozejm był zakłócany i wzniecany walkami (ostrzał artyleryjski) grożącymi powrotem do otwartego konfliktu, wobec realnego zagrożenia otwartą wojną na BW do akcji mediacyjnych włączają się wielkie mocarstwa – USA i ZSRR. Skutkuje to podpisaniem (31 maja 1974 r.) w genewskim Pałacu Narodów porozumienia o rozdzieleniu wojsk pod kontrolą UNDOF – ok. 1250 żołnierzy. Do UNDOF przystępują kontyngenty narodowe z UNEF II – Austrii, Peru, Polski i Kanady tworząc na Wzgórzach Golan Siły Pokojowe ONZ w Syrii. Przemieszczonym z Egiptu żołnierzom powierzono rejon północnej strefy masywu górskiego Hermonu określonego pasem o szerokości ok. 10 km biegnącym na południe z Kunejtrą – miastem okręgu

Golańskiego doszczętnie zniszczonym wojną. Strefa rozciągała się aż po granicę jordańską gdzie rozpoczęła działalność organizująca się administracja syryjska. Zadania obserwacyjno-kontrolne przejęli obserwatorzy UNTSO podporządkowani KG ONZ w Syrii z siedzibą w Damaszku, natomiast bazy główne Sił ONZ na Wzgórzach Golan zorganizowano dla: kontyngentów polskiego i austriackiego, w Camp Faonar: kanadyjskiego, peruwiańskiego i w Kunejtrze – fińskiego.

Pokojowa misja pod błękitną flagą ONZ na Synaju, w związku z wyczerpaniem mandatu RB ONZ, wobec zawarcia traktatu pokojowego Izrael – Egipt z marca 1979 r. – wygasła 24 lipca 1979 r., po czym poszczególne kontyngenty Sił ONZ, w tym Polacy opuściły Egipt. Wydzielona grupa Polaków do Sił UNDOF na Wzgórzach Golan w Syrii osiągnęła samodzielność, wchodząc w bezpośrednie podporządkowanie kierownictwu rządowemu w kraju. Grupa przyjęła nazwę Polski Kontyngent Wojskowy w Siłach Zbrojnych ONZ w Syrii.

Cele, funkcje i zadania misji pokojowej

Zważywszy na to, że Siły ONZ w strefach rozdzielania walczących wojsk Izraela, Egiptu i Syrii realizowały zadania główne – nie dopuszczenia do starcia zbrojnego wojsk – w istocie chodziło o tworzenie warunków do politycznego zakończenia konfliktu. Zatem wypełniono funkcje obserwacyjno-kontrolne, rozdzielania wojsk, mediacji/rokowań stron, nadzorcze i inspekcyjne, wszelkiego pośrednictwa oraz humanitarne polegające nie tylko na zaopatrywaniu wojsk egipskich w okrażeniu, a także ludności cywilnej Suez w żywność i wodę lecz przede wszystkim prowadzeniu akcji poszukiwania zwłok poległych żołnierzy na terytoriach walk (w tym na polach minowych stref Synaju) w ramach akcji humanitarnej „Omega”.

Niezależnie od decyzji RB ONZ (rezolucje i uchwały) funkcje i zadania stałe i doraźne wyznaczał czas rozwoju sytuacji pozostającej pod ścisłym nadzorem i kontrolą. KG ONZ bazowała na meldunkach o naruszeniu porozumienia z przerwaniem ognia sporządzonych przez obserwatorów działających po obu stronach walczących państw.

Mediacje, rokowania stron – jak wspomniałem – odbywały się w ustanowionym do tego celu miejscu w rej. 101 km drogi Kair – Suez lub też w genewskim Pałacu Narodów. Pośredniczył lub określał zasady i sposoby mediacji gen. por. Ensio Siilasvuo gwarantujący sprawność i operatywność według kompetencji, jednak bez wywierania nacisków na politykę wymiaru światowego.

Trzeba zauważyć, że już sama tylko obecność kontyngentów narodowych ONZ

w strefie buforowej na Synaju odnosiła pożądane skutki i niewątpliwie spełniała oczekiwania. Ponadto funkcje posterunków w strefie działań skutecznie wzmacniały ruchome patrole. Podkreślę z należytym spracowaniem tej akcentem, że precyzyjnie (jak następowały ruchy wojsk) realizując „pośrednictwo” akty przekazywania Egipcjanom i Syryjczykom terenów opuszczonych przez oddziały Izraelskie następowało zgodnie z doraźnie określonymi zasadami. Istota tegoż dotyczy uniemożliwienia stronom inicjowania incydentów na styku skonfliktowanych wojsk czemu trudno się dziwić.

Rozważania skonkretyzuję i uzupełnię o niektóre dane z notatek osobistych wykorzystywanych w przeszłości do różnych (także publicystycznych celów, opracowań i potrzeb Oddziału Prasy i Publikacji WP oraz dokumentów dostępnych do użytku służbowego. Do opracowania dołączam wybrane tematycznie zdjęcia.

Liczebność DSZ ONZ

Z początkiem obecności w Arabskiej Republice Egiptu (październik 1973 r.) pierwsze kontyngenty narodowe Austrii, Finlandii i Szwecji liczyły zaledwie 600 żołnierzy do czasu rozpoczęcia działalności przez Polaków – 826 i Kanadyjczyków 1073. Zatem do stycznia 1974 r. DSZ ONZ dysponowały liczbą 2.500 żołnierzy, po czym nastąpił wzrost liczebności do 5.500 żołnierzy, a kolejno do 6.774 (wg danych KG Sił). Poszczególne kontyngenty dołączające do działań liczyły: Finowie – 602, Szwedzi – 621, Austriacy – 613, Indonezyjczycy – 551, Ghańczycy – 497, Panamczycy – 496, z końcem roku kontyngent został odwołany, Senegalczyki – 339, Irlandczycy – 265, odwołani w maju 1974, Nepalczycy – 571, odwołani we wrześniu 1974 r.

Do końca 1974 roku według Kwatery Głównej UNEF II Siły osiągnęły 4.440 żołnierzy, w tym 2.746 strefa buforowa i 1.692 logistyka. W miejsce Peruwianczyków przegrupowanych do Syrii przybył kontyngent z Iranu. Od początku aż do zakończenia działalności operacyjnej DSZ ONZ na BW dowodził gen. por. Ensio Siilasvuo wchodzący w podporządkowanie sekretarza generalnego ONZ. Siły ONZ wraz z Siłami obserwacyjnymi (UNEF II – UNDOF) wraz z Pollogiem i Kanlogiem – polsko-kanadyjską logistyką⁷⁰ koncentrowały różne formacje, które połączyły wspólne charakterem i przyjętymi zasadami działania pokojowe.

⁷⁰ Szerzej zob. D. S. Kozerański, *Polsko-kanadyjska współpraca wojskowa w międzynarodowych operacjach pokojowych ONZ w okresie zimnej wojny (1973-1989)* [w:] *Historia wojskowości XX wieku*, red. A. Niewęgłowska, M. Wiśniewska, Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce 2010, s. 455-456.

W myśl podpisanego 21 listopada w Nowym Jorku memorandum polsko-kanadyjskiego Polakom przypadły zadania inżynieryjne i transportowe oraz zabezpieczenia medycznego całości Sił, Kanadyjczykom natomiast organizacja służb kwatermistrzowskich oraz kontroli ruchu osób i ładunków, wykorzystania lotnictwa transportowego i łączności. Trzeba zauważyć, że duża różnorodność logistycznych zadań mandatowych, które w możliwie największym skrócie z uwzględnieniem narastających w toku działań i potrzeb obejmowały⁷¹:

- transport – ludzie, woda, żywność, MPS, inne niezbędne środki i materiały wojskowe;
- wydobywanie i uzdatnianie wody z dostępnych źródeł (odwiertów);
- udrażnianie tras przejazdu w strefie działań (usuwanie piasku po burzach piaskowych, naprawa uszkodzonych nawierzchni);
- budowa obiektów koszarowych i sztabowych (schrony, posterunki i inne);
- rozpoznanie inżynieryjno-saperskie (rozminowywanie obiektów, dróg, terenów wyznaczonych zapewniając bezpieczeństwo żołnierzom wykonującym funkcje obserwacyjno-kontrolne. Zdarzeń tragicznych niestety nie uniknięto, już z początkiem pierwszej zmiany dwaj żołnierze fińscy natknęli się na miny przeciwczołgowe i obaj tragicznie zginęli;
- działalność służby zdrowia (szpital polowy, polikliniki, nadzór sanitarno-higieniczny, zaopatrywanie w medykamenty).

Trudne, różnorodne, odpowiedzialne i niezbędne dla funkcjonowania DSZ ONZ na BW zadania realizowane przez polski kontyngent były wizytówką naszego kraju tworzoną przez peacekeeperów poza granicami państwa wszechstronnie i komunikatywnie. Zatem nie może dziwić, że powierzone je 6. Powietrznodesantowej wspieranej specjalistami z innych rodzajów wojsk i służb. Spadochroniarze wykonali je celująco. Polski sprzęt obsługiwany fachowo taki jak: maszyny drogowe, pojazdy specjalne na podwoziach Stara i na gąsienicach, stacje uzdatniania wody i cysterny, rozkładane sale szpitalne umożliwiające prowadzenie nawet skomplikowanych zabiegów chirurgicznych w warunkach niestacjonarnych (taki, wielogodzinny zabieg operacyjny przeprowadził z powodzeniem na pacjencie w stanie krytycznym - kpt. lek med. chirurg Leszek Pizło – oficer kompani medycznej z 6. Powietrznodesantowej). Ponadto wozy sztabowe, agregaty prądotwórcze, radiostacje, łaźnie, pralnie, piekarnie, warsztaty naprawcze etc. w zupełności spełniające swoje funkcje. Kiedy nasza,

⁷¹ D. S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999...*, s. 120-122.

pierwsza „trzynastka” załadowana 13 listopada o godzinie trzynastej wystartowała o piętnastej turbośmigłowcem AN-12 już o godzinie dwudziestej naszego czasu było wiadomo, że rozpoczął się wielki sprawdzian, test na polską jakość i odpowiedzialność. *Sham Camp* na Heliopolis od pierwszych chwil tętnił właściwą Polakom aktywnością i zaangażowaniem w służbie pokoju. Tak właśnie było – to pamiętam doskonale kiedy młody absolwent Wojskowej Akademii Technicznej wówczas porucznik – płk w st. spocz. mgr inż. Piotr Siliniewicz - Warszawiak wykonał projekt i wdrożył w życie budowę „hipodromowego” osiedla namiotowego. Wystarczyło zaledwie kilka dni by polska „słoneczna baza” tętniła życiem od świtu do późnej nocy imponując funkcjonalnością, ładem i porządkiem. Szybko pojawił się sprzęt, rozmieszczono urządzenia polowego klubu z kinem, biblioteką i czytelnią, kantyną i kawiarnią. Żołnierze innych kontyngentów chętnie nas odwiedzali nie tylko wtedy kiedy z polskiej piekarni polowej unosił się charakterystyczny zapach doskonałego pieczywa nawiązując kontakty. Każdy, kto spożywał chleb z wojskowej piekarni polowej wie, że jest to wypiek niepowtarzalny smakiem i jakością, którym nie gardził sam gen. Siilasvuo, nie kryjąc podziwu dla naszej operatywności.

Podsumowanie

Wizytówkę naszego kraju, bazę Pollogu na Heliopolis i w strefie buforowej na Synaju, na uciążliwych trasach i pustynnych szlakach „tysiąca przygód i fatamorgany”, wśród pól minowych lecz także w obiektach kultury i rekreacji, co z pewnością, po wykonaniu wyczerpujących, codziennych zadań zapewniało godziwy relaks i wypoczynek tworzyli peacekeeperzy – żołnierze pokoju z Oddziałów ONZ wyróżnionych pokojową nagrodą Nobla. Z pewnością wyróżniała ich tradycyjna, polska gościnność, służebność i szacunek dla innych, wymagających pomocy i wsparcia, atmosfera żołnierskiej elegancji i wzajemności. Spośród dziesiątek, a nawet setek nazwisk wyróżniających się w służbie doprawdy trudno wymienić chociażby tych nielicznych. To zadanie wyraźnie mnie przerasta wszak jest niewykonalne. Wspomnę zatem jedynie, że mój osobisty podziw wyrażany m. in. w audycjach polowej rozgłośni radiowej „Słońce”, relacjach prasowych lokowałem w szczególności wśród saperów – minerów płk mgr inż. Władysława Stolarza – Lublinianin, operujących na terenach o najwyższym stopniu zagrożenia życia i zdrowia. W akcjach rozminowywania terenów i obiektów okazali precyzję i mistrzostwo zasługujące na najwyższy szacunek i podziw. Wśród nich nieoceniony ppłk Eugeniusz Koblak, por. Roman Kraj, sierżanci: Roman Wachciński i Andrzej Biernikiewicz, szeregowcy: Marian Bieńkowski, Jan Piskorek, Ryszard Sznajder i wielu innych. Swą imponującą solidność wykonawczą, dyscyplinę i organizację

działania okazali transportowcy płk Eugeniusza Kuczera – pochodzący z Lubelszczyzny Opolanin, przejeżdżający niemalże bezawaryjnie miliony kilometrów, lekarze służby medycznej różnych specjalności z pionu płk lek med. Tadeusza Bryka – Warszawiak, organizator służby zdrowia, Komendant Szpitala Polowego w Ismailii, budowlańcy i łącznościowcy. Oni wszyscy, wymienieni i bezimienni bohaterowie godnie przyczynili się do przywracania i umacniania zagrożonego pokoju i bezpieczeństwa świata. Zbiorową, pokojową nagrodę Komitet Noblowski przyznał im zasłużenie.

Bibliografia

Cimoszewicz W., *Polska w Unii Europejskiej: Jaka polityka zagraniczna?*, PISM, 22 maja 2003 roku. PPD, t. 3 (13), maj – czerwiec 2003.

Fukuyama F. F., *The End of History?*, The National Interest [w przekładzie na j. polski], Koniec historii, Wyd. Zysk i S-ka, Poznań 1996.

Kozerawski D. S., *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999. Konflikty-interwencje-bezpieczeństwo*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2012.

Kozerawski D. S., *Polsko-kanadyjska współpraca wojskowa w międzynarodowych operacjach pokojowych ONZ w okresie zimnej wojny (1973-1989)* [w:] *Historia wojskowości XX wieku*, red. A. Niewęgłowska, M. Wiśniewska, Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce 2010.

Rozdział 5. Systemy prawne w operacjach pokojowych ONZ w aspekcie prawa użycia broni na przykładzie PKW UNIFIL w Libanie

Streszczenie

W artykule przedstawiono sytuację prawną żołnierzy WP w kontekście prawa użycia broni podczas wykonywania zadań w ramach operacji pokojowej ONZ w Libanie. Choć przedmiotem artykułu jest przedstawienie statusu prawnego żołnierza polskiego podczas misji pokojowej ONZ, to wskazano w nim także niejednoznaczność przepisów krajowych w odniesieniu do prawa międzynarodowego, a w szczególności do prawa misji. W artykule zaproponowano rozwiązania prawne, które przynajmniej w części dotyczącej zasad użycia siły (RoE) ułatwiłyby pełnienie polskim żołnierzom służby poza granicami kraju.

Słowa kluczowe: zasady prawne, żołnierz polski, użycie broni, operacja pokojowa, ONZ, Liban, UNIFIL

Summary

This article presents the legal situation of Polish soldiers considering the right to use firearms in the time of performing tasks of UN peacekeeping operations in Lebanon. The legal status of Polish soldiers is the main subject of research, however, this article also tackles the issue of ambiguity in Polish law in comparison to international law and particularly to Standard Operating Procedures. This article proposes legal solutions which would make it easier to do service abroad at least in case of Rules of Engagement.

Key words: rules of law, Polish soldier, use of weapon, peacekeeping operation, UN, Lebanon, UNIFIL

Wstęp

Od 1953r. żołnierze Wojska Polskiego - w zasadzie nieprzerwanie - uczestniczą w prowadzonych na świecie od 1948 r., operacjach pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz w innych operacjach pod auspicjami NATO, UE, czy UZE. Dotychczas w tego rodzaju misjach udział wzięło blisko 115 tysięcy polskich żołnierzy, 121 z nich zginęło podczas wykonywania swych obowiązków poza granicami kraju.

Jedną z operacji pokojowych ONZ na Bliskim Wschodzie była, utworzona w 1978 r. i trwająca do dziś, misja United Nations Interim Force in Lebanon – Tymczasowa Operacja Pokojowa Narodów Zjednoczonych w Libanie. W operacji tej od 1993 r. do 2009 r. uczestniczyli również polscy żołnierze. Stacjonowali oni wówczas w kilku miejscowościach południowego Libanu, m.in. Naqoura, Tybnin, Jwayya, Marjayoun⁷³. Jesienią 2019 r.

⁷² Mjr rez. dr Rafał Piotr Depczyński – doktor nauk prawnych, absolwent Podyplomowych Studiów Prawa Europejskiego UMK w Toruniu oraz Szkoły Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Konfliktów Zbrojnych w Radziejowicach. W okresie IV - X 2006 r. uczestnik XXV Zmiany PKW UNIFIL w Libanie. Służbę pełnił tam na stanowisku legal advisora. Autor kilkudziesięciu publikacji, dotyczących m.in. operacji pokojowej ONZ w Libanie.

⁷³ W miejscowości Naqoura znajdują się główne siły operacji, jej Dowództwo oraz Kwatera Główna.

żołnierze Wojska Polskiego, po 10 latach przerwy, powrócili do Libanu. Będą tam tworzyć nowe karty „naszej starej” misji⁷⁴. Stacjonować będą nieopodal miejscowości Bint Jbeil i Ajtarun i działać w ramach batalionu irlandzkiego w jego sektorze odpowiedzialności⁷⁵.

Warto w tym miejscu pochylić się nad problemem, który często zajmuje teoretyków prawa oraz praktyków wojskowych, a mianowicie - jak wygląda sytuacja prawna polskiego żołnierza, który na terytorium obcego państwa wykonuje zadania mandatowe ONZ?

Przedstawione zagadnienie jako niewątpliwie złożone, rozważać można wielo-
wątkowo i w różnych aspektach. Jednak wydaje się, że pierwszorzędne znaczenie miał tu będzie problem prawa użycia broni na misji, w szczególności w kontekście kilku porządków prawnych, jakim niewątpliwie tzw. pojedynczy żołnierz, podlega w czasie wykonywania obowiązków służbowych poza granicami kraju.

Dla pełniejszego zobrazowania poruszonego zagadnienia oraz próby wyjaśnienia podjętego problemu autor skupi się na uprawnieniach i obowiązkach żołnierza Wojska Polskiego w czasie wykonywania przezeń zadań w trakcie operacji pokojowej ONZ w Libanie, a to z uwagi na fakt, iż sam był żołnierzem XXV Zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego UNIFIL w Libanie. Zmiany, w czasie której wybuchła tzw. wojna lipcowa 2006 r. 33 dni działań bojowych pomiędzy siłami Hezbollahu i armią izraelską, spowodowały, że dowództwo kontyngentu polskiego miało nowe problemy natury prawnej, w tym związane z prawem użycia broni na misji.

Przed wyjazdem w rejon operacji żołnierze odbywają wszechstronne i długotrwałe szkolenie. Od kilkudziesięciu lat profesjonalnym przygotowaniem do wykonywania zadań poza granicami kraju zajmuje się Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych w Kielcach. Po uzyskaniu stosownej certyfikacji, odpowiednio wyszkoleni żołnierze wylatują do kraju przyjmującego. W trakcie szkolenia w Kielcach żołnierzy przygotowuje się do działania w różnych warunkach. Wieloaspektowe szkolenia obejmują cały stan osobowy komponentu. Wszyscy szkoleni uświadamiani są m.in. także co do zakresu obowiązujących przepisów prawa w rejonie, w którym będą prowadzili operację pokojową. Na miejscu niejednokrotnie dowiadują się także jak wygląda praktyka znajomości prawa.

Podstawą prawną użycia Sił Zbrojnych RP w misji pokojowej jest art. 3 ust. 1 Ustawy

⁷⁴ Kolejne zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego UNIFIL w Libanie oznaczane są od numeru I podczas, gdy prawidłowo w tzw. ciągłości, winny być oznaczane kolejnym numerem, poczynając od XXXII.

⁷⁵ Sektor ten nie należy do łatwych i to zarówno pod względem jego położenia jak i zdolności oraz możliwości operowania w nim. W czasie wojny lipcowej 2006r. w Bint Jbeil stacjonowało dowództwo Hezbollah, a sama miejscowość była przedmiotem licznych ataków i miejscem starć wojsk IDF z bojownikami Hezbollahu.

z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa. Na jego podstawie prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Rady Ministrów wydaje postanowienie o użyciu danego kontyngentu w danej operacji. O podjętym postanowieniu prezydent RP niezwłocznie informuje marszałków Sejmu i Senatu. W postanowieniu tym określa⁷⁶:

- 1) jednostki wojskowe, ich nazwy, liczebność oraz czas, przez jaki będą pozostawać poza granicami państwa;
- 2) cel skierowania jednostek wojskowych, zakres ich zadań oraz obszar działania;
- 3) system kierowania i dowodzenia jednostkami wojskowymi oraz organ organizacji międzynarodowej, któremu jednostki zostaną podporządkowane na czas operacji;
- 4) organy administracji rządowej odpowiedzialne za współpracę z kierowniczymi organami właściwej organizacji międzynarodowej w zakresie kierowania działalnością i zaopatrywania jednostek wojskowych wykonujących zadania poza granicami państwa;
- 5) uzbrojenie i sprzęt wojskowy;
- 6) trasy i czas przemieszczania się jednostek wojskowych w przypadku tranzytu.

W przypadku konieczności przedłużenia lub skrócenia okresu użycia jednostek wojskowych poza granicami państwa, stosuje się odpowiednio tę samą procedurę.

Porządki prawne obowiązujące w czasie pobytu żołnierza WP na misji

Niewątpliwie porządkami prawnymi obowiązującymi podczas wykonywania zadań i szerzej - podczas przebywania żołnierza Wojska Polskiego na terytorium obcego państwa są:

- 1) prawo państwa przyjmującego;
- 2) prawo zwyczajowe;
- 3) prawo międzynarodowe;
- 4) prawo misji;
- 5) prawo polskie.

Prawo państwa przyjmującego

Prawo państwa przyjmującego jest w zasadzie omawiane podczas wspomnianego wyżej szkolenia żołnierzy. Otrzymują oni wówczas m.in. informacje dotyczące obowiązujących w miejscu wykonywania zadań mandatowych przepisów ruchu drogowego, które co do zasady najczęściej są zbliżone do polskiego prawa o ruchu drogowym, choć nie

⁷⁶ Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa (tj. Dz.U.214.0.1510).

zawsze. Wystarczy wspomnieć tu o sposobach i warunkach używania sygnalizacji dźwiękowej poruszającego się „arabskiego” pojazdu, czy też „normach” przewozu osób, które w żaden sposób nie przystają do polskich tego rodzaju norm albo dopuszczeniu do jazdy pojazdów technicznie wątpliwej jakości⁷⁷.

Jednak prawo państwa przyjmującego „rozciąga się” na wiele innych aspektów życia polskiego peacekeepera, np. co do zachowania się w miejscach publicznych – nie wolno mu przecież nosić zbyt krótkiej odzieży letniej (spodenki kąpielowe na basenie), podawać ręki kobietom, czy też wdawać się w dyskusje polityczne z miejscową ludnością, które zastrzeżone są co do zasady dla „starszyny” wioskowej, a ponadto żołnierz UN nie może okazywać jakichkolwiek sympatii politycznych. Oczywiście nie wolno także popełnić żołnierzowi karalnych czynów zabronionych, których cały katalog omawiany jest podczas przedmiotowego szkolenia w Kielcach. Generalnie rzecz ujmując zabronione czyny karalne w Libanie zbliżone są do tych, które znajdziemy w polskim kodeksie karnym, jednak zagrożone karami zgoła zupełnie innymi.

Państwo przyjmujące co do zasady ma prawo wymiaru sprawiedliwości, co do osób przebywających na jego terytorium. Jest to uznane umowami międzynarodowymi i międzynarodowym zwyczajem każdego państwa. Wystarczy wyobrazić sobie np. obywatela Niemiec, który przekracza dozwoloną prędkość na polskiej autostradzie i zostaje zatrzymany do kontroli przez polską policję. Oczywiście jest, że nałoży ona na niego mandat karny, zgodnie z obowiązującymi w Polsce przepisami prawa o wykroczeniach. Jednak w zakresie wymiaru sprawiedliwości wobec żołnierzy na misji wyłącznymi organami pozostają dalej organy polskie. Wynika to z umowy międzynarodowej, którą uznają państwa przyjmujące, w tym państwo libańskie, godząc się na przebywanie wojsk obcych (pod egidą Organizacji Narodów Zjednoczonych) na jego terytorium.

A zatem jak to jest z tym prawem państwa przyjmującego? Należy go przestrzegać czy nie? Odpowiedź jest jednoznaczna. Należy się z nim zapoznać i przestrzegać bezwzględnie. Za jego naruszenie żołnierz, co prawda nie poniesie odpowiedzialności przed sądem państwa przyjmującego według jego przepisów (np. kara śmierci czy dożywotniego pozbawienia wolności za handel narkotykami w Kambodży), ale przed własnym sądem według przepisów prawa polskiego (np. kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania za taki handel). Podobnie odpowiedzialność żołnierza przed sądem w Libanie wyłączy

⁷⁷ Innym, jakże jaskrawym przykładem odmienności prawa państwa przyjmującego w tym zakresie może być obowiązek lewostronnego ruchu drogowego na Cyprze.

właśnie taka umowa międzynarodowa, jednak przed sądem w Polsce żołnierz zostanie ukarany na karę przewidzianą w polskich przepisach prawa. Postępowanie w danej sprawie prowadził będzie pełniący na miejscu służbę wojskowy prokurator, który następnie po zakończeniu dochodzenia/śledztwa skieruje sprawę danego żołnierza do polskiego sądu.

Prawo zwyczajowe

Bywają sytuacje, w których żołnierz naruszy prawo zwyczajowe państwa przyjmującego. Może to być zwyczaj ogólnie przyjęty np. niezajęcie miejsca przy stole w domu gospodarza po odpowiedniej stronie, co może spotkać się z pewnego rodzaju dezaprobatą, próba podania ręki kobiecie podczas powitania czy pożegnania, co spotkać się może z większą dezaprobatą, czy spożywanie nieakceptowanych w danym miejscu posiłków (albo napojów), co może spotkać się z jawnym oburzeniem. Przykłady norm arabskiego prawa zwyczajowego można wyliczać bez końca. Znanym powszechnie jest przypadek, gdy polscy żołnierze w Libanie, naprawiając uszkodzone koło w pojeździe wystawili na drodze przed nim trójkąt ostrzegawczy. W ciągu kilku minut wokół auta pojawiła się grupa miejscowych „biznesmenów”, licytujących pojazd. Kilka dobrych minut trwało nim polscy żołnierze zrozumieli, że zwyczajowo wystawienie trójkąta ostrzegawczego przed pojazdem oznacza w realiach miejscowych chęć jego spieniężenia. Na pytanie – w jaki sposób należy oznakować uszkodzony pojazd? Usłyszeli oni, że jest to oczywiste, iż wystarczy położyć w pobliżu auta dwa kamienie jeden na drugim. Innym przykładem naruszenia norm zwyczajowych prawa libańskiego/arabskiego jest nielicytowanie kupowanego przedmiotu. Prawo libańskie słusznie nie przewiduje cen urzędowych czy regulowanych. Przewiduje jedynie ceny umowne. Zatem by kupić coś od Libańczyka należy ustalić z nim cenę tego przedmiotu. Negocjacje powinny trwać dosyć długo i dać obu stronom transakcji poczucie pewnego spełnienia się i satysfakcji. Kupującemu dodatkowo poczucie świetnie ubitego interesu, sprzedającemu dodatkowo poczucie, że kupujący uznaje go za świetnego kupca skoro tak długo się z nim targował.

Prawo międzynarodowe

Prawo międzynarodowe obowiązujące żołnierza Wojska Polskiego podczas wykonywania zadań poza granicami kraju zawarte jest w ratyfikowanych przez Polskę konwencjach międzynarodowych i protokołach dodatkowych. W znacznej części przepisy konwencji oraz protokołów recypowane są do polskiego prawa, w szczególności do

przepisów kodeksu karnego⁷⁸. W pozostałym zakresie stosowane są wprost.

Dla przepisów prawa międzynarodowego „o charakterze wojskowym” stosuje się powszechnie uznaną w polskich instytucjach nazwę „Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Konfliktów Zbrojnych”, choć znane jest ono również pod innymi nazwami, takimi jak: „Prawo humanitarne”, „Prawo przeciwwojenne” (*ius contra bellum*), czy „Prawo wojenne” (*ius bellum*). Prawo to wiąże się z wieloma innymi zagadnieniami i instytucjami prawa. Obejmuje swym zasięgiem m.in. zagadnienia ochrony zabytków podczas konfliktu zbrojnego, ochrony ludności cywilnej podczas wojny, statusu szpiega, dziennikarza, czy osoby duchownej.

We wstępie do "Komentarza do Protokołów Dodatkowych z 8 czerwca 1977 r. do Konwencji Genewskich z 1949 r.", opublikowanego w 1987 r. przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, jego autorzy podają następującą definicję międzynarodowego prawa humanitarnego.

Termin „międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych” oznacza normy międzynarodowe ustanowione przez umowy międzynarodowe lub zwyczaj międzynarodowy, których szczególnym zadaniem jest rozwiązywanie problemów humanitarnych wynikających bezpośrednio z międzynarodowych lub niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych i które z przyczyn humanitarnych ograniczają prawo stron konfliktu zbrojnego do swobodnego wyboru metod i środków prowadzenia działań zbrojnych lub chronią osoby i dobra, które są lub mogą być dotknięte skutkami konfliktu zbrojnego”.

W kontekście całości zagadnienia jakim jest sytuacja prawna żołnierza na misji, warto w tym miejscu przedstawić wymiar i zakres przepisów prawa międzynarodowego, jakim podlega polski tzw. pojedynczy żołnierz.

Przedmiotem Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Konfliktów Zbrojnych zatem są:
I. Normy prawa międzynarodowego, których celem jest zapobieganie konfliktom zbrojnym⁷⁹:

- I i II Konwencja Haska (1907),
- Pakt Ligi Narodów (1919),
- Traktat przeciwwojenny „Brianda-Kelloga” (1928),
- Karta Narodów Zjednoczonych (1945).

II. Normy prawa międzynarodowego, których celem jest ograniczenie swobody stron wojujących w doborze środków i metod prowadzenia walki:

⁷⁸ To na podstawie tychże przepisów odpowiadali żołnierze polscy za incydent związany z ostrzałem afgańskiej wioski Nangar Khel.

⁷⁹ Normy wymienione w pkt I zestawienia odnoszą się w zasadzie pośrednio do żołnierzy, normy wymienione w kolejnych zestawieniach najczęściej odnoszą się do żołnierzy bezpośrednio.

- Deklaracja w przedmiocie wojny morskiej (1856),
- Deklaracja w przedmiocie pocisków wybuchających małego kalibru (1868),
- Konwencje Haskie (1899 i 1907),
- Konwencja dotycząca broni konwencjonalnych powodujących nadmierne cierpienia (1980),
- Konwencja dotycząca min przeciwpiechotnych (1997).

III. Normy prawa międzynarodowego, których celem jest ochrona ofiar wojny:

- Konwencja Genewska (1864),
- X Konwencja Haska (1907),
- Konwencje Genewskie (1949),
- Protokoły Dodatkowe (1977).

IV. Normy prawa międzynarodowego, których celem jest ochrona dóbr kultury:

- Konwencja Haska (1954).

V. Normy prawa międzynarodowego, których celem jest penalizacja naruszeń prawa humanitarnego:

- Porozumienia dotyczące trybunałów karnych (Norymberga 1945, Haga 1993 oraz 1998, Arusza 1994).

Do wymienionych wyżej norm międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych dodać jeszcze należy przepisy innych konwencji, niejako „dodanych później”, a mianowicie: Konwencja o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki (Genewa 1980). W jej skład wchodzi następujące protokoły:

- I protokół w sprawie niewykrywalnych odłamków,
- II protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia min, min pułapek i innych urządzeń (zmieniony w 1996 r.),
- III protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia broni zapalających,
- IV protokół w sprawie oślepiającej broni laserowej (dodany w 1995 r.),
- V protokół dotyczący wybuchowych pozostałości wojny (2003, wszedł w życie 16.05.2006 r.).

Przedstawione konwencje obejmują swym przedmiotem bardzo szeroki zakres prawa humanitarnego. Konwencja genewska o ochronie ofiar wojny z 1949 r. wraz z Protokołami Dodatkowymi z 1977 r., dotyczącymi ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych oraz ochrony ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych i III Protokołem Dodatkowym w sprawie przyjęcia dodatkowego znaku rozpoznawczego to podstawowe

w zasadzie zagadnienia dla żołnierza operującego w ramach misji pokojowej. Do tego obowiązuje go znajomość przepisów Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, której postanowienia recypowane są do polskiego prawa najczęściej decyzją ministra obrony narodowej.

Polem zastosowania przepisów Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Konfliktów Zbrojnych jest w zasadzie każdy teatr działań wojennych i to niezależnie czy żołnierz bierze udział w konflikcie zbrojnym, tzn. jest jedną ze stron walczących, czy też nie, np. jako żołnierz bezstronny, zaopatrzony w uprawnienia określone mandatem Rady Bezpieczeństwa ONZ. Artykuł 2 wspólny dla Konwencji Genewskich stanowi, że konwencje znajdują zastosowanie w razie wypowiedzenia wojny lub powstania jakiegokolwiek innego konfliktu zbrojnego pomiędzy co najmniej dwoma państwami, nawet gdyby jedna ze stron nie uznała stanu wojny oraz we wszystkich przypadkach okupacji terytorium (choćby jego części) nawet gdyby ta okupacja nie napotkała oporu zbrojnego. Gdyby jedna ze stron nie była formalnie związana Konwencjami Genewskimi, pozostałe państwa będą nimi związane w stosunkach pomiędzy sobą, zaś w stosunkach z tym państwem pod warunkiem, że uznaje ono i stosuje ich postanowienia⁸⁰.

Bardziej skomplikowanym wydaje się być to zagadnienie w sytuacji konfliktu zbrojnego nie posiadającego charakteru międzynarodowego, a z takim ewidentnie mamy do czynienia w Libanie, gdzie jedną ze stron walczących nie jest państwo, a jedynie ugrupowanie polityczno-militarne - Hezbollah.

W tym przypadku zastosowanie miał będzie art. 3 wspólny dla Konwencji Genewskich dotyczący konfliktów toczących się na terytorium jednej ze stron. Artykuł ten rozwinięty został w II Protokole Dodatkowym z 1977 r.: „Konflikt niemiędzynarodowy toczy się pomiędzy siłami zbrojnymi strony, a rozłamowymi siłami zbrojnymi lub innymi zorganizowanymi, uzbrojonymi grupami pozostającymi pod odpowiedzialnym dowództwem i sprawującymi taką kontrolę nad częścią jej terytorium, że mogą przeprowadzać ciągłe i spójne operacje wojskowe oraz stosować odpowiednie normy międzynarodowego prawa humanitarnego”⁸¹.

⁸⁰ W Art. 2 wspólnym dla Konwencji Genewskich zastosowanie znajduje opisana zasada odrzucenia klauzuli *si omnes*.

⁸¹ Co ciekawe, regulacje te nie mają zastosowania do sytuacji, w których naród powstaje przeciw panowaniu kolonialnemu, realizując swoje prawo do samostanowienia (zgodnie z I PD wojny narodowo-wyzwoleńcze są traktowane jako konflikty międzynarodowe (art. 1 ust 4) oraz do wewnętrznych napięć i niepokojów, takich jak: rozruchy, odosobnione i sporadyczne akty przemocy oraz inne działania tego typu, które nie są uważane za konflikty zbrojne (art. 1 ust 2 II PD) - w takich sytuacjach obowiązują międzynarodowe standardy z zakresu ochrony praw człowieka.

Konwencje Genewskie weszły w życie 21.10.1950 r., po tym jak 192 państwa ratyfikowało je. Polska podpisała je 8.12.1949 r. i ratyfikowała 26.11.1954 r. (początkowo z zastrzeżeniem dotyczącym zbrodniarzy wojennych – zastrzeżenie później zostało wycofane)⁸². I i II Protokół Dodatkowy weszły w życie 7.12.1978 r., po tym jak 164 państwa (I PD) i 159 państw (II PD) ratyfikowały je. Polska podpisała oba Protokoły Dodatkowe 12.12.1977 r. i ratyfikowała je 23.10.1991 r.⁸³. III Protokół Dodatkowy nie uzyskał ratyfikacji choć 54 sygnatariuszy podpisało się pod nim. Polska nie podpisała tego Protokołu uznając za zbędne wprowadzanie kolejnego znaku ochronnego. Protokół dodatkowy III z 8 grudnia 2005 r. do Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949 r. nakazywał bowiem personelowi sanitarnemu, który nie używa znaków czerwonego krzyża lub czerwonego półksiężyca, używanie na równi z nimi symbolu „czerwonego kryształu”.

Nadmienić należy, że państwa, które związały się Konwencjami Genewskimi zobowiązane są wypełniać ich postanowienia w dobrej wierze w myśl zasady *Pacta sunt servanda*. W związku z powyższym nakładają na siebie pewne obowiązki i ograniczenia, a mianowicie:

- czuwają za pośrednictwem swych dowódców naczelnych nad wykonywaniem norm konwencji;
- zobowiązane są upowszechniać tekst konwencji (w czasie pokoju i w czasie wojny);
- zobowiązane są do karania nadużyć i naruszeń Konwencji Genewskich.

Zgodnie z „klasycznym” prawem międzynarodowym, jeżeli jedno państwo w sposób istotny naruszyło traktat, druga strona może zwolnić się z jego stosowania (zasada wzajemności). Jednak, wobec Konwencji Genewskich i Protokołów Dodatkowych nie działa zasada wzajemności.

Polskie prawo, w szczególności prawo karne, zobowiązuje żołnierzy WP do przestrzegania przedmiotowych przepisów, przewidując stosunkowo wysokie sankcje za ich naruszenie.

Prawo misji

Prawo misji to znaczne uproszczenie terminologiczne, dotyczące przepisów obowiązujących żołnierzy wszystkich komponentów, wchodzących w skład danego kontyngentu oraz w skład całej operacji pokojowej. De facto prawidłową nazwą dla tego

⁸² Dz. U. z 1956 r., Nr 56, poz. 175.

⁸³ Dz. U. z 1992 r., Nr 41, poz. 175.

rodzaju regulacji prawnych jest Standard Operating Procedures (SOP)⁸⁴ i pod taką nazwą przepisy te obowiązują w czasie wykonywania zadań przez peacekeeperów w Libanie.

„SOP-y” są dla każdego żołnierza znajdującego się w rejonie operacji pokojowej przysłowiowym abecadłem prawa obowiązującego w tym czasie i w tym miejscu. Z przepisów tych wynikają jednoznacznie takie zagadnienia jak: wzajemna podległość żołnierzy na misji, ich obowiązki i uprawnienia, miejsce i rola danego żołnierza, system jego wsparcia i wiele innych. Znajomość przepisów tych regulacji prawnych jest bezwzględnie wymagana od każdego znajdującego się na misji żołnierza, przy czym w zakresie osobistych uprawnień i obowiązków żołnierz musi je znać szczegółowo. W pozostałym zakresie zobowiązany jest wykazać się ogólną znajomością regulacji. Powyższe zagadnienie pozostaje istotne dla poszczególnych żołnierzy, albowiem w kontaktach międzynarodowych winni oni znać swą rolę i miejsce. Winni posiadać stosowną wiedzę na temat swego statusu i to zarówno na terenie baz sił pokojowych, jak i poza nimi.

Z przepisów SOP wynikają różnorodne obowiązki. Przykładem może być obowiązek ograniczenia prędkości na terenie bazy, czy maksymalna prędkość prowadzonych pojazdów w rejonie operacji pokojowej. Jednak przepisy te również regulują szereg innych zagadnień, czy to typowo logistycznych jak np. sposób tankowania pojazdów misji, sposób ich uruchamiania i meldowania o wyjeździe z bazy, jak też typowo proceduralnych jak np. wystąpienie z wnioskiem o udzielenie urlopu w miejscu misji. Z powyższego wynika, że tzw. prawo misji to przepisy regulujące funkcjonowanie danej misji.

Oddzielną kategorią przepisów SOP pozostają regulacje procedur obowiązujących na misji. Doskonałymi przykładami mogą tu być dwie procedury dochodzeniowo-śledcze wszczynane po zaistnieniu stosownych przesłanek. Jedną z nich Contingent Board of Inquiry⁸⁵, dotyczy spraw mniejszej wagi, takich jak wykroczenia drogowe, czy drobne urazy żołnierzy kontyngentu (prowadzi je żandarmeria danego kontyngentu). Inna procedura - Board of Inquiry⁸⁶, dotyczy spraw większej wagi takich jak cięższe zranienie żołnierza, przestępstwo żołnierza, czy obowiązek rotacji do kraju (prowadzi je międzynarodowa jednostka żandarmerii).

W ramach SOP istnieje oddzielny rozdział traktujący o prawie użycia broni. Rozdział

⁸⁴ Standard Operating Procedures (SOP) - opisane szczegółowo zasady działania danej operacji pokojowej, a także szczegółowe regulacje prawne dotyczące de facto wszystkich dziedzin życia żołnierzy w bazie, ich podległości, uprawnień i obowiązków, prawa użycia broni, prawa przejazdu, obowiązków w zakresie kontaktów zewnętrznych, a nadto reguł postępowania w sytuacjach nadzwyczajnych.

⁸⁵ Contingent Board of Inquiry - Komisja Śledcza Kontyngentu - powołana w ramach danego kontyngentu.

⁸⁶ Board of Inquiry - Międzynarodowa Komisja Śledcza.

ten pod nazwą Rules of Engagement (RoE)⁸⁷ w każdej operacji wojskowej zawiera różne uprawnienia i obowiązki dla żołnierzy, w zależności od specyfiki (a de facto - siły) mandatu. Co oczywiste, każdy żołnierz podczas misji legitymuje się znajomością prawa użycia broni w ramach jej trwania. Każdy żołnierz kontyngentu otrzymuje zredagowaną i wydaną przez Kwaterę Główną tzw. Niebieską Kartę (Blue Card), na której widnieją podstawowe zasady użycia siły. Każdy żołnierz ma również obowiązek nosić tę kartę przy sobie.

Źródło: zbiory autora

Fot. 1. Awers i rewers *Niebieskiej Karty*, zredagowanej przez HQ UNIFIL w Libanie

Prawo polskie

W skład jednostek wojskowych wykonujących zadania poza granicami państwa, a zatem także w rejon wykonywania zadań mandatowych, zgodnie z art. 6 cytowanej ustawy o zasadach użycia i pobytu Sił Zbrojnych RP poza granicami państwa, wchodzi żołnierz w czynnej służbie wojskowej oraz pracownicy.

Stosownie do art. 7 ust. 1 ustawy osoby wchodzące w skład jednostek wojskowych wykonujących zadania poza granicami państwa podlegają na terytorium państwa obcego przepisom dyscyplinarnym, karnym i porządkowym obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej, a nadto są obowiązani do przestrzegania prawa państwa przyjmującego oraz wiążącego Rzeczpospolitą Polską prawa międzynarodowego.

⁸⁷ Rules of Engagement (RoE) - Prawo użycia broni.

Powyższe regulacje prawne mają istotne znaczenie dla statutu żołnierzy WP poza granicami kraju. Wypełniają one bowiem katalog przepisów ich obowiązujących w rejonie misji. Precyzują de facto, iż żołnierze odpowiadają karnie, dyscyplinarnie i porządkowo również za przestępstwa, delikty dyscyplinarne i naruszenia zarządzeń porządkowych obowiązujących w Polsce⁸⁸. A zatem ich odpowiedzialność względem prawa polskiego nie zostaje wyłączona, pomimo przebywania poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Z powyższego zestawienia wynika bezspornie, że żołnierze WP poza granicami kraju mają obowiązek przestrzegania wszystkich opisanych powyżej norm prawnych.

Problematyka prawa użycia broni na misji

Skoro żołnierze Wojska Polskiego poza granicami kraju mają obowiązek przestrzegania norm zawartych w pięciu porządkach prawnych, należy zbadać czy nie dochodzi do kolizji norm w nich zawartych. W ocenie autora, badając omawiane przepisy prawa można przekonać się, że jest wiele punktów spornych, by nie powiedzieć sprzecznych w tej skomplikowanej materii prawa.

Konkluzję tę najpełniej przedstawić można na przykładzie prawa użycia broni według przepisów krajowych i „misyjnych”. Polskie prawo użycia broni zawarte było w przepisach Ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych. Aktualnie przepisy te znajdują się w Ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

Przepisy szczególne dotyczące prawa użycia broni poza granicami kraju znajdują się w art. 7a – 7c Ustawy o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych RP poza granicami państwa⁸⁹.

I tak art. 7a zawiera ogólną przesłankę dla zasad użycia broni na misji, która stanowi, że żołnierze pełniący służbę w jednostce wojskowej, użytej poza granicami państwa mają prawo stosowania środków przymusu bezpośredniego, użycia broni i innego uzbrojenia dozwolonego na mocy wiążących Rzeczpospolitą Polską ratyfikowanych umów międzynarodowych oraz międzynarodowego prawa zwyczajowego, w sposób oraz w granicach zasad określonych przez organ organizacji międzynarodowej, któremu jednostka została podporządkowana na czas operacji, z uwzględnieniem celu jej użycia poza granicami państwa oraz zastrzeżeń zgłoszonych przez upoważniony organ państwowy.

Z treści przywołanego przepisu wynika, że żołnierz WP w trakcie wykonywania zadań

⁸⁸ Stosownie do Orzecznictwa Sądu Najwyższego żołnierze ponoszą również odpowiedzialność za wykroczenia.

⁸⁹ Dz. U. 214. 0. 1510.

poza granicami kraju w zakresie prawa użycia broni ma obowiązek uwzględnić⁹⁰:

- czy środki przymusu bezpośredniego oraz broń i uzbrojenie, w które jest wyposażony są dozwolone na mocy opisanych powyżej konwencji i Protokołów Dodatkowych, a także czy są dozwolone na mocy międzynarodowego prawa zwyczajowego;
- czy posiadane przez niego „instrumenty nacisku” zastosuje w danej chwili w sposób oraz w granicach zasad określonych przez organ organizacji międzynarodowej, któremu jednostka została podporządkowana na czas operacji (w tym przypadku zdecydowanie dotyczy to zgodności jego działania z przepisami SOP);
- cel użycia komponentu, w którym działa, a który został użyty poza granicami kraju (charakter operacji, rodzaj zadań – np. logistyczne, czy operacyjne);
- zastrzeżenia zgłoszone przez upoważniony organ państwowy (de facto albo prezydenta RP, albo ministra obrony narodowej).

Z powyższego jasno wynika, że w myśl teorii „myślących bagnetów”⁹¹ żołnierz ma obowiązek, przed zastosowaniem środków przymusu bezpośredniego czy broni lub innego uzbrojenia, przeprowadzić dość skomplikowany proces myślowy uwzględniający wymienione w art. 7a aspekty prawne. Nie będzie większego problemu, jeśli są one jednoznaczne i najlepiej opisane wprost, ale co wtedy gdy tak nie będzie? Co oznacza zapis „uwzględnienie przez żołnierza zastrzeżeń zgłoszonych przez upoważniony organ państwowy”? Czy jakkolwiek upoważniony organ państwowy posiada legitymację do zgłaszania zastrzeżeń wobec norm międzynarodowego prawa humanitarnego? Czy np. minister obrony narodowej może wyłączyć swoją decyzją stosowanie RoE wynikającego z SOP, albo co gorsze wyłączyć stosowanie Konwencji Genewskich? Zbyt daleko idące twierdzenie, a na pewno tworzące mentlik w głowie tzw. pojedynczego żołnierza, który nierzadko na podjęcie decyzji o użyciu broni może mieć ułamki sekundy.

Jednak zauważyć należy, iż ustawodawca oddał żołnierzowi większe uprawnienia w tym zakresie. Zgodnie z treścią art. 7b cytowanej ustawy żołnierz, niezależnie od warunków stosowania środków przymusu bezpośredniego, warunków użycia broni i innego uzbrojenia, wynikających z zasad określonych przez organ organizacji międzynarodowej lub

⁹⁰ Vide: art. 7a cyt. Ustawy o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa (tj. Dz.U.214.0.1510).

⁹¹ Teoria „myślących bagnetów” opiera się na założeniu, iż żołnierz jest istotą myślącą, która ma prawo do oceny charakteru prawnego wydanego rozkazu, za każdym razem, gdy jest on zobowiązany do jego wykonania. Ma on także uprawnienie do odmowy wykonania rozkazu w przypadku, gdy poprzez jego realizację naruszyłby tym samym obowiązujące przepisy. W myśl tej doktryny najważniejsza powinna być ochrona porządku prawnego.

wynikających z celu użycia jednostki wojskowej poza granicami państwa, ma prawo stosowania środków przymusu bezpośredniego, użycia broni i innego uzbrojenia jeszcze w innych okolicznościach, a mianowicie⁹²:

- 1) w celu odparcia bezpośredniego i bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność osoby oraz w celu przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
- 2) przeciwko osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni lub innego niebezpiecznego narzędzia, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności osoby,
- 3) przeciwko osobie, która usiłuje bezprawnie, przemocą odebrać broń żołnierzowi lub innej osobie uprawnionej do posiadania broni,
- 4) w celu odparcia gwałtownego, bezpośredniego i bezprawnego zamachu na jednostkę wojskową polską lub sojuszniczą,
- 5) w celu odparcia niebezpiecznego, bezpośredniego, gwałtownego zamachu na obiekty i urządzenia ważne dla Sił Zbrojnych RP,
- 6) w celu odparcia zamachu na mienie, stwarzającego jednocześnie bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub wolności osoby,
- 7) w bezpośrednim pościgu za osobą, wobec której stosowanie środków przymusu bezpośredniego, użycie broni i innego uzbrojenia było dopuszczalne w przypadkach określonych w pkt 1-5,
 - a) w celu ujęcia osoby, o której mowa w pkt 1-3 i 6, jeżeli schroniła się w miejscu trudno dostępnym, a z okoliczności towarzyszących wynika, że może użyć broni lub innego niebezpiecznego narzędzia, których użycie zagrozić może życiu, zdrowiu lub wolności osoby,
 - b) w celu ujęcia lub udaremnienia ucieczki osoby zatrzymanej, jeżeli:
 - istnieje uzasadnione podejrzenie, że osoba zatrzymana może użyć broni palnej, materiałów wybuchowych lub niebezpiecznego narzędzia,
 - zatrzymanie nastąpiło w związku z uzasadnionym podejrzeniem lub stwierdzeniem popełnienia czynów, o których mowa w pkt 1-7.

To wszystko z zastrzeżeniem, że żołnierz i tak ma prawo do wyprzedzającego stosowania środków przymusu bezpośredniego, użycia broni, innego uzbrojenia oraz

⁹² Zob.: art. 7b cyt. Ustawy o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa (tj. Dz.U.214.0.1510).

wszelkich innych dozwolonych prawem międzynarodowym środków dla zapewnienia samoobrony, ochrony sprzętu i miejsca stacjonowania.

Analizując przedstawione powyżej dwa przepisy tj. art. 7a i 7b można postawić tezę, że sytuacja żołnierza w obliczu konieczności użycia broni jest nie do pozazdroszczenia. Cały schemat jego działania oparty zostaje de facto na analizie prawnej, którą musi poczynić zanim użyje broni. By jeszcze bardziej skomplikować mu proces podjęcia decyzji o użyciu broni ustawodawca dodał kilka zastrzeżeń, a mianowicie zakazał (co oczywiste) użycia broni palnej w stosunku do kobiet o widocznej ciąży; osób, których wygląd wskazuje na wiek do 13 lat; starców oraz osób o widocznym kalectwie; jednak to wszystko z kolejnym zastrzeżeniem – „chyba że okoliczności wskazują na konieczność użycia broni w stosunku do tych osób”. Pytania wydają się tu być oczywiste. Co z kobietami o niewidocznej ciąży? Co z osobami, które mają poniżej 13 lat jednak wyglądają na 15 lat? Co z osobami o niewidocznym kalectwie? Dlaczego przepis dotyczy 13 latków, skoro międzynarodowe prawo humanitarne pozwala nosić broń (i to jedynie w celach szkoleniowych) osobom powyżej 15 roku życia? Jak odróżnić kobietę o widocznej ciąży od kobiety wyposażonej w pas Szahida⁹³? Pytania te niejednokrotnie pozostają bez odpowiedzi.

Dwa kolejne przepisy tego artykułu ww. ustawy oraz przepis zawarty w podpunkcie 6 nie nastroczają żadnych trudności interpretacyjnych i można stwierdzić, że są one niezbędne i sformułowane prawidłowo. Oczywistym jest bowiem, że w działaniach oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych RP stosowanie środków przymusu bezpośredniego, użycie broni i innego uzbrojenia może nastąpić tylko na rozkaz dowódcy, jako szczególny i ostateczny środek, a użycie broni i innego uzbrojenia powinno następować w sposób i z natężeniem proporcjonalnym do zagrożenia, wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę i nie narażać innych osób, a w szczególności osób cywilnych, na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia. O ile sytuacja na to pozwala oraz nie wynika to wprost z celu realizacji zadania, użycie broni i innego uzbrojenia przeciwko osobie nie powinno zmierzać do pozbawienia jej życia. Jasnym także pozostaje, że żołnierz ma prawo użyć broni w celu odparcia zamachu na mienie, stwarzającego jednocześnie bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub wolności osoby.

Przeprowadzenie analizy poszczególnych przepisów art. 7 ustawy, a w szczególności

⁹³ Pas Szahida - zwany także pasem samobójców to rodzaj specjalnego pasa lub kamizelki, wypełnionej materiałami wybuchowymi, a także zaopatrzonej w bezpośredni mechanizm detonacyjny, uruchamiany przez zamachowca. Tego typu ładunki wypełniane są niekiedy również gwoździami, śrubami i innymi drobnymi metalowymi przedmiotami, mającymi, w momencie eksplozji, do maksimum zwiększyć liczbę potencjalnych ofiar zamachu. Za: https://pl.wikipedia.org/wiki/Pas_szahida [dostęp: 08.03.2020].

art. 7b skutkuje, w ocenie autora, odkryciem niepożądaną „na polu walki” dla żołnierza konieczności żmudnego procesu interpretacji prawa.

Jak wynika z ppkt. 1 żołnierz może użyć broni „w celu odparcia bezpośredniego i bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność osoby oraz w celu przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu”⁹⁴. Zastanawiający jest tu zwrot „bezpośredni” zamach i „bezprawny” zamach. W ocenie autora przy interpretacji tego przepisu sięgnąć należy do regulacji prawnych kodeksu karnego, dotyczących obrony koniecznej. To tam żołnierz używający broni znajdzie wyjaśnienie pojęcia bezpośredniości i bezprawności zamachu. Co do bezpośredniości, stwierdzić można, że w ogólnym odbiorze zaistnieje ona wówczas gdy zamach trwa. Kiedy już się skończy, kończy się także jego bezpośredniość. Trudniejsze wydaje się być wyjaśnienie pojęcia bezprawności. Zakładając, że polski żołnierz przebywa legalnie na terytorium, na którym operuje, np. na podstawie Rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ, to każdy zamach na niego jest bezprawny. Jeśli zaś uczestniczy w nielegitymizowanej operacji sojuszniczej, to wówczas użycie przez niego broni przeciwko przeciwnikowi na jego terytorium jest nielegalne. Zatem w myśl teorii „myślących bagnatów”, żołnierz musi zdawać sobie sprawę z tego czy działa zgodnie z prawem międzynarodowym czy też nie.

Kolejne dwa podpunkty są w zasadzie jasne i jako takie, nie wymagające interpretacji. Oczywistym jest, że żołnierz w każdej sytuacji ma prawo użyć broni przeciwko osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni lub innego niebezpiecznego narzędzia, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności osoby, a także przeciwko osobie, która usiłuje bezprawnie, przemocą odebrać broń żołnierzowi lub innej osobie uprawnionej do posiadania broni. Z zastrzeżeniem oczywiście ponownej prawidłowej interpretacji słowa „bezprawnie”.

W podpunktach 4 i 5 ustawodawca dodał kolejne określenia, a mianowicie „gwałtowny zamach” i „niebezpieczny zamach”. Oczywistym jest, że z natury rzeczy każdy zamach jest gwałtowny i niebezpieczny. Zatem pojęcia te wydają się być zbędne. Podczas wielokrotnej ich analizy przeprowadzającej ją studenci dochodzili do wniosku, że nie mają one żadnego znaczenia. Trudno im było także wymyśleć sytuację z niegwałtownym zamachem, za wyjątkiem jednej, w której niegwałtowny zamach mógłby zaistnieć gdyby kucharz wsypał truciznę do kotła z zupą. Jednak zgodnie z przepisem nie byłyby to zamach na

⁹⁴ Zob.: art. 7b cyt. Ustawy o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa (tj. Dz.U.214.0.1510).

jednostkę wojskową, a na ludzi w tej jednostce.

Ostatni przepis art. 7b wymaga od żołnierza niebagatelnej wiedzy prawniczej oraz sprawności umysłu i ciała. Musi on bowiem stwierdzić, czy ma prawo użyć broni będąc w bezpośrednim pościgu za osobą, wobec której stosowanie środków przymusu bezpośredniego, użycie broni i innego uzbrojenia było dopuszczalne w przypadkach określonych w pkt 1-5, a zatem dokonać analizy tych przepisów będąc w biegu i nie spuszczając oka z uzbrojonego najczęściej uciekiniera. Ponadto, żołnierz ma prawo użyć broni w celu ujęcia osoby, o której mowa w pkt 1-3 i 6, jeżeli schroniła się w miejscu trudno dostępnym, a z okoliczności towarzyszących wynika, że może ona użyć broni lub innego niebezpiecznego narzędzia, których użycie zagrozić może życiu, zdrowiu lub wolności osoby. Oprócz wymaganej kolejnej analizy prawnej przepis ten wymaga od żołnierza interpretacji pojęcia „miejsce trudno dostępne”. Czy takim miejscem będzie konar drzewa na wysokości kilku metrów? Jeśli żołnierz ma lęk wysokości, to pewnie tak. A może będzie nim kilkumetrowa studnia? Jeśli żołnierz cierpi na klaustrofobię, to pewnie tak. A czy miejscem takim będzie dom zamachowca zamknięty na klucz? Dla żołnierza o wątej budowie ciała, pewnie tak. Przecież nie będzie w stanie wyważyć drzwi. Jednak czy bojownik o wolność swego kraju, nie ma prawa do schronienia w swym domu?

Żołnierz ma też prawo użyć broni w celu ujęcia lub udaremnienia ucieczki osoby zatrzymanej, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie, że osoba zatrzymana może użyć broni palnej, materiałów wybuchowych lub niebezpiecznego narzędzia albo zatrzymanie nastąpiło w związku z uzasadnionym podejrzeniem lub stwierdzeniem popełnienia czynów, o których mowa w pkt 1-7. I w tym miejscu ponownie wyłania się potrzeba przeprowadzenia przez żołnierza dogłębnej analizy prawnej.

Na koniec przepisu art. 7 ustawodawca zawarł, zdaniem autora, klauzulę niezwykle niebezpieczną, a mianowicie pozwalającą ministrowi obrony narodowej na określenie, w drodze zarządzenia niepodlegającego ogłoszeniu, dla każdej operacji zagranicznej z udziałem Sił Zbrojnych RP, które zasady użycia środków przymusu bezpośredniego, użycia broni i innego uzbrojenia mogą zostać wyłączone. Warunkami tego wyłączenia są: uwzględnienie celu użycia Sił Zbrojnych RP poza granicami państwa, sytuacji i warunków na terytorium, na którym jest prowadzona operacja zagraniczna, oraz niezbędnego w tych warunkach prawa do samoobrony. Niebezpieczeństwo powyższej klauzuli, zdaniem autora, wynika z trzech kwestii. Po pierwsze, minister aktem normatywnym niższego rzędu może wyłączyć zawarte w ustawie lub wynikające z wiążących Rzeczpospolitą Polską ratyfikowanych umów międzynarodowych, międzynarodowego prawa zwyczajowego i planu

operacji opracowanego przez organizację międzynarodową odpowiedzialną za jej prowadzenie, zasady użycia broni przez żołnierzy Polskich Kontyngentów Wojskowych. Po drugie, przedmiotowe zarządzenie ministra nie podlega ogłoszeniu, co jest wyjątkowo niebezpieczne w przypadku ewentualnej odpowiedzialności żołnierza za niezasadne użycie broni. Po trzecie, czynności powyższe minister ma prawo podjąć mając na celu wyłącznie zrealizowanie zadań operacji. A zatem cel uświęca środki? Wydaje się, że ta część omawianego przepisu powinna zostać uchylona.

W tej samej części omawianego przepisu ustawodawca deleguje ministra obrony narodowej do określenia sposobu, trybu dokumentowania oraz meldowania o zastosowaniu środków przymusu bezpośredniego oraz użycia broni i innego uzbrojenia. Mając na względzie charakter danej operacji (za każdym razem inny), stwierdzić należy jednoznacznie, iż jest to regulacja jak najbardziej właściwa.

Próby naprawy istniejącego stanu prawnego

Dotychczas znana jest autorowi jedna próba polemiki i uzdrowienia istniejącego stanu prawnego. Zawarta ona została w publikacji gen. broni rez. dr Mirosława Różańskiego Prezesa Fundacji Stratpoints pod tytułem „Prawo użycia broni. Zasady uniwersalne”⁹⁵. Dokonano tam bardzo wnikliwej analizy przedmiotowego problemu. Przeprowadzono w bardzo szerokim zakresie jego badanie. Nadto autorzy publikacji poparli swoją ocenę również ogromnym doświadczeniem misyjnym.

Wniosek, który zawarto w publikacji jest co do zasady zbieżny z wnioskiem autora, a mianowicie prawo użycia broni podczas misji (operacji pokojowej, stabilizacyjnej) należy jak najdalej uprościć. Przyniesie to korzyść zarówno państwu, które odciążone zostanie z długotrwałych i kosztownych procesów przed sądami wojskowymi o zgodność czy niezgodność użycia broni w danej chwili, ale przede wszystkim pozwoli tzw. pojedynczemu żołnierzowi na uzyskanie pewności w sytuacji, w której w ciągu ułamka sekundy będzie musiał podjąć decyzję, która przecież może być decyzją jego życia.

W publikacji proponuje się istniejące prawo użycia broni zastąpić prostszym, niemal odruchowym. Zawrzeć można je w jednym zdaniu – „Żołnierz mógłby użyć broni w sytuacji, gdy on, albo jego oddział został zaatakowany, zaatakowano osobę lub obiekt który ochrania, napastnik przygotowuje atak lub ucieka po ataku”.

W ocenie autora tak sformułowany przepis jest dla tzw. pojedynczego żołnierza niesamowitym udogodnieniem. Jego prostota pozwala na podjęcie decyzji natychmiast po

⁹⁵ <https://www.stratpoints.eu/publikacje/prawo-uzycia-broni-zasady-uniwersalne/> [dostęp: 10.01.2020].

zdarzeniu, co uczyni reakcję nieuniknioną i skuteczną. I zapewne o to chodzi w realiach wojskowych. Żołnierz ma działać szybko i skutecznie. Jednak, co w takim przypadku z gwarancjami humanitarnymi? Czy jeśli żołnierz pomyli się i zastosuje do tak sformułowanego prawa użycia broni, zachowa się zgodnie z oczekiwaniami społecznymi? Wystarczy wyobrazić sobie sytuację, w której harcerze/skauci chcąc zdobyć kolejną sprawność, podchodzą nocą skrycie pod ogrodzenie jednostki wojskowej. Nie mają zamiaru atakować, jednak czołgają się i mają ze sobą atrapy karabinków. Po podejściu do ogrodzenia wstają i meldują, że wykonali zadanie. Zgodnie z wyżej sformułowanym prawem użycia broni wartownik mógłby ich zlikwidować. Proces karny wartowników trwałby zapewne krócej, ale ich los byłby nie do pozazdroszczenia, ponieważ atak nie był rzeczywisty.⁹⁶

Zatem, co należy uczynić? Wydaje się, że przede wszystkim nie należy „wywahać otwartych drzwi” i stworzyć przepisy użycia broni jasne i w pełni zrozumiałe. Takie przepisy zawarte są właśnie w misyjnych SOP. Rzut oka na treść wyżej przedstawionej Blue Card pozwala, zdaniem autora, na wypracowanie podstaw prawnych przedmiotowego zagadnienia, a w konsekwencji opracowanie zrozumiałego prawa użycia broni w operacji pokojowej.

Należy bowiem pamiętać, że operacja pokojowa i operacja sojusznicza są przedmiotowo dwiema różnymi operacjami. Combat operation w odróżnieniu od Peace operation nie uwzględnia specyfiki aspektów humanitarnych operacji międzynarodowych (np. ataku z tłumy osób postronnych itp.), które znacząco różnią się od klasycznych działań bojowych lub okupacyjnych.

Jak zatem uregulowano prawo użycia broni w operacji UNIFIL? Odpowiedź znajdziemy w „*Standard Operating Procedures in UNIFIL. Section 5: Rules of Engagement and Use of Force for the Military Component of the UNIFIL*”.⁹⁷ Natomiast kompendium prawa użycia broni w misji UNIFIL znajduje się właśnie w treści przedstawionej powyżej Blue Card.

Nawet pobieżna lektura zawartych tam zasad użycia broni przekona czytelnika, że są one bardziej przyjazne dla żołnierza od przepisów polskiego prawa. Przykładem może być stwierdzenie „*nieuchronny atak*”. Jest to tak ostre wyrażenie, że nawet nie wymagające interpretacji. „Nieuchronny” oznacza bowiem nic innego jak taki, który zaraz nastąpi. Inna kwestia – „*polecenie do otwarcia ognia musi być wydane przez dowódcę, chyba, że nie ma na to czasu*”. Przepis ten jest bardzo zrozumiały, nie wymaga jakiegokolwiek wykładni, a o tym czy „nie było czasu”, na podstawie zebranych danych (dowodów) orzeknie potem sąd.

⁹⁶ Realność ataku to kolejna przesłanka obrony koniecznej.

⁹⁷ Dokument ten jako niejawnny nie może być przedmiotem analizy w tym opracowaniu.

Z tego wynika, że polscy Peacekeeperzy niezasadnie „skazani” zostali przez rodzimego prawodawcę na dość niebezpieczny dualizm prawny. Z jednej strony obowiązuje ich bowiem prawo krajowe (w tym polskie prawo użycia broni zawarte w polskiej ustawie), z drugiej strony mają obowiązek stosować „misyjne” prawo użycia broni, zgodnie z zapisami SOP. Pamiętać przy tym należy, iż ponad tymi przepisami, pozostają jeszcze kwestie przestrzegania postanowień prawa humanitarnego (wojennego) oraz zwyczaju międzynarodowego.

Najprostszym rozwiązaniem tego problemu byłoby wprowadzenie regulacji prawnej, która derogowałaby na czas podjętej operacji poza granicami państwa, „krajowe” przepisy prawa użycia broni i jednocześnie zobowiązywała polskich żołnierzy do stosowania jedynie przepisów misji w tym zakresie. Wiązałby się z tym dla żołnierzy obowiązek bardzo szczegółowego poznania misyjnego RoE jeszcze podczas szkolenia w kraju, a dla przełożonych konieczność poddania żołnierzy drobiazgowemu sprawdzianowi wiedzy przed wylotem w rejon działania.

Dodatkowo należy zauważyć, że żołnierze winni być szkoleni nie tyle ze znajomości treści przepisów prawa użycia broni, ale przede wszystkim z umiejętności jego stosowania. Wydaje się, że najlepszą do tego metodą jest metoda case study. Co oczywiste szkolenia takie mogliby i w zasadzie powinni prowadzić żołnierze (ewentualnie byli żołnierze) - weterani misji.

Bibliografia

Dróżdż D., *Zbrodnie ludobójstwa w międzynarodowym prawie karnym*, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska SA, Warszawa 2010.

Falkowski Z., Marcinko M., *Międzynarodowe Prawo Humanitarne Konfliktów Zbrojnych*, Wydawnictwo Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, wydanie II rozszerzone, Warszawa 2014.

Smolarek K., *Analiza historyczno-prawna wyłączenia odpowiedzialności karnej podwładnego działającego na rozkaz przełożonego w prawie karnym*, Zeszyty Naukowe WSOWL Nr 2 (168), Wrocław 2013.

Standard Operating Procedures in UNIFIL. Section 5: Rules of Engagement and Use of Force for the Military Component of the UNIFIL.

Ustawa z 17.12.1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa (tj. Dz.U.2014.0.1510).

Ustawa z 24.08.2001 r.o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (tj. Dz.U.2019.0.518).

Ustawa z dnia 24.05.2013r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz.U.2019.0.2418).

<https://www.stratpoints.eu/publikacje/prawo-uzycia-broni-zasady-uniwersalne/>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Pas_szhida

Rozdział 6. Zagrożenia bezpieczeństwa polskich kontyngentów wojskowych w Libanie – doświadczenia i perspektywy

Streszczenie

W pracy podjęto próbę określenia zagrożeń środowiska bezpieczeństwa Libanu i perspektyw ich zmian, wpływających na działalność polskich kontyngentów wojskowych i ich personelu, uwzględniając aspekty historyczne, zagrożenia wewnętrzne i zewnętrzne oraz współczesne uwarunkowania środowiska bezpieczeństwa regionu i Libanu. Uwzględniono polskie kontyngenty wojskowe działające w ramach Tymczasowych Sił Organizacji Narodów Zjednoczonych w Libanie (ang. United Nations Interim Force in Lebanon, UNIFIL) w latach 1992-2009, takich jak: Polska Wojskowa Jednostka Medyczna (PWJM), Polski Kontyngent Wojskowy w Libanie (PKW w Libanie) oraz „nowy” PKW w Libanie, który rozpoczął wykonywanie zadań mandatowych w listopadzie 2019 roku. Na działania polskich kontyngentów w Libanie wpływ miały skutki niekończącego się od 1948 roku konfliktu z Izraelem, wojna domowa w Syrii, rozwój organizacji terrorystycznych w regionie Lewantu, rosnący w siłę pod względem militarnym i politycznym szyicki Hezbollah oraz blisko dwa miliony uchodźców wojennych. Czynniki te spowodowały znaczny wzrost zagrożeń dla żołnierzy sił pokojowych i obserwacyjnych pełniących służbę w Libanie, a podstawowym źródłem tych zagrożeń jest bezpośrednie oddziaływanie przez przeciwnika przy pomocy różnego rodzaju broni ciężkiej, lotnictwa i innych na bazy, patrole i stanowiska pododdziałów kontyngentu. Siły UNIFIL wraz z PKW Liban prawdopodobnie staną przed problemem „uczestnictwa” w kolejnym konflikcie zbrojnym, małej lub dużej skali. Żołnierze polskiego PKW, ze względu na swoje rozmieszczenie i charakter zadań prawdopodobnie będą narażeni na ewentualne straty osobowe i materiałowe. Ustabilizowanie sytuacji leży więc w interesie Polski, a wznowienie operacji pokojowej powinno być wsparte działaniami politycznymi w ramach relacji bilateralnych, a także na forum ONZ i UE.

Słowa kluczowe: Bliski Wschód, Liban, bezpieczeństwo międzynarodowe, operacje pokojowe, polskie kontyngenty wojskowe

Summary

The paper attempts to identify threats to the Lebanon's security environment and the prospects of their changes, affecting the activities of Polish military contingents and their personnel, taking into account historical aspects, internal and external threats, as well as contemporary conditions of the security environment of the region and Lebanon. The study takes into account Polish military contingents operating under the United Nations Interim Force in Lebanon (UNIFIL) in 1992-2009, such as: Polish Military Medical Unit (PMMU), Polish Military Contingent in Lebanon (PMC in Lebanon) and the "new" PMC in Lebanon, which began performing mandate tasks in November 2019. The actions of the Polish contingents in Lebanon were influenced by the effects of the never-ending conflict with Israel since 1948, the civil war in Syria, the development of terrorist organizations in the Levant region, the Shi'i Hezbollah growing militarily and politically, and nearly two million war refugees. These factors caused a significant increase in threats to peacekeeping and observation forces serving in Lebanon, and the primary source of these threats is the enemy's direct interaction with various heavy weapons, aviation and other weapons on bases, patrols and contingent subunit positions. UNIFIL and PMC are likely to face the problem of "participation" in another armed conflict, small or large. Soldiers of the Polish PMC, due to their location and nature of the tasks, will probably be exposed to possible personal and material losses. Therefore, stabilizing the situation is in Poland's interest, and the

⁹⁸ Ppłk rez. dr Piotr Lotarski - adiunkt, Instytut Nauk Politycznych Wydziału Nauk Społecznych, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, uczestnik operacji pokojowej UNDOF w Syrii w 2006 r.

resumption of peace operation should be supported by political activities within bilateral relations, as well as at the UN and EU forums.

Key words: Middle East, Lebanon, international security, peacekeeping operations, Polish military contingents

Wprowadzenie

Środowisko bezpieczeństwa Libanu w XXI wieku podlegało znaczącym zmianom. Poważne implikacje dla tego niedużego kraju spowodowały skutki niekończącego się od 1948 roku konfliktu z Izraelem, wojny domowej w Syrii, rozwój organizacji terrorystycznych w regionie Lewantu, rosnący w siłę pod względem militarnym i politycznym szyicki Hezbollah (Partia Boga) oraz blisko dwa miliony uchodźców wojennych. Czynniki te wpłynęły znacząco na wzrost zagrożeń dla żołnierzy sił pokojowych i misji obserwacyjnych pełniących służbę w Libanie.

W opracowaniu uwzględniono polskie kontyngenty wojskowe działające w ramach Tymczasowych Sił Organizacji Narodów Zjednoczonych w Libanie (ang. United Nations Interim Force in Lebanon, UNIFIL) w latach 1992-2009, takich jak: Polska Wojskowa Jednostka Medyczna (PWJM), Polski Kontyngent Wojskowy w Libanie (PKW w Libanie) oraz „nowy” PKW w Libanie, który rozpoczął wykonywanie zadań mandatowych w listopadzie 2019 r.

W pracy podjęto próbę określenia zagrożeń środowiska bezpieczeństwa Libanu i perspektyw ich zmian, wpływających na działalność polskich kontyngentów wojskowych i ich personelu, uwzględniając aspekty historyczne, zagrożenia wewnętrzne i zewnętrzne oraz współczesne uwarunkowania środowiska bezpieczeństwa regionu i Libanu.

Historyczne aspekty działalności PKW w Libanie w latach 1992-2009

Wojna domowa w Libanie trwająca w latach 1975-1990 spowodowała zmianę układu politycznego w tym kraju. Jednym z jej skutków było wycofanie z Libanu większości sił wojskowych Organizacji Wyzwolenia Palestyny (OWP), z Jasirem Arafatem na czele. Kontrolę nad państwem stopniowo przejęła Syria, wpływając na większość wyborów i decyzji politycznych. Dopiero tzw. *Rewolucja Cedrowa*, która wybuchła w 2005 roku po zabójstwie byłego premiera Rafiqa Haririego i związane z nią masowe demonstracje ludności, spowodowały koniec syryjskiej dominacji i wycofanie jej wojsk.

Południowy Liban w latach 1978-2000 okupowały Siły Obronne Izraela (SOI)⁹⁹, współpracujące z chrześcijańskimi milicjami. Wojska te zwalczały oddziały palestyńskie, a po ich wycofaniu zwróciły się przeciwko Hezbollahowi. Do największych izraelskich operacji wojskowych należała operacja *Litanii* prowadzona w 1978 roku przeciwko OWP. Ponieważ

⁹⁹ Siły Obronne Izraela - ang. Israel Defense Forces, IDF; hebr. Cawa ha-Hagana le-Jisra'el, CaHal.

nie okazała się ona skuteczna, Izrael dokonał inwazji w 1982 roku na Liban. Interwencję tę trwającą trzy lata nazwano *Pokój dla Galilei* lub *pierwszą wojną libańską*. Podczas tej wojny Izraelczycy z powodzeniem walczyli z OWP, armią syryjską i innymi ugrupowaniami muzułmańskimi.

Do kolejnych, poważnych działań wojskowych należały operacja *Odpowiedzialność*, prowadzona w lipcu 1993 roku oraz *Grona Gniewu* w kwietniu 1996 roku. SOI wycofały się całkowicie z południowego Libanu w 2000 roku, co z kolei umożliwiło zajęcie tego obszaru przez oddziały Hezbollahu.

Na tym samym terenie od 1978 roku operację pokojową prowadzą siły UNIFIL. Posiadające ograniczony mandat, pozbawione ciężkiego uzbrojenia siły te okazały się mało skuteczne. Personel tej misji, nie mając odpowiedniego wyposażenia ani kompetencji, nie mógł zapobiec wybuchowi wojny z Izraelem w 1982 roku, masakrom ludności palestyńskiej w obozach dla uchodźców, a także ostrzałowi własnych baz przez wojska izraelskie, czy też atakom artyleryjskim na terytorium Izraela przez bojówki palestyńskie - a po ich wycofaniu - przez Hezbollah. Po wycofaniu SOI z Libanu w 2000 roku nasiliły się akcje wojskowe przeciwko Izraelowi, dochodziło do licznych artyleryjskich i raketowych ataków na Północną Galileę, porwań żołnierzy izraelskich, co w konsekwencji skłoniło Tel Awiw do przeprowadzenia interwencji wojskowej w Libanie w lipcu i sierpniu 2006 roku, nazywanej także *wojną lipcową* lub *II wojną libańską*. Do eskalacji ataków zbrojnych dochodziło także w czasie prowadzonej przez Izrael w Strefie Gazy operacji *Płynny Ołów* w 2008 roku.

Polscy żołnierze i pracownicy cywilni pełnili służbę w Libanie w latach 1992-2009, wykonując zadania logistyczne i operacyjne. W okresie tym zadania wykonywało ponad 11 tys. osób personelu wojskowego. Zagrożenia podczas pełnienia służby spowodowały, że siedem z nich oddało życie, wykonując zadania pod flagą ONZ¹⁰⁰.

Liczebność personelu w PKW wynosiła zgodnie z postanowieniami Rady Ministrów (od 1973) lub prezydenta RP (od 1998) od 78 do 650 osób (2000), w końcowym okresie działalności osiągając stan około 500 osób¹⁰¹. Na podstawie rezolucji S/RES/425 i S/RES/426 RB ONZ z 1978 roku do głównych zadań UNIFIL należały:

¹⁰⁰ P. Lotarski, *Polskie Kontyngenty Wojskowe w Libanie*, [w]: *15 lat działalności Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ w służbie pokoju. Doświadczenia. Stan obecny. Perspektywy*, red. M. Marszałek, J. T. Limanowski, P. Lotarski, Wyd. Akademia Obrony Narodowej (dalej AON), Warszawa 2014, s. 159; Centrum Weterana Działań Poza Granicami Państwa, <https://cwdpqp.wp.mil.pl/pl/pages/liban-2019-07-17-e/>, (dostęp: 11.12.2019).

¹⁰¹ *Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 27 stycznia 2000 r. w sprawie użycia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowych Siłach Organizacji Narodów Zjednoczonych w Republice Libańskiej*, M.P. z 2000 r., nr 3, poz. 52.

- monitorowanie wycofania wojsk izraelskich z południowego Libanu;
- przywrócenie bezpieczeństwa i pokoju;
- pomoc rządowi Libanu w przywróceniu i utrzymaniu władzy¹⁰².

Dodatkowo podczas I wojny libańskiej w latach 1982-1985 zadania sił obejmowały także zapewnienie ochrony i udzielenie pomocy humanitarnej ludności cywilnej¹⁰³.

Należy podkreślić, że Polak, gen. bryg. dr Stanisław Woźniak w latach 1995-1997, piastował funkcję dowódcy (Force Commander) UNIFIL, a jego stanowisko odpowiadało randze zastępcy Sekretarza Generalnego ONZ.

Po zakończeniu II wojny libańskiej, na podstawie rezolucji S/RES/1701 do zadań, znacznie powiększonych sił UNIFIL do stanu około 13 tys. personelu należało:

- monitorowanie zawieszenia działań zbrojnych;
- udzielenie pomocy siłom zbrojnym Republiki Libanu (ang. Libanese Armed Forces, LAF) w rozmieszczeniu wojsk na południu Libanu;
- koordynacja działań z rządami stron konfliktu;
- zapewnianie dostępu ludności cywilnej do pomocy humanitarnej oraz umożliwienie bezpiecznego i dobrowolnego powrotu uchodźcom wojennym;
- współpraca z armią libańską w kwestii wyznaczenia między tzw. *Blue line*¹⁰⁴ a rzeką Litani strefy wolnej od obecności wojska i sprzętu wojskowego, poza pododdziałami LAF i UNIFIL;
- pomoc w zabezpieczeniu granic Libanu¹⁰⁵.

Udział polskich kontyngentów w operacji pokojowej w Libanie i Syrii pozytywnie oceniali przedstawiciele władz, zarówno Polski, jak i Libanu. Dzięki uczestnictwu w misjach i operacjach pod egidą ONZ wzrósł prestiż Polski oraz sił zbrojnych, co przekładało się również na możliwości wpływania na działalność poszczególnych agend ONZ.

Przed wstąpieniem Polski do NATO (1999) służba polskich żołnierzy z żołnierzami innych narodowości przynosiła rezultaty w postaci poznawania procedur operacyjnych

¹⁰² Szerzej zob. D. S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999. Konflikty-interwencje-bezpieczeństwo*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2012, s. 186-187.

¹⁰³ P. Lotarski, *Polskie Kontyngenty Wojskowe w Libanie ...*, op. cit., s. 149;
http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/425%281978%29, (dostęp: 11.06.2016).

¹⁰⁴ Linia rozgraniczenia wojsk libańskich i izraelskich, stanowiąca granicę między Izraelem i Libanem uznaną przez społeczność międzynarodową.

¹⁰⁵ P. Lotarski, *Polskie Kontyngenty Wojskowe w Libanie ...*, op. cit., s. 156;
http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/unifil.php, (dostęp: 11.06.2016); <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/465/03/PDF/N0646503.pdf?OpenElement>, (dostęp: 11.06.2016).

i logistycznych, taktyki działań, charakterystyki sprzętu wojskowego sił pokojowych ONZ oraz zagadnień dotyczących kultury, zwyczajów i tradycji Libanu. Z przeprowadzonych badań wynika, że siły UNIFIL i działające w ich składzie polskie kontyngenty wojskowe, poprzez swoją działalność w południowym Libanie zapobiegały eskalacji konfliktu libańsko-izraelskiego. Spełniały więc one istotną, ale nie kluczową rolę w procesie pokojowego rozwiązania konfliktu zbrojnego trwającego od 1948 roku¹⁰⁶.

Podjęte próby oceny ponad siedemnastu lat udziału Polski w operacji pokojowej w Libanie skłaniają także do negatywnych wniosków. Nie wykorzystano w stosunkach międzynarodowych udziału PKW w misjach ONZ do promocji ekonomicznego i politycznego wizerunku Polski, nie podpisano długofalowych umów gospodarczych. Przy obrotach handlu zagranicznego Libanu na poziomie 26 mld USD stosunki gospodarcze z Polską prowadzone były na niskim poziomie, nie przekraczając poziomu 63,4 mln USD w 2011 roku¹⁰⁷.

Polsko-libańska współpraca wojskowa prowadzona była w na jeszcze niższym pułapie. Ograniczyła się do nieodpłatnego przekazania LAF sprzętu wojskowego (tzw. narodowego) PKW po zakończeniu jego działalności w Libanie w 2009 roku. Nastąpiło to na podstawie umowy o przekazaniu uzbrojenia zawartej między Ministrem Obrony Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Obrony Republiki Libańskiej¹⁰⁸.

Do pozytywów aspektów udziału Polaków w siłach ONZ w Libanie można zaliczyć ożywienie polsko-libańskich stosunków politycznych. Pewnym symptomem zmian była wizyta premiera Mateusza Morawieckiego w lutym 2016 roku w Libanie, nie zakończona jednak podpisaniem istotnych porozumień. Należy zauważyć, że po wizycie polskiego premiera nastąpił pewien wzrost wzajemnych obrotów handlowych¹⁰⁹. Od 2017 roku Liban włączony został do programu *Oficjalna Pomoc Rozwojowa* prowadzonego przez Departament Współpracy Rozwojowej MSZ, w ramach którego rocznie przekazuje się do tego kraju

¹⁰⁶ P. Lotarski, *PKW w Libanie...* op. cit., s. 164; D. S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999...*, s. 186-189.

¹⁰⁷ *Informacja o stosunkach gospodarczych Libanu z Polską*, Ministerstwo Gospodarki, <http://www.mg.gov.pl/Wspolpraca+z+zagranica/Wspolpraca+gospodarcza+Polski+z+krajami+wschodnimi+i+pozaeuropejskimi/Liban.htm>, (dostęp: 2.11.2014); http://archiwum.mii.gov.pl/media/37544/LIBAN_15_05_2017.pdf, (dostęp: 11.12.2019).

¹⁰⁸ *Umowa między Ministrem Obrony Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Obrony Republiki Libańskiej o nieodpłatnym przekazaniu uzbrojenia*. Wprowadzona w życie 10.07.2008, https://bejrut.msz.gov.pl/pl/wspolpraca_dwustronna/stosunki_dwustronne/, (dostęp: 29.12.2019).

¹⁰⁹ *Liban może być dla polskich firm bramą do całego regionu*, Portal gospodarczy WNP, <https://www.wnp.pl/rynki-zagraniczne/liban-moze-byc-dla-polskich-firm-brama-do-calego-regionu,322838.html>, (dostęp: 11.12.2019); Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2018, 2019.

darowizny i pożyczki o wartości ponad 18 mln PLN¹¹⁰.

Ożywienie współpracy polityczno-wojskowej miało miejsce w 2019 roku, a związane było z ponownym wprowadzeniem do sił UNIFIL polskiego kontyngentu wojskowego. Liban odwiedził wówczas minister obrony, szef BBN oraz przedstawiciele dowództw organizujący służbę polskich żołnierzy w tym kraju¹¹¹.

Wycofanie PKW z Libanu w 2009 roku

Polski rząd w 2009 roku zakończył zapoczątkowaną w 1973 roku działalność kontyngentów wojskowych w siłach ONZ¹¹². Jedną z przyczyn wycofania było przyjęcie w styczniu tego roku *Strategii udziału Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w operacjach międzynarodowych*, w myśl której za priorytet dla sił zbrojnych uznano operacje wojskowe prowadzone przez NATO i UE. Wskazano także na ograniczenia kadrowe i techniczne, uznając, że optymalna wielkość sił przebywających jednocześnie poza granicami kraju powinna wynosić od 3200 do 3800 żołnierzy¹¹³. Na tej podstawie prezydent Lech Kaczyński wydał postanowienie z 28 sierpnia 2009 roku, na mocy którego przedłużył działanie kontyngentu do 31 grudnia 2009 roku, podejmując decyzję o zakończeniu działalności PKW w Libanie, a także w Czadzie i Syrii¹¹⁴.

Prowadzone wśród ekspertów badania, głównie oficerów pełniących służbę w misjach pokojowych na Bliskim Wschodzie wskazują, że negatywnie oceniano skutki wycofania PKW z operacji ONZ. Najczęściej wskazywano na fakt, że utraciliśmy silną pozycję kraju aktywnie zaangażowanego w proces bezpieczeństwa międzynarodowego. Pozbyliśmy się udziału w misjach pokojowych, które przygotowywały naszych żołnierzy do pełnienia służby

¹¹⁰ *Polska pomoc w liczbach-2017,2018*, Polska Pomoc, <https://www.polskapomoc.gov.pl/Pomoc,w,liczbach,-Rok,2018,3053.html>, (dostęp: 11.12.2019); <https://www.polskapomoc.gov.pl/Pomoc,w,liczbach,-Rok,2017,,2762.html>, (dostęp: 11.12.2019).

¹¹¹ *Szef MON w Libanie*, Polskie Radio24, <https://www.polskieradio24.pl/5/1223/Artykul/2421746,Szef-MON-w-Libanie-powrot-do-misji-ONZ-to-wzmocnienie-pozycji-Polski>; Niezależna.pl, <https://niezalezna.pl/301875-szef-mon-z-wizyta-w-libanie>; Portal gospodarczy WNP, <https://www.wnp.pl/rynki-zagraniczne/szef-mon-odwiedzi-polskich-zolnierzy-w-libanie,361613.html>, (dostęp: 11.12.2019).

¹¹² *Polskie wojsko kończy udział w misji ONZ w Libanie*, Gazeta.pl; http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,7317078,Polskie_wojsko_konczy_udzial_w_misji_ONZ_w_Libanie.html, (dostęp: 15.04.2013).

¹¹³ *Strategia udziału Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w operacjach międzynarodowych*, Warszawa 2009, http://www.premierokugov.pl/rzad/pozostale_dokumenty/strategie/strategia_udzialu_sil_zbrojnych,951/, (dostęp: 15.04.2011).

¹¹⁴ *Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 28 sierpnia 2009 roku o przedłużeniu okresu użycia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowych Siłach Organizacji Narodów Zjednoczonych w Republice Libańskiej*, M.P. z 2009 roku, nr 55, poz. 767.

pod auspicjami NATO, ponadto przy niskich kosztach utrzymania i minimalnych stratach osobowych¹¹⁵.

Jako korzyści dla państwa i sił zbrojnych z zaangażowania polskiego kontyngentu wojskowego w misjach ONZ wskazano zdobycie doświadczenia w realizacji zadań w strukturach międzynarodowych. Zbudowano korzystne i przyjacielskie relacje Polski z Libanem, sprzyjające kontaktom na płaszczyźnie politycznej, ekonomicznej i wojskowej¹¹⁶. Podkreślono, że wycofanie polskich kontyngentów z Libanu przeprowadzono wbrew realizowanej przez ONZ polityce wzrostu zaangażowania sił wojskowych. Nie wpłynęło to na zachwianie tej polityki, ponieważ polskie oddziały zostały zastąpione przez żołnierzy z innych państw. Wycofanie przyczyniło się jednak do zmniejszenia prestiżu naszego państwa na Bliskim Wschodzie oraz w ONZ¹¹⁷.

Z opublikowanych w 2011 roku dokumentów wynika, że polskie władze bardzo szybko zmieniły zdanie w sprawie opuszczenia UNIFIL. Z nieznanych pobudek już 9 grudnia 2009 roku, czyli w czasie kończenia procesu wycofywania PKW z Libanu, podpisano porozumienie z ONZ w sprawie wydzielenia kolejnego batalionu logistycznego i kompanii manewrowej do sił UNIFIL. Porozumienie to podpisał prezydent Lech Kaczyński, a kontrasygnował premier Donald Tusk. Powyższe działania świadczą o pewnym chaosie decyzyjnym i braku koordynacji działań rządu z ośrodkiem prezydenckim w 2009 roku. Do realizacji tego porozumienia jak wiadomo nie doszło¹¹⁸.

Uwarunkowania powrotu PKW do sił UNIFIL w Libanie

Jednym z ważnych sygnałów o rozważanym przez polski rząd ponownym skierowaniu PKW do sił pokojowych ONZ były zapisy *Strategii rozwoju systemu bezpieczeństwa RP 2022*

¹¹⁵ Na podstawie badań własnych autora przeprowadzonych w latach 2006, 2011-2013; P. Lotarski, PKW w Libanie...op. cit., s. 164.

¹¹⁶ *Rozmowa o przyszłości polskiej misji w Libanie szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego Aleksandra Szczygło z ambasadorem Republiki Libanu w Polsce Hikmatem Aouadem*, strona internetowa BBN, <http://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/1557,Rozmowa-o-przyszlosci-polskiej-misji-w-Libanie.html>, (dostęp: 2.11.2014).

¹¹⁷ P. Lotarski, *Polski Kontyngent Wojskowy (POLBATT) w Syrii w siłach pokojowych ONZ w latach 1993-2009*, Warszawa 2014, s. 222.

¹¹⁸ Oświadczenie rządowe z dnia 11 lipca 2011 r. w sprawie mocy obowiązującej Memorandum o Porozumieniu między Organizacją Narodów Zjednoczonych a Rządem Rzeczypospolitej Polskiej o wydzieleniu zasobów do Tymczasowych Sił Organizacji Narodów Zjednoczonych w Republice Libańskiej (batalion logistyczny), podpisanego w Nowym Jorku dnia 9 grudnia 2009 r., Dziennik Ustaw Nr 190, Poz. 1130, 2011 r.; Oświadczenie rządowe z dnia 11 lipca 2011 r. w sprawie mocy obowiązującej Memorandum o Porozumieniu między Organizacją Narodów Zjednoczonych a Rządem Rzeczypospolitej Polskiej o wydzieleniu zasobów do Tymczasowych Sił Organizacji Narodów Zjednoczonych w Republice Libańskiej (kompania manewrowa), podpisanego w Nowym Jorku dnia 9 grudnia 2009 r., Dziennik Ustaw Nr 190, Poz. 1132, 2011 r.

z dnia 9 kwietnia 2013 roku, przyjętej uchwałą Rady Ministrów. Przykładowo treść celu nr 1.3.2. brzmi: *Wspieranie zwiększenia skuteczności ONZ - udział w operacjach pokojowych realizowanych pod auspicjami ONZ*, co wyraźnie potwierdza plany powrotu do sił pokojowych¹¹⁹.

Kolejnym dokumentem potwierdzającym możliwość zaangażowania w działania sił ONZ była opublikowana 24 maja 2013 roku, *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego RP*, w której wskazano na „*bardziej aktywne zaangażowanie w toczącą się w ONZ debatę na temat skuteczności operacji pokojowych*”, oraz „*rozważenie powrotu do udziału polskich żołnierzy w wybranych misjach pokojowych prowadzonych przez ONZ...*”¹²⁰. Prezydent Bronisław Komorowski na 68. sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ (ZO ONZ) potwierdził w swoim wystąpieniu wolę większego zaangażowania Polski w działalność na rzecz ONZ¹²¹.

Kierunek tej polityki podtrzymano w kolejnych latach. We wrześniu 2015 roku prezydent Andrzej Duda, także na forum ZO ONZ zapowiedział wznowienie aktywności Polski w działaniach pokojowych, a rok później MON oficjalnie zgłosiło gotowość do skierowania od 80 do 100 żołnierzy do operacji pokojowych ONZ na Bliskim Wschodzie¹²². Po pertraktacjach z ONZ i rządem Libanu, w listopadzie 2019 roku skierowano PKW do tego kraju. Podstawą skierowania sił wojskowych było *Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 października 2019 roku o użyciu Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Republice Libańskiej*¹²³.

W skład pierwszej zmiany wystawionej przez 12. Brygadę Zmechanizowaną ze Szczecina weszło „do 250 żołnierzy”, z których 224 pełni służbę w siłach UNIFIL, liczących łącznie ponad 10 tys. osób personelu przybyłego z 45 krajów¹²⁴. Zasadniczym pododdziałem bojowym polskiego pododdziału jest kompania zmotoryzowana z wyposażoną w 14 kołowych transporterów opancerzonych (KTO) Rosomak. Kontyngent wyposażono także w amerykańskiej produkcji opancerzone samochody HMMWV oraz wóz ewakuacji medycznej¹²⁵.

¹¹⁹ *Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa RP 2022 z dnia 9 kwietnia 2013 r.*

¹²⁰ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego RP*, Warszawa 2013, s. 164.

¹²¹ Do chwili obecnej Polska sześciokrotnie była niestałym członkiem Rady Bezpieczeństwa ONZ w latach: 1946-47, 1960-61, 1970-71, 1982-83, 1996-97, 2018-2019; <https://www.tvp.info/35430869/polska-od-dzis-czlonkiem-rady-bezpieczenstwa-onz>, (dostęp: 16.12.2019).

¹²² *Okolo 200 polskich żołnierzy pojedzie jesienią do Libanu*, Portal Defence24, <https://www.defence24.pl/okolo-200-polskich-zolnierzy-pojedzie-jesienia-do-libanu-powrot-na-misje-pokojowe-onz>, (dostęp: 16.12.2019).

¹²³ <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20190000951/O/M20190951.pdf>, MP, 7.10. 2019 r., poz. 951.

¹²⁴ *Contributing countries*, Strona internetowa UNIFIL, <https://unifil.unmissions.org/unifil-troop-contributing-countries>, (dostęp: 12.02.2020).

¹²⁵ Portal Polska Zbrojna, <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/28717?t=Polscy-zolnierze-otworza-w-Libanie-nowy-rozdzial>, (dostęp: 12.02.2020); Portal Wojsko Polskie, <https://www.wojsko->

Głównymi zadaniami polskiego kontyngentu są: ochrona ludności cywilnej, monitorowanie strefy rozgraniczenia tzw. *Blue line* oraz wsparcie libańskiego rządu w utrzymaniu pokoju i bezpieczeństwa w strefie operacyjnej. Polacy prowadzą działalność mandatową w ramach IRISHBATT-u (irlandzki batalion operacyjny), a kompania manewrowa rozmieszczona została w bazie SHAMROCK, blisko miejscowości Bint Dżubajl, uznawanej za jedną z ważniejszych ufortyfikowanych baz Hezbollahu¹²⁶. Wzorem poprzednich lat do Kwatery Głównej UNIFIL (HQ UNIFIL) położonej w An-Nakura, skierowano oficerów sztabowych oraz żołnierzy żandarmerii wojskowej (MPCoy)¹²⁷. Na podstawie wspomnianego wyżej postanowienia prezydenta należy zauważyć, że nowym zadaniem dla PKW Liban, w porównaniu do zadań wykonywanych w latach 1992-2009, jest prowadzenie ochrony Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Bejrucie, z której działalność dyplomatyczną kontynuuje także ewakuowana ambasada akredytowana w Damaszku.

Należałoby tu zadać pytanie, czy ponowny powrót PKW na Bliski Wschód jest prowadzony zgodnie z polskimi interesami narodowymi i zapisami dokumentów strategicznych. Od 2014 roku obowiązuje niezmienną do dzisiaj *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego* (SBN), opracowana na podstawie Białej Księgi BN RP. W opinii ekspertów, w tym szefa prezydenckiego Biura Bezpieczeństwa Narodowego (BBN), obecna SBN jest jednak nieaktualna, a szczególnie w odniesieniu do polityki bezpieczeństwa NATO i UE, agresywnej polityki Federacji Rosyjskiej, sytuacji na Ukrainie, konfliktów społecznych i zbrojnych na Bliskim Wschodzie, czy też ekspansji gospodarczej Chin¹²⁸. W związku z podjęciem prac nad nową strategią bezpieczeństwa BBN wydało *Rekomendacje do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP*, w których za kluczowe zadania wskazano cztery, dotyczące: „poprawy koordynacji i funkcjonowania organów i instytucji państwa odpowiedzialnych za zarządzanie bezpieczeństwem narodowym, przygotowania i zabezpieczenia obywateli na wypadek sytuacji kryzysowych, rozwoju sił zbrojnych oraz wzmocnienia zewnętrznych filarów bezpieczeństwa RP, obejmujących NATO, UE, partnerstwo z USA i współpracę

polskie.pl/dorsz/pkw-unifil/, (dostęp: 16.03.2020).

¹²⁶ R. Nikonowicz, *Hezbollah jako nowy typ przeciwnika*, [w:] *Asymetryczny i hybrydowy charakter konfliktów izraelsko-arabskich na początku XXI wieku*, red. P. Paździorek, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2018, s. 68, 70, 89; Portal Polska Zbrojna, <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/29063?t=Pomysl-na-certyfikacja-PKW-w-Libanie>, (dostęp: 16.03.2020).

¹²⁷ *Misjonarze jada na Bliski Wschód*, Portal GS24, <https://gs24.pl/misjonarze-jada-na-bliski-wschod-pozegnalismy-zolnierzy-12-brygady-zmechanizowanej-zdjecia-wideo/ar/c1-14565417>, (dostęp: 16.12.2019).

¹²⁸ Wywiad P. Solocho w styczniu 2018 roku na temat potrzeby stworzenia nowej SBN RP, <https://www.polskieradio24.pl/5/3/Artykul/1983662,Szef-BBN-potrzebna-nowa-Strategia-Bezpieczenstwa-Narodowego-prace-juz-trwaja>, (dostęp: 29.12.2019).

regionalną”¹²⁹. Rekomendacje te nie uwzględniają więc operacji prowadzonych pod egidą ONZ za najważniejsze, czy też ważne.

Czym więc kierował się ośrodek prezydencki i rząd, proponując powrót do sił pokojowych na Bliskim Wschodzie? Oświadczenia ministra obrony Mariusza Błaszczaka składane podczas uroczystości inicjujących działalność PKW nie pozwalają na poznanie szerszych powodów skierowania, oprócz uznania za błąd wycofania polskich sił z operacji ONZ w 2009 roku i chęci osiągnięcia wzrostu znaczenia Polski na arenie międzynarodowej¹³⁰. Można tu domniemać, że na podjęcie decyzji wpływ miała obecność Polski w Radzie Bezpieczeństwa ONZ, jako jej niestałego członka w latach 2018-2019 oraz chęć realizacji zobowiązań udziału naszego kraju w operacjach pokojowych ogłoszonych na forum Zgromadzenia Ogólnego tej organizacji przez prezydenta RP.

Aspekty bezpieczeństwa Libanu

Bezpieczeństwo państwa libańskiego uzależnione jest od wielu aspektów wewnętrznych, ale także od regionalnych i globalnych procesów zachodzących w tym kraju. Do najważniejszych z nich należą położenie geograficzne, specyficzny system społeczno-polityczny i gospodarczy, relacje z Izraelem, Syrią, Iranem i Arabią Saudyjską, układ sił w regionie i oddziaływania mocarstw światowych.

Do głównych zagrożeń bezpieczeństwa Libanu należy słabość struktur państwowych, rozbieżności polityczne, podziały religijne, problemy gospodarcze kraju, licząca ponad 1,5 mln rzesza uchodźców wojennych, korupcja, kontynuowany od 1948 roku konflikt zbrojny z Izraelem oraz działalność krajowych i zagranicznych organizacji terrorystycznych.

Szczególną rolę w konflikcie libańskim od początku lat osiemdziesiątych spełnia Iran, dzięki któremu doprowadzono do utworzenia w latach 1983-1985 szyickiej organizacji Hezbollah (Partia Boga)¹³¹. Pion wojskowy Partii Boga uznawany jest przez część państw, m.in. UE, USA za organizację terrorystyczną. W konflikcie izraelsko-libańskim Hezbollah odgrywa obecnie główną rolę. Przeciwno bojownikom tej organizacji Izrael przeprowadził po

¹²⁹ *Rekomendacje do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP*, <https://www.bbn.gov.pl/pl/prace-biura/glowne-inicjatywy/rekomendacje-do-strateg/8505,Rekomendacje-do-Strategii-Bezpieczenstwa-Narodowego-RP.html>, (dostęp: 25.02.2020); *Szef BBN: Trwają prace nad nową Strategią Bezpieczeństwa Narodowego*, <https://www.prezydent.pl/kancelaria/aktywnosc-ministrow/art.1041,szef-bbn-trwaja-prace-nad-nowa-strategia-bezpieczenstwa-narodowego-.html>, (dostęp: 25.02.2020).

¹³⁰ *Polscy żołnierze rozpoczynają misję w Libanie*, <https://www.wojsko-polskie.pl/articles/tym-zyjemy-v/2019-11-081-polscy-zolnierze-rozpoczynaja-misje-w-libanie/>, Portal Wojsko Polskie, (dostęp: 16.12.2019).

¹³¹ H. Jaber, *Hezbollah. Walka i zemsta*, Dom Wydawniczy BELLONA, Warszawa 1999, s. 24, 31, 177-178; R. Ożarowski, *Hezbollah w stosunkach międzynarodowych na Bliskim Wschodzie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2011, s. 39-47.

1992 roku, w strefie odpowiedzialności sił UNIFIL w południowym Libanie, kilka dużych operacji wojskowych. W każdej z nich siły pokojowe poniosły straty osobowe i materiałowe. Operacja *Odpowiedzialność* (Accountability), znana w Libanie jako *wojna siedmiodniowa* przeprowadzona została w dniach 25-31 lipca 1993 roku¹³². Była ona izraelską odpowiedzią na ataki bojowników Hezbollahu, a jako główny cel określono zmuszenie ludności cywilnej do ucieczki na północ, co miało skutkować zwróceniem się uchodźców przeciwko bojownikom, w następstwie zmusić rządy libański i syryjski do podjęcia skutecznych kroków w celu ograniczenia ostrzału północnego Izraela. Podczas działań zbrojnych CaHał ostrzelał tysiące obiektów, skutkiem czego 120 osób cywilnych zostało zabitych, 500 rannych a 300-500 tys. wysiedlono na północ¹³³.

Zasadniczym celem kolejnej operacji przeprowadzonej w 1996 roku pod kryptonimem *Grona Gniewu* było zlikwidowanie baz i personelu Hezbollahu w Libanie. Lotnictwo izraelskie przeprowadziło wówczas ponad 600 ataków lotniczych i śmigłowcowych, artyleria zużyła do ostrzału terytorium Libanu 25 tys. pocisków. W wyniku ataków zginęło 154 libańskich cywilów, kolejnych 351 odniosło ranny, a 350-500 tys. osób zostało zmuszonych do opuszczenia domów i ucieczki na północ. Także kilku żołnierzy UNIFIL odniosło rany pełniąc służbę na posterunkach. Podczas operacji doszło do masakry uchodźców w fidżyjskiej bazie sił pokojowych w miejscowości Qana, za co odpowiedzialność ponosi CaHał. Rząd libański oszacował straty materialne poniesione w wyniku tej interwencji zbrojnej na około 1 mld USD. Armia izraelska zakończyła operację po podjęciu zobowiązania przez kierownictwo Hezbollahu o wstrzymaniu ostrzału Północnej Galilei¹³⁴.

Dekadę później eskalacja konfliktu z Hezbollahem doprowadziła 12 lipca 2006 roku do wybuchu 34 dniowej wojny¹³⁵. Ponownie ludność cywilna Libanu poniosła duże straty, szacowane na ponad 1 tys. zabitych, około 3,8 tys. do 5 tys. rannych. Tym razem około 1 mln mieszkańców przesiedlono lub uciekło na północ¹³⁶.

¹³² *Stosunki izraelsko-libańskie*, Portal PSZ, <http://www.psz.pl/117-polityka/stosunki-izraelsko-libańskie-w-latach-1990-2000>, (dostęp: 27.10.2015).

¹³³ R. Ożarowski, *Hezbollah w stosunkach międzynarodowych na Bliskim Wschodzie*, Gdańsk 2011, s. 91-93.

¹³⁴ P. Lotarski, *Siły pokojowe UNIFIL w operacji „Grona Gniewu”* [w:] *Wojny i konflikty zbrojne po 1945 roku: zbiór studiów*, t. 4, red. M. Giętkowski, Ł. Nadolski, Muzeum Wojsk Lądowych, Bydgoszcz 2017, s. 351-352; A. Chojnowski, J. Tomaszewski, *Izrael*, Wydawnictwo „Trio”, Warszawa 2001, s. 381-382; Department of Public Information, United Nations, <http://unispal.un.org/unispal.nsf/d744b47860e5c97e85256c40005d01d6/87e9b1beca9ee8ea8525631600668690?OpenDocument>, (dostęp: 10.11.2011).

¹³⁵ W literaturze używa się także nazwy wojna lipcowa lub VI wojna arabsko-izraelska.

¹³⁶ J. L. Gelvin, *Konflikt izraelsko-palestyński*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009,

Początek XXI wieku oznaczał dla Libanu zakończenie okupacji południa kraju, co wykorzystał Hezbollah, rozmieszczając bojowników przy granicy z Izraelem, w obszarze działania sił UNIFIL. Podobnie Syria w 2005 roku wycofała wojska z tego kraju, jednakże konflikt libańsko-izraelski nie został zakończony układem pokojowym, jak miało to miejsce z Egiptem (1979) czy z Jordanią (1994).

Do poważnych zagrożeń bezpieczeństwa wewnętrznego Libanu zaliczyć należy słabość modelu demokracji zwanego konsensualnym, który nie sprawdza się, nie gwarantując rozwoju kraju, czego dowodem są długotrwałe i masowe demonstracje przeciwników obecnego systemu politycznego. Kolejnym poważnym problemem Libanu jest podział wewnętrzny mieszkańców na zwolenników Arabii Saudyjskiej, Iranu, Syrii lub Zachodu. Granice tego podziału przebiegają najczęściej wzdłuż podziałów religijnych. Sunnici wspierani są przez Arabię Saudyjską, Zjednoczone Emiraty Arabskie oraz Katar. Chrześcijanie, w większości maronici otrzymują wsparcie głównie z USA oraz Francji¹³⁷. Pomoc otrzymywana przez szyitów z Iranu pozwoliła oddziałom wojskowym Partii Boga rozwinąć potencjał militarny porównywalny do wojsk rządowych, przez co rząd libański ma niewielki wpływ na jej działania.

Trudnym celem polityki bezpieczeństwa Libanu jest doprowadzenie do implementacji rezolucji RB ONZ nr S/RES/1559 z 2004 roku w sprawie rozbrojenia Hezbollahu. Nie został rozwiązany także problem odzyskania kontroli nad obszarem Sheba Farms oraz wodonośnymi obszarami gór Antylibanu zajętych przez Izrael.

Wpływ na politykę kolejnych rządów Libanu z ponad 6 mln populacją ma specyficzny podział religijny i społeczny. Ludność podzielona jest na 18 głównych sekt religijnych, z czego 57,7% stanowią muzułmanie i 36,2% chrześcijanie. Podział ten dopełnia 5,2% druzów, niewielka liczba Żydów, bahaitów, buddystów oraz Hindusów.

Państwo Libańskie destabilizuje obecność ponad 1,5 mln uchodźców, zgromadzonych po kolejnych wojnach z Izraelem, konflikcie Palestyńczyków

z Jordanią oraz wojnie domowej w Syrii. Organizacja powrotu uchodźców do krajów pochodzenia albo skierowanie ich do Europy Zachodniej jest poważnym wyzwaniem dla

s. 306-307; *Report of the Secretary-General on the implementation of Security Council resolution 1701* (2006), S/2006/730 12 September 2006, <https://unifil.unmissions.org/unifil-documents?page=13>, (dostęp: 10.11.2011).

¹³⁷ A. Blicharz, *Amerykańska pomoc wojskowa dla Libanu*, <http://www.nowastrategia.org.pl/amerykanska-pomoc-wojskowa-dla-libanu/>, (dostęp: 8.09.2019); Serwis TVN 24, <https://tvn24.pl/swiat/francja-przeznaczy-550-mln-euro-na-wsparcie-gospodarki-libanu-ra827575-2405530>, (dostęp: 20.08.2019).

libańskich władz¹³⁸.

W rezultacie wojny domowej (2011-2019) w sąsiedniej Syrii gospodarka libańska poniosła znaczne straty. Przed wojną w 2011 roku wzrost PKB był bardzo wysoki, wynosząc od 8 do 10%. Obecnie ocenia się go na 1,0% lub poniżej. Głównymi przyczynami tego załamania jest utrata dużego syryjskiego rynku zbytu, napływ uchodźców do Libanu oraz wzrost wydatków na obronność¹³⁹.

W 2019 roku spadło niebezpieczeństwo wciągnięcia Libanu w wojnę w Syrii, wzrosło natomiast napięcie związane z możliwością ataku Hezbollahu na Izrael z baz rozmieszczonych w południowym Libanie i w regionie Wzgórz Golan. Związane jest to ze wzrostem potęgi wojskowej Hezbollahu, potwierdzonymi próbami rozmieszczania jego pododdziałów w rejonie wzgórz anektowanych przez Izrael w 1981 roku, nieprzerwaną wymianą ognia z siłami CaHal. Utrzymanie obszaru Golanu pozwala Izraelowi na odsunięcie od tzw. *terytorium właściwego* rejonu prowadzenia ewentualnych walk z Syrią. Dodatkowo zajęcie należącego do Libanu obszaru tzw. Farm Sheba oraz masywu Góry Hermon pozwala Izraelowi kontrolować źródła rzeki Jordan, stanowiącej blisko trzecią część zasobów wody pitnej tego kraju¹⁴⁰.

Utworzenie strefy buforowej w południowym Libanie nie przyczyniło się do ograniczenia liczby ataków przeciwko Izraelowi, których Hezbollah przeprowadził około 100 w latach 1985-1989. Natomiast w okresie 1990-1995 liczba ataków wzrosła do ponad 1 tys. Dane te wskazują także na bezsilność wojsk izraelskich oraz sił UNIFIL. Obecnie izraelskie MON szacuje, że Hezbollah zwiększył ponad dwukrotnie liczbę bojowników, ze stanu około 20 tys. w 2006 roku (wojna lipcowa) do około 45 tys. Liczba pocisków i rakiet wzrosła prawie dziesięciokrotnie, z około 13 tys. w 2006 roku do ponad 120 tys. w 2018 roku i stale przyrasta. Zasięg rakiet także znacznie zwiększono, z dystansu 100 km w 2006 roku, do 400 km w 2018 roku, co pozwala bojownikom ostrzeliwać terytorium całego Izraela¹⁴¹.

¹³⁸ The World Factbook - Lebanon, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/le.html>, (dostęp: 20.08.2019).

¹³⁹ Ibidem.

¹⁴⁰ Notatka BBN: Sytuacja w Libanie z 19.02.2015, <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/6449>, NOTATKA-BBN-Sytuacja-w-Libanie.html?search=4600048104, (dostęp: 20.01.2020); Sz. Krupka, P. Lotarski, Znaczenie Wzgórz Golan w konflikcie arabsko-izraelskim [w:] *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe wobec wyzwań współczesnego świata*, red. W. Kitler, M. Marszałek, Wydawnictwo AON, Warszawa 2014, s. 505-506; *Report of the Secretary General to the Security Council*, S/2019/889, <https://unifil.unmissions.org/sites/default/files/s2019889.pdf>, (dostęp: 21.09.2019).

¹⁴¹ A. Harel, G. Cohen, *Hezbollah. From terror group to army*, <https://www.haaretz.com/st/c/prod/eng/2016/07/lebanon2/>, (dostęp: 21.09.2019).

Dla porównania armia libańska liczy 75 tys. żołnierzy, 276 czołgów, przy braku jakichkolwiek nowoczesnych samolotów bojowych i śmigłowców, a jej potencjał oceniany jest jako bardzo słaby i nie jest ona w stanie kontrolować ani też rozbroić oddziałów Hezbollahu. Według Globalfirepower LAF utrzymuje się na 118 pozycji w rankingu militarnym na 137 ocenianych państw¹⁴².

Organizacje terrorystyczne w Libanie

Na terenie Libanu prowadzi działalność wiele libańskich organizacji uznawanych za terrorystyczne. Do antyszyickich należą sunnickie Brygady Abdallaha Azzama (AAB), oraz niedobitki tzw. Państwa Islamskiego (ISIS) Prowadzą one aktywność głównie przy wschodniej granicy oraz w obozie dla uchodźców Ayn al-Hilweh.

Do zagranicznych i antyizraelskich organizacji działających w Libanie należy Brygada Męczenników al-Aksa (AAMB). Głównym celem jej powołania jest utworzenie państwa palestyńskiego zgodnie z rezolucją Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 29 listopada 1947 roku.

Do najdłużej działających w Libanie organizacji terrorystycznych zaliczają się Front Wyzwolenia Palestyny (PLF) oraz Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny (PFLP), których celem jest ustanowienia świeckiego, marksistowskiego państwa palestyńskiego ze stolicą w Jerozolimie. Obecnie Palestyńczycy rzadko biorą udział w akcjach wojskowych przeciwko Izraelowi.

Antylibański i antyszyicki profil prezentuje także organizacja al-Nusrah Front (wywodząca się z al-Kaidy). Tworzy ona sieć powiązań w Libanie, a jej celem jest ustanowienie regionalnego kalifatu islamskiego. Jej aktywność skupia się na obszarze wschodniej części doliny Bekaa i terenach położonych wzdłuż granicy libańsko-syryjskiej.

Obecność w Kraju Cedrów zaznacza również Islamski Korpus Strażników Rewolucji, a szczególnie jego część o nazwie Siły Qods (IRGC-QF), których celem jest wspieranie Hezbollahu, jak również walka z Izraelem¹⁴³.

Zagrożenia służby w PKW

Z badań prowadzonych w latach 2016-2018 wynika, że za najważniejsze czynniki wpływające na bezpieczeństwo personelu PKW UNIFIL, pełniącego służbę w latach 1992-2009 uznano znajomość sytuacji politycznej i militarnej w Libanie oraz uwarunkowania społeczno-kulturowe i religijne.

¹⁴² The World Factbook, Lebanon, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/le.html>, (dostęp: 28.12.2019).

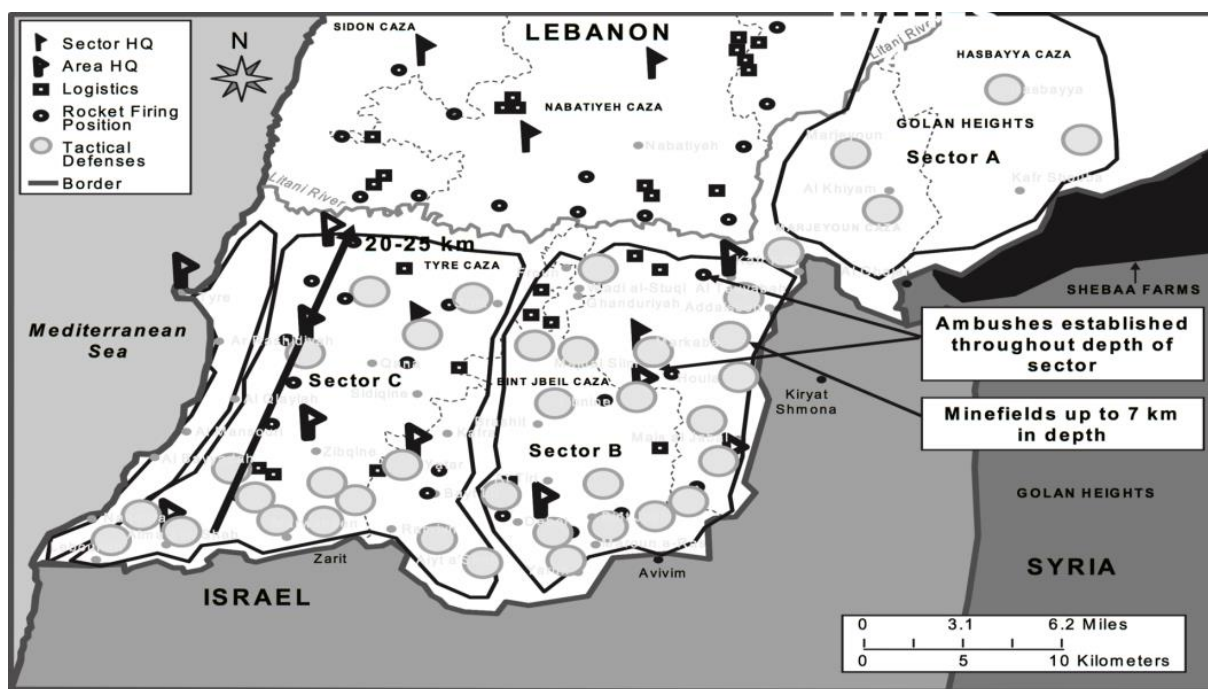
¹⁴³ Ibidem; *Notatka BBN: Sytuacja w Libanie*, <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/6449,NOTATKA-BBN-Sytuacja-w-Libanie.html?search=4600048104>, (dostęp: 20.08.2019).

Do największych zagrożeń służby w siłach pokojowych zaliczono zagrożenia militarne. Do najpoważniejszych z nich należały wymiana ognia (ostrzał moździerzowy, artyleryjski, lotniczy czy czołgowy) między stronami konfliktu oraz wszelkiego rodzaju miny, niewybuchy i niewypały rozmieszczone w strefie operacyjnej. Do istotnych zagrożeń wewnętrznych należały wielomiesięczna rozłąka z rodziną oraz nieprzestrzeganie zasad i procedur bezpieczeństwa.

Funkcjonowanie w rejonie misji w powyższych warunkach wiązało się nierozdzielnie z możliwością narażenia na:

- urazy o charakterze bojowym;
- urazy o charakterze niebojowym (złamania, skręcenia, wypadki komunikacyjne);
- zaburzenia psychiczne (stres);
- choroby;
- śmierć¹⁴⁴.

Oszacowano, że 425 tys. min przeciwpiechotnych rozmieszczonych na terytorium Libanu stanowi bardzo poważne zagrożenie dla społeczności tego kraju oraz członków UNIFIL, a dodatkowe niebezpieczeństwo powoduje ponad 18 km² ziemi pozostających zanieczyszczonymi bombami kasetowymi¹⁴⁵.

Źródło: M. Matthews, *We Were Caught Unprepared: The 2006 Hezbollah-Israeli War*, Fort

¹⁴⁴ A. Sławska, *Bezpieczeństwo personelu Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowych Siłach Organizacji Narodów Zjednoczonych w Libanie (UNIFIL)*, rozprawa doktorska, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2018, s. 173-185.

¹⁴⁵ UNIFIL 2020, <https://unifil.unmissions.org/unifil-operations>, (dostęp: 20.08.2019).

Leavenworth 2007, s. 20; <https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/combat-studies-institute/csi-books/we-were-caught-unprepared.pdf>, (dostęp: 21.01.2020).

Rys. 1 System obrony Hezbollah podczas wojny w 2006 roku

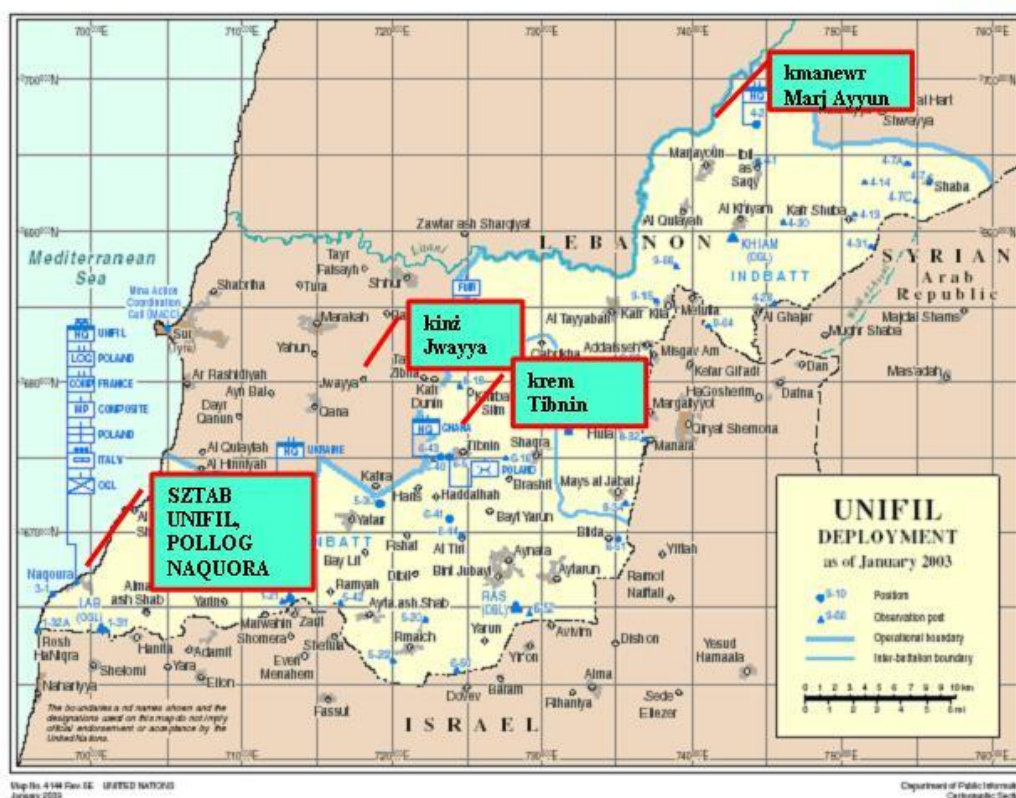
Czynnikami wpływającymi na bezpieczeństwo personelu były także czynniki materialne, takie jak: ochrona i obrona bazy (wyposażenie bazy), indywidualne wyposażenie personelu, zaopatrzenie finansowe, opieka medyczna oraz warunki bytowe, które oceniano jako dobre i bardzo dobre. Natomiast poziom bezpieczeństwa obniżało słabej jakości indywidualne wyposażenie personelu.

Do istotnych czynników niematerialnych zaliczano takie jak: odmienne warunki klimatyczne, nieznana fauna i flora, zagospodarowanie wolnego czasu. Do głównych problemów zaliczono tutaj nadużywanie alkoholu przez część personelu PKW.

Realność zagrożeń służby w siłach pokojowych w Libanie obrazuje fakt, że od początku działania śmierć poniosło w sumie 315 członków misji pokojowej ONZ¹⁴⁶.

ROZMIESZCZENIE PKW W LIBANIE

Źródło: opracowanie własne na podstawie: F. Gągor, K. Paszkowski, *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Toruń 1999, s. 154-155; D. S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego...*, op. cit., s. 188-190; Lotarski P., *Polskie Kontyngenty Wojskowe w Libanie [w:] 15 lat działalności*

¹⁴⁶ Dane według stanu na dzień 16.08.2019 roku. Strona internetowa ONZ, http://www.un.org/en/peacekeeping/fatalities/documents/stats_2.pdf, (dostęp: 16.08.2016).

Stowarzyszenia kombatantów misji pokojowych ONZ w służbie pokoju. Doświadczenia. Stan obecny. Perspektywy, Warszawa 2014, s. 154.

Mapa 2. Rozmieszczenie PKW w Libanie w latach 1997-2006

Skalę zagrożeń dla sił PKW w Libanie pokazuje rysunek nr 1 obrazujący system obrony Hezbollah podczas wojny 2006 roku. Stanowiska dowodzenia, stanowiska ogniowe, zasadzki, pola minowe rozmieszczone były w pobliżu posterunków sił UNIFIL (rys. 2) zaopatrywanych przez polskie pododdziały logistyczne.

Szczególnie ciężkie walki w 2006 roku prowadzono w rejonie Bint Dżubajl, gdzie rozmieszczono dowództwo sektora sił Hezbollahu, stanowiska ogniowe i pola minowe zabezpieczające podejście od strony izraelskiej. Wojska izraelskie w lipcu 2006 roku kilkakrotnie i bez powodzenia próbowały zająć rejon broniony przez bojowników w Bint Dżubajl¹⁴⁷. W pobliżu tej strategicznie ważnej miejscowości rozmieszczona jest baza UNIFIL, w której stacjonuje większość polskiego kontyngentu rozpoczynająca służbę w 2019 roku.

Podczas działań zbrojnych w 2006 roku personel UNIFIL utrzymał wszystkie stanowiska i obozy, prowadząc obserwację działań wojennych, udzielając pomocy humanitarnej oraz medycznej rannym i poszkodowanym w ramach swoich możliwości. Podczas tych walk 16 pracowników ONZ zostało rannych, a pięciu poniosło śmierć¹⁴⁸.

Sytuacja w południowym Libanie w latach 2018-2019

Żołnierze UNIFIL we współpracy z libańskimi oddziałami w latach 2018-2019 utrzymywali 16 stałych i 163 tymczasowych punktów kontrolnych w rejonie odpowiedzialności, prowadząc obserwację działań prowadzonych przez strony konfliktu. Średnio wykonywali ponad 14 tys. operacji wojskowych miesięcznie, w tym ponad 6,5 tys. patroli. Morska grupa zadaniowa UNIFIL (Maritime Task Force, MTF), przy współpracy z libańską marynarką wojenną przeprowadziła operacje nadzoru w obszarze odpowiedzialności sił pokojowych, dokonując 537 kontroli przewożonych ładunków¹⁴⁹.

W 2019 roku, zarówno Izrael, jak i Hezbollah dokonywały wielu akcji wojskowych. Lotnictwo izraelskie prowadziło loty bojowe nad Libanem. Używano także licznych bezpilotowych środków latających (BSL) oraz dronów rozpoznawczych. Cele te ostrzeliwały wojska libańskie, jak i pododdziały Hezbollahu dysponujące bronią przeciwlotniczą.

¹⁴⁷ Report of the Secretary-General on the implementation of resolution 1701 (2006), <https://unifil.unmissions.org/unifil-background>, (dostęp: 20.08.2019); R. Nikonowicz, *Hezbollah jako nowy typ przeciwnika...*, op. cit., s. 68, 70, 89.

¹⁴⁸ Ibidem.

¹⁴⁹ Report of the Secretary-General to the Security Council, S/2019/889 z dn. 21.09.2019, <https://unifil.unmissions.org/sites/default/files/s2019889.pdf>, (dostęp: 21.01.2020).

Lotnictwo izraelskie wykorzystuje brak środków obrony przeciwlotniczej krótkiego i średniego zasięgu oraz lotnictwa myśliwskiego w Libanie, dokonując ataków lotniczych na cele w Syrii nad jego terytorium.

W 2018 i 2019 roku kilkakrotnie dochodziło do ostrzału patroli izraelskich przy użyciu przeciwpancernych pocisków kierowanych, do których przyznawał się Hezbollah. W odpowiedzi IDF dokonał wielokrotnie ostrzału celów w południowym Libanie z użyciem ciężkiej artylerii. Miał także miejsce przypadek zatrzymania patrolu sił pokojowych przez nieoznakowanych bojowników i próba uniemożliwienia przejazdu. W wyniku pożarów po eksplozjach pocisków dochodzi często do wybuchów min rozmieszczonych przy granicy libańsko-izraelskiej¹⁵⁰.

Hezbollah, przygotowując się do prowadzenia działań zbrojnych od 2000 roku systematycznie rozbudowuje stanowiska i pozycje obronne, w tym system tuneli w południowym Libanie. Wojska izraelskie przeprowadziły różnego typu operacje mające na celu wykrycie i zniszczenie tuneli pod *Blue line* zbudowanych przez Hezbollah. Przykładowo na początku 2019 roku zniszczono 6 z nich, wskazując, że budowane są one na terenach kontrolowanych przez siły ONZ. Jest to kolejny przykład nieskuteczności działań UNFIL¹⁵¹.

Jednym z poważniejszych, niewykonanych zadań UNIFIL a postawionych przez RB ONZ w 2004 roku jest rozbrownienie oddziałów Hezbollahu. Zadanie to wydaje się niemożliwym do realizacji, mając na uwadze skokowy wzrost potencjału wojskowego Hezbollahu po wojnie lipcowej, jak również i brak możliwości kontroli tego ugrupowania przez libańską armię.

Wspomnianym już, ważnym problemem jest podział wewnętrzny mieszkańców Libanu na zwolenników Zachodu, Iranu, Syrii lub Arabii Saudyjskiej (państw sunnickich). Szyici stanowiący dominującą populację Libanu otrzymują pomoc z Iranu i Syrii, przy współudziale Iraku. Wzrastają też stopniowo polityczne wpływy bloku szyickiego. W wyborach parlamentarnych przeprowadzonych w maju 2018 roku Hezbollah otrzymał 13 na 128 miejsc w parlamencie, jednakże wraz z innym szyickim ugrupowaniem Amal posiadają razem 40 deputowanych. Wchodzą oni w skład szyicko-chrześcijańskiego, prosyryjskiego i proirańskiego bloku parlamentarnego zwanego Sojuszem 8 Marca, który otrzymał 80 ze 128 mandatów, przez co blok ten znacząco wpływa na politykę Libanu. Nie przypadkiem więc prezydent, chrześcijanin Michel Aoun wielokrotnie wyrażał uznanie dla Hezbollahu za jego stabilizującą

¹⁵⁰ Ibidem.

¹⁵¹ E. Simon, Lebanon's Reaction to Operation Northern Shield, Jerusalem Institute for Strategy and Security (JISS), <https://jiss.org.il/en/simon-lebanons-reaction-to-operation-northern-shield/>, (dostęp: 21.01.2020).

rolę w państwie¹⁵².

Wpływ państw muzułmańskich równoważy w libańskim konflikcie wewnętrznym współpraca rządu z USA, UE oraz Francją, będącą tradycyjnym sojusznikiem libańskich chrześcijan. Stany Zjednoczone w ciągu ostatnich 14 lat przekazały libańskim siłom zbrojnym pomoc wojskową o wartości ponad 2 mld USD, co znacząco poprawiło potencjał LAF. Francja w związku z kryzysem gospodarczym w 2018 roku udzieliła preferencyjnych pożyczek i grantów w wysokości 500 mln euro rządowi libańskiemu celem poprawienia jego wypłacalności. Podobnie Komisja Europejska uruchomiła pakiet 1,5 mld euro, aby wesprzeć inwestycje w Libanie, zachęcając rząd do dokonania strukturalnych zmian gospodarczych¹⁵³.

Kluczowym wsparciem dla uchodźców libańskich jest działalność agend ONZ w ramach *Libańskiego planu reagowania kryzysowego* (LEBANON CRISIS RESPONSE PLAN), który w latach 2017–2020 przewidywał pomoc w wysokości 2,6 mld USD¹⁵⁴.

Perspektywy rozwoju zagrożeń w rejonie działania PKW UNIFIL

Wielopłaszczyznowy konflikt wewnętrzny w Libanie i konflikt zbrojny z Izraelem nie mają perspektyw szybkiego zakończenia. Sekretarz Generalny Hezbollahu Sayyed Hassan Nasrallah w swoich wystąpieniach nakłania do militarnej odpowiedzi na ataki sił IDF, prowadzone przeciwko obiektom i oddziałom Hezbollahu i Iranu na terenie Libanu i Syrii. Wydaje się jednak, że nie będzie on skłonny przystąpić do kolejnej otwartej wojny z Izraelem, ze względu na możliwe koszty i straty, mając w pamięci doświadczenia z wojny lipcowej 2006 roku oraz przeprowadzoną po wojnie reformę wyszkolenia armii izraelskiej i wprowadzenie na jej wyposażenie najnowocześniejszych środków walki¹⁵⁵.

Jednakże w południowym Libanie, w pobliżu rejonów rozmieszczenia LAF oraz UNIFIL trwają przygotowania do ewentualnego starcia zbrojnego. Brak stanowczej reakcji rządu libańskiego, nieskuteczność jego armii może spowodować, co wielokrotnie podkreślali izraelscy politycy uznanie państwa Liban za wroga, bez wyodrębniania Hezbollahu jako

¹⁵² J. Spyer, *Hezbollah-dominated government emerges in Lebanon*, Jerusalem Institute for Strategy and Security (JISS), <https://jiss.org.il/en/spyer-hezbollah-dominated-government-emerges-in-lebanon/>, (dostęp: 21.01.2020); The World Factbook, Lebanon, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/le.html>, (dostęp: 28.12.2019).

¹⁵³ *Francja przeznaczy 550 mln euro na wsparcie gospodarki Libanu*, Serwis TVN 24, <https://tvn24.pl/swiat/francja-przeznaczy-550-mln-euro-na-wsparcie-gospodarki-libanu-ra827575-2405530>, (dostęp: 21.01.2020). Źródło – wiarygodność???

¹⁵⁴ *Lebanon Crisis Response Plan*, <https://www.unicef.org/lebanon/media/3126/file/Lebanon%20Crisis%20Response%20Plan.pdf>, (dostęp: 21.01.2020).

¹⁵⁵ S. H. Nasrallah, *The Worldly-Wise Enemy*, <https://www.english.alahednews.com.lb/49576/586>, (dostęp: 10.11.2019).

przeciwnika.

Kolejnym wyzwaniem dla rządzących Libanem będzie utrzymanie tego kraju na prozachodniej ścieżce, tak aby nie trafił w sferę dominacji Iranu, jak Irak i Syria, tworząc z obszaru tzw. *Żyźnego Półksiężycy* nowy *Szyicki Półksiężyc*¹⁵⁶.

Po wyborach majowych przeprowadzonych w 2018 roku trwają masowe demonstracje antyrządowe, zwrócone przeciwko konsensualnemu podziałowi władzy, rosnącemu bezrobociu, wszechobecnej korupcji, nierozwiązanych problemów z gospodarką śmieciami czy gospodarką wodną. Rezygnacja z urzędu przez premiera Saada Haririego i powołanie w styczniu 2020 nowego, technicznego rządu stanowić może pozytywny czynnik do zatrzymania upadku państwa. Jednakże polskie MSZ ostrzega obywateli przed bardzo napiętą sytuacją polityczną w Libanie, zalecając unikanie wizyt w tym kraju¹⁵⁷.

Podsumowanie

Mandat operacji UNIFL, wyposażenie w lekką broń kontyngentów wojskowych, obowiązujące zasady użycia siły nie pozwalały personelowi wojsk pokojowych na przerwanie pełnoskalowych działań wojennych prowadzonych w Libanie w 1993, 1996 czy też w 2006 roku, ani też na efektywną ochronę ludności cywilnej, czy też choćby własnych baz.

Zakończenie konfliktu zależy więc od strony libańskiej i izraelskiej. Żadna z nich nie pragnie kolejnej wojny, jednakże bardzo prawdopodobne jest kilkudniowe nasilenie walk, ostrzał miast i osiedli po obu stronach *Blue line* przy użyciu rakiet, artylerii i lotnictwa.

Pomoc finansowa i wojskowa USA, UE i innych państw będzie przyjęta przez każdy libański rząd, jednakże nie wpłynie na przyspieszenie zmian politycznych. Może tylko utrwalić obecny system władzy lub opóźnić konieczne przemiany. Widoczny brak wpływu władz libańskich na działania Hezbollahu w południowym Libanie, stopniowe zwiększanie jego obecności w parlamencie i rządzie libańskim stanowią czynniki mogące wpłynąć na ograniczenie pomocy ze strony państw Zachodu i sunnickich państw arabskich.

Podstawowym źródłem zagrożeń dla żołnierzy i pracowników cywilnych PKW jest bezpośrednie oddziaływanie przez przeciwnika przy pomocy różnego rodzaju broni ciężkiej, lotnictwa i innych środków na bazy, patrole i stanowiska pododdziałów kontyngentów wojskowych.

¹⁵⁶ P. Lotarski, *Konflikt w Syrii zagrożeniem bezpieczeństwa na Bliskim Wschodzie*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Polityka - strategie - interwencje*, red. D. S. Kozerański, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2019, s. 141; *Napięcie militarne na linii Izrael-Liban rośnie*, <https://forsal.pl/artykuly/1428057,rosnie-napiecie-miedzy-izraelem-i-libanem.html>, (dostęp: 9.11.2019).

¹⁵⁷ *Liban*, Portal gov.pl, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/liban>, (dostęp: 21.01.2020).

Siły UNIFIL wraz z PKW prawdopodobnie staną w niedalekiej przyszłości przed problemem „uczestnictwa” w kolejnym konflikcie zbrojnym, małej lub dużej skali. Żołnierze polskiego kontyngentu, ze względu na swoje rozmieszczenie w rejonie ważnych obiektów Hezbollahu oraz charakter wykonywanych zadań będą narażeni na ewentualne straty osobowe i materiałowe.

Ustabilizowanie sytuacji w Libanie leży więc w interesie Polski, a skuteczne kontynuowanie operacji pokojowej powinno być wsparte działaniami politycznymi w ramach relacji bilateralnych, a także na forum ONZ i UE.

Bibliografia:

Bezpieczeństwo międzynarodowe. Polityka - strategie - interwencje, red. D. S. Kozerański, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2019.

Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego RP, Warszawa 2013.

Chojnowski A., Tomaszewski J., *Izrael*, Wydawnictwo „Trio”, Warszawa 2001.

Gelvin J.L., *Konflikt izraelsko-palestyński*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009.

Harel A., Cohen G., *Hezbollah. From terror group to army*, <https://www.haaretz.com>.

Jaber H., *Hezbollah. Walka i zemsta*, Dom Wydawniczy BELLONA, Warszawa 1999.

Kozerański D. S., *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999. Konflikty-interwencje-bezpieczeństwo*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2012.

Krupka Sz., Lotarski P., *Znaczenie Wzgórz Golan w konflikcie arabsko-izraelskim*, [w:], *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe wobec wyzwań współczesnego świata*, red. W. Kitler, M. Marszałek, Wyd. AON, Warszawa 2014.

Lotarski P., *Polski Kontyngent Wojskowy (POLBATT) w Syrii w siłach pokojowych ONZ w latach 1993-2009*, Wyd. AON, Warszawa 2014.

Lotarski P., *Polskie Kontyngenty Wojskowe w Libanie*, [w:] *15 lat działalności Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ w służbie pokoju. Doświadczenia. Stan obecny. Perspektywy*, red. M. Marszałek, J. T. Limanowski, P. Lotarski, Wyd. AON, Warszawa 2014.

Lotarski P., *Siły pokojowe UNIFIL w operacji „Grona Gniewu”* [w:] *Wojny i konflikty zbrojne po 1945 roku: zbiór studiów*, t. 4, red. M. Giętkowski, Ł. Nadolski, Muzeum Wojsk Lądowych, Bydgoszcz 2017.

Lotarski P., *Konflikt w Syrii zagrożeniem bezpieczeństwa na Bliskim Wschodzie*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Polityka - strategie - interwencje*, red. D. S. Kozerański, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2019.

Międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne w polskiej polityce bezpieczeństwa w XX i XXI wieku, red. D. S. Kozerański, Wyd. AON, Warszawa 2016.

Matthews M., *We Were Caught Unprepared: The 2006 Hezbollah-Israeli War*, Fort Leavenworth 2007, <https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/combat-studies-institute/csi-books/we-were-caught-unprepared.pdf>.

Nasrallah S. H., *The Worldly-Wise Enemy*, <https://www.english.alahednews.com>

Nikonowicz R., *Hezbollah jako nowy typ przeciwnika*, [w:] *Asymetryczny i hybrydowy charakter konfliktów izraelsko-arabskich na początku XXI wieku*, red. P. Paździorek, Wyd. Akademii Sztuki Wojennej, Warszawa 2018

Oświadczenie rządowe z dnia 11 lipca 2011 r. w sprawie mocy obowiązującej Memorandum o Porozumieniu między Organizacją Narodów Zjednoczonych a Rządem Rzeczypospolitej Polskiej o wydzieleniu zasobów do Tymczasowych Sił Organizacji Narodów Zjednoczonych w Republice Libańskiej (batalion logistyczny), podpisanego w Nowym Jorku dnia 9 grudnia 2009 r. Dziennik Ustaw Nr 190, Poz. 1130, 2011 r.

Oświadczenie rządowe z dnia 11 lipca 2011 r. w sprawie mocy obowiązującej Memorandum o Porozumieniu między Organizacją Narodów Zjednoczonych a Rządem Rzeczypospolitej Polskiej o wydzieleniu zasobów do Tymczasowych Sił Organizacji Narodów Zjednoczonych w Republice Libańskiej (kompania manewrowa), podpisanego w Nowym Jorku dnia 9 grudnia 2009 r., Dziennik Ustaw Nr 190, Poz. 1132, 2011 r.

Ożarowski R., *Hezbollah w stosunkach międzynarodowych na Bliskim Wschodzie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2011.

Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 27 stycznia 2000 r. w sprawie użycia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowych Siłach Organizacji Narodów Zjednoczonych w Republice Libańskiej, M.P. z 2000 r., nr 3, poz. 52.

Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 28 sierpnia 2009 roku o przedłużeniu okresu użycia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowych Siłach Organizacji Narodów Zjednoczonych w Republice Libańskiej, M.P. z 2009 r., nr 55, poz. 767.

Report of the Secretary General to the Security Council, S/2019/889.

Report of the Secretary-General on the implementation of Security Council resolution 1701 (2006).

Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2018.

Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2019.

Simon E., *Lebanon's Reaction to Operation Northern Shield*, Jerusalem Institute for Strategy and Security (JISS), <https://jiss.org.il/en/simon-lebanons-reaction-to-operation-northern-shield/>

Spławska A., *Bezpieczeństwo personelu Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowych Siłach Organizacji Narodów Zjednoczonych w Libanie (UNIFIL)*, rozprawa doktorska, promotor A. Pieczywok, promotor pomocniczy P. Lotarski, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2018.

Spyer J., *Hezbollah-dominated government emerges in Lebanon*, Jerusalem Institute for Strategy and Security (JISS), <https://jiss.org.il/en/spyer-hezbollah-dominated-government-emerges-in-lebanon/>,

Strategia bezpieczeństwa narodowego RP, Warszawa 2014.

Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa RP 2022 z dnia 09 kwietnia 2013 r. Warszawa 2013.

Strategia udziału Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w operacjach międzynarodowych, Warszawa 2009.

Źródła internetowe:

<http://archiwum.mii.gov.pl>
<http://prawo.sejm.gov.pl>
<http://wiadomosci.gazeta.pl>
<http://www.bbn.gov.pl>
<http://www.mg.gov.pl>
<http://www.psz.pl>
<http://www.tvn24.pl>
<http://www.un.org>
<http://www.unic.un.org.pl>
<https://bejrut.msz.gov.pl>
<https://cwdpwp.wp.mil.pl>
<https://documents-dds-ny.un.org>
<http://www.polska-zbrojna.pl/>
<https://forsal.pl>
<https://gs24.pl>
<https://jiss.org.il>
<https://niezalezna.pl>
<https://tvn24.pl>
<https://unifil.unmissions.org>
<https://www.bbn.gov.pl>
<https://www.cia.gov/library>
<https://www.defence24.pl>
<https://www.polskapomoc.gov.pl>
<https://www.polskieradio24.pl>
<https://www.prezydent.pl>
<https://www.tvp.info>
<https://www.unicef.org>
<https://www.wnp.pl>
<https://www.wojsko-polskie.pl>

Rozdział 7. Bezpieczeństwo na Wzgórzach Golan - implikacje wojny domowej w Syrii i działań grup terrorystycznych na UNDOF i państwa kontrybujące

Streszczenie

Autor dokonuje próby powiązania tła polityczno-strategicznego wojny domowej w Syrii z analizą poszczególnych wydarzeń w strefie operacyjnej UNDOF (United Nations Disengagement Observer Force), ujętych w raportach Sekretarza Generalnego ONZ, w jedną uchwytną całość przyczynową. Chronologicznie zapoznaje z implikacjami i konsekwencjami wojny domowej dla misji *UNDOF* oraz celami i oczekiwaniami geopolitycznymi ONZ. Stosując zasadę analityczną przedstawia przegląd i autorską kategoryzację czynników strategicznego znaczenia Wzgórz Golan dla stron będących w konflikcie. Interesy geostrategiczne globalnych graczy dopełniają obraz niezwykle skomplikowanej sytuacji geopolitycznej w regionie.

Słowa kluczowe: wojna domowa w Syrii, *UNDOF*, strategiczne znaczenie, geopolityka, globalni gracze.

Summary

Author attempts to examine the timeline of the Syrian civil war in interrelation with separate developments in the UNDOF's (United Nations Disengagement Observer Force) area of operation which was reported by the Secretary General of the UN in perceptible causality. In chronological order he describes clear implications and consequences of war for the UNDOF mission, as well as for the geo-politics objectives and expectations of the UN. An analysis of the strategic importance of the Golan Heights from the perspective of the parties in conflict is supported by review and original categorization of factors. The broader geo-strategic interests of the global players, give the reader a much clearer picture of this extremely complex geo-political situation in the region.

Key words: Syrian civil war, UNDOF, strategic weight, geopolitics, global players

Wprowadzenie - tło polityczno-strategiczne wojny domowej w Syrii

Analiza wpływu wojny domowej na działalność *UNDOF* wymaga przybliżenia tła polityczno-strategicznego konfliktu i wynikających zagrożeń, reakcji ONZ na zagrożenia dla personelu *UNDOF* i ograniczeń w realizacji mandatu w warunkach wrogiego środowiska bezpieczeństwa.

Konflikt w Syrii trwa już 9 lat i jest miejscem walk kilku grup fundamentalistów i terrorystów muzułmańskich¹⁵⁹ oraz Ludowych Jednostek Milicji kurdyjskiej, chcącej wywalczyć

¹⁵⁸ Płk st. sp. dr inż. Andrzej Ostrowski – szef sztabu/zastępca dowódcy misji UNDOF, uczestnik misji ONZ w Kambodży i byłej Jugosławii, asystent szefa sztabu/szef zarządu CJ1 w kwaterze Głównej ISAF IV w Afganistanie oraz w Połączonym Dowództwie NATO North-East w Danii, szef sztabu Grupy Wsparcia UE przy SHAPE ds. EUFOR Althea w Bośni i Hercegowinie, doradca akademicki w Akademii Obrony NATO w Rzymie.

¹⁵⁹ *Al Kaida, Dżabat Fatah al-Szam, ISIS.*

autonomię. Walczą też zwolennicy prezydenta Baszara el-Asada z jego przeciwnikami z koalicji narodowej.

Wojna domowa w Syrii wybuchła w marcu 2011 r. po krwawym stłumieniu pro-demokratycznych protestów przeciwko autorytarnym rządowi prezydenta Bashara el-Asada. Wybuch wojny domowej miał nie tylko podłoże polityczne i ekonomiczne, ale także religijne. Większość protestujących grup jest pochodzenia sunnickiego, a Asad i aparat rządowy z nim związany są Alewitami i stanowią mniejszość w Syrii. Światowe mocarstwa i państwa sąsiadujące z Syrią różnie deklarowały swoje poparcie dla walczących stron. USA, Unia Europejska, Liga Arabska i Turcja są krytyczne w stosunku do krwawych działań prezydenta Asada i nałożyły sankcje na jego kluczowy personel. Natomiast Iran, Hesbollah z Libanu i Rosja aktywnie wspierają stronę rządową w Syrii oraz na arenie międzynarodowej (Rosja, a także Chiny zablokowały rezolucję ONZ potępiającą działania Asada), co z pewnością umocniło reżim w woli kontynuowania wojny)¹⁶⁰.

W listopadzie 2011 r. różne grupy opozycji syryjskiej zorganizowały się pod wspólną nazwą Narodowa Koalicja dla Syryjskich Rewolucjonistów i Sił Opozycyjnych (ang. *National Coalition for Syrian Revolutionary and Opposition Forces*). Organizacja reprezentująca całą syryjską opozycję została uznana przez liczną grupę państw. 2012 rok był okresem sukcesów opozycji, która zajęła w walkach północną część oraz większość obszaru wzdłuż strefy separacji *UNDOF* w południowo-zachodniej Syrii. Na początku 2013 r. nastąpiła stagnacja w aktywności militarnej obydwu stron z powodu braku sprzętu i wystarczających sił zdolnych do przejęcia inicjatywy.

W tym samym czasie do Syrii zaczęli napływać muzułmańscy fundamentaliści, którzy w 2014 r. utworzyli własny kalifat pod nazwą Państwo Islamskie w Iraku i Lewancie (ang. *Islamic State in Iraq and the Levant – ISIL*) na zdobytych terenach we wschodniej Syrii i Iraku¹⁶¹. Sukcesy militarne *ISIL* zapewniły kontrolę znacznych obszarów Iraku i Syrii oraz spowodowały duże ofiary wśród ludności cywilnej. Taktyka *ISIL* wykorzystywała także zamachy terrorystyczne w państwach zachodnich. Dlatego, w ocenie USA, państw europejskich i arabskich *ISIL* stał się zagrożeniem globalnym. W odpowiedzi na to zagrożenie USA i państwa arabskie rozpoczęły naloty na instalacje *ISIL* w Syrii.

Latem 2015 r. Rosja aktywnie włączyła się do wojny w Syrii po stronie sił rządowych. Od tego momentu mamy do czynienia z asymetrycznością w konflikcie w wymiarze

¹⁶⁰ *Syrian civil war*, *Britannica*, <https://www.britannica.com/event/Syrian-Civil-War/Civil-war>, [dostęp: 8.02.2020].

¹⁶¹ *ISIL* jest znany także pod nazwą *ISIS – Islamic State in Iraq and Syria*.

polityczno-militarnym, polegającej na wsparciu politycznym Asada na forum międzynarodowym oraz osiągnięciu olbrzymiej przewagi w militarnej sił rządowych¹⁶². Kontyngent wojsk rosyjskich operował z bazy w pobliżu Lataki. Wsparcie jakiego Rosja udzieliła Asadowi to działania lotnictwa, działania żandarmerii wojskowej i doradztwo wojskowe. Rosyjska propaganda przekonywała, że ataki lotnicze wykonywane są na siły *ISIL*, ale faktycznie celem ataku były w zasadzie siły opozycyjne.

Od 2016 r. *ISIL* zaczęło tracić zagarnięte terytorium w walkach na kilku frontach: z koalicją sił kurdyjskich i wspierających ich Amerykanów, z siłami rządowymi Asada wspieranymi przez Iran i Rosję oraz z innymi grupami rebeliantów wspieranych przez Turcję. W działania wojenne w Syrii był zaangażowany także Izrael, który w 2018 r. zniszczył rakietami i nalotami lotniczymi wszystkie instalacje armii irańskiej i Hezbollahu w południowej Syrii. W odpowiedzi Iran ostrzelał okupowany Golan. Od czerwca 2018 r. syryjskie siły rządowe, wspierane przez Rosję wypierały syryjską koalicję opozycyjną z utraconych wcześniej terenów¹⁶³.

Obraz konfliktu w Syrii na początku 2020 r. to kontrola przez siły Asada większości terytorium Syrii, w tym obszar operacyjnego *UNDOF*. W dalszym ciągu prowincja Ildib jest kontrolowana przez zbrojną opozycję, część obszaru wschodniej Syrii jest okupowana przez Turcję, a część północno-wschodnia jest kontrolowana przez Syryjskie Siły Demokratyczne (ang. *SDF* – *Syrian Democratic Forces*). Należy spodziewać się, że Ildip zostanie wkrótce przejęty przez siły rządowe a inne tereny kontrolowane obecnie przez *SDF* zostaną prawdopodobnie częściowo kontrolowane przez siły rządowe i Turcję. Zajęcie terenów przez Turcję będzie wymagało pewnych ustępstw Asada w sprawie Kurdów¹⁶⁴.

9 lat wojny zmieniło całkowicie Syrię. Przed wojną populacja Syrii wynosiła 23 mln. Zmiany demograficzne i socjalne po wojnie są tragiczne. 5,6 mln syryjskich uchodźców, przeważnie Sunnitów przebywa w obozach poza Syrią. Ocenia się, że 511 tys. Syryjczyków zginęło podczas wojny¹⁶⁵.

Implikacje wojny domowej w Syrii na realizację zadań mandatowych przez UNDOF

¹⁶² Więcej o zjawisku asymetryczności w konfliktach zob. P. Żurawski vel Grajewski, *Bezpieczeństwo międzynarodowe, wymiar militarny*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2012.

¹⁶³ W. Repetowicz, *Nowe wojny w Libii i Iraku. Bliski Wschód 2020 [Prognoza]*, Defence 24, <https://www.defence24.pl/nowe-wojny-w-libii-i-iraku-bliski-wschod-w-2020-roku-prognoza>, [dostęp: 10.02.2020].

¹⁶⁴ W. Repetowicz, *op. cit.*

¹⁶⁵ N. Boms, S. Cohen, *The Syrian Wars: A new chapter opens in the Golan Heights*, The Jerusalem Post 2019, <https://www.jpost.com/Opinion/The-Syrian-wars-A-new-chapter-opens-in-the-Golan-Heights-580611>, [wejście: 11.02.2020].

Wojna domowa w Syrii omal nie doprowadziła do zawieszenia mandatu *UNDOF*. W skład organizacji *UNDOF* przed wybuchem wojny (2011) wchodziły kontyngenty wojskowe z Austrii (377), Filipin (346)¹⁶⁶, Indii (190), Chorwacji (95), Japonii (31) i Kanady (3). Ponadto Japonia posiadała 15 żołnierzy poza strukturami *UNDOF* jako narodowy element wsparcia. Na rzecz misji *UNDOF* zadania wykonywało także 79 obserwatorów wojskowych *UNTSO*. Budżet *UNDOF* w okresie półrocznego mandatu w 2011 r. to 49,6 miliona *USD*. Ogółem stan osobowy *UNDOF* wynosił w 2011 r. 1041 żołnierzy¹⁶⁷.

Z chwilą wybuchu wojny *UNDOF* był pod silną presją nie z powodu zagrożenia zewnętrznego, tj. kolejnej wojny pomiędzy Syrią a Izraelem, ale z powodu konfliktu wewnętrznego w Syrii. Od czerwca 2011 *UNDOF* meldował do ONZ o zamieszkach w wioskach położonych blisko lub w środku strefy separacji, co powodowało ograniczenia w dostępie do AOS - ale nie było jeszcze bezpośrednim zagrożeniem dla personelu *UNDOF*. Ponadto, nastąpiło kilka prób przekroczenia *A-Line*¹⁶⁸ i wdarcia się do Izraela od strony syryjskiej przez grupy demonstrantów pochodzenia palestyńskiego. *UNDOF* meldował, iż w wyniku przypadkowej aktywacji przez demonstrantów pola minowego, samowzbuchów min oraz ostrzału *IDF* zginęło 23 demonstrantów, a wielu zostało rannych¹⁶⁹.

Pogorszenie sytuacji bezpieczeństwa na Wzgórzach Golan nastąpiło po eskalacji rozruchów i akcjach odwetowych armii syryjskiej w pobliżu i w środku AOS oraz strzałów w kierunku personelu *UNDOF*. W obliczu tych wydarzeń *UNDOF* rozpoczął przegląd planów ewentualnościowych¹⁷⁰.

Druga połowa 2012 r. to pogarszanie się sytuacji bezpieczeństwa w strefie operacyjnej misji z powodu nasilenia się zamieszek i akcji odwetowych przeprowadzanych przez armię syryjską oraz sporadyczną wymianę ognia przez AOS, z użyciem artylerii i czołgów pomiędzy *IDF* a armią syryjską. Incydenty naruszenia porozumienia o przerwaniu ognia stały się niemal codziennością. Regularne akcje militarne armii syryjskiej

¹⁶⁶ Filipiny zastąpiły Polskę w 2009 r.

¹⁶⁷ *Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF for the period from 1 January to 30 June 2011, S/2011/359*, <https://digitallibrary.un.org/record/705320#record-files-collapse-header>, [dostęp: 10.02.2020].

¹⁶⁸ Wyjaśnienie znaczenia terminów *A-Line*, AOS i innych dotyczących *UNDOF* znajduje się w rozdziale „Misja *UNDOF* w Syrii w kontekście zaangażowania Polski w proces utrzymania bezpieczeństwa na Bliskim Wschodzie”.

¹⁶⁹ *Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF, S/2011/359*, <https://digitallibrary.un.org/record/705320#record-files-collapse-header>, [dostęp: 10.02.2020].

¹⁷⁰ *Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF, S/2012/403*, <https://undocs.org/S/2012/403>, [dostęp: 10.02.2020].

przeciwko uzbrojonym demonstrantom w obszarze działania misji ONZ stały się faktem, a *UNDOF* z racji wykonywanego mandatu był ograniczony do obserwowania, protestowania i meldowania o naruszeniach¹⁷¹.

W kwietniu 2012 r. Kanada wycofała swój personel z *UNDOF*. Z wojskowego punktu widzenia ubytek 3 oficerów nie był wielkim problemem, ale był początkiem kryzysu, związanego z wycofywaniem się kolejnych kontyngentów z misji ONZ w związku z niestabilną sytuacją bezpieczeństwa.

Z chwilą rozszerzenia się wojny domowej na południową Syrię bezpieczeństwo *UNDOF* stanęło pod znakiem zapytania. Jak stwierdzono w raportach Sekretarza Generalnego ONZ od stycznia 2013 r. porozumienie o przerwaniu ognia pomiędzy Izraelem i Syrią jest generalnie przestrzegane przez strony, chociaż w coraz bardziej niestabilnym środowisku spowodowanym konfliktem w Syrii. W strefie separacji i strefach limitacji po stronie syryjskiej mają miejsce walki pomiędzy armią syryjską a uzbrojoną opozycją z użyciem ciężkiego sprzętu.

W związku z prowadzonymi operacjami militarnymi, *UNDOF* i *OGG/UNTSO* mają znacznie ograniczoną swobodę patrołowania a główne drogi zaopatrzenia są coraz częściej zamknięte. Ze względu na niestabilną sytuację bezpieczeństwa *SSAD* sugerował omijanie przez *UNDOF* rejonów w których trwają walki. Walki były także prowadzone w pobliżu posterunków i instalacji *UNDOF*, zmuszając personel misji do chronienia się w schronach lub opuszczania posterunków na czas prowadzenia ognia. Ponadto, zaczęły nasilać się napady rabunkowe i porwania personelu *UNDOF* przez uzbrojone grupy opozycji.

W tym miejscu warto przytoczyć dwa incydenty. 6 marca 2013 r. konwój *UNDOF* w składzie 4 pojazdów i 21 żołnierzy filipińskich, realizujący zaopatrzenie posterunków został wzięty do niewoli i przetrzymywany 3 dni przez 30 uzbrojonych żołnierzy opozycji z *Yarmouk Martyrs Brigade*¹⁷². Była to próba zmuszenia armii syryjskiej do wycofania ciężkiego sprzętu na odległość 20 km od miejsc dyslokacji jednostek zbrojnej opozycji. Po negocjacjach personel *UNDOF* został odstawiony do Jordanii przez uzbrojone grupy bojowników. Następnie, ONZ przetransportował ich do *Camp Ziouani*. 29 stycznia miał miejsce kolejny incydent porwania 4 żołnierzy filipińskich przez uzbrojoną grupę z *Yarmouk*

¹⁷¹ *Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF*, S/2012/897, <https://undocs.org/S/2012/897>, [dostęp: 10.02.2020].

¹⁷² *Yarmouk Martyrs Brigade* – grupa rebeliantów założona w 2012 r. i działająca w południowej Syrii. Bojownicy wywodzili się głównie z obywateli syryjskich zamieszkujących kotlinę *Yarmuk Martyrs*. Największym miastem regionu jest Daraa przy granicy w Jordanię. Z biegiem lat grupa zradykałizowała się i była oskarżana o przynależność do *ISIL*.

Martyrs Brigade, którzy zostali uwolnieni po 4 godzinach. W obydwu przypadkach *UNDOF* nie odzyskał samochodów i broni¹⁷³.

W zaistniałej sytuacji zdecydowano się prowadzić tylko operacje statyczne z posterunków obserwacyjnych. Postanowiono także czasowo zamknąć posterunki najbardziej zagrożone na południu AOS. Wskutek pogarszającego się bezpieczeństwa, Japonia zdecydowała się wycofać z *UNDOF* w dniu 27 stycznia 2013 r. Chorwacja wycofała się 18 marca 2013 r.¹⁷⁴.

Wycofanie się kompanii transportowej Japonii było wyzwaniem dla systemu logistycznego misji. Wycofanie się Chorwacji znacznie ograniczyło działalność operacyjną. Ale na *UNDOF* spadł kolejny cios. Austria ogłosiła 6 czerwca 2013 r., że wycofuje się z misji. Wycofanie się Austrii, która od dekad była obecna w misji jako największy kontrybutor destabilizowało działalność operacyjną misji i było tak dużym zaskoczeniem dla ONZ, że Sekretarz Generalny w swoim raporcie wyraził ubolewanie z tego powodu¹⁷⁵. Po wycofaniu się Austrii, *UNDOF* nie byłby w stanie wypełniać zadań mandatowych i tak już ograniczonych (kontyngent Fidżi jeszcze nie zastąpił Japonii i Chorwacji). Kryzys został zażegnany po pozytywnej reakcji Nepalu i Irlandii na apel Sekretarza Generalnego ONZ do państw członkowskich ONZ o uzupełnienie niedoborów osobowych w *UNDOF* do 1280 żołnierzy. Po pewnym czasie kryzys kadrowy poprawiło także przybycie kontyngentu z Fidżi (171), który zastąpił kontyngenty Japonii i Chorwacji. Wraz z przybyciem nowych kontyngentów siły *UNDOF* doposażono w opancerzone wozy bojowe wraz z karabinami maszynowymi oraz doposażono personel w kamizelki kuloodporne¹⁷⁶.

Sytuacja w rejonie operowania *UNDOF* coraz bardziej pogarszała się. Miały miejsce liczne napady na posterunki, porwania i przetrzymywanie żołnierzy *UNDOF* oraz rabunki. Obyło się jednak bez ofiar śmiertelnych po stronie misji ONZ. W maju miały miejsce walki

¹⁷³ *UNDOF* zaobserwował, że skradzione samochody posłużyły uzbrojonym grupom opozycjonistów jako środki transportu, mobilne stanowisko ogniowe (po zamontowaniu na skrzyni ładunkowej maszynowego karabinu przeciwlotniczego oraz jako mina pułapka, <https://www.scribd.com/document/260055210/Report-on-UNDOF>, [dostęp: 11.02.2020].

¹⁷⁴ *Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF, S/2013/174*, http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2013_174.pdf, [dostęp: 10.02.2020].

¹⁷⁵ *Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF, S/2013/345*, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Report%20SG%20on%20the%20UN%20Disengagement%20Observer%20Force%20S2013%20345.pdf>, [dostęp: 10.02.2020].

¹⁷⁶ *Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF, S/2013/345*, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Report%20SG%20on%20the%20UN%20Disengagement%20Observer%20Force%20S2013%20345.pdf>, [dostęp: 10.02.2020].

koło miasta Quneitra, niedaleko posterunku *UNDOF* i jedyne go przejścia AOS z Syrii do okupowanych przez Izrael wzgórz. W wyniku przypadkowego ostrzału artyleryjskiego i raketowego oraz broni maszynowej budynki *Camp Ziouani* zostały lekko uszkodzone, a dwóch żołnierzy *UNDOF* zostało rannych.

Na uwagę zasługuje fakt, że dowódcy *UNDOF* udało się przekonać *IDF* i armię syryjską do ograniczania się do działań defensywnych na linii przerwania ognia. Było to główne zadanie mandatowe *UNDOF* – nie dopuścić do eskalacji incydentów, które mogły prowadzić do zerwania porozumienia o przerwaniu ognia i w konsekwencji ryzyka wybuchu nowej wojny izraelsko-syryjskiej. Trzeba podkreślić, że *UNDOF* nigdy nie posiadał potencjału militarnego zdolnego powstrzymać Izrael lub Syrię od prowadzenia operacji ofensywnych przeciwko sobie. Narzędzia, które były w posiadaniu *UNDOF* do realizacji mandatu ONZ to: ścisły kontakt z przedstawicielami obydwu państw, negocjacje, pośrednictwo w uzgodnieniach, monitorowanie przestrzegania przerwania ognia, protesty o naruszeniach porozumienia i przesyłanie ich do *IDF* i *SSAD* oraz na szczebel dyplomatyczny w ONZ.

Strony oceniały, że nie dojdzie do inwazji wojsk Syrii lub Izraela, ponieważ żadne z tych państw nie dążyło do kolejnej wojny. Niemniej jednak, *UNDOF* obserwował pojedyncze wymiany ognia przez AOS. Proirański Hezbollah organizował wypadki z Doliny Bekaa w Libanie na teren Syrii, udzielając wsparcia syryjskim siłom rządowym¹⁷⁷. Strona izraelska niszczyła stanowiska artyleryjskie proirańskich bojowników wspierających armię syryjską. Ze strony syryjskiej zdarzał się ostrzał artyleryjski w stronę okupowanych przez Izrael wzgórz oraz akcje odwetowe *IDF*. Instalacje ONZ doznały zniszczeń ubocznych w tych incydentach (*Camp Ziouani*)¹⁷⁸.

Sytuacja bezpieczeństwa w strefie operacyjnej *UNDOF* po stronie syryjskiej uległa dalszemu pogorszeniu w połowie 2014 r. Pod koniec sierpnia 45 żołnierzy Fidżi z pozycji 27 zostało aresztowanych i przetrzymywanych przez syryjskie siły opozycyjne – *Nursa Front*¹⁷⁹. Natomiast personel *UNDOF* na pozycjach 68 i 69 został zamknięty na swoich pozycjach. Obsady z kilku posterunków zmuszone były przez *Nursa Front* opuścić posterunki

¹⁷⁷ T. Marshall, *Więźniowie geografii*, Wyd. Zys i S-ka, Poznań 2017, s. 208.

¹⁷⁸ *Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF*, S/2013/345, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Report%20SG%20on%20the%20UN%20Disengagement%20Observer%20Force%20S2013%20345.pdf>, [dostęp: 10.02.2020].

¹⁷⁹ *Nursa Front* – znany również pod nazwami *Jabhat al-Nursa*, od 2016 r. jako *Jabhat Fatah al-Sham*. Także opisywany jako *al-Qaeda in Syria* lub *al-Qaeda in Levant*. Celem organizacji było utworzenie Państwa Islamskiego.

obserwacyjne i udać się na stronę izraelską bez broni i sprzętu. Na jednym z posterunków załoga *UNDOF* otworzyła ogień ostrzegawczy i uzbrojeni opozycjoniści odeszli. Quneitra i posterunek syryjski na *B-Line* był opanowany przez siły opozycji. Z kilku innych posterunków żołnierze *UNDOF* sami się ewakuowali na stronę izraelską, widząc zbliżające się grupy uzbrojonych opozycjonistów. Ponadto *IDF* rozpoczął ostrzał artyleryjski terenu koło *Camp Faouar* ze względu na umiejscowienie tam stanowiska ciężkiej broni armii syryjskiej. *IDF* wykonał także nalot lotniczy w tym rejonie¹⁸⁰.

31 maja 2014 r. armia syryjska odzyskała Quneitrę i punkt kontrolny przy *B-Line*¹⁸¹. W związku z dalszym pogarszaniem się sytuacji bezpieczeństwa w wyniku ciężkich walk w pobliżu posterunków *UNDOF* oraz uzyskanych informacji, że *Nursa Front* zamierza zintensyfikować porwania personelu w celu pozyskiwania broni i amunicji z ONZ-tu, *UNDOF* rozpoczął od 12 września 2014 r. ewakuację na stronę izraelską posterunków 25, 32, 62 i 72, operujących w centralnej części AOS. W związku z nasilaniem się walk oraz groźbą izolowania *Camp Faouar* przez *Nursa Front*, dowódca *UNDOF* w dniu 15 września rozkazał także ewakuację kwatery *UNDOF/Camp Faouar* do Damaszku oraz ewakuację pozycji 10, 16, 31, 37 oraz 71 na stronę izraelską¹⁸².

We wrześniu 2014 r. kontyngent z Filipin (344) wycofał się z *UNDOF*. Zadania mandatowe były prowadzone w dalszym ciągu, jednak w bardzo ograniczonym zakresie. *UNDOF* utrzymywał tylko cztery pozycje w północnej części AOS, przy granicy z Libanem na wzgórzu *Mont Hermon* (3814 m. n.p.m), pozycję 80 w południowej części AOS i pozycję 22 w środkowej części AOS po stronie izraelskiej. Z tego względu stan osobowy *UNDOF* zredukowano do 788 żołnierzy. Dodatkowo, zadania *UNDOF* były wspierane przez 5 stałych pozycji *OGG/UNTSO* i 4 tymczasowe posterunki obserwacyjne po stronie izraelskiej¹⁸³. Zaopatrzenie logistyczne posterunków znajdujących się na wzgórzu *Mont Hermon* realizowano z Damaszku. Natomiast zaopatrzenie do pozostałych aktywnych pozycji ze strony izraelskiej. W związku z ponownym okupowaniem przez bojowników byłego posterunku armii syryjskiej na przejściu przez AOS i zburzonego miasta Quneitra uzgodniono ze stroną izraelską alternatywne przejście w pobliżu pozycji 37 B.

¹⁸⁰ *Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF*, S/2014/665, https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_665.pdf, [dostęp: 10.02.2020].

¹⁸¹ Ibidem.

¹⁸² *Security Council Report of the Secretary General*, S/2014/859, https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2014/859, [dostęp: 11.02.2020].

¹⁸³ Ibidem.

W związku ze znacznym ograniczeniem zdolności realizowania zadań mandatowych przez *UNDOF*, ONZ od 28 września do 4 października 2014 r. przeprowadził konsultacje z Izraelem i Syrią w sprawie zasadności kontynuowania mandatu. Obie strony potwierdziły swoje zobowiązania w stosunku do porozumienia o przerwaniu ognia oraz wyraziły wolę kontynuowania mandatu *UNDOF*¹⁸⁴.

W 2015 i 2016 r. trwały walki pomiędzy siłami rządowymi a różnymi grupami rebeliantów. Ponadto, zdarzały się walki pomiędzy grupami bojowników z *Yarmuk Matyrs Brigade* i *Nursah Front*. Niestabilna sytuacja bezpieczeństwa w dalszym ciągu nie pozwalała powrócić *UNDOF* do opuszczonych pozycji na stronie syryjskiej Wzgórz Golan¹⁸⁵.

W 2017 r. porozumienie o przerwaniu ognia pomiędzy Izraelem a Syrią było generalnie przestrzegane nie licząc licznych naruszeń. Niemniej jednak, sytuacja bezpieczeństwa ciągle nie była niestabilna. Siły rządowe i grupy bojowników prowadziły przeciwko sobie ciężki ostrzał w AOS i AOL. Niezależnie od powyższego, w lipcu grupa *UNDOF* w sile 100 żołnierzy rozpoczęła prace remontowe w *Camp Faouar*. 14 listopada 2017 r. kwatera była gotowa do działalności. Sytuacja bezpieczeństwa w tym rejonie wydawała się w miarę stabilna, gdyż nie zarejestrowano w ciągu minionych pięciu miesięcy żadnych incydentów przeciwko personelowi *UNDOF*¹⁸⁶.

W sierpniu 2018 r. siły rządowe odzyskały większość obszaru będącego w strefie operacyjnej *UNDOF* i sytuacja bezpieczeństwa ustabilizowała się. 15 października zostało na nowo otworzone przejście przez AOS w pobliżu zburzonego miasta Qunatira, które pozostawało zamknięte od sierpnia 2014 r.¹⁸⁷.

2019 r. charakteryzował się generalnie spokojną sytuacją w strefie operacyjnej *UNDOF* oraz sporadycznymi lecz groźnymi naruszeniami porozumienia o przerwaniu ognia. Syryjska obrona przeciwlotnicza zestrzeliła samolot operujący po stronie izraelskiej, zabijając 3 żołnierzy *IDF*. W odpowiedzi *IDF* przeprowadził akcję odwetową na pozycje syryjskie. Ponadto Izrael i Syria w dalszym ciągu utrzymywały ciężki sprzęt w AOL, co jest naruszeniem porozumienia o przerwaniu ognia. Od połowy 2019 r. nie było bezpośredniego zagrożenia dla personelu *UNDOF*. W rezultacie *UNDOF* mógł kontynuować remonty

¹⁸⁴ *Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF*, S/2014/859, https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2014/859, [dostęp: 11.02.2020].

¹⁸⁵ *Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF*, S/2015/405 i S/2016/520

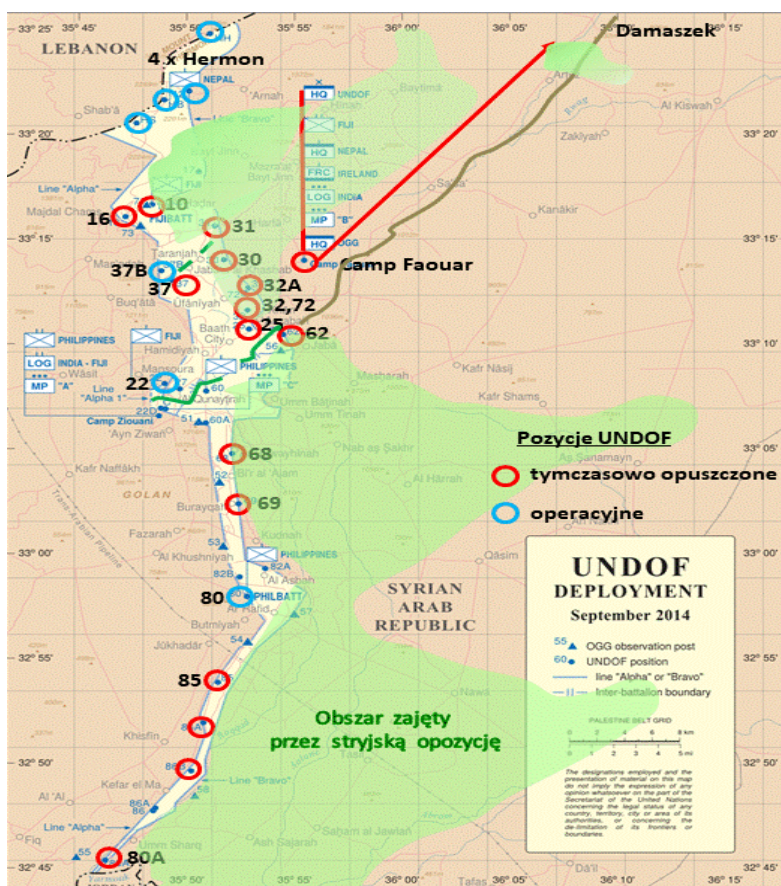
¹⁸⁶ *Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF*, S/2017/230, <https://digitallibrary.un.org/record/862436>, [dostęp: 11.02.2020].

¹⁸⁷ *Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF*, S/2018/1088, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/N1840812.pdf>, [dostęp: 11.02.2020].

niektórych wcześniej opuszczonych posterunków i dalsze adaptacje *Camp Faouar* do ponownego wykorzystania.

Jednocześnie, *UNDOF* wznowił operacje mobilne po stronie syryjskiej, używając wzmocnionych patroli kołowych wzdłuż AOS i w AOL. Nie zdecydowano się jednak ponownie obsadzić opuszczonych pozycji z powodu zagrożenia od min oraz uśpionych grup islamskich terrorystów¹⁸⁸.

W tym środowisku bezpieczeństwa *UNDOF* w dalszym ciągu miał bardzo ograniczone możliwości realizowania mandatu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie mapy operacyjnej *UNDOF*.

Rys. 2. Sytuacja operacyjna *UNDOF* od 2014 do 2017 r.

Szczególnie, że siły opozycyjne nie były przyjaźnie nastawione do ONZ. Wynikało to z faktu, że ONZ nie rozwiązał sprawy wycofania się Izraela z okupowanych Wzgórz Golan przez 46 lat, w tym powrotu uchodźców czy chociaż powstrzymania zasiedlania regionu

¹⁸⁸ *Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF*, S/2019/467, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/S_2019_467_E.pdf, [dostęp: 11.02.2020].

okupowanych wzgórz przez izraelską ludność napływową¹⁸⁹.

Wojna domowa w Syrii nie tylko ograniczała do minimum zadania mandatowe ONZ i poddała w wątpliwość sens dalszego prowadzenia misji. Zmieniła także środowisko w którym *UNDOF* realizował zadania mandatowe.

Analizując implikacje wojny domowej w Syrii na działalność *UNDOF* należy zwrócić uwagę na specyficzną interferencję wojny domowej i czynników wewnętrznych misji ONZ, powodujących destabilizację zadań mandatowych. Były to ograniczenia spowodowane przez wrogie środowisko bezpieczeństwa, jak i wycofania się kontyngentów z Kanady, Japonii, Chorwacji i szczególnie Austrii z powodu obawy o bezpieczeństwo swoich żołnierzy. Kryzys wewnętrzny *UNDOF* został zażegnany deklaracją udziału w misji Irlandii, Nepalu i Fidżi bez względu na niestabilną sytuację bezpieczeństwa. Trzeba także zaznaczyć, że zarówno Syria jak i Izrael, niezależnie od licznych incydentów naruszenia porozumienia, potwierdziły wolę i potrzebę kontynuacji mandatu *UNDOF*.

Latem 2018 r. Asad odzyskał kontrolę nad Wzgórzami Golan po stronie syryjskiej i rozmieścił oddziały syryjskiej armii w garnizonach sprzed wojny. Jednakże środowisko, w którym przyjdzie działać *UNDOF* jest inne niż sprzed wojny. Obecnie syryjskie bazy wojskowe są gospodarzem dla proirańskiej milicji, rosyjskiej żandarmerii i zreorganizowanych syryjskich oddziałów. Syryjska armia, która przed wojną liczyła 200 tys. żołnierzy uległa degradacji z powodu licznych dezercji i działań wojennych. W tej sytuacji armia Asada została wzmocniona przez 80 tys. bojowników. Iran odgrywał w tym procesie ważną rolę poprzez dostarczanie wsparcia logistycznego, danych wywiadowczych oraz szkolenia rekrutów¹⁹⁰.

Zwycięstwo reżimu Asada z pomocą Rosji, Iranu i Hezbollahu spowodowało zmiany w strukturach wojskowych w południowo zachodniej Syrii. W rezultacie armia syryjska nie jest już jedyną władzą w regionie. Rosyjska żandarmeria operująca wzdłuż *B-Line* i w obszarze *AOL* ma za zadanie wzmocnić „pokojuwe” działania w celu przywrócenia stabilności poprzez usunięcie niesyryjskich sił zgodnie z uzgodnieniami Procesu Astańskiego¹⁹¹.

Syryjska Armia Arabska (ang. *Syrian Arab Army*) zmieniła także swoje oblicze.

¹⁸⁹ *UNDOF and the Syrian Civil War: Peacekeeping in Times of Crisis*, https://www.researchgate.net/publication/263333156_UNDOF_and_the_Syrian_Civil_War_Peacekeeping_in_Times_of_Crisis, [dostęp: 11.02.2020].

¹⁹⁰ N. Boms, S. Cohen, *The Syrian Wars: A new chapter opens in the Golan Heights*, The Jerusalem Post 2019, <https://www.jpost.com/Opinion/The-Syrian-wars-A-new-chapter-opens-in-the-Golan-Heights-580611>, [wejście: 11.02.2020].

¹⁹¹ Ibidem.

Na południu 61. Brygada Regionalna została całkowicie zniszczona, 90. Brygada Regionalna powróciła do poprzedniego miejsca rozmieszczenia, ale została wzmocniona przez bojowników *NDF*¹⁹², 112. Brygada została rozmieszczona w południowej części regionu 10 km od *A-Line* aby wypełnić pustkę po 61. Brygadzie. Jest prawdopodobne, że siły lokalnego Hezbollahu działają pod przykrywką 112. Brygady¹⁹³.

Jak twierdzi były szef sztabu *IDF* gen. broni Eisekot. Iran i Hezbollah opracowały trzytorową strategię przeciwko Izraelowi: (1) budowa fabryk w Libanie produkujących rakiety precyzyjnego kierowania, (2) kopanie tuneli pod Izraelską granicą do wykonywania szybkich i skrytych ataków, (3) utworzenie drugiego frontu w Syrii na Wzgórzach Golan.

Pomimo porozumienia pomiędzy Rosją, Izraelem i Jordanią, Iran kontynuuje zwiększanie swojej obecności w Syrii. Jak podają źródła opozycyjne na terenie Golan po stronie syryjskiej działają pro-irańscy bojownicy, m.in. *Iraqi al-Imam al-Hussein*, *Abu al-Fadl al-Abbas Brigades* i elitarny oddział Hezbollahu „*Radwan*”. Aby zamaskować swoją obecność i działalność na Golanie oddziały te używają baz armii syryjskiej, niektóre z nich są przyłączone do struktur syryjskich, noszą mundury, flagi i oznaki armii syryjskiej. Ponadto, Iran promuje w Syrii religię szyicką w celu pozyskania najbiedniejszej ludności¹⁹⁴.

W dalszym ciągu występują napięcia pomiędzy grupami opozycji, która zaprzestała walk a rządowymi siłami bezpieczeństwa w rejonie Daraa i Quneitra. Wybuchają demonstracje w proteście przeciwko niedotrzymywaniu *Porozumienia o Pojednaniu*, podpisanego przez Asada i Rosjan z opozycją syryjską. Frustrację lokalnej ludności pogłębiają aresztowania i karanie byłych opozycjonistów, siłowe wcielanie do armii oraz rajdy sił specjalnych do podejrzanych według nich wiosek¹⁹⁵. Niepokoje wywołane tymi akcjami powodują, że misja ONZ w dalszym ciągu nie może realizować zadań mandatowych w pełnym zakresie.

Międzynarodowe operacje pokojowe są istotnym elementem realizacji postanowień ONZ. „*Aby wykonać podstawowe zadanie jakim jest utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, organizacja ma możliwość zastosowania określonych środków zbiorowych*

¹⁹² *NDF* – *National Defence Forces* – jest to grupa bojowników zorganizowana w 2012 r. przez rząd syryjski przy wsparciu Iranu i Hezbollahu.

¹⁹³ N. Boms, S. Cohen, op. cit.

¹⁹⁴ N. Boms, S. Cohen, op. cit.

¹⁹⁵ Walid Al Nofal, *A year after “recinsiliation”: Arrests and disappearance abound in outhern Syria*, <https://syriadirect.org/news/a-year-after-%E2%80%9Creconciliation%E2%80%9D-arrests-and-disappearances-abound-in-southern-syria/>, [dostęp: 17.04.2020].

przewidzianych w rozdziale VI Karty Narodów Zjednoczonych”¹⁹⁶. Rodzaj i ilość środków, które misja ONZ może wykorzystać warunkuje mandat uzgodniony ze stronami na forum Rady Bezpieczeństwa ONZ. Należy zauważyć, że mandat *UNDOF* ograniczony jest do realizacji misji obserwacyjno-monitorującej. Z tego względu wojska ONZ w Syrii nie reprezentują realnej siły bojowej, zdolnej do utrzymywania pokoju.

Strategiczne znaczenie Wzgórz Golan dla stron będących w konflikcie

Wzgórza Golan mają duże znaczenie strategiczne i polityczne zarówno dla Syrii, jak i Izraela. Strategiczne i polityczne znaczenie Wzgórz Golan można scharakteryzować poprzez analizę celów interesu narodowego (a nawet racji stanu), które nawzajem uzupełniają się i oddziałują na siebie. Można je zdefiniować jako: polityczne, bezpieczeństwa, ekonomiczne i socjalne. Do celów politycznych proponuje się zaliczyć zapewnienie stabilności władzy i integralności terytorialnej państwa. Cele bezpieczeństwa to wykorzystanie geostrategicznego znaczenia wzgórz. Cele ekonomiczne to dostępność do zasobów naturalnych, rozwój gospodarczy i dochody budżetowe. Natomiast cele socjalne to kolonizacja wzgórz, integracja rodzin i powrót uchodźców. Niemniej jednak, każda ze stron konfliktu ma swoją perspektywę i ocenę znaczenia przedmiotowych celów strategicznych. Niezależnie od powyższego, każdy z wymienionych celów jest tak samo ważnym i koherentnym instrumentem w systemie bezpieczeństwa dla obu stron będących w konflikcie.

Dla Syrii cel polityczny wiąże się z odzyskaniem kontroli nad utraconą częścią państwa. Inaczej mówiąc, przywrócenie integralności terytorialnej stanowi jeden z najważniejszych elementów polityki bezpieczeństwa narodowego. Ma też odniesienie w prawie międzynarodowym. A co za tym idzie, integracja Wzgórz Golan z macierzą może wpłynąć na zaprowadzenie porządku publicznego, wygaszenie konfliktów wewnętrznych, a w konsekwencji umocnienie władzy i stabilizowanie państwa. Przyczyni się także do wzrostu prestiżu Syrii w świecie arabskim.

Dla Izraela zwrócenie Wzgórz Golan Syrii może oznaczać protesty opinii publicznej i chaos polityczny. Trzeba pamiętać, że zwycięstwo Izraela w wojnie *Yom Kippur* zostało okupione ogromną liczbą ofiar i omal nie skończyło się porażką. Dlatego opinia publiczna i władze Izraela oceniały zwycięstwo jako *pyrrusowe*. Po wojnie z tego powodu usunięto ze stanowiska szefa Sztabu Generalnego i szefa wywiadu wojskowego. Zwolniono także z armii dowódcę Dowództwa Południowego. Ze względu na protesty publiczne do dymisji musiała

¹⁹⁶ D. S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999, konflikty-interwencje-bezpieczeństwo*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2012, s. 53.

podać się premier Golda Meir wraz z całym rządem. Dlatego, zwrócenie Golan Syrii jest politycznie drażliwym problemem w Izraelu.

Cel zapewnienia bezpieczeństwa wiąże się przede wszystkim z geostrategicznym położeniem Wzgórz Golan. Z tego względu, kto ma wzgórza w swoich rękach ten ma przewagę strategiczną - nie jest bezpośrednio wystawiony na zagrożenia militarne strony przeciwnej, może obserwować ruchy wojsk przeciwnika i w rezultacie ma zapewnione bezpieczeństwo. Okupowane przez Izrael Wzgórza Golan znajdują się w południowej Syrii ok. 60 km od Damaszku. Ze szczytu najwyższej góry Mount Hermon (3814 m n.p.m.) można zobaczyć Damaszek przy dobrej pogodzie. Powoduje to bezpośrednie zagrożenie szybkiej inwazji izraelskiej na Syrię lub ostrzału artyleryjskiego stolicy Syrii. Ta sama sytuacja dotyczy Izraela. Północny Izrael może być ostrzeliwany ze Wzgórz Golan przez Syryjczyków. Było to *nota bene* praktykowane przez Syrię od 1948 do 1967 r., kiedy wzgórza były w jej posiadaniu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zbiorów Autora z misji UNDOF

Rys. 3. Przekrój topograficzny Wzgórz Golan

Jak wspomniano, cel ekonomiczny to w zasadzie działania operacyjne w zakresie zapewnienia dostępu do zasobów naturalnych, wspomagania rozwoju gospodarczego i osiągania dochodów do budżetu państwa w związku z eksploatacją Wzgórz Golan. Dla obydwu państw

kluczowe znaczenie mają zasoby wody, które zasilają region. Obecnie, źródła wody okupowanych wzgórz kontrolowane są przez Izrael. Zasilają one jezioro Galilejskie¹⁹⁷ i rzekę Jordan oraz zapewniają jedną trzecią zapotrzebowania Izraela na wodę.

Dlatego według Izraelczyków największym niebezpieczeństwem w negocjacjach w sprawie zwrotu Syrii Wzgórz Golan jest utrata kontroli nad źródłami wody. W związku z tym, w latach 90. Izrael był gotów zaproponować wycofanie się z części okupowanych wzgórz oprócz rejonów występowania źródeł wody zasilających Izrael, aby zapewnić sobie niezakłócone jej dostawy. Niemniej jednak, Syria nie zgodziła się na ten *modus vivendi* i żądała całkowitego wycofania się z okupowanych terenów¹⁹⁸. W konsekwencji nie doszło do ugody.

Rozwój gospodarczy w regionie obserwuje się głównie po stronie izraelskiej. Izraelska ekonomia na okupowanych terenach bazuje głównie na rolnictwie, przemyśle i turystyce. Powstały i powstają zakłady przemysłowe i przetwórcze (elektrownie wiatrowe, winiarnie, fabryki wody mineralnej oraz wiercenia poszukiwawcze ropy naftowej). Rozwija się rolnictwo i plantacje owoców subtropikalnych. Istnieje także znaczna infrastruktura turystyczna, w tym: stok narciarski na *Mount Hermon*, miejsca archeologiczne, parki przyrodnicze i krajobrazowe, szlaki turystyczne – piesze, rowerowe, motocyklowe i samochodowe, restauracje, hotele i domy wypoczynkowe oraz ośrodki hippiczne¹⁹⁹. Rozwój gospodarczy okupowanych wzgórz odbywa się kosztem rdzennych mieszkańców²⁰⁰. Oczywiście generuje to protesty Syrii, która zdaje sobie sprawę, że inwestowanie Izraela w okupowane tereny jest próbą sankcjonowania *status quo*.

Niewątpliwie, zasoby naturalne i rozwój ekonomii na Golanie ma duże znaczenie dla gospodarki Izraela. Po stronie syryjskiej nie obserwuje się tak dynamicznego rozwoju. W dodatku wojna domowa zniweczyła wszelką gospodarczą inicjatywę.

Cel socjalny Izraela i Syrii jest naturalnie zupełnie inny. Strona izraelska od 1967 r. (z wyraźnym chwilowym spowolnieniem w związku z wojną *Yom Kippur*) intensyfikuje zaludnianie okupowanych terenów przez napływową ludność żydowską²⁰¹. Powstają osady

¹⁹⁷ Jezioro Galilejskie nazywane jest także jeziorem Tyberiackim lub jeziorem Kineret.

¹⁹⁸ F. C. Hof, *The Water Dimension of Golan Heights Negotiations*, Middle East Policy Council, <https://mepc.org/node/4715>, [dostęp: 28.01.2020].

¹⁹⁹ *The Golan Heights*, <https://israeltour.com/about-us/the-golan-heights-israel/>, [dostęp: 29.01.2020].

²⁰⁰ UN, ESCWA report - *Economic and social repercussion of the Israeli occupation*, <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-187519/>, [wejście: 29.01.2020]

²⁰¹ I. Carter, What you should know about the Golan Heights, <https://providencemag.com/2019/03/what-you-should-know-golan-heights/>, [dostęp: 3.03.2020].

i rozrastają się ośrodki miejskie. W 2019 r. naliczono 33 nowe żydowskie osady zasiedlone przez około 20 tys. mieszkańców. W rejonie wzgórz mieszka również 26 tys. rdzennej ludności, obywateli syryjskich. Większość z nich należy do wyznania druzyjskiego²⁰².

Ludność żydowska posiada różne przywileje i ulgi związane z osiedlaniem się. Natomiast ludność syryjska jest szykanowana, pozbawiana domów i przesiedlana w inne rejony Izraela²⁰³. Administracja izraelska nie pozwala na powrót 18 tys. uchodźców syryjskich oraz na łączenie rodzin. Strona syryjska natomiast podnosi sprawy socjalne w celu wzmocnienia przekazu do społeczności międzynarodowej w sprawie zmuszenia Izraela do wypełnienia postanowień Rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ 242 (1967) i 338 (1973) o całkowitym wycofaniu się Izraela z okupowanych od 1967 r. terenów oraz Rezolucję 479 (1981), która potwierdza nielegalność aneksji Wzgórz Golan, w tym zasiedlania i industrializacji.

Oddziaływanie geopolitycznych i geostrategicznych interesów państw regionu oraz USA i Rosji na polityczne rozwiązanie sporu o Wzgórz Golan²⁰⁴

Bez wątpienia można stwierdzić, że duży wpływ na rozwiązanie kryzysu na Bliskim Wschodzie - oprócz interesów narodowych państw regionu - mają geopolityczne i geostrategiczne interesy światowych mocarstw. Polityka USA po utworzeniu państwa izraelskiego i wybuchu pierwszej wojny była dwuznaczna. Z jednej strony USA udzielało poparcia politycznego oraz wsparcia technologicznego i finansowego Izraelowi. Z drugiej strony zapewniało państwa arabskie i Palestyńczyków o braku poparcia USA dla projektów niezgodnych z oczekiwaniami państw arabskich. Francja i Wielka Brytania straciły znaczący wpływ na rozwiązanie konfliktów w regionie po wojnie o Kanał Sueski (1956) pomiędzy Egiptem a koalicją francusko-brytyjsko-izraelską.

Polityka USA do 1953 za rządów Harrego Trumana koncentrowała się na strategii powstrzymywania, w której priorytet miały sprawy bezpieczeństwa w Europie. Od 1953 r., za administracji Dwighta Eisenhowera, nastąpiło większe zainteresowanie USA Bliskim Wschodem, ale w dalszym ciągu przez pryzmat zagrożenia komunizmem przez ZSRR w ramach strategii powstrzymywania. USA uważało, że „*gwarancją delikatnej równowagi sił było niedopuszczenie do zwycięstwa komunizmu w jakimkolwiek zakątku świata*”²⁰⁵.

²⁰² Przed okupacją Wzgórz Golan były zamieszkane przez 140 tys. Syryjczyków.

²⁰³ UN, ESCWA report - *Economic and social repercussion of the Israeli occupation*, <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-187519/>, [dostęp: 29.01.2020]

²⁰⁴ Opracowanie dotyczy problemu Wzgórz Golan dlatego nie porusza kwestii interesów Turcji dotyczących Kurdów w północno-wschodniej Syrii.

²⁰⁵ J. L. Gaddis, *Strategie powstrzymywania*, Wyd. Książka i Wiedza, Warszawa 2007, s. 182-183.

Uważano, że dominacja ZSRR na Bliskim Wschodzie zagrozi bezpieczeństwu USA. Szczególnie po podjęciu przez Egipt decyzji o zakupie broni z ZSRR i Czechosłowacji (1955). Niemniej jednak, w latach 60. sprawy Bliskiego Wschodu ponownie zeszły na dalszy plan z powodu rozgrywki USA/ZSRR w ramach kryzysu kubańskiego i wojny w Wietnamie. W tym czasie USA oficjalnie deklarowało politykę neutralności w stosunku do Izraela i państw arabskich. W praktyce faworyzowało Izrael ponieważ uważano, że przewaga militarna Izraela zapewni stabilizację w regionie i wpływy USA niezbędne do zapewnienia niezakłóconych dostaw ropy naftowej.

Polityka wzmacniania Izraela była także obliczona na wygraną wojny Izraela z Egiptem i w ten sposób osłabienie wpływów ZSRR w regionie. W rezultacie, USA zgodziły się sprzedać Izraelowi rakiety ziemia-powietrze *Hawk* (1962), czołgi M-48 Patton i samoloty bombowe A-4 Shyhawk (1965) oraz znaczne ilości wyposażenia wojskowego (1967). Za każdym razem wywoływało to protesty państw arabskich wskazujących na zachwianie równowagi sił²⁰⁶.

Po wygranej wojnie przez Izrael (1967) USA przedstawiły plan pokojowy, który zakładał wycofanie się Izraela z okupowanych terenów po spełnieniu kilku warunków. Jednym z nich było uznanie do istnienia każdego państwa w regionie. Niemniej jednak, państwa arabskie odrzuciły plan USA.

W latach 70. rywalizacja pomiędzy ZSRR i USA ponownie nasiliła się na Bliskim Wschodzie. ZSRR dostarczył Egiptowi rakiety i 10 000 doradców wojskowych (1970). W odwecie USA dostarczyły Izraelowi 100 samolotów A-4 *Skyhawk* i 25 samolotów F-4 *Phantom* oraz pomoc finansową. Po kolejnej przegranej wojnie (1973) państwa arabskie nałożyły embargo na dostawę ropy naftowej do USA. W tej sytuacji problem rozwiązania konfliktu na Bliskim Wschodzie stał się jednym z priorytetów polityki USA. Zdecydowano, że cele polityki USA w stosunku do Bliskiego Wschodu są priorytetowe ze względu na złoża nośników energii i ich wpływ na gospodarkę Stanów Zjednoczonych. Ponadto, przyjęto, że przewaga militarna Izraela jednak nie zapewni stabilizacji w regionie²⁰⁷.

Zmieniło się także podejście USA do ZSRR. Strategia sekretarza stanu, Henrego Kissingera zakładała, że „ZSRR był państwem, z którym można zawrzeć porozumienie oparte na racjonalnych podstawach, co wymagało nieustępliwości i cierpliwości Stanów

²⁰⁶ J. Zając, *Środki i metody oddziaływania USA w bliskowschodnim procesie pokojowym (1991-2000)*, Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2004, s. 41.

²⁰⁷ Ibidem, s. 49.

Zjednoczonych”²⁰⁸. Zaowocowało to wspólną inicjatywą USA i ZSRR, która doprowadziła do podjęcia przez Radę Bezpieczeństwa ONZ Rezolucji 338 (1973) wzywającej do zakończenia wojny i wprowadzenia w życie Rezolucji 242 (1967) mówiącej o rozpoczęciu negocjacji w sprawie ustanowienia trwałego pokoju na Bliskim Wschodzie. W rezultacie udało się doprowadzić do przerwania ognia oraz zorganizowania konferencji pokojowej w Genewie. W wyniku konferencji podpisano układy dwustronne pomiędzy: Izraelem a Egiptem (Synaj I) w sprawie wycofania się z okupowanych terenów na wschód od Kanału Sueskiego i ustanowieniu misji *UNEF I*; Izraelem a Syrią w sprawie wycofania się wojsk izraelskich z części Wzgórz Golan i ustanowieniu misji *UNDOF*.

Następnie, w 1975 r. podpisano kolejne porozumienie pomiędzy Izraelem a Egiptem (Synaj II) w którym Egipt zgodził się nie atakować w przyszłości Izraela za kolejne ustępstwa na Synaju. W ten sposób został wbity klin w jedność arabską²⁰⁹.

Analizując interesy państw regionu należy wspomnieć także o wmieszaniu się Syrii (1976 – 2005) i Izraela (1978 - 1985) w wojnę domową w Libanie. Celem strategicznym Syrii było osłabienie Izraela poprzez wsparcie silnej OWP działającej w Libanie i nękającej północny Izrael. Celem Izraela było zabezpieczenie granicy z Libanem poprzez rozbicie OWP i jej baz w Libanie. Ocenia się, że Izrael osiągnął swoje cele. OWP i jej bazy zostały zlikwidowane. Ponadto, wojska syryjskie zostały osłabione tą wojną. Niemniej jednak, w niedługim czasie powstało nowe, groźniejsze zagrożenie dla Izraela ze strony Libanu, mianowicie Hezbollah, sterowany przez Iran.

W latach 80. ubiegłego stulecia USA zrezygnowały z polityki odprężenia w kontekście globalnym w związku z prowadzeniem przez ZSRR polityki imperialnej, tj. dążeniem do przewagi w broni strategicznej oraz rozszerzania wpływów na świecie, w tym inwazją w Afganistanie. Wydarzenia na Bliskim Wschodzie także negatywnie wpłynęły na kruchą równowagę sił. Najważniejsze z nich to obalenie rządu w Iranie (1979), sprzyjającego USA oraz stagnacja w postępie negocjacji pokojowych ze względu na sztywne stanowiska stron. Ważnym elementem była także rosnąca zależność USA od bliskowschodniej ropy, która ograniczała swobodę działania Stanów Zjednoczonych na forum międzynarodowym.

Po dojściu do władzy Ronalda Regana (1980) wprowadzono doktrynę konfrontacji z ZSRR w skali globalnej, polegającej między innymi na wyścigu zbrojeń. Polityka ta przyniosła USA sukces. W bloku państw socjalistycznych nasiliły się nastroje separatystyczne

²⁰⁸ J. L. Gaddis, op. cit, s. 471.

²⁰⁹ J. Zając, op. cit., s. 51.

zapoczątkowane w Polsce w 1981 r. Odnośnie sytuacji na Bliskim Wschodzie USA ponownie uznały, że silna pozycja Izraela gwarantuje stabilizację i pokój w tym regionie²¹⁰.

Izrael mając świadomość, że ZSRR i uwaga opinii publicznej jest skierowana na sytuację w Polsce oraz mając silne poparcie USA ogłosił uchwałę Knesetu o włączeniu okupowanych Wzgórz Golan w system prawny i administracyjny Izraela, co w praktyce oznaczało anektowanie tego regionu (14.12.1981). Rada Bezpieczeństwa ONZ nie uznała decyzji władz izraelskich. Niemniej jednak, rezolucja uznająca aneksję Wzgórz Golan za akt agresji i wzywającej państwa członkowskie do zastosowania sankcji wobec Izraela nie została uchwalona z powodu sprzeciwu USA.

W latach 90. po samorozwiązaniu się ZSRR (grudzień 1991) i powstaniu Rosji, państwo to miało bardzo ograniczony wpływ na zabezpieczenie swoich interesów geostrategicznych globalnie, w tym na Bliskim Wschodzie. W rezultacie, kolejnym krokiem USA we wspieraniu silnej pozycji Izraela było uchwalenie przez Kongres Stanów Zjednoczonych ustawy o przeniesieniu ambasady z Tel Avivu do Jerozolimy (24.10.1995). Praktyczne wykonanie ustawy było odwlekane przez kolejnych prezydentów USA ze względu na protesty arabskie. W końcu w grudniu 2017 r. Trump uznał Jerozolimę za stolicę Izraela i podjął decyzję o przeniesieniu ambasady. Ambasada USA została oficjalnie otwarta w Jerozolimie 14.05.2018 r.

Rosja wróciła do gry o interesy geostrategiczne interwencją w Gruzji (2008), aneksją Krymu (2014) i odzyskaniem wpływów na Bliskim Wschodzie w rezultacie zwycięskiej pomocy reżimowi Asada. W wrześniu 2015 r. Rosja na prośbę Asada włączyła się w wojnę domową w Syrii, która wybuchła w 2011 r. Konflikt w Syrii jest miejscem ścierania się interesów narodowych Rosji, USA, Turcji i Iranu, które bezpośrednio są zaangażowane w wojnę w Syrii oraz interesy wielu państw, które dostarczają broń wszystkim stronom konfliktu²¹¹. W tym tygłu USA, Wielka Brytania, Francja, Arabia Saudyjska, Jordania i Katar wspierają Syryjską Koalicję Narodową i są przeciwko rządowi Asada. Natomiast Rosja, Iran i Hezbollah z Libanu wspierają prezydenta Syrii Asada. Interesem Rosji jest ustabilizowanie sytuacji w Syrii pod flagą Asada, zachowując w ten sposób wpływy w Syrii i na Bliskim Wschodzie²¹².

²¹⁰ J. L. Gaddis, op. cyt., s. 473-483.

²¹¹ wPolityce, *Od pięciu lat trwa wojna w Syrii. W tym miejscu ścierają się interesy wielu państw*, <https://wpolityce.pl/swiat/307132-od-pieciu-lat-trwa-wojna-w-syrii-w-tym-miejscu-scieraja-sie-interesy-wielu-panstw>, [dostęp: 3-02.2020].

²¹² Warsaw Institute, *Od wojny do stabilizacji. Rosyjskie plany w Syrii*, Defence 24 2019, <https://www.defence24.pl/od-wojny-do-stabilizacji-rosyjskie-plany-w-syrii>, [dostęp: 7.02.2020].

W kontekście coraz większego wpływu Rosji na wojnę w Syrii i wpływy w regionie należy wspomnieć o rosyjskiej inicjatywie zwołania konferencji pokojowej w Astanie (Kazachstan) w styczniu 2017 r., nazywanej procesem astańskim²¹³. W pierwszej konferencji wzięli udział prezydenci Rosji, Iranu i Syrii oraz przedstawiciele sojuszników Asada i grup rebeliantów pro tureckich²¹⁴. W ramach procesu astańskiego w maju 2017 r. porozumiano się w sprawie utworzenia czterech stref bezpieczeństwa, nazywanych także strefami deeskalacji. Dwie spośród nich to strefy obejmujące Wzgórze Golan w rejonie Daraa i Qunejtra, tj. obejmujące południową i centralną część AOS. Miesiąc później armia syryjska wspierana przez Iran, bojowników Hezbollahu i Rosjan przejęła kontrolę na tych prowincjach²¹⁵. Następnie, 22 listopada w Soczi spotkali się Prezydenci Rosji, Turcji i Iranu. Głównym celem szczytu było uzgodnienie działań w Syrii po likwidacji Państwa Islamskiego w oparciu o proces astański²¹⁶. Obecność Rosji w Syrii zapewnia jej wpływy geopolityczne na Bliskim Wschodzie, w tym zabezpieczenie interesu Rosji w obszarze nośników energetycznych poprzez próby kontroli eksportu taniej ropy i gazu do Europy²¹⁷.

Paradoksalnie, także relacje Rosji i Izraela znacząco polepszyły się dzięki wojnie w Syrii. Konkluzja ta może wydawać się nieprawdopodobna ponieważ Rosja militarnie wspiera Asada, a co gorsze współpracuje z Iranem - najgroźniejszym obecnie wrogiem Izraela. Niezależnie od powyższego obydwa państwa widzą interes w ocieplaniu wzajemnych relacji. Rosja, ponieważ dobre relacje z Izraelem dają jej silniejsze wpływy na Bliskim Wschodzie. Natomiast w kalkulacjach Izraela, Rosja ma możliwości powstrzymywania Iranu i w rezultacie doprowadzenia wyjścia wojsk irańskich z Syrii²¹⁸.

Ścisłe relacje Iranu i Syrii datują się od 1979 r, tj. od rewolucji islamskiej. Z biegiem lat relacje pogłębiały się i w rezultacie Syria została włączona do obszaru tzw. „półksiężyc

²¹³ The Ministry of Foreign Affairs, Republic of Kazakhstan, *Factsheet on the Astana Process*, <http://www.mfa.kz/en/content-view/kratkaa-spravka-po-astaninskomu-processu>, [dostęp: 3.03.2020].

²¹⁴ *Cztery strefy bezpieczeństwa w Syrii*, Defence 24, <https://www.defence24.pl/cztery-strefy-bezpieczenstwa-w-syrii>, [dostęp: 14.02.2020].

²¹⁵ Warsaw Institute, <https://warsawinstitute.org/pl/strefy-deeskalacji-czyli-rosyjska-zdrada-w-syrii-smiertelnie-skuteczna-strategia/>, [dostęp: 14.02.2020].

²¹⁶ J. Lang, M. Menkiszak, *Spotkanie w Soczi – iluzja końca konfliktu w Syrii*, Ośrodek Studiów Wschodnich 2017, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-11-29/spotkanie-w-soczi-iluzja-konca-konfliktu-w-syrii>, [dostęp: 14.02.2020].

²¹⁷ Szerzej zob.: P. Lotarski, *Konflikt w Syrii zagrożeniem bezpieczeństwa na Bliskim Wschodzie*, red. nauk. D. S. Kozerański, *Bezpieczeństwo międzynarodowe, Polityka-Strategia-Interwencje*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2019, s. 139.

²¹⁸ M. Beat, *The Golan Heights factor and the future of destabilized Syria*, <https://www.dailysabah.com/op-ed/2019/05/07/the-golan-heights-factor-and-the-future-of-destabilized-syria>, [dostęp: 22.02.2020].

szyckiego”. Iran ma ambicje odgrywania wiodącego państwa w regionie. Do osiągnięcia tego celu niezbędne jest osłabienie Izraela lub wręcz wymazanie tego państwa z mapy. Dlatego w planach irańskich Syria ma strategiczne znaczenie w rozgrywce z Izraelem. Z tego powodu Iran wspiera Asada w wojnie domowej²¹⁹.

Z kolei Amerykanie kontynuują politykę wzmacniania pozycji i potęgi Izraela na Bliskim Wschodzie. Co prawda Izrael nie będzie i tak w stanie kontrolować sytuacji bezpieczeństwa w regionie. „*Jednak czym większa siła, tym większy jest wybór instrumentów działania, choć ich rezultaty pozostają niepewne*”. Dlatego „*Potężniejsze państwa cieszą się większym marginesem bezpieczeństwa w stosunkach ze słabszymi*” oraz mają większy wpływ na zarządzanie w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego²²⁰.

W tym kontekście, niektóre polityczne decyzje amerykańskie na rzecz Izraela ignorują Rezolucje Rady Bezpieczeństwa ONZ oraz są niezgodne z prawem międzynarodowym. Kolejna decyzja Donalda Trumpa to uznanie suwerenności Izraela nad Wzgórzami Golan (marzec 2019). Amerykańskie działania, w tym ostatnia ww. deklaracja służy kilku strategicznym interesom Izraela. Zapewnia nieocenioną przewagę obronną i wzmacnia izraelską siłę odstraszenia. Zwiększa również izraelskie zdolności do zastopowania Iranu w ustanowieniu dodatkowego frontu przeciwko żydowskiemu państwu w południowej Syrii, który mógłby połączyć się z frontem utworzonym przez Iran w południowym Libanie przy użyciu jego popleczników z Hezbollahu. Izraelska obecność na Golanie w pobliżu granicy pomiędzy Syrią a Jordanią zapobiega również destabilizacji przez Iran rządu w Jordani²²¹.

Od lat 70. Izrael korzysta z pomocy finansowej (od 3 do 5 miliardów dolarów rocznie), technologicznej i logistycznej oraz wsparcia dyplomatycznego USA. Uzależnienie Izraela od USA ma jednak swoją cenę. Departament Stanu USA szczególnie wyczulony jest na projekty wojskowe Izraela mogące zagrozić interesom firm amerykańskich. Należy tu wspomnieć o wymuszonej rezygnacji w latach 80. z produkcji izraelskiego samolotu wielozadaniowego czwartej generacji *Lavi* po interwencji USA z powodu możliwej konkurencji dla F-16; zakaz prowadzenia innych projektów wojskowych, które mogłyby być

²¹⁹ A. Dzisiów-Szuszczykiewicz, *Regionalna rywalizacji o Syrię*, Bezpieczeństwo Narodowe nr 22, II-2012, s. 93.

²²⁰ K. N. Waltz, *Struktura teorii stosunków międzynarodowych*, Wyd. Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2010, s. 197-198.

²²¹ E. Inbar, *Israeli Presence on Golan Heights: A Strategic Necessity*, The Jerusalem Institute for Strategy and Security <https://jiss.org.il/en/inbar-israels-presence-on-the-golan-heights-a-strategic-necessity/>, [dostęp: 30.01.2020].

konkurencją dla firm amerykańskich, zakaz sprzedaży dronów Chinom, Indii i Rosji²²². Powyższe działania zabezpieczają interesy USA w regionie, a szczególnie w Izraelu.

Podsumowanie

Można stwierdzić, że Izrael nie wycofa się z okupowanych Wzgórz Golan w przewidywanej przyszłości, szczególnie mając solidne oparcie w prawicowej administracji amerykańskiej. USA kieruje się doktryną, że silny Izrael jest gwarantem stabilizacji na Bliskim Wschodzie i tym samym zabezpiecza amerykańskie interesy geostrategiczne w tym regionie. Decyzje polityczne USA uznające Jerozolimę jako stolicę Izraela oraz suwerenność Izraela nad okupowanymi Wzgórzami Golan, które były podjęte wbrew prawu międzynarodowemu i Rezolucjom ONZ, są tego jasnym dowodem. Władze syryjskie osłabione po wojnie domowej nie są obecnie w stanie skutecznie reagować na szczeblu dyplomatycznym i militarnym. Ponadto, nie ma jedności wśród państw arabskich w kwestii powstania państwa palestyńskiego, gdyż Egipt, Syria i Jordania roszczą sobie prawo do części Palestyny²²³.

Chociaż wojna domowa w Syrii poddała w wątpliwość sens dalszego prowadzenia misji ONZ to Izrael i Syria deklarowały wolę kontynuacji zadań mandatowych. Obecność *UNDOF* na Wzgórzach Golan jest w interesie obydwu stron. Dla Syrii ma to fundamentalne znaczenie polityczne. Dzięki misji pokojowej sprawa okupowanych Wzgórz Golan jest cały czas na wokandzie Rady Bezpieczeństwa ONZ. Natomiast Izrael korzysta z dodatkowego buforu bezpieczeństwa w postaci strefy separacji i suplementarnego rozpoznania ruchu wojsk syryjskich w efekcie monitorowania przez *UNDOF* stref limitacji po stronie syryjskiej.

Podsumowując, nie ulega wątpliwości, że *UNDOF* całkowicie powróci na stronę syryjską z chwilą ustabilizowania sytuacji bezpieczeństwa, gdyż jest to wolą obydwu zważających stron. Pytanie tylko czy już w 2020 r.

Intencją Izraela jest zachowanie *status quo* na Wzgórzach Golan. Oddanie okupowanych wzgórz z perspektywy Izraela byłoby olbrzymim błędem, który może zagrozić racji stanu państwa. Izrael podnosi także fakt, że Golan jest zarządzany przez to państwo dwa razy dłużej niż należał on do Syrii. Z tego powodu należy liczyć się, że *UNDOF* będzie monitorował porozumienie o przerwaniu ognia jeszcze długie lata.

Decyzje Donalda Trumpa poddają w wątpliwość USA jako neutralnego negocjatora

²²² J. Kruk, *Polska może się wzorować na Izraelu w kwestii przemysłu zbrojeniowego?*, Defence 24 2016, <https://www.defence24.pl/polska-moze-sie-wzorowac-na-izraelu-w-kwestii-przemyslu-zbrojeniowego>, [dostęp: 10.02.2020].

²²³ T. Marshall, *Więźniowie geografii*, Wyd. Zysk i S-ka, Poznań 2017, s. 221.

zapewnienia pokoju na Bliskim Wschodzie. Może to w przyszłości wpłynąć destabilizująco na bezpieczeństwo w regionie. Daje także lepszą pozycję Rosji jako solidnego i uczciwego pośrednika w ewentualnych negocjacjach pokojowych.

Bibliografia

Dokumenty

Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF, S/2011/359,
<https://digitallibrary.un.org/record/705320#record-files-collapse-header>.

Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF, S/2012/403,
<https://undocs.org/S/2012/403>.

Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF, S/2012/897,
<https://undocs.org/S/2012/897>.

Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF, S/2013/174,
http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2013_174.pdf.

Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF, S/2013/345,
<https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Report%20SG%20on%20the%20UN%20Disengagement%20Observer%20Force%20S2013%20345.pdf>.

Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF, S/2014/665,
https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_665.pdf.

Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF, S/2014/665,
https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_665.pdf.

Security Council Report of the Secretary General, S/2014/859,
https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2014/859.

Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF, S/2017/230,
<https://digitallibrary.un.org/record/862436>.

Security Council Report of the Secretary General on the UNDOF, S/2018/1088,
<https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/N1840812.pdf>.

UN, ESCWA report - *Economic and social repercussion of the Israeli occupation*,
<https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-187519/>.

UN, ESCWA report - *Economic and social repercussion of the Israeli occupation*,
<https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-187519/>.

Opracowania zwarte

Dzisiów-Szuszczkiewicz A., *Regionalna rywalizacji o Syrię*, Bezpieczeństwo Narodowe nr 22, II-2012.

Gaddis J. L., *Strategie powstrzymywania*, Książka i Wiedza, Warszawa 2007.

Lotarski P., *Konflikt w Syrii zagrożeniem bezpieczeństwa na Bliskim Wschodzie*, red. nauk.

Kozerański D. S. (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe, Polityka-Strategia-Interwencje*,

Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2019.

Kozerawski D. S., *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999, konflikty-interwencje-bezpieczeństwo*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2012.

Marshall T., *Więźniowie geografii*, Wyd. Zys i S-ka, Poznań 2017.

Münnich M., *Syria wiosną 2015. Spojrzenie niepoprawne politycznie*, Wyd. Instytut Sąddecko-Lubelski, Lublin 2015.

Waltz K. N., *Struktura teorii stosunków międzynarodowych*, Wyd. Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2010.

Zajac J., *Środki i metody oddziaływania USA w bliskowschodnim procesie pokojowym (1991-2000)*, Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2004.

Żurawski vel Grajewski P., *Bezpieczeństwo międzynarodowe, wymiar militarny*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2012.

Artykuły

Beat M., *The Golan Heights factor and the future of destabilized Syria*, <https://www.dailysabah.com/op-ed/2019/05/07/the-golan-heights-factor-and-the-future-of-destabilized-syria>

Boms N., Cohen S., *The Syrian Wars: A new chapter opens in the Golan Heights*, The Jerusalem Post 2019, <https://www.jpost.com/Opinion/The-Syrian-wars-A-new-chapter-opens-in-the-Golan-Heights-580611>.

Britannica, *Syrian civil war*, <https://www.britannica.com/event/Syrian-Civil-War/Civil-war>.

Carter I., *What you should know about the Golan Heights*, <https://providencemag.com/2019/03/what-you-should-know-golan-heights/>.

Defence 24, *Cztery strefy bezpieczeństwa w Syrii*, <https://www.defence24.pl/cztery-strefy-bezpieczenstwa-w-syrii>.

Górzyński O., *Syria czyli wojna wszystkich za wszystkimi. Preludium do wojny światowej*, <https://wiadomosci.wp.pl/syria-czyli-wojna-wszystkich-ze-wszystkimi-preludium-do-wojny-swiatowej-6027740176220801a>.

Hinnebusch R., Imady O., *Syria's Reconciliation Agreements*, <https://core.ac.uk/download/pdf/96709319.pdf>

Hof F. C., *The Water Dimension of Golan Heights Negotiations*, Middle East Policy Council, <https://mepc.org/node/4715>.

Inbar E., *Israeli Presence on Golan Heights: A Strategic Necessity*, The Jerusalem Institute for Strategy and Security <https://jiss.org.il/en/inbar-israels-presence-on-the-golan-heights-a-strategic-necessity/>.

Kruk J., *Polska może się wzorować na Izraelu w kwestii przemysłu zbrojeniowego?*, Defence 24 2016, <https://www.defence24.pl/polska-moze-sie-wzorowac-na-izraelu-w-kwestii-przemyslu-zbrojeniowego>

Lang J., Menkiszak M., *Spotkanie w Soczi – iluzja końca konfliktu w Syrii*, Ośrodek Studiów Wschodnich 2017, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-11-29/spotkanie-w-soczi-iluzja-konca-konfliktu-w-syrii>.

Nofal W., *A year after “recinsiliation”: Arrests and disappearance abound in outhern Syria*, <https://syriadirect.org/news/a-year-after-%E2%80%9Creconciliation%E2%80%9D-arrests-and-disappearances-abound-in-southern-syria/>.

Repetowicz W., *Nowe wojny w Libii i Iraku. Bliski Wschód 2020 [Prognoza]*, Defence 24, <https://www.defence24.pl/nowe-wojny-w-libii-i-iraku-bliski-wschod-w-2020-roku-prognoza>.

The Golan Heights, <https://israeltour.com/about-us/the-golan-heights-israel/>.

The Ministry of Foreign Affairs, Republic of Kazakhstan, *Factsheet on the Astana Process*, <http://www.mfa.kz/en/content-view/kratkaa-spravka-po-astaninskomu-processu>

Warsaw Institute, *Od wojny do stabilizacji. Rosyjskie plany w Syrii*, Defence 24 2019, <https://www.defence24.pl/od-wojny-do-stabilizacji-rosyjskie-plany-w-syrii>.

Warsaw Institute, *Rosyjska zdrada w Syrii. Śmiertelnie skuteczna strategia*, <https://warsawinstitute.org/pl/strefy-deeskalacji-czyli-rosyjska-zdrada-w-syrii-smiertelnie-skuteczna-strategia/>.

wPolityce, *Od pięciu lat trwa wojna w Syrii. W tym miejscu ścierają się interesy wielu państw*, <https://wpolityce.pl/swiat/307132-od-pieciu-lat-trwa-wojna-w-syrii-w-tym-miejscu-scieraja-sie-interesy-wielu-panstw>.

Źródła internetowe

<https://digitallibrary.un.org>.

<https://jiss.org.il>.

<https://mepc.org>.

<https://reliefweb.int>.

<https://undocs.org>.

<https://warsawinstitute.org>.

<https://wiadomosci.wp.pl>.

<https://wpolityce.pl>.

<https://www.britannica.com>.

<https://www.dailysabah.com>.

<https://www.defence24.pl>.

<https://www.jpost.com>.

<http://www.mfa.kz>.

<https://www.osw.waw.pl>.

<http://www.securitycouncilreport.org>.

<https://www.un.org/unispal>.

Rozdział 8. Misja UNDOF²²⁵ w Syrii w kontekście zaangażowania Polski w proces utrzymania bezpieczeństwa na Bliskim Wschodzie

Streszczenie

W opracowaniu zaprezentowana została misja *UNDOF* przez osobę wtajemniczoną w specyfikę jej działania na szczeblu polityczno-wojskowym. Wyjątkowo cenne są opisane osobiste doświadczenia Autora w zakresie działań zapobiegających marginalizacji Polskiego Kontyngentu Wojskowego - PKW *UNDOF* na szczeblu Departamentu Misji Pokojowych ONZ w Nowym Jorku (ang. *DPKO – Department of Peacekeeping Operations*) jak i w misji – na szczeblu kierownictwa *UNDOF*. Analizie krytycznej poddano realne zaangażowanie SZ RP w misję *UNDOF* w kontekście Strategii „Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej” i „Strategii udziału Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w operacjach zagranicznych” oraz relacje Polski z Syrią i Izraelem. Długotrwały konflikt izraelsko-syryjski, jest opisany w licznych opracowaniach i artykułach przez ekspertów tematu. Niemniej jednak, jest w tym opracowaniu niezbędnym tłem dla jasnego zrozumienia złożonych i antagonistycznych relacji syryjsko-izraelskich. Zarówno kwestie historyczne jak i wydarzenia bieżące, rozgrywające się w tym regionie mają decydujący wpływ na specyfikę, oczekiwania i zadania *UNDOF* i w konsekwencji nawet na samo ONZ.

Słowa kluczowe: Bliski Wschód, *UNDOF*, Wzgórza Golan, Syria, Izrael, środowisko bezpieczeństwa, Strategia Bezpieczeństwa Narodowego.

Summary

The author of this paper describing the main areas of the *UNDOF* Mission of the United Nations is the work of one who was privy to the specificity of this operation from the politico-military point of view. Of particular value is the author's personal and first-hand experience in facilitating the broader involvement and interest of the Polish Armed Forces (PAF) with *UNDOF* at the *DPKO/NY*, as well as the specificity of this joint venture as undertaken by PAF at the mission management level. The commitment of the Polish Armed Forces to *UNDOF* was subject to a critical analysis in view of the Poland's National Security Strategy and the Strategy of the Polish Armed Forces' participation in overseas international operations, as well as an examination of the relationship between Poland with Israel and Syria. The long-running conflict between Israel and Syria is the subject of numerous papers and articles by subject matter experts, and knowledge of this is absolutely essential to try to have a clearer understanding of some of the reasons for this complex adversarial relationship. Both historical and current issues governing this area continue to impact significantly on the tasks, expectations and mission of *UNDOF*, and consequently, upon the United Nations itself.

Key words: Middle East, *UNDOF*, Golan Heights, Syria, Israel, security environment, National Security Strategy.

Historia konfliktu pomiędzy Syrią a Izraelem – tło polityczno-militarne

Aby zrozumieć środowisko, w którym *UNDOF* realizuje zadania mandatowe

²²⁴ Płk (st. sp.) dr inż. Andrzej Ostrowski – szef sztabu/zastępca dowódcy misji *UNDOF* w latach 2006-2008, uczestnik misji ONZ w Kambodży i byłej Jugosławii, asystent szefa sztabu/szef zarządu CJ1 w kwaterze Głównej ISAF IV w Afganistanie oraz w Połączonym Dowództwie NATO North-East w Danii, szef sztabu Grupy Wsparcia UE przy SHAPE ds. EUFOR Althea w Bośni i Hercegowinie, doradca akademicki w Akademii Obrony NATO w Rzymie.

²²⁵ Siły Rozdzielająco Obserwacyjne, ang. *UNDOF – United Nations Disengagement Observer Force*.

niezbędnym jest zapoznanie się z historycznym tłem napiętych stosunków pomiędzy Syrią a Izraelem. W sumie historia relacji tych państw obejmuje kilka konfliktów lokalnych i trzy większe wojny, tj. wojnę izraelsko-arabską (1948)²²⁶, wojnę sześciodniową (1967) oraz wojnę *Yom Kipur* (1973).

14 maja 1948 r. strona żydowska ogłosiła deklarację niepodległości Izraela na podstawie Rezolucji ONZ227, która w 1947 r. dzieliła Palestynę (będącą pod kontrolą Brytyjczyków) na dwie części. Jedną połowę przyznano stronie żydowskiej na utworzenie państwa Izrael, a drugą z przeznaczeniem na państwo palestyńskie. Niemniej jednak, państwa arabskie nie zgadzały się na podział strefy Brytyjskiego Mandatu Palestyny²²⁸, gdyż widziały szansę na powiększenie swoich terytoriów kosztem obydwu grup etnicznych. Także sami Palestyńczycy byli przeciwko podziałowi ponieważ uważali, że cała Palestyna powinna zostać w ich rękach.

Już następnego dnia po ogłoszeniu deklaracji niepodległości przez Izrael wybuchł pierwszy konflikt. Państwa arabskie: Egipt, Transjordania²²⁹, Liban, Irak i Syria, w tym Palestyńczycy²³⁰ zaatakowały Izrael z trzech stron, ale nie odniosły sukcesu. Po prawie roku trwania wojny i dotkliwych stratach najpierw Egipt (25 lutego 1949 r.), następnie Liban (23 marca 1949 r.), Transjordania (3 kwietnia 1949 r.) oraz Syria (20 lipca 1949 r.) podpisały z Izraelem porozumienia o przerwaniu ognia²³¹. W wyniku zwycięskiej wojny Izrael kontrolował terytorium o jedną trzecią większe niż przyznano mu na podstawie mandatu ONZ.

Po podpisaniu przerwania ognia 29 maja 1948 r. ONZ ustanowił pierwszą misję obserwacyjną *UNTSO*²³². Obserwatorzy wojskowi *UNTSO* realizowali zadania mandatowe w zakresie monitorowania porozumienia o przerwaniu ognia, nadzorowania przestrzegania

²²⁶ Wojna ta jest także nazywana wojną o niepodległość Izraela.

²²⁷ UN General Assembly Resolution 181 (Partition Plan), dated 29 Nov 1947 r.
<https://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/un%20general%20assembly%20resolution%20181.aspx> [dostęp: 27.01.2020].

²²⁸ Brytyjski Mandat Palestyny to terytorium utworzone po rozpadzie Imperium Osmańskiego. Oficjalnie Palestyna przypadła Brytyjczykom na mocy traktatu pokojowego z Turcją a 23 września 1923 r. Rada Ligi Europy przyznała oficjalnie mandat Palestyny Wielkiej Brytanii, który obowiązywał do 1948 r.

²²⁹ Królestwo Transjordanii (czyli kraj za Jordanem) – uzyskała niepodległość w 1946 r. W 1949 r. państwo to zmieniło nazwę na Jordańskie Królestwo Haszymidzkie, w skrócie Jordania.

²³⁰ W wojnie uczestniczyły także kontyngenty wojskowe z Arabii Saudyjskiej i Jemenu.

²³¹ Linię przerwania ognia w tym porozumieniu nazwano „Green Line”.

²³² UN Security Council 50 (1948) Resolution of 29 May 1948 [S/801] about cessation of hostilities in Palestine, <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Lebanon%20SRES1948%2050.pdf>, [dostęp: 30.01.2020].

rozejmu, zapobiegania eskalacji lokalnych oraz izolowanych incydentów²³³.

26 lipca 1956 r. Egipt znacjonalizował przedsiębiorstwo Kanał Sueski w którym Brytyjczycy i Francuzi mieli swoje udziały. Francja i Wielka Brytania chcąc zachować kontrolę nad Kanałem Sueskim wspólnie wystąpiły z akcją zbrojną przeciwko Egiptowi. Do akcji zbrojnej przeciwko Egiptowi przyłączył się także Izrael. W wyniku wojny z Egiptem siły izraelskie przejęły kontrolę nad Kanałem Sueskim. Jednak po potępieniu operacji przez ONZ oraz groźbie USA o nałożeniu sankcji ekonomicznych na agresorów wszystkie trzy państwa rozpoczęły wycofywanie się z Egiptu, a Izrael ponadto ze Strefy Gazy. W celu nadzorowania wycofania się wojsk brytyjskich, francuskich i izraelskich ONZ powołała Pierwsze Doraźne Pokojowe Siły Narodów Zjednoczonych (ang. *First United Nations Emergency Force – UNEF I*, 1956-1957). Jakkolwiek w wojnę tę Syria nie była zaangażowana to Autor uznał, że wskazaniem jest o niej wspomnieć w celu zachowania chronologii wojen izraelsko-arabskich.

Względnie stabilna sytuacja na Wzgórzach Golan przetrwała do lat sześćdziesiątych, jeśli nie liczyć akcji odwetowych przeprowadzanych przez palestyńsko-syryjską partyzantkę, infiltrującą Izrael oraz lokalnych operacji militarnych Sił Obronnych Izraela (ang. *IDF – Israeli Defense Forces*) w reakcji na działania grup palestyńsko-syryjskich i syryjskich²³⁴.

W czerwcu 1967 r. wybuchła druga wojna, zwana „sześciodniową” pomiędzy Izraelem a krajami arabskimi z powodu roszczeń terytorialnych. Egipt, Jordania i Syria były głównymi agresorami. Natomiast Irak, Arabia Saudyjska, Kuwejt i Algieria udzieliły wsparcia koalicji arabskiej w postaci kontyngentów wojskowych. Izrael spodziewając się wybuchu kolejnej wojny wykonał atak wyprzedzający na lotniska wojskowe Egiptu i Syrii, eliminując w ten sposób zagrożenie z powietrza i zapewniając sobie całkowitą kontrolę przestrzeni powietrznej. W drugiej fazie wojny Izrael przeprowadził kampanię lądową. Najpierw operację przeciwko Egiptowi, zdobywając Strefę Gazy i Półwysep Synaj, następnie otworzył front przeciw Jordanii, zdobywając wschodnią Jerozolimę i Zachodni Brzeg. W ostatnim etapie kampanii po silnym ostrzale artyleryjskim *IDF* przeprowadził z sukcesem operację przeciwko Syrii. W rezultacie zdobył dwie trzecie rejonu Wzgórz Golan atakiem pancernym ze wsparciem piechoty²³⁵.

²³³ UNTSO - *United Nations Truce Supervision Organization*.

²³⁴ Należy podkreślić, że w 1956 r. Izraelczycy brali udział w operacji militarnej Wielkiej Brytani i Francji w Egipcie w celu przejęcia kontroli nad Kanałem Sueskim. Niemniej jednak, opracowanie to odnosi się tylko do relacji pomiędzy Izraelem a Syrią.

²³⁵ *Six-Day War*, <https://www.history.com/topics/middle-east/six-day-war>, [dostęp: 27.01.2020].

10 czerwca 1967 r. ONZ uzgodnił ze stronami warunki zawieszenia broni i określił linię przerwania ognia, tzw. „Purple Line”. Po tej klęsce przywódcy arabscy spotkali się w Hartumie (Sudan) gdzie parafowali rezolucję, w której zobowiązali się nigdy nie podpisać z Izraelem pokoju, nigdy nie uznać państwa Izrael i nigdy nie negocjować z Izraelem²³⁶.

W następstwie wojny Rada Bezpieczeństwa ONZ wydała rezolucję, która zobowiązywała Izrael do wycofania się ze wszystkich zajętych terenów i przystąpienia do negocjacji pokojowych. Niemniej jednak, państwa arabskie nie zgodziły się na rozmowy zanim zajęte tereny nie zostaną zwrócone. Z kolei Izrael nalegał na rozmowy bezpośrednie z państwami arabskimi przed wycofaniem się z okupowanych terenów²³⁷. W rezultacie rezolucja ONZ nigdy nie została wdrożona.

6 października 1973 r. wybuchła trzecia wojna koalicji arabskiej (Egipt i Syria) przeciwko Izraelowi w celu odebrania utraconych terenów. Strategia arabska zakładała szybką wojnę, w której zaskoczenie i równoczesny atak na wszystkich frontach w celu rozproszenia sił izraelskich²³⁸ odgrywały wiodącą rolę. Wojna rozpoczęła się niespodziewanym atakiem w dniu żydowskiego święta religijnego *Yom Kippur*²³⁹. Strategia ta przyniosła w początkowych dniach wojny sukces koalicji arabskiej. Wojska syryjskie zdobyły całą południową część płaskowyżu Wzgórz Golan i zagrażały Galilei. Egipcjanie przekroczyli Kanał Sueski. Jednakże kontrofensywa *IDF* powstrzymała dalsze ataki i spowodowała przełamanie frontów arabskich. W rezultacie siły izraelskie odzyskały tereny, które okupowały przed rozpoczęciem wojny *Yom Kippur* oraz poszerzyły teren okupowany na Wzgórzach Golan²⁴⁰.

Izrael wygrał wojnę, którą wszystkie strony okupiły dużymi stratami w ludziach i sprzęcie. Front ustabilizował się po 20 dniach wojny ponieważ żadna ze stron nie miała już wystarczających sił i środków do kontynuowania walki. 22 października 1973 r. strony konfliktu zgodziły się na zawieszenie broni na podstawie Rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ³³⁸. Niemniej jednak, zawieszenie broni nie było przestrzegane, szczególnie przez Egipt,

²³⁶ Arab League Summit Conference, *The Khartoum Resolution (August 29 – September 1, 1967)*, https://ecf.org.il/media_items/513, [dostęp: 27.01.2020].

²³⁷ UN Resolution 242, *Resolution of the UN Security Council adopted November 22, 1967, in an effort to secure a just and lasting peace in a wake of the Six-Day War*, https://ecf.org.il/media_items/495, [dostęp: 27.01.2020].

²³⁸ Pamiętano przyczyny klęski w wojnie sześciodniowej w której *IDF* po kolei niszczył armie arabskie.

²³⁹ Święto *Yom Kippur* – dzień pojednania, jedno z najważniejszych żydowskich świąt religijnych, obowiązuje całkowity zakaz pracy i ścisły post.

²⁴⁰ Więcej w „*Wojna Yom Kippur w 1973 roku*”, <http://www.nowastrategia.org.pl/wojna-yom-kippur-w-1973-roku/> [dostęp: 28.01.2020].

który stracił ponownie Synaj i Kanał Sueski. Akcje Egiptu były koncentrowane na dotarciu do Kanału Sueskiego, ale bez powodzenia. W celu rozdzielenia walczących stron ONZ wydał Rezolucję 340 z 25 października 1973 r. powołującą Drugie Doraźne Siły Pokojowe Organizacji Narodów Zjednoczonych (ang. *Second United Nations Emergency Force – UNEF II*, 1973-1979)²⁴¹.

W dniu 11 listopada 1973 r. dowódcy wojskowi Egiptu i Izraela podpisali porozumienie o zaprzestaniu działań militarnych oraz porozumienie na mocy którego *IDF* wycofał swoje oddziały 40 km na wschód za Kanał Sueski²⁴².

Po podpisaniu porozumienia o zawieszeniu broni pomiędzy Syrią a Izraelem²⁴³ ONZ wydała 31 maja 1974 r. Rezolucję nr 350244 o ustanowieniu misji obserwacyjnej *UNDOF* wzdłuż linii przerwania ognia z 1973 r.

W relatywnie stabilnej sytuacji bezpieczeństwa nastąpił proces pokojowy zapoczątkowany konferencją pokojową w Genewie 21 grudnia 1973 r., która nie przyniosła wymiernych rezultatów²⁴⁵.

Analizując sytuację polityczno-militarną w regionie należy wspomnieć także o wojnie domowej w Libanie (1975-1990), w której uczestniczyły także Syria (1976 – 2005) i Izrael (1978 - 1985). W konflikcie tym Syria wspierała Organizację Wyzwolenia Palestyny (OWP) i inne ugrupowania muzułmańskie, a Izrael chrześcijańskich maronitów. Operacje militarne obydwu państw w końcu doprowadziły do bezpośrednich otwartych starć pomiędzy Izraelem a Syrią w Libanie²⁴⁶.

Specyfika misji UNDOF (misja, zadania, oczekiwania ONZ, ambicje narodowe głównych kontrybutorów)

Po zakończeniu wojny *Yom Kippur* i zawieszeniu broni rozpoczął się proces dyplomacji prewencyjnej w celu przeciwdziałania przerodzeniu się sporu syryjsko-izraelskiego w ponowny konflikt zbrojny. Dyplomacja prewencyjna dążyła do rozmieszczenia sił rozdzielających strony

²⁴¹ Szerzej zob.: D. S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999. Konflikty-interwencje-bezpieczeństwo*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2012, s. 113-128.

²⁴² Egipt odzyskał cały Półwysep Synaj dopiero w 1979 r. na podstawie traktatu pokojowego izraelsko-egipskiego, w którym uznawał państwo Izrael.

²⁴³ Na podstawie UNSR 338 z dnia 22.10.1973 r., <http://unscr.com/en/resolutions/doc/338>, [dostęp: 28.01.2020].

²⁴⁴ UNSCR 350, <http://unscr.com/en/resolutions/doc/350>, [dostęp: 28.01.2020].

²⁴⁵ Syria nie uczestniczyła w konferencji na znak protestu przeciwko niezaproszeniu przedstawicieli Palestyny. Palestynę reprezentował na konferencji Egipt.

²⁴⁶ Szerzej zob.: *Wojna domowa w Libanie 1975-1991*, Portal Spraw Zagranicznych, <http://www.psz.pl/116-bezpieczenstwo/wojna-domowa-w-libanie-1975-1991>, [dostęp: 14.02.2020].

konfliktu i ustanowienia stref zdemilitaryzowanych²⁴⁷. W tym celu zorganizowano w Genewie konferencję w 1974 r. Konferencja odbywała się pod auspicjami ONZ a współprzewodniczyli jej USA i ZSRR.

W wyniku konferencji Syria i Izrael podpisały trzy dokumenty:

- Porozumienie o rozdzieleniu sił izraelskich i syryjskich;
- Protokół do porozumienia w sprawie rozdzielenia sił izraelskich i syryjskich odnoszący się do *UNDOF*;
- Uzgodnione przez strony oświadczenie przewodniczącego konferencji, gen. broni Ensio Siilasvuo (Finlandia)²⁴⁸.

Zgoda Izraela i Syrii na powołanie sił pokojowych *UNDOF* była swoistym kompromisem pomiędzy koncepcją Syrii optującą za utworzeniem misji obserwatorów wojskowych ONZ o rozszerzonym mandacie działania a stanowiskiem Izraela opowiadającym się za utworzeniem sił pokojowych²⁴⁹.

Na podstawie dokumentów podpisanych przez strony konfliktu w Genewie, organizację *UNDOF* tworzy personel cywilny i wojskowy, w tym 3 pododdziały, każdy w sile batalionu, zasilane przez 5 kontyngentów wojskowych oraz obserwatorzy wojskowi Operacyjnej Grupy Golan²⁵⁰, będącej pod operacyjnym kierownictwem *UNDOF*. Całkowita liczba personelu *UNDOF* nie może przekraczać 1250 osób, zgodnie z porozumieniem krajów goszczących misję²⁵¹.

Kwatera Główna *UNDOF* razem z kwaterą batalionu austriackiego znajduje się po stronie syryjskiej w *Camp Faouar*, ok. 10 km poza strefą separacji wojsk (ang. AOS – *Area of Separation*)²⁵². Natomiast kwatery polskiego batalionu operacyjnego, hinduskiego batalionu logistycznego oraz japońskiej kompanii transportowej znajdowały się po stronie izraelskiej przy

²⁴⁷ D. S. Kozerański, *Operacje pokojowe jako środek stabilizacji sytuacji w środowisku międzynarodowym* [w:] *Międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne w polskiej polityce bezpieczeństwa w XX i XXI wieku*, red. D. S. Kozerański, Wyd. AON, Warszawa 2016, s. 12.

²⁴⁸ A. Shalev, *Israel and Syria: Peace and Security on the Golan*, Wyd. Routledge 2018, s. appendix 2, Statement by the Chairman of the Geneva Conference Regarding Agreement by the Parties Concerning the Details of the Disengagement Agreement and the UN Force, of 5 June 1974.

²⁴⁹ D. S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999 ...* s. 130.

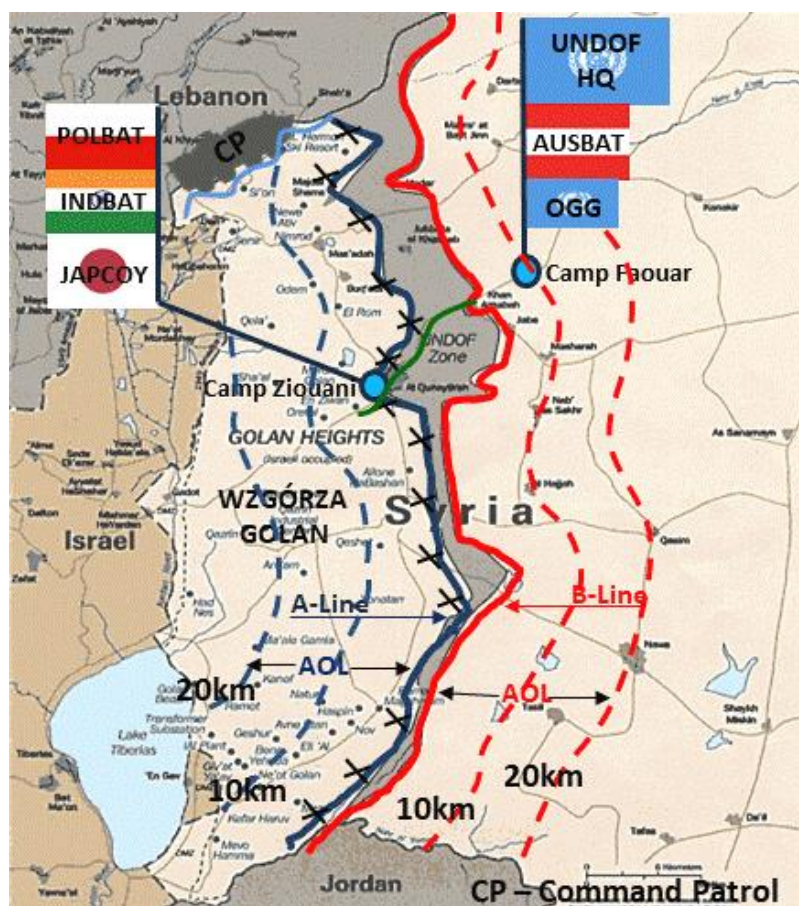
²⁵⁰ Po ustanowieniu misji *UNDOF* i *UNIFIL* część obserwatorów *UNTSO* przydzielono do tych misji. Ponadto, *UNTSO* utrzymuje biura łącznikowe w Egipcie i Libnie, Syrii i Izraelu (kwatery *UNTSO*, która znajduje się w Jerozolimie wypełnia także zadania łącznikowe z Jordanią).

²⁵¹ *Report of the Secretary General, S/11302/Add. concerning the Agreement of Disengagement between Israeli and Syrian Forces*. https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_11302_add_1.pdf, [dostęp: 14.02.2020].

²⁵² Do 1991 r. kwatera *UNDOF* znajdowała się w Damaszku. Została przeniesiona do *Camp Faouar* przez polskiego *Force Commander'a*, gen. dyw. Romana Misztalę z powodów oszczędnościowych.

A-Line - linii oznaczającej granicę AOS²⁵³.

Taka dyslokacja sił *UNDOF* stwarzała pewne trudności w realizacji zabezpieczenia logistycznego oraz powodowała ograniczenia w systemie dowodzenia i operacyjnego użycia wojsk. Jedynym miejscem, w którym personel *UNDOF* może przedostać się z Syrii do Izraela i z powrotem przez AOS jest droga prowadząca po stronie izraelskiej koło *Camp Ziouani*, a po stronie syryjskiej przez zniszczone miasto *Quneitra* (oznaczona na zielono na złączonej mapce). Przejazd drogą w tym miejscu jest monitorowany przez posterunki izraelski i syryjski rozlokowane przy liniach separacji, odpowiednio A-Line i B-Line. Przejście jest zamykane w nocy przez obie strony²⁵⁴. Na podstawie Rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ oraz dokumentów przywołanych powyżej realizowany jest mandat *UNDOF*. Szczególnie ważny dokument dla misji z technicznego punktu widzenia to oświadczenie przewodniczącego konferencji w Genewie.

Źródło: opracowanie własne (stan na 2006-2008)

Rys. 1. Dyslokacja sił *UNDOF* na Wzgórzach Golan

²⁵³ Dane z lat 2006-2009. W 2009 r. Polska wycofała się z *UNDOF* i została zastąpiona przez Filipiny.

²⁵⁴ Na podstawie doświadczeń autora z udziału w misji *UNDOF* 2006-2008.

Regulowało one wszystkie aspekty działalności *UNDOF*. Na tej podstawie utworzono strefę rozdzielania wojsk, nazywaną także strefą separacji AOS. Strefa rozciąga się od granicy z Libanem na północy do granicy z Jordanią na południu i ma 80 km długości oraz od 200 m do 9 km szerokości w różnych miejscach. Granice strefy oznaczone są *A-Line* po stronie izraelskiej i *B-Line* po stronie Syryjskiej. Dostęp do AOS²⁵⁵ od strony syryjskiej (*B-Line*) jest wolny od umocnień inżynierskich. Niemniej jednak, jest ona objęta ciągłym nadzorem przez Syryjczyków. Natomiast od strony *A-Line* Izrael zbudował ogrodzenie wyposażone w sensory ruchu. Ponadto, wzdłuż ogrodzenia Izraelczycy ulokowali posterunki obserwacyjne i wytyczyli drogę, po której poruszają się patrole *IDF*²⁵⁶.

Strefa separacji jest wolna od wszelkich instalacji militarnych i obecności wojsk stron będących w konflikcie. W AOS może znajdować się tylko personel i instalacje *UNDOF*, tj. kompanie i plutony oraz posterunki obserwacyjne wzdłuż AOS po obu stronach linii separacji²⁵⁷. Jest również ulokowanych kilka posterunków Operacyjnej Grupy Golan misji OGG/UNTSO.

Dodatkowe ograniczenia dla stron będących w konflikcie dotyczą strefy limitacji (ang. *AOL – Area of Limitation*), tzn. limicie obecności wojsk i sprzętu w strefach 10 i 20 km od poszczególnych linii separacji (*A-Line* i *B-Line*). W strefach 10 km strony mogą utrzymywać do 2 brygad zmechanizowanych, w tym do 75 czołgów, 36 szt. artylerii krótkiego zasięgu do 122 mm oraz siły żywej do 6000 żołnierzy. W strefach od 10 do 20 km strony nie mogą posiadać artylerii, której zasięg przekracza 20 km. Całkowita liczba sprzętu wojskowego w tej strefie to: 162 szt. środków artyleryjskich nie przekraczających zasięgu 20 km i 450 czołgów. Rozmieszczenie wyrzutni rakiet ziemia-powietrze dozwolone jest w odległości 25 km od obydwu linii separacji. Przekroczenie linii separacji przez wojsko którejkolwiek ze stron lub przekroczenie limitów w sprzęcie jest uznawane przez *UNDOF* jako naruszenie porozumienia, natychmiast oprotestowane i ujęte w meldunkach do *DPKO*²⁵⁸.

Po zakończeniu wojny domowej w Libanie *UNDOF* rozpoczął działalność operacyjną, także na granicy pomiędzy Izraelem a Libanem. Co dwa tygodnie prowadzony jest tzw. *Command Patrol* w zamkniętej strefie wojskowej Izraela, który dowodzony jest przez

²⁵⁵ Autor wymiennie stosuje nazwy strefa separacji i AOS, które odnoszą się do tego samego terenu.

²⁵⁶ Instalacje izraelskie zostały wybudowane w późniejszym czasie.

²⁵⁷ Autor wymiennie używa nazw linii separacji, linii rozdzielania wojsk i *A-Line*, *B-Line* które odnoszą się do tych samych linii w terenie.

²⁵⁸ *Report of the Secretary General, S/11302/Add. 1*,
https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_11302_add_1.pdf, [dostęp: 14.02.2020].

dowódcę sił lub szefa sztabu UNDOF. *Command Patrol* rozpoczyna się w *Camp Ziouani* po instruktażu udzielanym przez dowódcę patrolu i uzgodnieniu szczegółów z oficerem łącznikowym IDF. Obsada patrolu składa się z dowódcy, oficera operacyjnego, zespołu medycznego, zespołu rozminowania i ok. 15 żołnierzy z kompanii odwodowej UNDOF i porusza się 3 pojazdami opancerzonymi piechoty – *SISU*. Patrol trwa 5 godzin a jego celem jest ocena bezpieczeństwa wzdłuż granicy izraelsko-libańskiej, stanu gotowości i intensywności działalności operacyjnej IDF w strefie limitacji a także obserwacja aktywności po stronie libańskiej oraz demonstracja obecności ONZ w tym rejonie²⁵⁹.

Kierownictwo UNDOF to dowódca sił (ang. *FC - Force Commander*)²⁶⁰, szef sztabu, który jest równocześnie zastępcą dowódcy sił (ang. *COS - Chief of Staff/Deputy FC*) oraz naczelny dyrektor administracji (ang. *CAO – Chief Administrative Officer*). ONZ oczekiwało, że UNDOF na szczeblu strategicznym będzie realizował mandat zgodnie z podziałem zadań na poszczególne osoby funkcyjne w kierownictwie misji.

Dowódca sił UNDOF jest odpowiedzialny za realizację mandatu misji. Jako przedstawiciel sekretarza generalnego ONZ na Syrię jest odpowiedzialny za realizację zadań w zakresie koordynowania bezpieczeństwa i ewakuacji wszystkich komponentów ONZ z Syrii. Jako pośrednik pomiędzy stronami jest odpowiedzialny za zorganizowanie otwartych biur po obu stronach AOS.

Szef sztabu koordynuje i nadzoruje działalność wszystkich wojskowych komórek kwatery UNDOF. Ustanawia i utrzymuje funkcje łącznikowe ze stronami będącymi w konflikcie oraz z innymi misjami ONZ w regionie. Zapewnia niezbędną koordynację zadań z CAO. Ponadto, przygotowuje meldunki, rozkazy, plany i briefingi na temat ważnych militarnych i politycznych spraw. Dokonuje przeglądu i nowelizuje dokumenty w sprawie polityki UNDOF oraz stałe dyrektywy operacyjne. Pełni funkcję komendanta kwatery głównej UNDOF.

CAO jest odpowiedzialny za administracyjny, logistyczny i techniczny obszar funkcyjny oraz wsparcie bezpieczeństwa.

Ważnym zadaniem kierownictwa misji jest niedopuszczenie do naruszania podstaw prawnych przez strony w zakresie swobody poruszania się, przestrzegania przywilejów, statusu i immunitetu personelu UNDOF. Należy wspomnieć, że takie próby były podejmowane przez obydwie strony.

²⁵⁹ A. Ostrowski, *Wzdłuż Granicy*, „Polska Zbrojna”, nr 30 (601) 2008.

²⁶⁰ Na podstawie zarządzenia Departamentu Misji Pokojowych ONZ w Nowym Jorku autor pełnił także obowiązki dowódcy sił UNDOF w okresie od 12 stycznia do 11 lutego 2007 r.

Źródło: zbiory autora.

Fot. 1. Szef sztabu/zastępca dowódcy sił UNDOF, plk Andrzej Ostrowski, przyjmuje obowiązki od kończącego kadencję dowódcy sił UNDOF, gen. broni Bala Nanda Sharma (Nepal) i dowodzi misją do czasu wyznaczenia przez ONZ nowego dowódcy, 11.01.2007 r.²⁶¹

Mandat *UNDOF* jest przedłużany co 6 miesięcy za zgodą stron. W ramach zadań mandatowych *UNDOF* utrzymuje kontakty na szczeblach dyplomatycznych i wojskowych ze wszystkimi stronami. Ważnym aspektem w tym obszarze jest dostosowanie metod politycznych, strategicznych i negocjacyjnych do relacji ze stronami. *UNDOF* ma także zadanie uważnie i na bieżąco śledzić polityczny rozwój w regionie, wpływający na mandat i politykę ONZ odnośnie misji pokojowych. ONZ oczekiwała, że analizy i obserwacje na temat politycznego rozwoju sytuacji w regionie będą dostarczane w formie okresowych meldunków do *DPKO* w Nowym Jorku²⁶².

Trzeba zaznaczyć, że misja *UNDOF* rozdziela dwie strony, które cechuje wzajemna podejrzliwość, brak zaufania i duży stopień wrogości. Z tego powodu *UNDOF* nie mógł sztywno stosować doktryny operacji wojskowych. Ograniczenia mandatowe oraz interesy międzynarodowe na Golanie powodują, że *UNDOF* musi odnosić się do każdego problemu z wielką ostrożnością. Oczekiwania ONZ wskazywały, że w tym skomplikowanym środowisku logika, konsekwencja i bezstronność w działaniu jest niezbędna w celu utrzymania wiarygodności misji w konsekwencji stabilności w regionie.

Dobrym przykładem na szczeblu operacyjnym może być próba realizacji projektów przez

²⁶¹ Nowym dowódcą został gen. dyw. Wolfgang Ilke (Austria) w dniu 12 lutego 2007 r.

²⁶² Na podstawie doświadczeń autora z udziału w misji *UNDOF* 2006-2008.

Syryjczyków w strefie rozdzielenia wojsk. Porozumienie o rozdzieleniu wojsk mówi, iż obie strony powstrzymają się od „działań militarnych” przeciwko sobie. Termin ten nie został zdefiniowany w porozumieniu. W związku z tym UNDOF przyjął, że wszelkie projekty, które nie mają cech ekonomicznych będą traktowane jako naruszenie porozumienia²⁶³.

W celu realizacji oczekiwań ONZ dowódca sił lub szef sztabu UNDOF organizowali cykliczne spotkania z przedstawicielami stron. Po stronie syryjskiej był to desygnowany generał z tytułem Główny Arabski Przedstawiciel Syryjski (ang. *SSAD – Senior Syrian Arab Delegate*) w stopniu generała brygady. Po stronie izraelskiej był to szef Planowania Strategicznego w Dyrektoracie Planowania IDF w stopniu pułkownika. Prowadzone były także spotkania z ambasadorami i attache wojskowymi państw mających ambasady w Syrii i Izraelu oraz organizacjami pozarządowymi. Dowódca i szef sztabu UNDOF utrzymywali także ścisłe relacje z misją UNIFIL w Libanie oraz UNTSO w Izraelu. Szef komórki operacyjnej wspólnie z szefem komórki łącznikowo-protokółarnej i informacyjnej (ang. *Liaison Protocol and Information Branch*) przygotowywali informację do meldunku szefa sztabu na temat bieżącej sytuacji polityczno-militarnej w rejonie działania UNDOF.

Duża wrogość i podejrzliwość pomiędzy stronami skutkowałą całkowitym zawieszeniem bezpośrednich kontaktów wojskowych. W tym kontekście znaczenia dla ONZ nabierała współpraca w projektach cywilnych. Mianowicie, donacja jabłek do Syrii z okupowanych Wzgórz Golan²⁶⁴, możliwość studiowania w Damaszku młodzieży syryjskiej mieszkającej po stronie izraelskiej (ang. *students crossing*), umożliwianie przechodzenia z okupowanych Wzgórz Golan i z powrotem pielgrzymom. Organizowano także okresowe spotkania rozdzielonych rodzin syryjskich w wyznaczonym miejscu po obu stronach linii separacji (w miejscu w którym strefa separacji miała tylko 200 m szerokości). W miejscu tym odbywały się również przedstawienia muzyczne po uprzednim uzgodnieniu ze stronami²⁶⁵. O braku zaufania świadczy fakt, że strona syryjska dokładnie sprawdzała transport jabłek, w tym używając licznika *Geigera*, podejrzewając stronę izraelską o nieczne zamiary. Po drugiej stronie IDF działał podobnie sprawdzając powracające puste ciężarówki Czerwonego Krzyża, używając psów do wykrywania narkotyków i ładunków wybuchowych²⁶⁶.

²⁶³ Ibidem.

²⁶⁴ Przykładem może być transport jabłek od 26 lutego do 29 marca 2017 r. Przetransportowano wówczas 5 212 ton jabłek z wykorzystaniem 554 ciężarówek.

²⁶⁵ Na podstawie doświadczeń autora z udziału w misji UNDOF 2006-2008.

²⁶⁶ Tzw. punkt krzyków (ang. *shouting point*). Szerokość AOS pozwalała w tym miejscu widzieć się rozdzielonym rodzinom i umożliwiała komunikowanie się głosem (czasem nawet wykorzystywano tę możliwość do swatania młodych par).

Relacje państw kontrybujących do UNDOF ze stronami będącymi w konflikcie

Pisząc o relacjach kontrybutorów do misji należy wyróżnić interesy polityczne i ekonomiczne w krajach będących w konflikcie oraz interesy wewnątrz misji *UNDOF*. Przedmiotem analizy będą najwięksi kontrybutorzy do UNDOF, tj. Austria i Polska.

Polsko-syryjskie relacje dyplomatyczne zostały zapoczątkowane w 1943 r. i rozwijały się na przestrzeni lat. Jednak w latach 80. i 90. ubiegłego stulecia obserwuje się zastój w relacjach polsko-syryjskich²⁶⁷. Kontakty wojskowe ograniczały się do spraw związanych z działalnością Polskiego Kontyngentu Wojskowego (PKW) i zakończyły się z chwilą wycofania PKW ze Wzgórz Golan w 2009 r. Od chwili wybuchu wojny w Syrii (2011) aż do 2018 r. Polska nie utrzymywała żadnych kontaktów dyplomatycznych z Syrią. Trzeba podkreślić, że to raczej Syria jest inicjatorem rozmów o współpracy z Polską. Syryjczyków interesuje przede wszystkim współpraca w rolnictwie, przemyśle chemicznym i budowlanym. W 2015 r. odbyło się nawet spotkanie w Warszawie pomiędzy delegacją syryjską a Agencją Rynku Rolnego²⁶⁸. Oficjalne odnowienie współpracy dyplomatycznej rozpoczęło się dopiero w 2018 r. w związku z wizytą wiceministra MSZ w Damaszku. Celem wizyty było omówienie relacji dwustronnych, sytuacji w rejonie Bliskiego Wschodu oraz zapewnienie pomocy humanitarnej uchodźcom syryjskim w Libanie²⁶⁹. Obecnie, z powodu wojny domowej w Syrii i niestabilnej sytuacji na Bliskim Wschodzie wymiana kapitału pomiędzy Syrią a Polską jest na bardzo niskim poziomie. Z tego samego powodu syryjska aktywność w Polsce sprowadza się do prywatnej działalności Syryjczyków osiadłych w naszym kraju²⁷⁰.

Relacje Austrii z Syrią i państwami Bliskiego Wschodu są bez porównania intensywniejsze niż Polski. I nie chodzi tu w pierwszym rzędzie o relacje gospodarcze, ale relacje dyplomatyczne. Kryzys migracyjny i duży procent obywateli austriackich pochodzenia arabskiego jest priorytetem w polityce bezpieczeństwa wewnętrznego i interesie narodowym Austrii. W Austrii zarejestrowana jest duża liczba różnego rodzaju stowarzyszeń i fundacji muzułmańskich, które są finansowane przez darczyńców saudyjskich. Jest to problem dla Austrii ponieważ wiele z tych organizacji propaguje radykalne odłamy islamu i indoktrynuje

²⁶⁷ G. Tokarz, *III Rzeczpospolita a Syryjska Republika Arabska po 1989 r.*, Uniwersytet Wrocławski. Instytut Stosunków Międzynarodowych, Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa nr 1, 57-64, Wrocław 2011, s. 63,

²⁶⁸ A. Piwar, *Syria stawia na Polskę*, *Myśl Polska* nr 45-46, <http://mysl-polska.pl/678>, [dostęp: 03.02.2020].

²⁶⁹ <https://www.rp.pl/Dyplomacja/180829228-MSZ-Polsko-syryjskie-relacje-dyplomatyczne-nie-zostaly-nigdy-zerwane.html>, [dostęp: 9.02.2020].

²⁷⁰ *Syria, Informacja o stosunkach gospodarczych z Polską*, Ministerstwo Rozwoju, http://archiwum.miir.gov.pl/media/37178/SYRIA_8_05_2017.pdf, [dostęp: 9.02.2020].

dzieci w duchu prawa szariatu. Stąd Austria podjęła działania kontrolne w sektorze edukacji w 150 przedszkolach muzułmańskich w samym tylko Wiedniu. Ocenia się, że proces islamizacji społeczeństwa austriackiego przebiega najszybciej wśród państw UE i w 2030 osiągnie 10% populacji austriackiej²⁷¹. Z tego powodu Austria prowadzi intensywne rozmowy z Iranem i Arabią Saudyjską w sprawie rozwiązania kryzysu migracyjnego w Syrii oraz łoży duże pieniądze na programy humanitarne.

Relacje polsko-izraelskie rozpoczęły się po poparciu przez Polskę rezolucji ONZ o podziale Palestyny na część żydowską i palestyńską w 1947 r. oraz uznaniu państwa Izrael w 1948 r. (Polska uznała Izrael jako jedno z pierwszych państw) i nawiązania stosunków dyplomatycznych. Jednakże po wybuchu wojny sześciodniowej (1967) Polska zerwała stosunki dyplomatyczne z Izraelem na ponad 20 lat. Oficjalne przywrócenie stosunków dyplomatycznych nastąpiło dopiero w 1990 r. ale już w 1986 Polska i Izrael otworzyły w Warszawie i Tel Avivie „przedstawicielstwa interesów”²⁷².

Wraz z nawiązaniem relacji dyplomatycznych nastąpił stopniowy rozwój współpracy gospodarczej i wojskowej. Izrael od lat 60. stał się wiodącym krajem w technologii wojskowej dlatego Polska była zainteresowana współpracą obronną. Należy wspomnieć, że panele pancerza pancernego KTO Rosomak zostały zakupione w izraelskiej firmie Rafael w 2007 r. po wcześniejszych negocjacjach²⁷³. Współpraca przemysłowo-obronna pomimo zawirowań na szczeblu politycznym dynamicznie rozwija się. MIG-i 29 są modernizowane od dłuższego czasu w Polsce przez specjalistów izraelskich, W 2017 r. Polska Grupa Zbrojeniowa podpisała z firmami izraelskimi Elta Systems i Israel Aerospace Industries porozumienie o współpracy w dziedzinie rozwoju dronów, systemów walki elektronicznej oraz tankowców powietrznych. Rozważa się współpracę w obszarze technologii satelitarnych²⁷⁴. Izrael jest naszym najważniejszym partnerem handlowym i inwestycyjnym na Bliskim Wschodzie²⁷⁵.

Relacje dyplomatyczne pomiędzy Austrią a Izraelem były praktycznie zawieszane do

²⁷¹ K. Szubrat, *Zaangażowanie międzynarodowe Austrii w kontekście kryzysu migracyjnego i konfliktu w Syrii*, Biuletyn Instytutu Zachodniego Nr 216/2016, <https://www.iz.poznan.pl/plik.pobierz,73,a6df056b74b47ccf3766a51814ca95b3/1352-216-Austria-miedzynarodowo.pdf>, [dostęp: 9.02.2020].

²⁷² Ambasada Izraela w Polsce, https://embassies.gov.il/warsaw/Relations/historia-stosunkow/Pages/historia_il-pl.aspx, [dostęp: 9.02.2020].

²⁷³ M. Cielma, *Misyjne Rosomaki*, *Dziennik Zbrojny* 2012, <http://dziennikzbrojny.pl/artykuly/art,5,20,1110,wojska-ladowe,wozy-opancerzone,misyjne-rosomaki>, [dostęp: 9.02.2020].

²⁷⁴ Z. Lentowicz, *Izraelska broń kusi polską armię*, *Rzeczpospolita* 2020, <https://www.rp.pl/Przemysl-Obronny/307209851-Izraelska-bron-kusi-polska-armie.html>, [dostęp: 10.02.2020].

²⁷⁵ A. Balcer, K. Wóycicki, *Polska na globalnej szachownicy*, Wyd. Poltext, Warszawa 2014, s. 279.

2018 r. Izrael od 2000 r. nie akceptował prawicowego rządu Austrii dowodząc, że partia rządząca ma korzenie nazistowskie. W 2018 r. nastąpił zwrot w stosunkach tych państw. Kanclerz Austrii podczas wizyty w Jerozolimie zapewnił, że „bezpieczeństwo Izraela leży w interesie narodowym Austrii” oraz że „Austria będzie bronić żydowskiego państwa na Bliskim Wschodzie”. Dodał również, że będzie przekonywać państwa w regionie (rozumie się, że arabskie i Iran), że muszą pogodzić się z istnieniem Izraela tam gdzie jest²⁷⁶.

Interesy narodowe Polski i Austrii w UNDOF

W ocenie Autora strona polska nie przejawiała dużego zainteresowania w zabezpieczeniu interesu sił zbrojnych w UNDOF. W czasie 35 lat kontrybucji do misji UNDOF SZ RP obsadziły dwa razy stanowisko dowódcy sił (gen. dyw. Roman Misztal oraz gen. dyw. Franciszek Gągor)²⁷⁷ oraz trzy razy stanowisko szefa sztabu/zastępcy dowódcy sił (płk Jan Kempa²⁷⁸, płk Józef Kowalczyk i płk Andrzej Ostrowski). Natomiast Austria piastowała cztery razy stanowisko dowódcy sił UNDOF i 9 razy stanowisko szefa sztabu /zastępcy dowódcy.

Ostatnie stanowisko flagowe w UNDOF (i we wszystkich misjach ONZ do czasu wycofania się w 2009 r.), które Siły Zbrojne RP obsadzały w misjach ONZ to szef sztabu/zastępca dowódcy UNDOF w latach 2006-2008.

Jeszcze przed objęciem stanowiska w UNDOF w 2006 r. desygnowany szef sztabu musiał zmierzyć się z problemem dużego ryzyka uznania PKW *persona non grata*. Powodem była skarga strony syryjskiej, poparta przez ówczesnego *Force Commander'a* na brak dyscypliny naszych żołnierzy, wycinkę drzew oraz nieetyczne zachowanie się przed meczetem. W związku z tym, z inicjatywy Autora Sztab Generalny WP w porozumieniu z Departamentem Wojskowych Spraw Zagranicznych skierował przyszłego szefa sztabu do DPKO/Nowy Jork w ramach przygotowania do objęcia stanowiska²⁷⁹ oraz w celu załagodzenia kryzysu na szczeblu DPKO. W czasie spotkania z różnymi przedstawicielami DPKO, w tym z doradcą wojskowym ONZ, gen. broni Mehta ustalono, Autor zapewnił, że

²⁷⁶ Nowy sojusznik Izraela? Kanclerz Austrii: będziemy bronić państwa żydowskiego, Polonia Christiana24, <https://www.pch24.pl/nowy-sojusznik-izraela--kanclerz-austrii--bedziemy-bronic-panstwa-zydowskiego,60915,i.html> <https://www.pch24.pl/nowy-sojusznik-izraela--kanclerz-austrii--bedziemy-bronic-panstwa-zydowskiego,60915,i.html>, [dostęp: 23.02.2020].

²⁷⁷ Późniejszy szef Sztabu Generalnego WP.

²⁷⁸ Zakończył służbę w SZ RP w stopniu generała dywizji.

²⁷⁹ Zwykle szef sztabu sił ONZ nie jest zapraszany do DPKO w ramach przygotowania do objęcia obowiązków w misji ONZ. Przywilej ten ma tylko dowódca sił ONZ. Niemniej jednak, ze względu na zaistniały poważny problem z PKW DPKO poparł inicjatywę strony polskiej.

strona polska pokryje koszty wycinki drzew i zdyscyplinuje personel PKW. Inne zagrożenia interesu SZ RP i pośrednio Polski jakie pojawiły się w czasie wizyty w DPKO to: (1) plany przeniesienia naszego kontyngentu w całości na stronę syryjską, (2) plany przeniesienia rotacji PKW z Izraela do Syrii, (3) plany rotowania PKW w dwóch rzutach po 180 żołnierzy ze względów oszczędnościowych ONZ (4) przekazanie posterunku nr 22 Austrii – jedyne go posterunku polskiego po stronie izraelskiej (przy drodze przejazdu przez AOS), (5) zarzut słabej znajomości języka angielskiego przez polskich oficerów obejmujących stanowiska w kwaterze UNDOF i batalionie, (6) plany reorganizacji kwatery UNDOF przez urzędującego szefa sztabu z Austrii, które *de facto* marginalizowały kontyngent polski. Wszystkie te zagrożenia wynikały przede wszystkim ze słabej komunikacji w języku angielskim dowódcy i kluczowych oficerów PKW i brakiem dyscypliny w PKW. Istotnym czynnikiem były także ambicje Austrii odgrywania wiodącej roli w strukturach UNDOF, a przede wszystkim na zewnątrz misji: w ONZ i środowisku dyplomatycznym państw utrzymujących placówki dyplomatyczne na Bliskim Wschodzie²⁸⁰.

Wymienione powyżej plany „reorganizacji” UNDOF były opracowane przez austriackiego szefa sztabu, zatwierdzone przez nepalskiego dowódcę sił i przesłane do DPKO bezpośrednio przed objęciem obowiązków przez Autora. Utrata posterunku nr 22 pozbawiłaby stronę polską wykazania zaangażowania w działalności operacyjnej misji po stronie izraelskiej. Natomiast Austria dążyła do wywołania wrażenia w środowisku międzynarodowym, że tylko ten kraj liczy się w realizacji postanowień mandatu ONZ. Rotacja PKW była jednym z elementów ograniczania naszej działalności w świadomości Izraela i społeczności międzynarodowej.

Autorowi udało się wyeliminować przedmiotowe zagrożenia. Ponadto, przekonać interlokutorów w DPKO, że przeniesienie PKW w całości na stronę syryjską i w konsekwencji rotowania kontyngentu z Damaszku spowodują większe szkody polityczne niż osiągnięte wątpliwe korzyści operacyjne, na co strona polska nie zgadza się. Jednocześnie Autor zwrócił uwagę, że jako nowy szef sztabu ma inną wizję reorganizacji misji UNDOF w części wojskowej i kończący kadencję oficer z Austrii nie powinien narzucać swojej koncepcji przed zdaniem stanowiska.

Problem szkodliwej dla strony polskiej reorganizacji UNDOF odżył po objęciu stanowiska dowódcy sił przez generała austriackiego (kilka miesięcy po objęciu obowiązków szefa sztabu przez Autora). Nowy dowódca najbardziej naciskał na przejęcie posterunku nr 22

²⁸⁰ Na podstawie doświadczeń autora z udziału w misji UNDOF w latach 2006-2008.

przez batalion austriacki. Niemniej jednak, po interwencji szefa sztabu w DPKO oraz wykazaniu braku operacyjnych podstaw takich działań nie doszło do przejęcia tej pozycji przez batalion austriacki oraz egzekwowania innych proponowanych wcześniej planów związanych z PKW, które negatywnie wpływały na interesy strony polskiej na Bliskim Wschodzie²⁸¹. Poprawiły się także relacje z Głównym Arabskim Przedstawicielem Syryjskim (SSAD) z którym Autor spotykał się 2 razy w miesiącu w celu omówienia spraw dotyczących UNDOF jak i PKW, zgodnie z zakresem swoich obowiązków²⁸².

Interes narodowy RP a zaangażowanie w misji UNDOF

W 2009 r. wycofano z misji ONZ wszystkie kontyngenty SZ RP, tj. UNDOF na Wzgórzach Golan w październiku (batalion operacyjny, ok. 360 żołnierzy), UNIFIL w Libanie w grudniu (batalion logistyczny + kompania manewrowa, ok 500 żołnierzy)²⁸³ oraz MINURCAT w Czadzie w grudniu (2 x kompania manewrowa, kompania saperów i kompania logistyczna – ok. 400 żołnierzy). W sumie ok. 1260 żołnierzy.

Podstawą prawną do wycofania się z misji ONZ była „Strategia udziału Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w operacjach międzynarodowych” opracowana przez MON i przyjęta przez rząd na posiedzeniu Rady Ministrów 13 stycznia 2009 r.²⁸⁴. Nowe podejście do udziału SZ RP w operacjach międzynarodowych wynikało ze „Strategii Bezpieczeństwa Narodowego” (SBN) z 2007 r. Przedmiotowa strategia (ale i poprzednie od 1989 r. i ostatnia z 2014 r.) identyfikują interesy narodowe z członkostwem w euroatlantyckich i europejskich strukturach współpracy. Postrzegają NATO i UE jako dwa najważniejsze filary bezpieczeństwa Polski. Ostatnie strategie bezpieczeństwa (2007 i 2014) jednoznacznie wskazują, że „*NATO stanowi najważniejszą formę polityczno-wojskowej współpracy Polski z sojusznikami. Unia Europejska wspiera rozwój społeczno-gospodarczy Polski i umacnia jej pozycję na świecie*”²⁸⁵. Odnośnie ONZ stwierdza się, że „*Polska jest wiarygodnym członkiem ONZ, odpowiedzialnej za utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego...*” oraz że, Polska „*na miarę swoich*

²⁸¹ A. Ostrowski, Sprawozdanie z podróży do Departamentu Misji Pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku, 9-15 lipiec 2006.

²⁸² Na podstawie doświadczeń autora z udziału w misji UNDOF w latach 2006-2008.

²⁸³ PKW UNIFIL powrócił do Libanu w listopadzie 2019 r. (kompania manewrowa w sile 220 żołnierzy).

²⁸⁴ Strategia udziału Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w operacjach międzynarodowych, https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/strategia_udzialu_szrp_w_operacjach_miedzynarodowych.pdf, [dostęp: 17.02.2020].

²⁸⁵ Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2014, s. 9, <https://www.bbn.gov.pl/ftp/SBN%20RP.pdf>, [dostęp: 17.02.2020].

*możliwości i interesów angażuje się w rozwiązywanie problemów globalnych”*²⁸⁶.

Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa, siły zbrojne i przemysł obronny tworzą potencjał bezpieczeństwa narodowego i są głównymi instrumentami realizacji interesów narodowych w wymiarze międzynarodowym. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego (SBN) wskazuje, że *„potencjał bezpieczeństwa narodowego służy realizacji interesów narodowych i osiągnięcia celów strategicznych”* oraz, że *„Jego wzmacnianie wyraża dbałość o bezpieczeństwo Polski i jest wkładem w umacnianie zdolności obronnych NATO i UE”*²⁸⁷. Z kolei *„Interesy narodowe to wszelkie działania na arenie międzynarodowej i wewnątrzpaństwowej uznawane za ważne dla rozwoju i funkcjonowania państwa, a więc ukierunkowane na realizację potrzeb i celów narodowych z punktu widzenia oczekiwanych korzyści”*²⁸⁸.

Należy zauważyć, iż potrzeby i metody osiągania interesów narodowych mogą się zmieniać ze względu na pojawiające się uwarunkowania. Dlatego *„Rzeczpospolita Polska zapewnia bezpieczeństwo państwa i obywateli poprzez stwarzanie (tych) warunków do realizacji interesów narodowych i osiągnięcia celów strategicznych”*²⁸⁹. Nowe uwarunkowania w środowisku bezpieczeństwa europejskiego to wstąpienie Polski do NATO (marzec 1999) i UE (maj 2004). Wstąpienie do NATO wzmacnia nasze bezpieczeństwo poprzez art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego, który mówi o obronie kolektywnej członków Sojuszu. Natomiast członkostwo w UE zapewnia rozwój gospodarczy, a Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony UE jest znaczącym narzędziem bezpieczeństwa Polski.

Wychodząc z przywołanej definicji interesu narodowego oraz znaczenia NATO i UE w systemie bezpieczeństwa Polski zasadnym było skoncentrowanie wysiłku militarnego na tych dwóch organizacjach. Ergo, „Strategia udziału Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w operacjach międzynarodowych” klasyfikuje udział SZ RP w operacjach zagranicznych ze względu na organizację, która ją firmuje. Wydaje się, że taka klasyfikacja jest za wąska i nie bierze pod uwagę szerzej narodowych interesów Polski.

SBN i „Strategia udziału...” po części rozwiewa te wątpliwości w dalszej części stwierdzając, że Polska *„...będzie aktywnie angażować się w operacje pod auspicjami organizacji międzynarodowych: NATO, UE, ONZ, OBWE, a także w ramach tworzonych*

²⁸⁶ Ibidem, s. 10.

²⁸⁷ Ibidem, s.13.

²⁸⁸ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2011, s. 92.

²⁸⁹ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, s. 10.

*koalicji ad hoc*²⁹⁰. Jednak w 2009 r. zdecydowano się wycofać PKW ze wszystkich misji ONZ. Powstaje zatem pytanie, dlaczego zmarginalizowano nasze znaczenie w ONZ, które jest organizacją o zasięgu globalnym, przydatnym narzędziem do wspomagania narodowego systemu bezpieczeństwa i areną umacniania międzynarodowej pozycji? Odpowiedź na to pytanie mogą dać zapisy „Strategii udziału...”, które mówią o zdolnościach kadrowych i technicznych sił zbrojnych ograniczających udział do 3200-3800 żołnierzy przebywających jednocześnie poza granicami oraz że, udział w operacjach zagranicznych będzie „adekwatny do poziomu aspiracji narodowych i możliwości ekonomicznych państwa”²⁹¹.

„Strategia udziału...” determinuje także udział SZ RP poza granicami państwa zgodnie z następującymi zasadami: (1) *celowości – a więc zgodności z interesem państwa*, (2) *swobody działania – tj. zapewnienia możliwie największego wpływu na przebieg operacji, ... ekonomii sił – optymalnego wykorzystania środków do zamierzonych celów*²⁹².

Biorąc powyższe pod uwagę, można polemizować z decyzją wycofania się z udziału ze wszystkich misji ONZ, praktyczne w jednym czasie. Szczególnie wycofanie się z misji UNDOF, która spełniała wszystkie zasady użycia określone w „Strategii udziału ...”, mianowicie:

1. Celowość – przez 35 lat obecności w UNDOF Polska zbudowała wizerunek państwa zaangażowanego w rozwiązywanie globalnych problemów bezpieczeństwa. Miało to istotny wpływ na prestiż i pozycję Polski na arenie międzynarodowej. Dzięki obecności w UNDOF Polska była ważnym i neutralnym graczem na Bliskim Wschodzie i zaistniała w polityce światowej. Bliski Wschód jest regionem o znaczeniu geostrategicznym, w którym nasi sojusznicy (USA i UE) są silnie zaangażowani. W efekcie obecność Polski pośrednio wpisuje się w politykę bezpieczeństwa NATO i UE. Straty polityczne Polski z powodu wycofania się z UNDOF przyczyniły się do znacznego osłabienia naszej pozycji w ONZ i inicjatywach pokojowych;
2. Swoboda działania – Polska miała zapewnioną swobodę działania w misji. PKW był drugim pod względem wielkości kontyngentem, wykonującym zadania operacyjne. Polska miała także zapewniony znaczący wpływ na przebieg operacji UNDOF. Stanowisko szefa sztabu/zastępcy dowódcy UNDOF było rotacyjnie przydzielane Polsce na 2 lata. ONZ chętnie zgadzała się na objęcie stanowiska dowódcy UNDOF przez polskiego generała²⁹³.

²⁹⁰ „Strategia udziału....”, s. 2.

²⁹¹ Ibidem, s. 6.

²⁹² Ibidem, s. 3.

²⁹³ Inna sprawa, że strona polska skorzystała z tej możliwości tylko 2 razy.

3. Ekonomia sił – koszty utrzymania PKW w misjach ONZ-owskich są dużo niższe niż koszty udziału w operacjach NATO czy UE ponieważ ONZ finansuje udział w misji każdego żołnierza²⁹⁴. Ponadto, misja UNDOF chociaż niezwykle ważna w procesie monitorowania przestrzegania porozumienia pomiędzy Izraelem a Syrią jest misją relatywnie małą²⁹⁵.

Co w takim razie zdecydowało, że nie oszczędzono misji UNDOF? W świetle powyższej analizy można stwierdzić, że decydującym czynnikiem były ograniczenia kadrowe SZ RP oraz silne naciski NATO na kraje członkowskie do zwiększenia kontrybucji do operacji w Afganistanie ISAF²⁹⁶ w 2009 r. Rok ten był przełomowy dla NATO ze względu na zbliżające się wybory prezydenckie i do rad prowincji oraz planami rozszerzania teatru działania operacji. W dodatku, ISAF przeżywał wówczas kryzys ze względu na dużą liczbę wakujących stanowisk i niechęć państw do zwiększenia swoich kontrybucji, pomimo poparcia rozszerzenia ISAF na konferencji generacji sił²⁹⁷.

Tak więc można zakładać, że UNDOF przegrał z ISAF-em. W 2008 r. PKW ISAF liczył 1600²⁹⁸ żołnierzy, w 2009 r. 2000²⁹⁹ żołnierzy, a w 2010 r. 2600³⁰⁰ oraz 400 żołnierzy w odwodzie w Polsce.

Wydaje się, że można było spełnić wymagania limitu żołnierzy w misjach zagranicznych, oszczędzając UNDOF, szczególnie w kontekście utrzymywania w PKW Kosowo 230 żołnierzy i redukcji PKW EUFOR w Bośni i Hercegowinie do 50 żołnierzy w 2010 r.³⁰¹. Ponadto wysiłek kadrowy w operacji Active Endeavour ponosiła Marynarka Wojenna, a w operacji nadzoru przestrzeni powietrznej Siły Powietrzne. Dawało to pewne możliwości wojskom lądowym.

W 2010 r. po wycofaniu kontyngentów z misji ONZ udział SZ RP w operacjach zagranicznych przedstawiał się następująco:

²⁹⁴ W latach 2006-2008 ONZ płaciła państwom kontrybującym 1800 USD za żołnierza i 1380 za specjalistę.

²⁹⁵ A. Ostrowski, *Problem stabilnie nierozwiązany*, Polska Zbrojna Nr 40 (611) 2008, s. 14-16.

²⁹⁶ Międzynarodowe Siły Wsparcia Bezpieczeństwa (ang. ISAF – *International Security Assistance Force*).

²⁹⁷ Autor od stycznia 2009 do sierpnia 2011 przewodniczył konferencji generacji sił do operacji EUFOR Althea w Bośni i Hercegowinie w SHAPE w ramach porozumienia Berlin Plus oraz był obserwatorem konferencji w sprawie ISAF.

²⁹⁸ Postanowienie Prezydenta RP z 10.10.2008 r. o przedłużeniu okresu użycia Polskiego Kontyngentu wojskowego w Islamskiej Republice Afganistanu, <https://www.bbn.gov.pl/pl/prezydenta-rp/zwierzchnictwo-nad-sila/postanowienia-prezydent/6072.Postanowienia-Prezydenta-RP.html>, [dostęp: 14.02.2020].

²⁹⁹ Postanowienie Prezydenta RP z 13.10.2009 r. o przedłużeniu okresu użycia Polskiego Kontyngentu wojskowego w Islamskiej Republice Afganistanu, <https://www.bbn.gov.pl/pl/prezydenta-rp/zwierzchnictwo-nad-sila/postanowienia-prezydent/6072.Postanowienia-Prezydenta-RP.html>, [dostęp: 14.02.2020].

³⁰⁰ Ibidem.

³⁰¹ <https://www.wojsko-polskie.pl/dorsz/pkw-eufor/>, [wejście: 17.02.2020].

Tabela 1. Stan liczebny PKW w operacjach zagranicznych w latach 2009-2010 r.

Lp.	Nazwa misji/operacji	Liczba żołnierzy	Faktyczna liczba żołnierzy	Organizacja
1.	ISAF, Afganistan	3000 od 03. 2009 r.	2600 + 400 (odwód strateg. w kraju)	NATO
2.	Active Endeavour, Morze Śródziemne	30	30	NATO
3.	Nadzór przestrzeni powietrznej, Kraje Bałtyckie	100	100 (tylko od kwietnia do września 2010 r. Następna zmiana w 2012 r.)	NATO
4.	PKW Kosowo	300	230	NATO
5.	PKW EUFOR Althea Bośnia i Hercegowina	300	50 od 11. 2010 r.	UE
Razem		3730	3430 od 11. 2010 r.	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Postanowień Prezydenta dotyczących Polskich Kontyngentów Wojskowych poza granicami państwa.

W 2015 r. nastąpiła rewizja polityki udziału SZ RP w operacjach pokojowych ONZ. Powrót był trudny, gdyż negocjacje z ONZ trwały kilka lat. W rezultacie Polska formalnie zgłosiła gotowość do ponownego udziału w misjach ONZ w 2018 r.³⁰². W listopadzie 2019 r. misję w Libanie rozpoczął PKW w składzie kompanii manewrowej w sile 250 żołnierzy³⁰³. Polska kompania razem z kompanią węgierską podlega batalionowi irlandzkiemu. PKW oprócz zadań mandatowych będzie także prowadził ochronę Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Bejrucie.

Podsumowanie

Syria od 1948 r., tj. od ogłoszenia deklaracji niepodległości Izraela do dnia dzisiejszego nie uznała utworzenia tego państwa i nigdy nie nawiązała oficjalnych stosunków dyplomatycznych z Izraelem. Od 1949 r. do 1974 r. relacje syryjsko-izraelskie można opisać jako permanentny stan wojny przeplatany latami względnego spokoju z powodu zawieszania działań militarnych, wskutek podpisania rozejmów po kolejnych przegranych przez Syrię wojnach. Utworzenie misji *UNDOF* na Wzgórzach Golan (1974) przyczyniło się do

³⁰² Ministerstwo Spraw Zagranicznych, *Polska w ONZ*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/polska-w-onz>, [dostęp: 17.02.2020].

³⁰³ Postanowienie Prezydenta RP z 4 października 2019 r. o użyciu Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Republice Libańskiej, <https://www.bbn.gov.pl/pl/prezydenta-rp/zwierzchnictwo-nad-sila/postanowienia-prezydent/6072,Postanowienia-Prezydenta-RP.html> [dostęp: 17.02.2020].

zamrożenia konfliktu na długie lata. Polska od samego początku zaangażowała się militarnie w misję ONZ w Syrii sile batalionu (1974 – 2009) oraz w Libanie (1992 – 2009). Nie można stwierdzić, że Bliski Wschód był priorytetem w polskiej polityce zagranicznej. Chodziło raczej o zbieranie doświadczeń naszych sił zbrojnych w działaniach w środowisku międzynarodowym.

Kolejne Strategie Bezpieczeństwa Narodowego wykazywały brak szczególnego zainteresowania tym regionem i aktywnością w działaniach ONZ w sferze bezpieczeństwa międzynarodowego. Priorytetem naszej polityki zagranicznej od 1989 r. były działania zmierzające do integracji z NATO i UE. Dlatego sytuacja bezpieczeństwa na Bliskim Wschodzie nie budziła większego zainteresowania politycznego w Polsce.

Niezależnie od priorytetów polityki zagranicznej i bezpieczeństwa paradoksalnie, Polska utrzymywała do 2009 r. aż dwa kontyngenty wojskowe w tym regionie w ramach misji ONZ. Brak zaangażowanej polityki zagranicznej na Bliskim Wschodzie przekładał się na działalność naszych kontyngentów wojskowych, szczególnie na PKW *UNDOF*. Próby Austrii³⁰⁴, największego kontrybutora marginalizacji znaczenia polskiego wkładu wojskowego w utrzymywanie stabilnej sytuacji bezpieczeństwa w regionie są tego wyraźnym dowodem.

W 2009 r. nastąpiło całkowite wycofanie PKW ze wszystkich misji ONZ w celu skierowania całego wysiłku militarnego i politycznego na wspomaganie operacji NATO i UE.

Przez 35 lat (1974-2009) Polska była zaangażowana w proces pokojowego rozwiązania konfliktu pod auspicjami ONZ pomiędzy Izraelem a Syrią. PKW *UNDOF* wykonywał z sukcesem zadania logistyczne przez pierwsze lata a następnie zadania operacyjne w obszarze odpowiedzialności misji. Rozumiejąc historię i źródła kolejnych wojen arabsko-izraelskich podzielano opinię, że rozwiązanie problemu okupowanych Wzgórz Golan ma szerszy, regionalny kontekst. Z tego względu w latach 90. zdecydowano udziale naszego kontyngentu wojskowego w graniczącym z obydwojoma państwami Libanie. PKW *UNIFIL* przez 27 lat (1992-2009) realizował zadania logistyczne. Z czasem włączył się w część zadań operacyjnych. Można przypuszczać, iż wycofanie się z obydwu misji równocześnie było niejako rezygnacją Polski z odgrywania znaczącej roli nie tylko na Bliskim Wschodzie, ale także w ONZ. Polska miała szansę zostać wybranym niestałym członkiem Rady Bezpieczeństwa ONZ w 2009 r. na dwuletnią kadencję, ale zrezygnowała na

³⁰⁴ Niemniej jednak, podczas spotkania Autora z przedstawicielem wojskowym Stałego Przedstawicielstwa Austrii przy ONZ w Nowym Jorku przyznał on, że działania austriackiego szefa sztabu *UNDOF* nie były konsultowane z Przedstawicielstwem.

rzecz Bośni i Hercegowiny³⁰⁵. Rada Bezpieczeństwa ONZ jest odpowiedzialna za utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Dlatego można przypuszczać, że zdawano sobie sprawę, iż Polska bez wojskowego zaangażowania w działalność pokojową ONZ nie uzyska poparcia większości państw w głosowaniu Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych.

W 2015 r. nastąpił zwrot w polskiej polityce zagranicznej odnośnie udziału w misjach ONZ. Deklaracja skierowania naszego kontyngentu na Bliski Wschód legitymowała nasze ponowne zaangażowanie w kwestie bezpieczeństwa w regionie, który zawsze był punktem zapalnym światowego bezpieczeństwa. Ponadto, w ten sposób Polska zwiększała poparcie swojej kandydatury na niestałego członka Rady Bezpieczeństwa ONZ³⁰⁶. Dwuletnią kadencję w Radzie Bezpieczeństwa objęliśmy dopiero w styczniu 2018 r. dzięki kilkuletnim staraniom i deklaracji złożonej w 2015 r. o gotowości powrotu do udziału w misjach pokojowych ONZ.

Bibliografia

Dokumenty

Arab League Summit Conference, The Khartoum Resolution (August 29 – September 1, 1967).

Postanowienie Prezydenta RP z 10.10.2008 r. o przedłużeniu okresu użycia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Islamskiej Republice Afganistanu.

Postanowienie Prezydenta RP z 13.10.2009 r. o przedłużeniu okresu użycia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Islamskiej Republice Afganistanu.

Postanowienia Prezydenta RP w 2010 r. dotyczących Polskich Kontyngentów Wojskowych poza granicami państwa.

Postanowienie Prezydenta RP z 4 października 2019 r. o użyciu Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Republice Libańskiej.

Report of the Secretary General, S/11302/Add. 1 concerning the Agreement of Disengagement between Israeli and Syrian Forces.

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2014.

Strategia udziału Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w operacjach międzynarodowych, Warszawa 2009.

UN General Assembly Resolution 181 (Partition Plan), dated 29 Nov 1947 r.

UN Security Council 50 (1948) Resolution of 29 May 1948 [S/801] about cessation of hostilities in Palestine.

UN Resolution 242, Resolution of the UN Security Council adopted November 22, 1967, in an effort to secure a just and lasting peace in a wake of the Six-Day War.

³⁰⁵ <https://twojahistoria.pl/2017/06/04/szesty-raz-w-historii-polska-w-radzie-bezpieczenstwa-onz/>, [dostęp: 18.02.2020].

³⁰⁶ M. Szydzisz, *Polityka Zagraniczna RP wobec Bliskiego Wschodu – zmiana czy ciągłość*, Dyplomacja i Bezpieczeństwo, Nr 1(4) 2016, [http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/79659/Szydzisz%20 M DiB-2016.pdf](http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/79659/Szydzisz%20M%20DiB-2016.pdf), s. 194, [dostęp: 20.02.2020].

UN Resolution 338 (1973) dated 22 October 1973 Cease-fire in Middle East

UN Resolution 350 (1974) dated 31 May 1974 Israel-Strian Arab Republic.

Opracowania zwarte

Balcer A. Wóycicki K., *Polska na globalnej szachownicy*, Wyd. Poltext, Warszawa 2014.

Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2011.

Kozerawski D. S., *Operacje pokojowe jako środek stabilizacji sytuacji w środowisku międzynarodowym*, [w:] *Międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne w polskiej polityce bezpieczeństwa w XX i XXI wieku*, red. D. S. Kozerawski, Wyd. AON, Warszawa 2016.

Kozerawski D. S., *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999. Konflikty-interwencje-bezpieczeństwo*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2012.

Piwar A., *Syria stawia na Polskę*, Myśl Polska, nr 45-46, Warszawa 2015.

Shalev A., *Israel and Syria: Peace and Security on the Golan*, Wyd. Routledge, NY 2018.

Szydzisz M., *Polityka Zagraniczna RP wobec Bliskiego Wschodu – zmiana czy ciągłość*, Dyplomacja i Bezpieczeństwo, Nr 1(4) 2016.

Tokarz G., *III Rzeczpospolita a Syryjska Republika Arabska po 1989 r.*, Uniwersytet Wrocławski.

Instytut Stosunków Międzynarodowych, *Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa* nr 1, 57-64, Wrocław 2011.

Artykuły

Ambasada Izraela w Polsce, https://embassies.gov.il/warsaw/Relations/historia-stosunkow/Pages/historia_il-pl.aspx

Cielma M., *Misyjne Rosomaki*, Dziennik Zbrojny 2012, <http://dziennikzbrojny.pl/artykuly/art,5,20,1110,wojska-ladowe,wozy-opancerzone,misyjne-rosomaki>

Lentowicz Z., *Izraelska broń kusi polską armię*, Rzeczpospolita 2020, <https://www.rp.pl/Przemysl-Obronny/307209851-Izraelska-bron-kusi-polska-armie.html>

Ostrowski A., *Wzdłuż Granicy*, Polska Zbrojna NR 30(601) 2008.

Ostrowski A., *Problem stabilnie nierozwiązany*, Polska Zbrojna Nr 40 (611) 2008

Six-Day War, <https://www.history.com/topics/middle-east/six-day-war>

Wojna domowa w Libanie 1975-1991, Portal Spraw Zagranicznych, <http://www.psz.pl/116-bezpieczenstwo/wojna-domowa-w-libanie-1975-1991>

<https://www.rp.pl/Dyplomacja/180829228-MSZ-Polsko-syryjskie-relacje-dyplomatyczne-nie-zostaly-nigdy-zerwane.html>

Wojna Yom Kippur w 1973 roku, <http://www.nowastrategia.org.pl/wojna-yom-kippur-w-1973-roku/>

Szubrat K., *Zaangażowanie międzynarodowe Austrii w kontekście kryzysu migracyjnego i konfliktu w Syrii*, Biuletyn Instytutu Zachodniego Nr 216/2016,

<https://www.iz.poznan.pl/plik,pobierz,73,a6df056b74b47ccf3766a51814ca95b3/1352-216-Austria-miedzynarodowo.pdf>

Syria, Informacja o stosunkach gospodarczych z Polską, Ministerstwo Rozwoju,
http://archiwum.miir.gov.pl/media/37178/SYRIA_8_05_2017.pdf

Opracowania niepublikowane

Ostrowski A., Doświadczenia autora z udziału w misji *UNDOF* 2006-2008.

Ostrowski A., Sprawozdanie z podróży do Departamentu Misji Pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku, 9-15 lipiec 2006.

Źródła internetowe

<http://archiwum.miir.gov.pl>

<https://embassies.gov.il>

<https://peacekeeping.un.org>

<https://www.gov.pl>

<https://www.iz.poznan.pl>

<http://www.nowastrategia.org.pl>

<https://www.pch24.pl>

<http://www.psz.pl>

<https://www.rp.pl>

Rozdział 9. Reagowanie na sytuacje kryzysowe w międzynarodowych działaniach stabilizacyjnych na przykładzie aktywności operacyjnej 1. Batalionowej Grupy Bojowej III Zmiany PKW w ramach misji “Iraqi Freedom”

*Niniejszy artykuł dedykuję żołnierzom 1. Batalionowej Grupy Bojowej z Al.-Hilla,
III zmiany PKW Irak*

Streszczenie

Stany Zjednoczone i koalicjanci po błyskawicznym zwycięstwie militarnym i obaleniu rządu Saddama Husajna w 2003 r. przystąpili do okupacji Iraku bez spójnego planu działania w zakresie odbudowy struktur państwa. Szereg błędnych decyzji podjętych przez Tymczasowe Władze Koalicyjne, doprowadziły do załamania działalności większości urzędów państwowych i ogromnego bezrobocia, co z kolei spowodowało niezadowolenie znacznej części społeczności irackiej i w efekcie doprowadziło do wszczęcia rebelii przeciwko siłom okupacyjnym. Polska na prośbę Stanów Zjednoczonych, przystąpiła do koalicji antyirackiej, formując i obejmując dowodzenie Wielonarodową Dywizją Centrum-Południe. Mandat misji wojsk koalicyjnych miał obejmować typowe zadania stabilizujące. Jednak już od połowy II zmiany PKW Irak sytuacja zaczęła się zdecydowanie pogarszać, wymuszając od koalicyjnych wojsk, raczej prowadzenie regularnych działań przeciw rebelianckich niż działań stabilizacyjnych. Także w tych warunkach w lipcu 2004 roku, rozpoczęła swoją misję III zmiana PKW Irak. W niniejszym artykule przedstawiono działania operacyjne, podejmowane przez 1. Batalionową Grupę Bojową operującą z bazy „CHARLI” w ramach III Zmiany PKW Irak, jako reagowanie na sytuacje kryzysowe zaistniałe w strefie odpowiedzialności.

Słowa kluczowe: działania stabilizacyjne, rebelianci, irackie siły bezpieczeństwa, siły koalicyjne, bezpieczeństwo

Summary

After a rapid military victory and the overthrow of Saddam Hussein's government in 2003, the United States and the coalition partners began the occupation of Iraq without a coherent action plan for the reconstruction of state structures. A series of wrong decisions taken by the Provisional Coalition Authority, led to the collapse of most of the state offices and colossal unemployment, which in turn caused dissatisfaction of a significant part of the Iraqi community and, as a result, led to a rebellion against the occupational forces. At the request of the United States, Poland joined the anti-Iraqi coalition, forming and taking command of the Multinational Division Center-South. The mandate of the coalition mission was to focus on typical stabilizing activities. However, since the middle of the 2-nd shift of the Polish Contingent in Iraq, the situation has started to deteriorate significantly, forcing the coalition forces to conduct regular counter rebel activities, rather than stabilization ones. Also in these conditions, in July 2004, the 3rd shift of Polish Contingent in Iraq began its mission. This article presents operational activities undertaken by the 1st Battalion Battle Group operating from the Camp "CHARLI" in time of 3rd shift of Polish Contingent in Iraq as a response to crisis situation in the area of responsibility.

Key words: stabilization activities, rebels, Iraqi security forces, coalition forces, security

³⁰⁷ Gen. bryg. rez. dr inż. Jerzy Gut - Wydział Nauk o Bezpieczeństwie, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Wprowadzenie

Powody rozpoczęcia inwazji na Irak w marcu 2003 roku przez Stany Zjednoczone i wojska koalicyjne wciąż wzbudzają wiele emocji i wątpliwości społeczności międzynarodowej. Po 11 września 2001 roku, nastąpiło zdecydowane zaostrzenie polityki Białego Domu w stosunku do Iraku, który stał się pierwszym celem z godnie z doktryną „ataku prewencyjnego”. Zgodnie z tą doktryną USA przyznały sobie prawo do inwazji na dowolny kraj w ramach tzw. „wojny z terroryzmem”. Już we wrześniu 2002 roku Izba Reprezentantów i Senat zgodnie uchwaliły rezolucję zezwalającą na użycie Sił Zbrojnych Stanów Zjednoczonych przeciwko Irakowi, co praktycznie otwierało drogę prezydentowi do rozpoczęcia działań wojennych³⁰⁸. Amerykańscy decydenci obawiali się, że zasoby broni chemicznej Saddama Husajna mogą wpść w ręce terrorystów, tym bardziej, że w dalszym ciągu nie było dowodów na to, że zniszczył on posiadany arsenał broni masowego rażenia, zgodnie z zaleceniami wydanymi przez Organizację Narodów Zjednoczonych³⁰⁹.

W wyniku zabiegów dyplomatycznych Stanów Zjednoczonych w listopadzie 2002 roku Rada Bezpieczeństwa ONZ uchwaliła rezolucję nr 1441, która dawała Irakowi 30 dni na przedstawienie dowodów w sprawie zniszczenia zasobów broni chemicznej oraz umożliwienie inspektorom ONZ skontrolowanie wskazanych obiektów na terenie Iraku. W przypadku nie wykonania ww. zaleceń, jeden z punktów tej rezolucji, groził Irakowi poważnymi konsekwencjami, co jak się później okazało, uznane zostało przez USA i państwa „Koalicji antyirackiej” za legalną podstawę rozpoczęcia inwazji. Należy podkreślić, że w tym czasie Saddam Husajn jednak w tej kwestii zachowywał się tak, jakby chciał zachęcić świat do uwierzenia, że nadal jest w posiadaniu broni chemicznej. Dzisiaj wiemy, że był to tylko blef, w którym rzekoma broń chemiczna miała być straszakiem, aby przekonać zarówno swoich rywali wewnątrz kraju, jak i swoich regionalnych przeciwników, a także Stany Zjednoczone, że w przypadku konieczności obrony swojego reżimu, może użyć broni chemicznej³¹⁰.

³⁰⁸ M. Makiela, *Amerykańska polityka wobec konfliktu w Iraku* [w:] *Irak dylematy amerykańskiej interwencji*, red. W. Dzielski, W. Michnik, Księgarnia Akademicka, Kraków 2007, s. 92-93.

³⁰⁹ Rada Bezpieczeństwa ONZ wydała po 1991 roku (po I wojnie w Zatoce Perskiej) szereg rezolucji wzywających Irak do zniszczenia swoich zasobów BMR. Jedną z kluczowych, była Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 687 z dnia 3 kwietnia 1991 roku, której mandat obejmował kontrolę wykonywania postanowień w sprawie rozbrojenia Iraku (broń masowej zagłady), P. Uhma, *Uchwały prawotwórcze Rady Bezpieczeństwa ONZ*, https://repozytorium.ka.edu.pl/bitstream/handle/11315/21968/Uhma_Uchwały_prawotwórcze_Rady_Bezpieczeństwa_ONZ_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y (dostęp: 25.02.2020).

³¹⁰ J. D. Rayburn, F. K. Sobchak, *The U.S. Army in the Iraq War – Volume 1: Invasion – Insurgency – Civil War, 2003-2006*, Strategic Studies Institute, Washington, DC, 2019, s. 42-46.

Stany Zjednoczone pod koniec 2002 roku, już jawnie deklarowały na arenie międzynarodowej, wolę obalenia Saddama Husajna, posądzając go także o powiązania z międzynarodowym terroryzmem oraz oskarżając go o naruszanie praw człowieka. Należy także podkreślić, że Stany Zjednoczone zdawały sobie sprawę, że Saddam Husajn nie miał bezpośrednich powiązań z Al-Kaidą w czasie ataków z 11 września 2001 roku. Natomiast Dowództwo Centralne (*ang. Central Command - CENTCOM*), nie miało w tym czasie wiarygodnej wiedzy w kontekście zdolności Iraku do przeprowadzenia ataków terrorystycznych.

Do 17 marca 2003 r. ostatni z inspektorów ONZ opuścili Irak, a wywiad amerykański informował, że Irak zaprzestał niszczenia posiadanych przez siebie pocisków *Al.-Samoud*, co było pogwałceniem wcześniejszych umów rozbrojeniowych. Tego wieczoru ówczesny prezydent USA George W. Bush ogłosił, że Saddam i jego synowie mają 48 godzin na ustąpienie lub stawienie czoła „konfliktowi militarnemu w wybranym przez nas czasie”. Był to jasny sygnał dla całego świata, że długo oczekiwany atak zbliża się nieuchronnie³¹¹.

17 marca, na wniosek premiera, prezydent RP Aleksander Kwaśniewski podjął decyzję o użyciu polskich żołnierzy w operacji przeciwko Irakowi. Podstawą zaangażowania Polskiego Kontyngentu Wojskowego (PKW) w składzie Wielonarodowych Połączonych Sił Operacyjnych koalicji międzynarodowej w Iraku, było *Postanowienie Prezydenta RP z dnia 17 marca 2003 roku*. Na podstawie tego postanowienia Polska skierowała w rejon konfliktu w okresie od 19 marca do 15 września 2003 roku, kontyngent wojskowy liczący niespełna 200 ludzi, w skład, którego weszli żołnierze JW. GROM, żołnierze JW. FORMOZA zaokrętowani na ORP Xawery Czernicki, który operował na wodach Zatoki Perskiej oraz pododdział likwidacji skażeń z 4. Brodnickiego Pułku Chemicznego. 20 marca odbyło się posiedzenie Rady Gabinetowej pod przewodnictwem prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego. Po jego zakończeniu prezydent oświadczył, że „podstawą prawną skierowania Polskiego Kontyngentu Wojskowego do Iraku była Rezolucja ONZ nr 1441, której to punkt 13 groził Irakowi bliżej niesprecyzowanymi „poważnymi konsekwencjami”³¹².

20 marca 2003 r. wygasło ultimatum dla reżimu Saddama Husajna, a Stany Zjednoczone i państwa koalicyjne, rozpoczęły operację „*Iraqi Freedom*”. Inwazja rozpoczęła się nalotem bombowym na Bagdad. Główne Siły koalicyjne weszły do Iraku od południa, przekraczając granicę od strony Kuwejtu i Zatoki Perskiej. Natomiast na kierunku północnym utworzono Połączone Siły Zadaniowe Operacji Specjalnych „Północ” (*ang. Combined Joint Special Operations Task Force – North (CJSOTF-N)*), których trzon stanowiła 10. Grupa Sił

³¹¹ Ibidem, s. 48-81.

³¹² *Kronika Wojska Polskiego*, MON, Warszawa 2011, s. 38-39.

Specjalnych Stanów Zjednoczonych (ang. *10th Special Forces Group*) współdziałająca z bojownikami kurdyjskimi. Na tym kierunku były użyte, także inne jednostki konwencjonalne, takie jak 173. Brygada Powietrznodesantowa (ang. *173rd Airborne Brigade*) i 26. Jednostka Ekspedycyjna Korpusu Piechoty Morskiej (ang. *26th Marine Expeditionary Unit*), które zabezpieczały kluczowe obiekty zdobyte przez siły specjalne i oddziały kurdyjskie. Do połowy kwietnia na tym kierunku praktycznie rozbito irackie jednostki i zajęto kluczowe miasta, takie jak Kirkuk i Mosul. W nocy z 20 na 21 marca żołnierze JW. GROM wspólnie z amerykańskimi siłami specjalnymi zajęli terminale naftowe w porcie Umm Kasr, zapobiegając wysadzeniu infrastruktury portowej. Natomiast w kwietniu 2003 roku ponownie z żołnierzami SEAL zajęli tamę Mukarajin, tym samym ratując stolicę Iraku przed zalaniem. 10 kwietnia Bagdad znalazł się już formalnie pod kontrolą sił amerykańskich. Iracka armia nie stanowiła znaczącego oporu dla wojsk koalicyjnych, które posiadały także całkowite panowanie w powietrzu. Należy podkreślić, że szybkie zakończenie głównych operacji bojowych w ciągu zaledwie kilku tygodni, było w dużym stopniu uzależnione od największego użycia sił specjalnych od czasów II wojny światowej³¹³.

16 kwietnia prezydent Stanów Zjednoczonych George W. Bush w rozmowie telefonicznej z prezydentem Aleksandrem Kwaśniewskim zaproponował, aby polskie Siły Zbrojne wzięły udział w ramach międzynarodowej koalicji w utrzymaniu porządku i stabilizacji w powojennym Iraku. Niespełna trzy tygodnie później, w czasie konferencji w Londynie, w której uczestniczyli przedstawiciele 12 państw koalicji antyirackiej, Polska otrzymała propozycję objęcia dowództwa nad jedną z czterech stref stabilizacyjnych w Iraku³¹⁴.

1 maja 2003 roku prezydent USA George W. Bush na pokładzie lotniskowca *USS Abraham Lincoln* ogłosił zakończenie poważniejszych walk w Iraku i zwycięstwo Stanów Zjednoczonych w raz z sojusznikami w bitwie o Irak. Problem stanowiło jednak to, co miało nastąpić potem. Kilka dni później prezydent USA mianował Paula Bremera na Szefa Tymczasowych Władz Koalicyjnych (ang. *Coalition Provisional Authority* - CPA). Pierwszą decyzją nowego szefa CPA było rozwiązanie partii Baas i pozbawienie jej wyższych rangą członków możliwości zatrudnienia w formowanych instytucjach „nowego Iraku”. Kolejny rozkaz CPA z 23 maja 2003 roku, rozwiązywał większość działających instytucji państwa irackiego, w tym Siły Zbrojne Iraku i służby bezpieczeństwa. Tym sposobem z dnia na dzień, bez środków do życia, jak się ocenia pozostało około 400 tysięcy żołnierzy i policjantów.

³¹³ Siły koalicyjne liczyły około 250 tys. żołnierzy amerykańskich, 45 tys. brytyjskich, 2 tys. australijskich, 300 duńskich i 194 polskich, *United States Special Operations Command History 1987–2007*, Tampa 2007, s. 88-92.

³¹⁴ *Kronika Wojska Polskiego Irak 2003-2008*, op. cit..., s. 41-43.

Wyrzucenie byłych członków partii Baas z państwowych posad spowodowało natychmiastowe załamanie działalności większości urzędów. Generał Colin Powell, sekretarz stanu w administracji George W. Busha, określił później tych bezrobotnych urzędników, żołnierzy i policjantów, jako „najlepszych rekrutów do powstania”. Te brzemiennie w skutkach, nieprzemyślane decyzje Szefa CPA doprowadziły dotychczas poprawnie funkcjonujące państwo do chaosu i upadłości, z której przez następnych kilka lat, próbowały je podnieść i przekształcić w państwo demokratyczne Stany Zjednoczone w raz z koalicjantami³¹⁵.

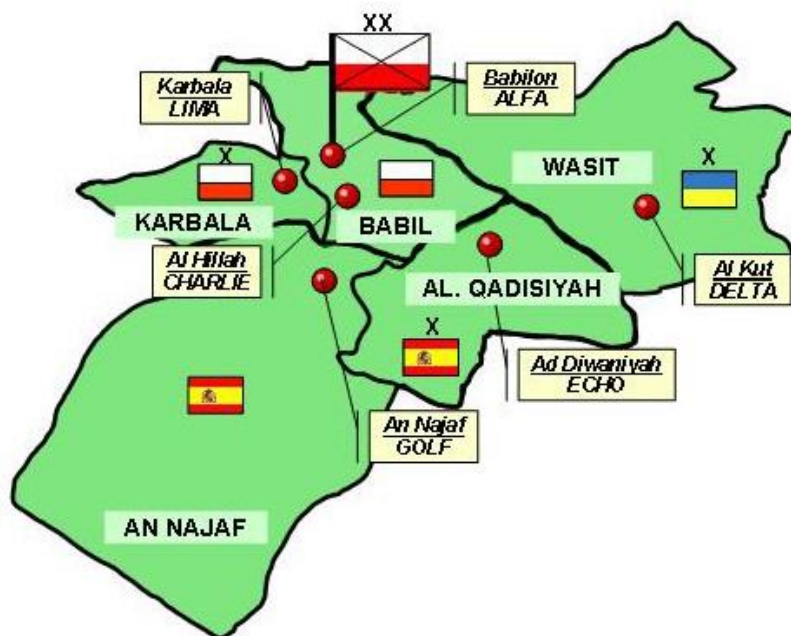
Paraliż państwowych urzędów, braki w dostawie żywności, wody i prądu oraz wysokie bezrobocie sięgające 50%, a także przeświadczenie sunnickiej mniejszości o jej marginalizacji i prześladowaniu przez koalicję i nowe władze irackie, doprowadziło do gwałtownych protestów społecznych i ataków na wojska koalicyjne oraz przedstawicieli nowej władzy. Powszechne stały się porwania ludzi dla okupu i ataki terrorystyczne, których symbolem stał się powiązany z Al.-Kaidą Jordańczyk Abu Musab al-Zarkawi. W tych skomplikowanych warunkach społeczno-politycznych, 28 czerwca 2003 roku władzę w Iraku przejął tymczasowy rząd sformowany jednak w większości z emigrantów prześladowanych przez reżim Saddama Husajna, którzy słabo orientowali się w bieżącej sytuacji w kraju. Na czele rządu stanął premier Ijad Alawi, który od 1971 roku przebywał na emigracji w Wielkiej Brytanii³¹⁶.

Po pozytywnej odpowiedzi rządu i prezydenta RP na prośbę Stanów Zjednoczonych o przyjęciu dowodzenia oraz odpowiedzialności za jedną ze stref w Iraku rozpoczęły się intensywne przygotowania w Siłach Zbrojnych RP, a także zabiegi dyplomatyczne w kwestii pozyskania koalicjantów do formowanej Wielonarodowej Dywizji Centrum-Południe (*ang. Multinational Division Central-South* – MND CS)³¹⁷. 1 sierpnia 2003 roku rozpoczął się przerzut strategiczny głównych sił MND CS do Kuwejtu, a następnie do Iraku. Pod koniec sierpnia Wielonarodowa Dywizja osiągnęła docelowe bazy operacyjne w Iraku i z dniem 3 września 2003 roku, przejęła oficjalnie odpowiedzialność za pięć prowincji: Babil, Wasit, Karbala, Al.-Kadisijja i An-Nadżaf (rys. 1).

³¹⁵ *Blowback: How ISIS Was Created by the U.S. Invasion of Iraq*, <https://theintercept.com/2018/01/29/isis-iraq-war-islamic-state-blowback/> (dostęp: 24.02.2020); zob. P. Łukasiewicz, *Budowa instytucji państwa irackiego w czasie interwencji amerykańskiej (2003–2011)*, *Krakowskie Studia Międzynarodowe*, XV: 2018 nr 3, s. 200–201.

³¹⁶ M. Makiela, *Amerykańska polityka...*, op. cit., s. 95–96; J. D. Rayburn, F. K. Sobchak, *The U.S. Army in the Iraq War...*, op. cit., s. 157–160.

³¹⁷ Szerzej zob. D. S. Kozerański, *Międzynarodowe działania stabilizacyjne w świetle doświadczeń X zmiany PKW Irak w 2008 roku*, Wyd. Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2010, s. 20 i nast.

Źródło - opracowanie na podstawie: *Kronika Wojska Polskiego Irak 2003-2008*, s. 28.

Rys. 1. Rozmieszczenie baz i sił w strefie odpowiedzialności Wielonarodowej Dywizji Centrum - Południe

W skład Wielonarodowej Dywizji Centrum - Południe weszli żołnierze z 24 państw, gdzie największy wkład stanowiły kontyngenty wojskowe Hiszpanii, Ukrainy i Bułgarii. Zgodnie z planem operacyjnym, dywizja dowodzona przez Polaków miała prowadzić IV fazę operacji „Odbudowa Iraku”, którą nazwano „Stabilizacja”³¹⁸. Jej celem było prowadzenie operacji stabilizacyjnej w strefie odpowiedzialności w celu zapewnienia bezpiecznych i stabilnych warunków do rozwoju funkcjonującej administracji, a także eliminowania zagrożeń ze strony terrorystów³¹⁹.

III Zmiana Wielonarodowej Dywizji Centrum - Południe - przygotowanie

Przygotowanie III Zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego do operacji „Iraqi Freedom”, odbywało się na bazie 16. Pomorskiej Dywizji Zmechanizowanej (16 PDZ). Niebagatelną rolę w przygotowaniu i szkoleniu, miały dotychczasowe doświadczenia przekazane przez żołnierzy I i II zmiany.

³¹⁸ Działania Stabilizacyjne (DS) mają na celu unormowanie sytuacji w rejonie konfliktu i redukcję poziomu przemocy. Narzucają utrzymanie bezpieczeństwa i kontroli w całym obszarze odpowiedzialności przy wykorzystaniu możliwości bojowych wojska do czasu odtworzenia zdolności do działania służb i urzędów cywilnych, *Regulamin Działań Wojsk Lądowych*, DWLąd, Warszawa 2008, s. 247.

³¹⁹ *Kronika Wojska Polskiego Irak 2003-2008*, op.cit...,s. 26-31.

Wątek osobisty...

Na początku 2004 roku służyłem, jako dowódca 6. batalionu desantowo-szturmowego w Gliwicach, dowodząc tym batalionem już prawie cztery lata. Praktycznie zakończyliśmy przygotowania jednostki do wystawienia kontyngentu w ramach misji SFOR do Bośni i Hercegowiny. Jednostka obsadziła ponad 90% wszystkich stanowisk w ramach kolejnego PKW, a misja poza granicami kraju była zadaniem rocznym batalionu. Nagle w lutym 2004 roku, otrzymałem informację, że nie jadę z moją jednostką do Bośni i Hercegowiny. Sprawa szybko się wyjaśniła, bo kilka dni później otrzymałem „intratną” propozycję objęcia dowodzenia 9. batalionem 20. Brygady Zmechanizowanym w Bartoszycach, na bazie, którego była formowana 1. Batalionowa Grupa Bojowa (1GB) o strukturze międzynarodowej³²⁰. Nie byłem zachwycony tą propozycją, ale jako żołnierz podjąłem to nowe wyzwanie.

Do Dowództwa 16. PDZ dotarliśmy razem z płk. Włodzimierzem Potasińskim, który był planowany do objęcia stanowiska Dowódcy 1. Brygadowej Grupy Bojowej (1BGB). W ciągu dwóch pierwszych dni zapoznałem się z obsadą etatową i poziomem wyszkolenia batalionu. Wnioski nie były optymistyczne. Znaczna część żołnierzy w sztabie batalionu, którzy już byli wyznaczeni na stanowiska, nie posługiwała się językiem angielskim na poziomie umożliwiającym planowanie i prowadzenie działalności operacyjnej. Zdałem sobie także sprawę z tego, że formowana Grupa Bojowa jest praktycznie zbieraniną ludzi z ponad 70 różnych jednostek o bardzo zróżnicowanym poziomie wyszkolenia³²¹. W tej sytuacji były konieczne gruntowne i szybkie zmiany. W rozmowie z Zastępcą Dowódcy 16. Dywizji poprosiłem o możliwość skierowania do mojej Grupy Bojowej jednej kompanii szturmowej z 6. Brygady Desantowo-Szturmowej oraz kilku oficerów i podoficerów na kluczowe stanowiska w dowództwie batalionu. Przesunięcia i wymiany były także konieczne szczególnie w sztabie batalionu, ze względu na umiejętności językowe. Po szczerzej i merytorycznej rozmowie z Dowództwem 16. PDZ moje propozycje uzyskały aprobatę i zostały wdrożone w życie.

Tam, gdzie była wymagana decyzja wyższych przełożonych, zostały skierowane stosowne wnioski, które w znakomitej większości zostały rozpatrzone pozytywnie. Po tych znaczących, ale koniecznych roszadach kadrowych przystąpiliśmy do intensywnego szkolenia.

³²⁰ J. Rybak, *Nowy dowódca specjalsów, gen. Jerzy Gut - oficer po misyjnych przejściach*, <http://www.creatiopr.pl/general-jerzy-gut-dowodca-specjalsow-po-misyjnych-przejsciach/> (dostęp: 25.02.2020).

³²¹ J. Rybak, *Suma wszystkich minusów*, <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/14514#> (dostęp: 25.02.2020)

Przygotowanie w kraju i przerzut w rejon misji

Przygotowanie pododdziałów III zmiany do operacji „*Iraqi Freedom*” opierało się w dużej mierze na przekazanych doświadczeniach żołnierzy służących w poprzednich rotacjach. Pododdziały szkoliły się w ustanawianiu mobilnych i stałych punktów kontrolnych, ćwiczyły patrolowanie, czy też prowadziły przeszukiwania obiektów. Jednym z ważnych elementów szkolenia był także trening z umiejętności współdziałania ze śmigłowcami w tym także realizacji procedur MEDAVAC z ich użyciem. W maju 2004 roku cała przygotowująca się III zmiana udała się na poligon Wędrzyn. Był to ostatni etap przygotowań, aby osiągnąć gotowość do realizacji zadań mandatowych. Po przyjeździe na poligon z naszego obozowiska uczyniliśmy umowny „Camp Charlie”, rozbudowując go inżynieryjne i ustanawiając procedury wjazdu i wyjazdu do naszej nowej bazy, na wzór tych obowiązujących w misji. Na bazie oficerów dowództwa i sztabu batalionu zostało ustanowione Taktyczne Centrum Operacyjne (TOC), które od uruchomienia działało 24/7. Należy podkreślić, że podstawowym modulem szkoleniowym był pluton, ponieważ jak pokazała dotychczasowa praktyka w misji irackiej, to właśnie tej wielkości pododdziały wykonywały samodzielne zadania związane z patrolowaniem, czy też ustanawianiem punktów kontrolnych. Ważnym elementem szkolenia był także trening indywidualnych i zespołowych umiejętności prowadzenia ognia w dzień i w nocy.

Należy także wspomnieć, że w trakcie szkolenia poligonowego kluczowa kadra III zmiany udała się na kilka dni do Iraku w rejon misji, aby na miejscu zebrać najświeższe doświadczenia. Te kilka dni spędzonych w rejonie misji były dla nas bardzo cenne, ponieważ po powrocie mogliśmy dokonać na tej podstawie jeszcze pewnych korekt w szkoleniu naszych pododdziałów. Niestety nie napawał także optymizmem pogarszający się stan bezpieczeństwa w polskiej strefie odpowiedzialności, jak i w całym Iraku.

W ramach końcowego sprawdzenia przygotowania 1 BG, każdy pluton przechodził kompleksowy sprawdzian umiejętności taktyczno-ogniowych, który był wzbogacany poprzez stwarzanie dodatkowych sytuacji nadzwyczajnych, mogących zaistnieć w trakcie wykonywania zadań mandatowych. Należały do nich: zasadzki przeciwnika, ewakuacja rannych z koniecznością wezwania MEDAVAC, działanie w roli tzw. Grupy Szybkiego Reagowania (ang. *Quick Reaction Force* - QRF), a także działanie w przypadku wykrycia zaminowanych odcinków dróg, czy też protestów lokalnej społeczności. Należy podkreślić, że wszyscy żołnierze wykazywali ogromne zaangażowanie i determinację w szkoleniu, zdając sobie sprawę, że nabyte umiejętności w trakcie przygotowania w kraju mogą się okazać

krytyczne i niezbędne do wykonania zadań w Iraku³²².

1 lipca 2004 roku na lotnisku Rębiechowo pożegnano pierwszą 300 - osobową grupę III zmiany PKW Irak, wśród której byli także żołnierze łotewscy i litewscy. Kolejna grupa żołnierzy wyleciała z kraju w 12 lipca z wrocławskiego lotniska w Starachowicach. Zabierający głos Dowódca III zmiany PKW Irak gen. dyw. Andrzej Ekiert powiedział m. in. „(...) Rodziny. Zamiast łez podarujcie nam żołnierskie szczęście”. Jak się okazało na miejscu w Iraku, to szczęście było nam naprawdę potrzebne, czasami jednak zawodziło³²³.

Na irackiej ziemi...

28 czerwca 2004 r. Szef Tymczasowych Władz Koalicyjnych Paul Bremer przekazał władzę wykonawczą na ręce Tymczasowego Rządu Iraku. Jak się jednak okazało, w rzeczywistości przekazanie władzy wykonawczej Irakijczykom nałożyło znaczne ograniczenia na działania Koalicji, która utraciła władzę nie tylko do mianowania wojskowych, ale także do zwolnienia niekompetentnych i skorumpowanych irackich dowódców wojskowych i policyjnych. Koalicja straciła także znaczący wpływ na iracki budżet, co utrudniało zapobieganiu korupcji i nadzór nad racjonalnym wydawaniem pieniędzy. Wojska koalicyjne były także zobowiązane prowadzić działania z udziałem nowopowstałych irackich sił bezpieczeństwa, których poziom wyszkolenia znacznie odbiegał nawet od minimalnych standardów. W tym okresie także znacznie nasiliły się ataki sunnickich rebeliantów na przedstawicieli nowej irackiej władzy oraz infrastrukturę krytyczną. Celem tych ataków było podważenie legitymacji nowego państwa irackiego i jego zdolności do zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom. Rebelianci masowo zaczęli detonować improwizowane ładunki wybuchowe (ang. *Improvised Explosive Devices* - IED) umieszczane najczęściej na poboczach dróg, którymi przemieszczały się patrole i konwoje wojsk koalicyjnych oraz irackich sił bezpieczeństwa. Ta działalność rebeliantów była szczególnie groźna dla bezpieczeństwa wojsk koalicyjnych z powodu braku adekwatnego opancerzenia na pojazdach będących na ich wyposażeniu. Podczas II zmiany PKW Irak ze składu MND CS - w wyniku zamachów bombowych w Madrycie w maju 2004 roku - została wycofana brygada hiszpańska wraz z kontyngentami z Hondurasu i Dominikany³²⁴. Natomiast 9 lipca 2004 roku w związku z nasileniem się zbrojnych wystąpień rebeliantów przeciw irackim siłom bezpieczeństwa oraz siłom koalicyjnym, prowincje AL.-Kadisijja i An-Nadżaf zostały

³²² *Kronika Wojska Polskiego Irak 2003-2008*, op. cit..., s. 105.

³²³ *Ibidem*, s. 116.

³²⁴ J. D. Rayburn, F. K. Sobchak, *The U.S. Army in the Iraq War...*, op. cit., s. 317-325.

przekazane w odpowiedzialność jednostek amerykańskich, ponieważ mandat Wielonarodowej Dywizji nie przewidywał podejmowania działań bojowych o charakterze ofensywnym³²⁵.

III Zmiana Wielonarodowej Dywizji Centrum-Południe oficjalnie przejęła dowodzenie swoją strefą odpowiedzialności w dniu 18 lipca 2004 roku. Kontrolowała trzy prowincje: Babil, Wasit, i Al.-Kadisijja o powierzchni blisko 32 tys. km², zamieszkałych przez około 2,2 mln mieszkańców. W skład MND CS wchodziły następujące oddziały i pododdziały:

- Dowództwo i Sztab MNDC-S;
- Batalion Dowodzenia MNDC-S;
- 1 Brygadowa Grupa Bojowa (1BGB):
 - Batalion Dowodzenia 1BGB;
 - 1 Batalionowa Grupa Bojowa (międzynarodowa);
 - 2 Batalionowa Grupa Bojowa;
 - 3 Batalionowa Grupa Bojowa (Bułgaria);
- 2 Brygadowa Grupa Bojowa (Ukraina):
 - 4 Batalionowa Grupa Bojowa;
 - 5 Batalionowa Grupa Bojowa;
- Samodzielna Grupa Powietrznoszturmowa;
- Batalionowa Grupa Bojowa (Salwador);
- Batalion Logistyczny;
- Batalion Inżynieryjny (Rumunia);
- Batalion Transportowy (Węgry).

W III zmianie Wielonarodowej Dywizji służyło w sumie około 6,1 tys. żołnierzy i pracowników wojska z 16 krajów, w tym 2,5 tys. Polaków³²⁶.

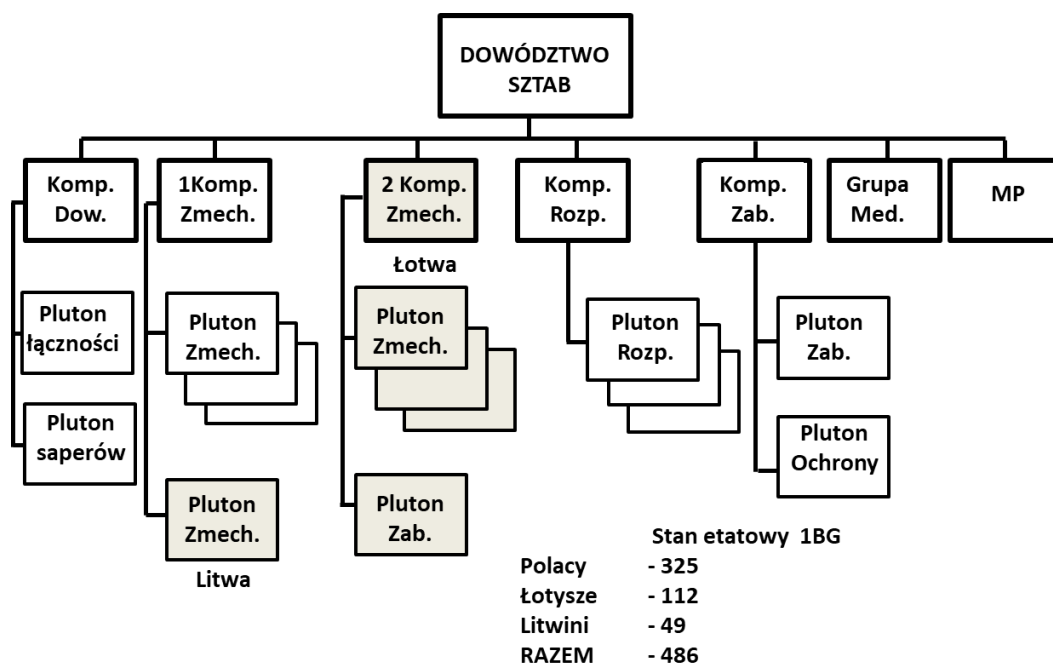
1. Batalionowa Grupa Bojowa stacjonowała w bazie „CHARLI” w miejscowości Al.-Hilla w prowincji Babil. 1 BG posiadała w swoim składzie także pododdziały międzynarodowe składające się z łotewskiej 2. kompanii zmechanizowanej oraz plutonu litewskiego znajdującego się w składzie 1. kompanii zmechanizowanej, sformowanej na bazie kompanii szturmowej 16. batalionu powietrznodesantowego z Krakowa (rys. 2).

Oficerowie z Litwy i Łotwy wchodziłi także w skład sztabu naszego batalionu. Oficer łotewski był także drugim zastępcą dowódcy 1BG. W związku z powyższym we wszystkich procedurach operacyjnych z udziałem tych dwóch pododdziałów obowiązywał j. angielski

³²⁵ *Kronika Wojska Polskiego Irak 2003-2008*, op. cit..., s. 116.

³²⁶ *Ibidem*, s. 118-121.

w zakresie rozkazodawstwa, systemu meldunkowego, jak i prowadzonych odpraw. Polskie pododdziały były wyposażone w lekkie pojazdy typu HONKER oraz kilka transporterów rozpoznawczych typu BRDM – 2 M96iK (SZAKAL)³²⁷ oraz samochody ciężarowo-terenowe typu STAR. Kompania łotewska i pluton litewski miały na wyposażeniu pojazdy typu HAMMER.

Źródło: opracowanie własne

Rys. 2. Struktura organizacyjna 1 Batalionowej Grupy Bojowej III zmiany PKW Irak

Pierwszą i jak się okazało później, jedną z kluczowych rzeczy dla naszego bezpieczeństwa, którą przeprowadziliśmy po przybyciu na miejsce, była praktyczna realizacja szkolenia z procedur MEDAVAC z użyciem amerykańskich śmigłowców sanitarnych. Następnie razem z żołnierzami drugiej zmiany 1 BG udaliśmy się w teren, gdzie poprzez wspólne prowadzenie działalności patrolowej oraz szereg spotkań z miejscowymi

³²⁷ BRDM-2M96ik - SZAKAL ("k" od klimatyzacja). Opracowano go specjalnie dla pododdziałów Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Iraku. W pojeździe zachowano starą wieżę, ale zmieniono uzbrojenie. Zamontowano zamiast 14,5 mm KPWT wkm 12,7 mm NSW-B (12.7 mm NATO wersja NSW). Pojazd otrzymał także pasywny celownik dziennie-nocny CDN-1 oraz pasywne przyrządy obserwacyjne kierowcy i dowódcy POD-72 oraz PNK. Szakal ma nowy system łączności wewnętrznej WB Electronics Fonet i zewnętrznej z radiostacją Radmor RRC-9500 i dwoma przenośnymi 3501. Mając na uwadze klimat Iraku zamontowano w przedziale bojowym klimatyzację utrzymującą we wnętrzu temperaturę 30°C przy 65°C na zewnątrz. Wprowadzono też układ chłodzenia silnika o zwiększonej wydajności, z którego usunięto elementy hydrauliczne. Pojazdy takie trafiły do Iraku na początku 2004 roku., <https://wiadomosci.wp.pl/polscy-pancerni-6038672778134145g/7> (dostęp: 27.02.2020).

przedstawicielami władzy cywilnej oraz dowódcami pododdziałów irackich sił bezpieczeństwa, zapoznawaliśmy się z naszą strefą odpowiedzialności (ang. *Area of Operation* - AOR).

Strefa odpowiedzialności 1 BG liczyła 3,5 tys. km² i była zamieszkała głównie przez Szytów, którzy stanowili około 90% całej populacji. Pozostali mieszkańców to głównie ludność pochodzenia sunnickiego. Największym miastem w naszej strefie odpowiedzialności była miejscowość Al. - Hilla licząca w tym czasie ok. 500 tys. mieszkańców.

Zasadniczym zadaniem 1 GB było prowadzenie działań stabilizacyjnych w przydzielonym obszarze, tworząc warunki do stopniowego przekazywania odpowiedzialności za bezpieczeństwo i porządek w prowincji Babil dla przedstawicieli lokalnej administracji. Do priorytetowych zadań 1 BG należało także:

- zapewnienie bezpieczeństwa i stabilizacji w strefie odpowiedzialności;
- stopniowe przekazywanie odpowiedzialności władzom lokalnym;
- wspieranie działań nowo powstałej władzy w procesie normalizacji życia publicznego;
- wspieranie odbudowy obiektów infrastruktury bezpieczeństwa, edukacji i służby zdrowia;
- szkolenie i wyposażanie pododdziałów Irackiej Gwardii Narodowej (ang. *Iraqi National Guard* - ING);
- wspieranie działalności organizacji humanitarnych³²⁸.

Tragiczne początki...

Praktycznie od powstania Muktady Al.-Sadra wiosną 2004 roku, sytuacja w Iraku ulegała stopniowemu pogorszeniu, podobnie rzecz się miała w strefie odpowiedzialności 1 BG. Wzmacniała się zbrojna opozycji wobec amerykańskiej okupacji kraju a także wobec sił koalicyjnych i nowych irackich władz. Powodem przyłączania się do sił antykoalicyjnych nowych bojowników, było poczucie poniżenia ludności sunnickiej po utracie władzy i zepchnięcie jej na margines społeczny. Szeregi rebeliantów zasilone były również osobami, które przeszły przez irackie i amerykańskie więzienia, gdzie przyszli bojownicy mieli okazję nawiązać i utrwalić relacje oraz organizować nowe kanały komunikacyjne. W efekcie, czego, nasiliły się ataki na bazy oraz patrole i konwoje sił koalicyjnych, a także na irackie siły bezpieczeństwa³²⁹. Szybko to odczuliśmy na „własnej skórze”.

29 lipca 2004 roku, patrol z kompanii rozpoznawczej 1 GB został zaatakowany

³²⁸ Ibidem, s. 121 - 123.

³²⁹ P. Łukasiewicz, *Budowa instytucji państwa irackiego...*, op. cit., s. 206-207.

improwowanymi ładunkami wybuchowymi (IED)³³⁰, umieszczonymi na poboczu drogi, które zostały jak wskazało późniejsze dochodzenie, odpalone elektrycznie. W wyniku ataku jeden żołnierz zginął a ośmiu odniosło rany, został także zniszczony jeden pojazd. W tym tragicznym zdarzeniu, zimną krew zachował dowódca patrolu, który zadziałał zgodnie z ustalonymi procedurami, organizując błyskawicznie ewakuację MEDAVAC oraz w sposób zorganizowany wycofał patrol z miejsca zasadzki. W ataku tym, ranny został m. in. dowódca kompanii, który uczestniczył w patrolu i w wyniku odniesionych ran został ewakuowany do kraju. W tej sytuacji na pełniącego obowiązki dowódcy kompanii został wyznaczony właśnie ten dowódca patrolu w stopniu podporucznika, który tak świetnie poradził sobie w tej trudnej sytuacji. Jak się miało później okazać, decyzja ta była ze wszech miar trafna.

To tragiczne zdarzenie uświadomiło nam, że musimy natychmiast podjąć działania, aby zwiększyć odporność naszych pojazdów na odłamki IED, które od tego momentu stały się jednym z głównych zagrożeń dla naszych patroli i konwojów. Posłużyły nam do tego stalowe blachy pozyskiwane ze złomowiska po byłych irackich zakładach remontowych w rejonie Babilonu oraz worki z piaskiem. Niestety po takim „opancerzeniu” nasze lekkie pojazdy znacznie straciły na swojej mobilności³³¹. Oczywiście w tej sprawie zostały także wysłane wnioski do naszych przełożonych z prośbą o pilne przygotowanie w kraju elementów opancerzenia na nasze lekkie pojazdy. Zdawaliśmy sobie jednak sprawę, że pomoc w tym obszarze może przyjść z kraju najszybciej za kilka tygodni, a my potrzebowaliśmy zwiększyć swoją ochronę w pojazdach natychmiast. Dlatego też nie czekaliśmy z założonymi rękami.

Przeciwnik nie odpuszczał i dwa tygodnie później w dniu 13 sierpnia 2004 roku w godzinach popołudniowych, bojówki Al.-Sadra wdarły się do Al.-Hilli, opanowując ważniejsze obiekty w mieście. Na szczęście TOC 1 BG w porę otrzymał informację o zaistniałej sytuacji od stałej grupy łącznikowej 1 BG, przebywającej 24/7 na głównym posterunku policji w Al.-Hilli. Natychmiast została poderwana Grupa Szybkiego Reagowania, która udała się na główny posterunek policji w Al.- Hilli, gdzie wzmocniła ochronę i nie dopuściła do opanowania tego miejsca przez Sadrystów. Wymiana ognia trwała całą noc, ale iraccy policjanci i QRF 1 BG na tyle skutecznie odpierali ataki rebeliantów, że ci ponosząc straty w ludziach następnego dnia wycofali się z miasta. Jednak w międzyczasie bojownicy Al.-Sadra, zniszczyli miejscowe więzienie, uwalniając około 300 rebeliantów

³³⁰ Słownik Definicji i Terminów NATO-AAP-6/2005 określa IED jako urządzenie wykonane w sposób improwizowany, zawierające niszczące, śmiertelne, szkodliwe środki pirotechniczne lub zapalające środki chemiczne przeznaczone do niszczenia, unieszkodliwiania, nękania lub odwracania uwagi. Może zawierać materiały wojskowe, ale zwykle skonstruowane jest z elementów pochodzących z innych źródeł.

³³¹ K. Witulski, *Polączyła nas czasza spadochronu i esprit de corps*, Kraków 2019, s. 79.

i przestępców. Zostały także całkowicie zniszczone koszary kompanii Irackiej Gwardii Narodowej na południowej granicy naszej strefy odpowiedzialności w miejscowości Al. Hashimiya. Pomimo tak intensywnych działań i silnego kontaktu ogniowego z przeciwnikiem nikt z żołnierzy 1 BG nie został ranny³³². To zdarzenie pokazało także, jak ogromne znaczenie miało utrzymywanie 24/7 w 15 minutowej gotowości do wyjazdu tzw. Grupy Szybkiego Reagowania (QRF). Błyskawiczna reakcja TOC na zaistniałą sytuację, ocaliła z pewnością życie żołnierzy polskiej grupy łącznikowej przebywających na posterunku policji w Al.-Hilli a także umożliwiła jego skuteczną obronę³³³.

Kilka dni później, jednak szczęście nas opuściło. W dniu 19 sierpnia patrol 1 BG, jadąc na posterunek policji w Al.-Hilli został zaatakowany ogniem broni strzeleckiej. Patrol odpowiedział ogniem i zwiększył prędkość, jednak w wyniku gwałtownego manewru nastąpiła kolizja drogowa dwóch pojazdów patrolu, w wyniku, której śmierć poniosło dwóch żołnierzy a ośmiu zostało rannych. Dwa dni później w strefie odpowiedzialności 1 BG został zaatakowany ładunkami IED i bronią strzelecką konwój z zaopatrzeniem polskiego batalionu logistycznego, w wyniku, którego jeden żołnierz poniósł śmierć a sześciu zostało rannych³³⁴.

Jednak ten najbardziej tragiczny dzień nadszedł 12 września 2004 roku, dokładnie w dniu Święta Wojsk Lądowych. Już w godzinach rannych patrol z kompanii łotewskiej prowadzący patrolowanie razem z żołnierzami Irackiej Gwardii Narodowej (ING) został zaatakowany z użyciem samochodu pułapki oraz IED. W wyniku ataku zginęło czterech żołnierzy ING, a ośmiu zostało rannych, zniszczono także dwa pojazdy. Jednak był to niestety, dopiero początek tragicznych zdarzeń tego feralnego dnia. W godzinach popołudniowych rebelianci, na powracający do bazy patrol saperski oraz ochraniających go żołnierzy z 1 kompanii zmechanizowanej 1BG, przygotowali dobrze zorganizowaną zasadzkę, atakując patrol ogniem broni strzeleckiej i ręcznych granatników przeciwpancernych. Ze względu na odległość, wsparcie z powietrza i lądu dotarło zbyt późno. W wyniku ostrzału zginęło trzech żołnierzy w tym dwóch oficerów i szeregowy, a także trzech innych żołnierzy zostało rannych. Bilans strat osobowych 1 BG w czasie niespełna dwóch miesięcy realizacji zadań

³³² *Kronika Wojska Polskiego Irak 2003-2008*, op. cit...,s. 123.

³³³ Standardowo w 1 BG, Grupa Szybkiego Reagowania (QRF) składała się z 15 żołnierzy, wozu dowodzenia ZWD-3, 3 x lekkie pojazdy typu HONKER lub HAMMER, ambulans z obsługą (3 żołnierzy - lekarz, sanitariusz i kierowca) i w zależności od potrzeb był przydzielany (patrol saperski, Zespół Działań Psychologicznych, Żandarmeria Wojskowa, wóz pomocy technicznej). Żołnierze QRF zabierali ze sobą broń osobistą i zespołową oraz zapasy amunicji, żywności i wody na minimum jedną dobę.

³³⁴ *Ibidem*, s. 126-127.

mandatowych był tragiczny i wynosił 6 zabitych i 19 rannych żołnierzy³³⁵.

Operacje „Cordon and Search”

W tej tragicznej sytuacji należało podjąć zdecydowane kroki, aby zmniejszyć zagrożenie. Zaistniała sytuacja w strefie odpowiedzialności 1 BG niestety niczym nie przypominała działalności stabilizacyjnej do jakiej byliśmy przygotowywani w kraju. Pozostawanie w bazie i ograniczenie działalności patrolowej mogło tylko pogorszyć sytuację. Jedyną logiczną decyzją w tych okolicznościach, było przejście inicjatywy oraz integracja i intensyfikacja wysiłku działań operacyjnych z sąsiadami i irackimi siłami bezpieczeństwa. Jednym z warunków powodzenia, było pozyskanie wiarygodnych danych wywiadowczo-rozpoznawczych. Jak się później okazało nasze „źródła” dostarczyły nam niezbędne dane na temat aktywności rebeliantów. Niebagatelna rolę, w tym nowym kierunku działań, odegrało spotkanie z dowództwem amerykańskiej jednostki piechoty morskiej (ang. *24th Marine Expeditionary Unit* - MEU) sąsiadującej z 1 BG od strony północnej. Przedstawione przez nas informacje na temat działań i kryjówek przeciwnika spotkały się z dużym uznaniem ze strony dowództwa jednostki amerykańskiej. Okazało się, że rebelianci w zależności od sytuacji i aktywności naszej Grupy Bojowej lub jednostki amerykańskiej, przemieszczają się do swoich kryjówek będących w danym momencie poza obszarem działania operacyjnego wojsk koalicji. Ponadto, informacje na temat przeciwnika w wielu obszarach, tak ze strony polskiej jak i amerykańskiej uzupełniały się, co umożliwiło rozpoczęcie planowania i następnie prowadzenie wspólnie skoordynowanych operacji na pograniczu naszych stref odpowiedzialności. Były to najczęściej operacje „Otocz i przeszukaj” (ang. *Cordon and Search* - C&S) polegające na otoczeniu i przeszukaniu danego obszaru. Dlaczego tego typu operacje? Głównym powodem było to, że w tym złożonym środowisku, ten sposób działania okazał się skutecznym środkiem, aby odkrywać skrytki, przechwytywać broń, materiały wybuchowe, a także kontrabandę. Był to także skuteczny sposób na zatrzymywanie osób podejrzanych o działalność terrorystyczną, a także pospolitych przestępców i sympatyków wspierających działania rebeliantów. Operacje C&S, były także demonstracją siły i pokazem integracji sił koalicyjnych oraz miejscowych sił bezpieczeństwa, co w efekcie dawało przesłanie dla miejscowej ludności, że to rząd iracki i wojska koalicyjne a nie powstańcy

³³⁵ Ibidem, s. 130-131, zob. także: *Śmierć trzech polskich żołnierzy w zasadzce w Iraku*, <https://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-smierc-trzech-polskich-zolnierzy-w-zasadzce-w-iraku,nId,172786> (dostęp: 29.02.2020).

posiadają kontrolę nad danym obszarem³³⁶. W czasie prowadzonych operacji C&S na większą skalę były wyznaczane następujące elementy:

- Zintegrowany element dowodzenia;
- Siły i środki do ustanowienia kordonu zewnętrznego i izolacji rejonu;
- Siły i środki do ustanowienia kordonów wewnętrznych przy przeszukiwanych obiektach;
- Zespoły przeszukujące - składające się najczęściej z irackich sił bezpieczeństwa i nadzorowane przez wojska koalicyjne (najczęściej przez siły specjalne);
- Siły ubezpieczające rejon operacji (bezpilotowe środki powietrzne - BSP, samoloty rozpoznania radioelektronicznego, samoloty bojowe i śmigłowce, Grupy Szybkiego Reagowania,);
- Zespół Operacji Psychologicznych (PSYOPS) - przekazywał i zbierał informacje od lokalnej ludności);
- Zespół saperski EOD³³⁷;
- Żandarmeria Wojskowa (nadzorowała zatrzymania rebeliantów);
- Tłumacze (wg. potrzeb).

Najtrudniejszym elementem w czasie planowania operacji C&S było zachowanie tajemnicy, co do rejonu i celu operacji. Dlatego też, irackie siły bezpieczeństwa najczęściej nie były informowane o szczegółach operacji z uwagi na duże prawdopodobieństwo infiltracji tego środowiska przez siły rebelianckie. Dużym zagrożeniem w tego typu operacjach był ostatni etap, tj. wycofanie z rejonu operacji i powrót do bazy. Przeciwnik mając już informacje o rejonie działania, zakładał często na alternatywnych drogach wycofania, ładunki IED, które coraz częściej były odpalane drogą radiową. Skutecznym przeciwdziałaniem w tego typu aktywności przeciwnika, były zestawy zakłócające sygnały radiowe inicjujące wybuch, które były montowane na pojazdach i nazywane *Jammer*. Niestety cierpieliśmy na poważny deficyt tych urządzeń w naszej Grupie Bojowej, dlatego też korzystaliśmy w tym zakresie z pomocy pododdziałów amerykańskich, które z nami współpracowały. Pomimo wielu trudności nasza

³³⁶ Air Land Sea Bulletin, *Cordon and Search Operations*, <https://www.hsdl.org/?view&did=711439> (dostęp: 29.02.2020).

³³⁷ Pododdział rozpoznania/rozminowania EOD (*Explosive Ordnance Disposal*) -specjalistyczny pododdział wojsk inżynieryjnych przeznaczony do rozpoznania, usuwania i niszczenia przedmiotów wybuchowych oraz niebezpiecznych pochodzenia wojskowego lub innego oraz improwizowanych urządzeń wybuchowych IED, http://www.obrum.gliwice.pl/upload/downloads/spg/212/09_Mondel_Ciszewski.pdf (dostęp: 01.03.2020).

determinacja powoli przynosiła zamierzone skutki, doprowadzając do wyraźnego zmniejszenia liczby ataków w naszej strefie odpowiedzialności.

Pozostała działalność operacyjna

1. BG swoje zadania mandatowe realizowała także poprzez działalność operacyjno - szkoleniową do której należy zaliczyć:

- patrolowanie;
- konwojowanie (eskortowanie);
- prowadzenie kontroli na stałych i mobilnych punktach kontrolnych;
- ochrona ważnych obiektów;
- szkolenie Irackiej Gwardii Narodowej.

Patrolowanie było podstawową działalnością operacyjną 1. Grupy Bojowej, organizowaną i prowadzoną w sposób planowy i nieplanowy. Patrole nieplanowe wynikały z określonej potrzeby operacyjnej i były skutkiem dynamicznie zmieniającej się sytuacji w strefie odpowiedzialności. Zasadniczym celem działań patrolowych było zaznaczenie swojej obecności w strefie odpowiedzialności, pozyskiwanie informacji o nastrojach, problemach i potrzebach lokalnej ludności, a także rozmowy z przedstawicielami władz lokalnych. Szczególnym rodzajem patrolowania był tzw. patrol rozminowania, którego celem było sprawdzenie przez saperów przejezdności określonych dróg, a w szczególności sprawdzenie, czy przeciwnik nie założył ładunków IED. W strefie odpowiedzialności 1 BG codziennie pod tym względem, były sprawdzane dwie drogi, po których następnie poruszały się konwoje wojsk koalicyjnych z zaopatrzeniem. Zgodnie z wytycznymi do działalności operacyjnej, patrolowanie realizowane było wspólnie z ING, a czasami z iracką policją. Podobnie jak w przypadku operacji C&S, ze względów bezpieczeństwa, pododdziały irackie nie były informowane z wyprzedzeniem o trasie i celu patrolu. Obecność w patrolach żołnierzy irackich, często była pomocna przy kontaktach z ludnością lokalną. Zasadniczym pododdziałem realizującym zadania patrolowe był pluton. Najczęściej, patrol składał się z trzech pojazdów lekkich typu HONKER lub HAMMER oraz transportera rozpoznawczego BRDM, który najczęściej poruszał się na czele kolumny. Każdy patrol był zobowiązany przez cały okres patrolowania utrzymywać stałą łączność radiową z Taktycznym Centrum Operacyjnym 1 BG, które funkcjonowało w czasie 24/7. Średni czas patrolu wynosił od 4-6 godzin i zależał od zadania oraz trasy patrolowania. Jednym z największych problemów w realizacji zadań patrolowych był deficyt tłumaczy języka lokalnego.

Konwojowanie (eskortowanie) było częstym zadaniem wykonywanym w ramach misji

stabilizującej w Iraku. Polegało na ochronie transportu osób do określonych miejsc (baz, jednostek), albo eskorcie konwojów z zaopatrzeniem lub z pomocą humanitarną do punktów ich rozdziału³³⁸. Jak pokazała praktyka konwoje były często narażone na ataki rebeliantów. Szczególnie narażone na ataki, były konwoje z paliwem, które stawały się stosunkowo łatwym celem dla bojowników. Siły i środki do ochrony konwoju określał organizator, niemniej jednak w warunkach misji irackiej były to z reguły siły wzmocnionego plutonu. Dowódca konwoju przed wyruszeniem w trasę, był zobowiązany udzielić instruktażu wszystkim osobom konwojowanym o sposobie zachowania się w czasie przegrupowania, a także o sposobie działania w sytuacjach szczególnych np. w czasie ataku na konwój. Do bezwzględnych priorytetów należało utrzymywanie łączności tak wewnątrz konwoju, jak i z określonymi bazami sił koalicyjnych. Konwoje jak i patrole w przypadku zaatakowania, natychmiast informowały TOC w określonej bazie skąd najczęściej wysyłane było wsparcie, a także wzywany był MEDAVAC w zależności od sytuacji.

Ważnym elementem działalności operacyjnej, mającym na celu poprawę bezpieczeństwa w rejonie odpowiedzialności, było prowadzenie kontroli na stałych i mobilnych punktach kontrolnych. Także, ta działalność operacyjna prowadzona była wspólnie z irackimi żołnierzami bądź miejscową policją. Niezbędnym warunkiem w takich sytuacjach była umiejętność sprawnego przeszukiwania ludzi i pojazdów. Drugim sposobem działania w tym obszarze, było doraźne organizowanie punktów kontrolnych na drogach w rejonie naszej strefy odpowiedzialności. Zawsze jednym z większych wyzwań w tym przypadku, było umiejętne kierowanie ruchem drogowym tak, aby przy okazji realizacji kontroli wybranych pojazdów, nie spowodować paraliżu w ruchu drogowym. Praktyka iracka pokazała, że mobilne punkty kontrolne były znacznie bardziej skuteczne niż działanie na stałych punktach kontrolnych. Mobilne i stałe punkty kontrolne powodowały, że rebelianci, przemytnicy, a także osoby poszukiwane nie mogły się swobodnie przemieszczać w naszej strefie odpowiedzialności.

Ochrona ważnych obiektów infrastruktury krytycznej w rejonie odpowiedzialności 1 BG sprowadzała się przede wszystkim do całodobowej ochrony dwóch mostów na drodze głównej, łączącej miejscowość Al. - Hilla i Bagdad oraz ochrony bramy nr 2 w bazie „CHARLIE”.

W czasie III zmiany 1 BG czasowo ochraniała także, siedzibę sił specjalnych USA w Al. - Hilli. Od listopada 2004 roku ochronę mostów, przejęły pododdziały ING. Należy

³³⁸ *Regulamin działań taktycznych pododdziałów Wojsk Pancernych i Zmechanizowanych /pluton – kompania – batalion, Dowództwo Wojsk Lądowych, Warszawa 2009, s. 210.*

podkreślić, że całodobowa ochrona ww. obiektów znacznie uszczuplała siły 1 BG do prowadzenia pozostałych działań operacyjnych.

Jednym z najważniejszych zadań 1 BG, było szkolenie pododdziałów Irackiej Gwardii Narodowej. MND CS otrzymała zadanie utworzenia brygady ING składającej się z dowództwa i sztabu, pięciu batalionów oraz kompanii rozminowania. 1. BG była odpowiedzialna za 402. batalion ING w Al.-Hilli. W 1. BG przyjęto zasadę, że każda kompania bojowa będzie odpowiedzialna za wyszkolenie odpowiedniej kompanii batalionu ING, natomiast za wyszkolenie dowództwa i sztabu irackiego batalionu był odpowiedzialny sztab 1. BG. Każda kompania 1. BG była żywotnie zainteresowana jak najszybszym podniesieniem poziomu wyszkolenia żołnierzy irackich, ponieważ właśnie z tymi żołnierzami wspólnie wykonywali zadania operacyjne. Rebelianci robili jednak wszystko, aby w jak największym stopniu zakłócić formowanie i szkolenie irackich żołnierzy oraz aby obniżyć ich morale. Dlatego też, patrole i konwoje żołnierzy ING, a także ich koszary były częstym obiektem ataków rebeliantów. Z tego też powodu miała miejsce duża rotacja w stanach osobowych, a przypadki dezercji nie należały do rzadkości. 402. batalion ING, podobnie jak i inne jednostki, był wyposażony w wysłużoną broń produkcji radzieckiej, typu AK-47, km PK oraz granatniki przeciwpancerne RPG-7. Niejednokrotnie żołnierzom ING brakowało amunicji, a przede wszystkim pojazdów, przez co mobilność tych pododdziałów była bardzo niska. Zdarzało się wielokrotnie, że aby przeprowadzić wspólny patrol, trzeba było wydzielić ze swoich zasobów pojazdy do zabezpieczenia transportu pododdziału ING. Należy jednak podkreślić, że pomimo wielu problemów to jednak żołnierze ING przejmowali coraz więcej zadań w strefie odpowiedzialności, a poziom ich realizacji zadań stopniowo się poprawiał. Była to realizacja jednego z głównych celów wojsk koalicyjnych, aby irackie siły bezpieczeństwa stopniowo przejmowały odpowiedzialność za bezpieczeństwo w swoim kraju.

Współdziałanie i koordynacja działań

W celu usprawnienia wymiany informacji i koordynacji działań różnych służb z inicjatywy dowódcy 1. BG zostało utworzone Połączone Centrum Koordynacyjne (ang. *Joint Coordination Center - JCC*), które było zlokalizowane na Komendzie Głównej Policji w Al.-Hilla. W skład JCC wchodził: oficer łącznikowy w raz z tłumaczem z 1. BG, przedstawiciele policji oraz oficer łącznikowy ING. Połączone Centrum Koordynacyjne funkcjonowało 24/7, utrzymując łączność ze swoimi jednostkami. W przypadku sytuacji kryzysowych Centrum powiększało się o przedstawicieli gubernatora prowincji i mera miasta, przedstawiciela straży pożarnej oraz służby zdrowia. Do głównych zadań JCC należało:

- Monitorowanie sytuacji w zakresie bezpieczeństwa w prowincji;
- Monitorowanie działalności kryminalnej i antykoalicyjnej;
- Doradztwo w sprawach bezpieczeństwa;
- Koordynowanie działań w sytuacjach kryzysowych;
- Planowanie i koordynowanie działań sił koalicyjnych z irackimi siłami bezpieczeństwa.

Należy podkreślić, że funkcjonowanie Połączonego Centrum Koordynacyjnego, znacznie poprawiło wymianę informacji oraz świadomość sytuacyjną sił zaangażowanych w zapewnienie bezpieczeństwa w strefie.

Bardzo ważnym czynnikiem mającym wpływ na bezpieczeństwo w strefie była bezpośrednia współpraca 1. BG z Komendą Główną Policji w Al. - Hilli. Poprzez posiadanie na stałe grupy łącznikowej na Komendzie Policji, mieliśmy rzeczywisty przegląd sytuacji w strefie odpowiedzialności. Ponadto w strukturach irackiej policji znajdował się dobrze wyszkolony pododdział specjalny SWAT³³⁹, z którym to 1. BG zrealizowała wiele wspólnych operacji.

Bardzo ważnym obszarem działalności 1. BG, była współpraca sekcji S-5 CIMIC z szeroko rozumianym społeczeństwem, która obejmowała kontakty z miejscowymi władzami, organizacjami rządowymi i pozarządowymi, lokalną społecznością oraz międzynarodowymi organizacjami humanitarnymi. Do jednych z najważniejszych zadań komórki CIMIC należało spotykanie się z miejscową ludnością oraz wyjście naprzeciw jej problemom i oczekiwaniom. Aby ułatwić bezpośredni kontakt ze społeczeństwem, w miejscowości Al.-Hilla przy urzędzie Gubernatora Prowincji Babil utworzono tzw. Centrum CIMIC (ang. *Provincial Civil Military Operation Center* – PCMOC)). Było to miejsce, gdzie można było się spotkać z lokalnymi władzami, a także ze zwykłymi obywatelami. PCMOC było zwykle otwarte w godzinach urzędowania gubernatora prowincji. Lista zadań realizowanych przez CIMIC na terenie Iraku jest bardzo długa i różnorodna. Sekcja S-5 CIMIC zajmowała się także koordynacją pomocy humanitarnej w naszej strefie odpowiedzialności³⁴⁰.

W czasie III zmiany Dowódca MND CS dysponował funduszem CERP (ang. *Commander's Emergency Respons Programs* – CERP), który wynosił ponad 23 mln dolarów. 1. BG otrzymała na realizację projektów w swojej strefie odpowiedzialności sumę 1,5 mln

³³⁹ SWAT, czyli skrót od *Special Weapons and Tactics* (Specjalne uzbrojenie i taktyka) to nazwa elitarnych, etatowych oddziałów taktycznych Policji USA, ale także nazwa ta jest przyjmowana przez podobne jednostki innych krajów, <https://www.formacjasgo.pl/portfolio-view/s-w-a-t-klasyka-gatunku/> (dostęp: 2.03.2020).

³⁴⁰ P. Hudyma, *Udział wojsk polskich w misjach zagranicznych o charakterze pokojowym i stabilizacyjnym, w latach 1953 - 2008*, Rozprawa doktorska, Poznań 2011, s. 114-120.

dolarów. Projekty dotyczyły takich obszarów jak: edukacja, ochrona zdrowia, bezpieczeństwo, wsparcie rozbudowy infrastruktury policji i jednostek ING, a także poprawa zaopatrzenia ludności w wodę. Sekcja CIMIC, prowadziła również patrole, podczas których zbierano informacje o aktualnej sytuacji cywilnej w rejonie odpowiedzialności. Ze względu na szczupłość sekcji S-5 CIMIC, jej działania były aktywnie wspierane przez inne komórki i pododdziały 1.BG³⁴¹.

Podsumowanie

1. Batalionowa Grupa Bojowa III Zmiany PKW Irak oficjalnie zakończyła swoją misję w dniu 2 lutego 2005 roku. Opuszczając Irak kilka dni później, byliśmy świadomi tego, że sprawy nie potoczyły się tak jak zakładała amerykańska administracja. Stany Zjednoczone wraz z koalicją antyiracką tuż po osiągnięciu celów militarnych operacji, doprowadziły przez swoje błędne decyzje do całkowitego rozkładu, a wręcz zniszczenia struktur państwa irackiego. Powołane *ad hoc* nowe struktury państwowe nie były w stanie zapanować nad powstałym chaosem instytucjonalnym i prawnym, który doprowadził także do bratobójczej wojny sunnicko-szyickiej oraz odrodzenia i wzrostu popularności Al-Kaidy³⁴². Dlatego też, misja w Iraku, która była planowana i przygotowywana jako stabilizacyjna, przypominała jednak w wielu wypadkach bardziej działania bojowe niż stabilizacyjne. Zaskoczeni takim rozwojem sytuacji byli także amerykańscy dowódcy, którzy jeszcze przed rozpoczęciem inwazji, zakładali szybkie wycofanie zasadniczych sił wojskowych z Iraku.

Na taki rozwój sytuacji, nie była także przygotowana III zmiana PKW Irak. Otrzymany mandat misji oraz zasady użycia siły (ang. *Rules of Engagement* - ROE), nie zakładały możliwości prowadzenia działań ofensywnych przeciw rebeliantom. Także posiadane pojazdy pozbawione jakiegokolwiek opancerzenia nie pozwalały na bezpieczne poruszanie się w strefie.

Oceniając działalność operacyjną 1. Batalionowej Grupy Bojowej, należy podkreślić, że zaistniała na początku III zmiany PKW Irak bardzo trudna sytuacja, wynikająca z dużych strat osobowych oraz znacznego pogorszenia bezpieczeństwa w strefie odpowiedzialności, nie spowodowała zmniejszenia aktywności operacyjnej. Wręcz odwrotnie, zaistniała sytuacja, spowodowała aktywne poszukiwanie rozwiązań, której efektem było przejęcie inicjatywy i względnej kontroli nad przeciwnikiem, poprzez prowadzone operacje *Cordon and Search*.

³⁴¹ Kronika Wojska Polskiego Irak 2003-2008, op. cit...,s. 150.

³⁴² R. Lewandowski, W. Lewandowski, *Raport. Konsekwencje zaangażowania Polski w Iraku*, [w:] Bezpieczeństwo Narodowe I-II/2009/9-10, s. 18.

Kolejnym elementem wartym podkreślenia jest wielość i różnorodność sił i środków jakie brały udział w prowadzonych działaniach. 1. BG bardzo ściśle współdziałała z polskimi i amerykańskimi siłami specjalnymi operującymi w strefie odpowiedzialności, wykorzystując ich potencjał. Dobre efekty przyniosła także współpraca z innymi jednostkami amerykańskimi, policją iracką i pododdziałami ING.

Kluczową rolę w reagowaniu na sytuacje kryzysowe w strefie odpowiedzialności odegrało Taktyczne Centrum Operacyjne oraz Grupy Szybkiego Reagowania 1. BG, które funkcjonowały nieprzerwanie 24/7 przez cały okres zmiany. To właśnie błyskawiczne przekazanie informacji o sytuacji i natychmiastowe uruchomienie QRF prawdopodobnie ocaliło życie zespołowi łącznikowemu w Komendzie Głównej Policji w Al-Hilli w dniu 13 sierpnia 2004 roku, a także w dalszej perspektywie, pozwoliło na utrzymanie kontroli 1 BG nad miastem. Także, stworzenie, stosunkowo sprawnego i wiarygodnego systemu zbierania i analizowania informacji o sytuacji w rejonie odpowiedzialności oraz ściśle współdziałanie z wojskami koalicyjnymi i lokalnymi siłami bezpieczeństwa było kluczowe w kontekście skutecznego reagowania na sytuacje kryzysowe i poprawę bezpieczeństwa.

1 BG w opinii autora była dobrze funkcjonującą jednostką w ramach III zmiany PKW Irak pomimo, że w jej skład wchodziło żołnierze z 76 jednostek Wojska Polskiego. Była to zasługa dowódców wszystkich szczebli 1 BG (drużyn, plutonów, kompanii), a także oficerów dowództwa i sztabu, którzy od początku na równi traktowali wszystkich żołnierzy niezależnie od koloru noszonego beretu czy furażerki. Od momentu rozpoczęcia przygotowań do momentu zakończenia misji w 1. Batalionowej Grupie Bojowej obowiązywała żelazna zasada „*One Mission One Team*”.

W niniejszym rozdziale starano się, aby relacje, komentarze i oceny były obiektywnym spojrzeniem na realia jakie panowały w Iraku w tym czasie. Jednocześnie należy mieć świadomość, że pewne odczucia i opinie są subiektywnym spojrzeniem autora, wynikające z jego osobistego zaangażowania w misję „*Iraqi Freedom*”, jako dowódcy 1. Batalionowej Grupy Bojowej w m. Al-Hilla w III Zmianie PKW Irak.

Pomimo strat, jakie poniosły Siły Zbrojne RP, to jednak wielką wartością dodaną naszego zaangażowania w Iraku, był ogromny bagaż doświadczeń³⁴³ jaki zebraliśmy podczas tej misji, a przede wszystkim zmiana mentalności dowódców i żołnierzy w postrzeganiu

³⁴³ Szerzej zob. D. S. Kozerański, *Multi-nationality as a Strategic Challenge for Coalition Operations: A Case Study of Polish Military Contingent Experience in Iraq, 2003-2008* [w:] *Nations at War; Why do Nations Participate in War and Why Not?*, Sofia 2014, s. 137-155.

współczesnych konfliktów zbrojnych³⁴⁴. Nabyte doświadczenia przełożyły się także na późniejsze zmiany jakościowe w zakresie uzbrojenia i sprzętu wojskowego oraz wyposażenia indywidualnego żołnierza, a także na usprawnienia w systemie i sposobie szkolenia Sił Zbrojnych RP³⁴⁵.

Bibliografia

Akty prawne

Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 marca 2003 r. o użyciu Polskiego Kontyngentu Wojskowego w składzie Wielonarodowych Połączonych Sił Operacyjnych koalicji międzynarodowej w Królestwie Arabii Saudyjskiej, Królestwie Bahrajnu, Jordañskim Królestwie Haszymidzkim, Państwie Kataru, Państwie Kuwejt i Republice Iraku oraz w Zatoce Perskiej, na Morzu Czerwonym i Oceanie Indyjskim;
Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 czerwca 2003 r. o użyciu Polskiego Kontyngentu Wojskowego w składzie Międzynarodowych Sił Stabilizacyjnych w Republice Iraku.

Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 grudnia 2003 r. o przedłużeniu okresu użycia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w składzie Międzynarodowych Sił Stabilizacyjnych w Republice Iraku.

Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 29 czerwca 2004 r. o przedłużeniu okresu użycia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w składzie Międzynarodowych Sił Stabilizacyjnych w Republice Iraku.

Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1441 z 8 listopada 2002 r.

Rezolucja Rady bezpieczeństwa ONZ nr 1483 z dnia 22 maja 2003 r.

Rezolucja Rady bezpieczeństwa ONZ nr 1511 z dnia 16 października 2003r.

Rezolucja Rady bezpieczeństwa ONZ nr 1546 z dnia 8 czerwca 2004 r.

Opracowania zwarte:

Hudyma P., *Udział wojsk polskich w misjach zagranicznych o charakterze pokojowym i stabilizacyjnym, w latach 1953 - 2008*, rozprawa doktorska, Poznań 2011.

Kozerawski D. S. (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Polityka - Strategie - Interwencje*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2019.

Kozerawski D. S. (red.), *Międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne w polskiej polityce bezpieczeństwa w XX i XXI wieku*, AON, Warszawa 2016.

Kozerawski D.S., *Multi-nationality as a Strategic Challenge for Coalition Operations: A Case Study of Polish Military Contingent Experience in Iraq, 2003-2008* [w:] *Nations at War; Why do Nations Participate in War and Why Not?*, Sofia 2014, s. 137-155.

Kozerawski D. S., *Międzynarodowe działania stabilizacyjne w świetle doświadczeń X zmiany*

³⁴⁴ Polskie wojsko poniosło w Iraku w latach 2003 - 2008 następujące straty: 22 zabitych i 116 rannych. Były to największe straty jakie polskie Siły Zbrojne poniosły od zakończenia II wojny światowej, N. Baczyk, *Kosztowny poligon, „Polska Zbrojna”*, 2008 , nr 44, s. 9.

³⁴⁵ Szerzej zob. *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Polityka - strategie - interwencje*, red. D. S. Kozerawski, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2019, s. 155-170.

PKW Irak w 2008 roku, Wyd. Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2010.

Kronika Wojska Polskiego, MON, Warszawa 2011.

Makiela M., *Amerykańska polityka wobec konfliktu w Iraku* [w:] *Irak dylematy amerykańskiej interwencji*, red. W. Dzielski, W. Michnik, Księgarnia Akademicka, Kraków 2007.

Marcinkowski Cz., Jędrzych J., *Organizacja współpracy cywilno – wojskowej w fazie stabilizacji w Iraku*, „Myśl wojskowa”, Warszawa, 2004, nr 3.

Rayburn J. D., Sobchak F. K., *The U.S. Army in the Iraq War – Volume 1: Invasion – Insurgency – Civil War, 2003-2006*, Strategic Studies Institute, Washington, DC, 2019.

Regulamin Działań Wojsk Lądowych, DWŁąd, Warszawa 2008.

Regulamin działań taktycznych pododdziałów Wojsk Pancernych i Zmechanizowanych /pluton– kompania – batalion, Dowództwo Wojsk Lądowych, Warszawa 2009.

United States Special Operations Command History 1987–2007, Tampa 2007.

Witulski K., *Połączyła nas czasza spadochronu i esprit de corps*, Kraków 2019.

Artykuły prasowe i internetowe

Air Land Sea Bulletin, *Cordon and Search Operations*,
<https://www.hsdl.org/?view&did=711439>

Baczyk N., *Kosztowny poligon*, „Polska Zbrojna”, Warszawa, 2008 , nr 44.

Blowback: How ISIS was created by the U.S. Invasion of Iraq,
<https://theintercept.com/2018/01/29/isis-iraq-war-islamic-state-blowback>

Lewandowski R., Lewandowski W., *Raport. Konsekwencje zaangażowania Polski w Iraku*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, I-II/2009/9-10.

Łukasiewicz P., *Budowa instytucji państwa irackiego w czasie interwencji amerykańskiej (2003–2011)*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, XV: 2018 nr 3.

Rybak J., *Nowy dowódca specjalsów, gen. Jerzy Gut - oficer po misyjnych przejściach*.
<http://www.creatiopr.pl/general-jerzy-gut-dowodca-specjalsow-po-misyjnych-przejsciach/>

Rybak J., *Suma wszystkich minusów*, <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/14514#>
Śmierć trzech polskich żołnierzy w zasadzce w Iraku,
<https://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-smierc-trzech-polskich-zolnierzy-w-zasadzce-w-iraku,nId,172786>

<https://www.formacjasgo.pl/portfolio-view/s-w-a-t-klasyka-gatunku/>

Rozdział. 10. Przygotowanie zasobów osobowych do realizacji zadań przez kontyngenty wojskowe w Afganistanie na przykładzie 6. Brygady Powietrznodesantowej w ramach XI Zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego

Streszczenie

W opracowaniu zostały zaprezentowane przyczyny interwencji międzynarodowej w Afganistanie oraz udział Polski w tej operacji. Główną treścią jest proces przygotowania Polskiego Kontyngentu Wojskowego (PKW) do udziału w operacji międzynarodowych sił bezpieczeństwa w Afganistanie (ISAF). Autor niniejszego rozdziału skupił się na wnikliwej analizie procesu przygotowania przez jedną zmianę – XI Zmianę PKW w Islamskiej Republice Afganistanu, zorganizowanej na bazie 6. Brygady Powietrznodesantowej. Prezentowane opinie i wnioski oparte są na przeprowadzonych badaniach ankietowych, wywiadach eksperckich, analizie dokumentów i doświadczeniu autora z udziału w wielonarodowych operacjach stabilizacyjnych.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo międzynarodowe, operacja stabilizacyjna, polski kontyngent wojskowy, Afganistan, szkolenie sił stabilizacyjnych

Summary

The article presents the reasons for international intervention in Afghanistan and Poland's participation in this operation. However, the main content is the process of preparing the Polish Military Contingent for participation in the operation of international security forces in Afghanistan (ISAF). The author of this article focused on a thorough analysis of the preparation process by one shift - the 11th shift of the Polish Military Contingent in the Islamic Republic of Afghanistan, organized on the basis of the 6 Airborne Brigade. The opinions and conclusions presented are based on surveys, expert interviews, document analysis and the author's extensive personal experience.

Key words: international security, stabilization operation, Polish military contingent, Afghanistan, training of stabilization forces.

Wprowadzenie

Afganistan położony jest w Azji Środkowej, w północno-wschodniej części Wyżyny Irańskiej i Hindukuszu. Ten górzysto-wyżynny kraj – ponad połowa jego terytorium wznosi się powyżej 2000 m n.p.m. – graniczy z Turkmenistanem, Uzbekistanem, Tadżykistanem oraz Iranem, Pakistanem i Chinami. Mimo że nieliczni Europejczycy podróżujący przez obecny Afganistan w XVIII i XIX wieku często określali tutejszy krajobraz i klimat jako „wymysł szatana”, wielkie potęgi polityczne żywo interesowały się tym terytorium, co dla jego

³⁴⁶ Gen. bryg. w st. Spocz. dr Bogdan Tworowski – Wydział Nauk o Bezpieczeństwie, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego. Uczestnik międzynarodowych operacji pokojowych i stabilizacyjnych na Wzgórzach Golan, w Bośni i Hercegowinie, Kosowie, Iraku (trzykrotnie) oraz Afganistanie, był dowódca 6. Brygady Powietrznodesantowej oraz zastępca szefa sztabu Dowództwa Lądowego NATO (LANDCOM).

mieszkańców bywało nawet bardziej uciążliwe niż same uwarunkowania geograficzne. Góry Hindukusz dzielił kraj na część północną i południową³⁴⁷.

Zamachy terrorystyczne na World Trade Center oraz Pentagon otworzyły nowy etap w stosunkach międzynarodowych, w którym jednym z kluczowych wyzwań dla bezpieczeństwa państw stał się terroryzm. Winą za śmierć kilku tysięcy osób obarczono organizację terrorystyczną Al-Kaida, której przywódca Osama bin Laden, pod koniec lat dziewięćdziesiątych XX wieku uzyskał schronienie w Afganistanie, rządzonego przez nieuznawany w świetle prawa międzynarodowego reżim teokratyczny – Islamski Emirat Afganistanu, zwany też Talibanem. W odpowiedzi na atak 11 września, Rada Ambasadorów NATO obradująca 12 i 13 września 2001 r. wydała oświadczenie określające atak na Stany Zjednoczone, jako atak na wszystkich członków sojuszu. Solidarnie stwierdzono, iż po raz pierwszy naruszony został art. 5. Traktatu Waszyngtońskiego. Kongres Stanów Zjednoczonych przyjął rezolucję upoważniającą prezydenta George’a Busha do użycia wszelkich i stosownych sił przeciwko tym krajom, organizacjom lub osobom, które uzna za odpowiedzialne za planowanie, zaaprobowanie, wykonanie lub wspomaganie ataku terrorystycznego w dniu 11 września 2001 roku. 21 września 2001 r. przedstawiciele Talibanu w ambasadzie w Pakistanie odrzucili ultimatum prezydenta Busha, co stało się bezpośrednią przyczyną rozpoczętej 7 października 2001 roku operacji „Enduring Freedom” – inwazji na Afganistan sił sprzymierzonych (głównie amerykańskich) wspieranych przez afgański Sojusz Północny. W pierwszej fazie operacji główną rolę odegrało CIA, amerykańskie siły specjalne i lotnictwo. W przeciągu kilku dni zniszczone zostały zasoby militarne talibów, m.in. ze względu na niski poziom zdolności prowadzenia działań i dysproporcje technologiczne. Lotnictwo amerykańskie kontrolowało też w pełni całą przestrzeń powietrzną nad Afganistanem. Elementem tej operacji była również akcja zrzutów żywności i lekarstw – miała ona przekonać Afganów, że jedynym celem akcji wojskowej jest zniszczenie reżimu talibów i Al-Kaidy³⁴⁸.

W listopadzie rozpoczął się drugi etap działań, który polegał na ofensywie wojsk lądowych koalicji i Sojuszu Północnego. Połączone siły lądowo-powietrzne zdobywały sukcesywnie ważniejsze miasta, kolejno: Mazar-i-szarif, Kandahar i Kabul. Opanowane zostało również lotnisko w Bagram, natomiast w grudniu rozpoczęły się walki o Tora-Bora, ostatnią twierdzę Al-Kaidy. Sieć tuneli powstałych tam w czasie wojny ze Związkiem Radzieckim znacznie utrudniała operację. Działały tam połączone siły amerykańskie, brytyjskie,

³⁴⁷ D. Nadażdin (red.), *Afganistan*, Wyd. Polska Akcja Humanitarna, Warszawa 2005, s. 7.

³⁴⁸ W. Lizak, *Wojna w Afganistanie i jej regionalne implikacje*, „Rocznik Strategiczny” 2001/2002, s. 348–349.

nowozelandzkie i australijskie w ramach operacji „Enduring Freedom”, które po kilku tygodniach ciężkich walk opanowały teren. Zasadniczy cel nie został jednak osiągnięty – Bin-Laden i jego ludzie przedostali się do Pakistanu. Błyskawiczny sukces wojny w Afganistanie był dla większości obserwatorów, włączając w to przywódców w Waszyngtonie, krajach sojuszniczych i koalicyjnych wielkim zaskoczeniem. Pokonanie liczącej ok. 60 tysięcy armii talibów oraz kilku tysięcy Al-Kaidy zajęło nieco ponad dwa miesiące stu kilkudziesięciu agentom CIA i ok. 2300 żołnierzom Sił Specjalnych wspieranych przez „specjalsów” kilku krajów sprzymierzonych oraz piętnaście tysięcy Afgańczyków z Sojuszu Północnego i Sojuszu Wschodniego oraz wydatnej pomocy amerykańskiego lotnictwa (z sił powietrznych i marynarki wojennej) wykonującego ok. stu lotów bojowych każdego dnia³⁴⁹. Czynnikiem, które umożliwiły osiągnięcie tego spektakularnego sukcesu były: doskonałej jakości informacje wywiadowcze, partnerska współpraca z Sojuszem Północnym, wykorzystanie zaawansowanych technologii w zakresie uzbrojenia i łączności, a nade wszystko właściwie dobrani ludzie kierujący i realizujący operację³⁵⁰.

Stany Zjednoczone udowodniły światu, że dzięki swojej zaawansowanej technologii są w stanie przeprowadzić szybką, sprawną i zwycięską operację militarną w kraju tak odległym i „trudnym” jak Afganistan. Samo zwycięstwo militarne nie rozwiązywało jednak problemu w tym biednym i skonfliktowanym wewnętrznie kraju.

Jeszcze w trakcie trwania operacji, na przełomie listopada i grudnia 2001 roku w niemieckim Bonn zorganizowano konferencję międzynarodową poświęconą odbudowie struktur państwowych Afganistanu. Uczestniczyli w niej również członkowie Sojuszu Północnego i delegacje głównych plemion afgańskich. Na mocy podpisanego porozumienia, 22 grudnia 2001 roku powołano rząd tymczasowy Afganistanu na czele z pasztuńskim politykiem, Hamidem Karzajem. Dwa dni wcześniej Rada Bezpieczeństwa ONZ na mocy rezolucji nr 1386 powołała do życia Międzynarodowe Siły Wsparcia Bezpieczeństwa (ISAF). Za główny cel misji uznano wsparcie władz afgańskich w odzyskaniu kontroli nad całym obszarem państwa oraz pomoc w procesach rozbijania, demobilizacji oraz rozwiązywania lokalnych grup zbrojnych watażków. Misja miała zatem uczestniczyć w tworzeniu i w szkoleniu afgańskich struktur władzy, policji oraz armii.

W ramach najważniejszego z powierzonych ISAF zadań – wspierania władz Afganistanu w ustanowieniu stabilnego i bezpiecznego państwa – podejmowano następujące działania:

³⁴⁹ G. Berntsen, *Kryptonim JAWBREAKER. Polowanie na Osamę bin Ladena*, Wyd. SONIA DRAGA, Katowice 2006, s. 361–362.

³⁵⁰ Ibidem, s. 362–363.

1. Operacje stabilizacyjne przy współpracy z Narodowymi Siłami Bezpieczeństwa Afganistanu (ang. *Afghan National Security Forces*, ANSF);
2. Budowa zdolności Narodowej Armii Afganistanu (ang. *Afghan National Army*, ANA) – ISAF pełni funkcję wspierającą dla programu prowadzonego przez USA, m.in. poprzez wkład finansowy poszczególnych państw członkowskich NATO i szkolenie ANA;
3. Wsparcie Narodowej Policji Afganistanu (ang. *Afghan National Police*, ANP) w budowaniu jej zdolności do realizacji zadań zgodnie z przeznaczeniem;
4. Rozbrajanie nielegalnych grup zbrojnych, gdzie ISAF odpowiadał za zbiórkę broni i jej niszczenie;
5. Zapewnienie skutecznej ochrony składów amunicji poprzez zarządzanie funduszem, mającym na celu rozwój zabezpieczeń magazynów wojskowych ANA;
6. Zapewnienie pomocy humanitarnej po zakończeniu operacji wojskowej;
7. Zapewnienie bezpieczeństwa w celu odbudowy państwa, gdzie wiodącą rolę odgrywały Zespoły Odbudowy Prowincji (ang. *Provincial Reconstruction Teams*, PRTs), które składały się z komponentu wojskowego i cywilnego, co pozwalało z jednej strony na stabilizację poszczególnych obszarów, a z drugiej – na realizację projektów rozwojowych oraz rekonstrukcyjnych przez instytucje narodowe, międzynarodowe i pozarządowe;
8. Przekazywanie pomocy humanitarnej, głównie poprzez PRT. Tego typu operacje prowadzone były przez ISAF przede wszystkim w sytuacji trudnych warunków terenowych;
9. Wsparcie władz Afganistanu w przeciwdziałaniu uprawie i handlowi narkotykami. Ze względu na skalę problemu i korzyści czerpane przez talibów i grupy przestępcze ze sprzedaży opium, ISAF uzyskał zgodę na udzielanie szerokiej pomocy w zwalczaniu narkobiznesu na prośbę strony afgańskiej. W połowie 2009 roku siły międzynarodowe zrezygnowały z udzielania tego typu pomocy, gdyż środki przeznaczone na ten cel przyniosły niewielkie skutki³⁵¹.

W momencie zakończenia przez ISAF stopniowego przekazywania odpowiedzialności za bezpieczeństwo władzom afgańskim przed zakończeniem swojej misji w grudniu 2014 roku, Afganistan miał około 352 tysiące dobrze wyszkolonych żołnierzy i policjantów – co

³⁵¹ M. Trzpil, *RAPORT. Afganistan jako największe współczesne wyzwanie dla NATO*, s. 58–60, [w:] <https://www.bbn.gov.pl/download/1/3178/Raport-MagdalenaTrzpilAfganistanjakoNajwiekszeWspolczesneWyzwanieDlaNATO.pdf>, [dostęp: 30.10.2017].

było imponującym osiągnięciem, ale nie przekładało się na stabilność sytuacji wewnętrznej i bezpieczeństwo. Co prawda osiągnięto podstawowe cele operacji – obalenie talibów i likwidacja umiejscowionej w Afganistanie Al-Kaidy i innych elementów terrorystycznych ale budowa demokracji, w świetle choćby fałszerstw w trakcie wyborów prezydenckich w 2014 roku, a także powszechna na wszystkich szczeblach i płaszczyznach władzy i administracji korupcja oraz uzależnienie finansowe od społeczności międzynarodowej nie rokują najlepiej³⁵². Aby zapobiec ponownej wojnie wewnętrznej NATO i szersza społeczność międzynarodowa odnowiły swoje zobowiązanie do wspierania Afganistanu przez kolejną dekadę. NATO i jego partnerzy rozpoczęli nową misję szkoleniową, doradczą i wspierającą („Resolute Support”) w styczniu 2015 roku. Szersza współpraca z Sojuszem jest także podejmowana w ramach programu trwałego partnerstwa z Afganistanem („Enduring Partnership”). Stany Zjednoczone i Afganistan przyjęły także długoterminowy ramowy program partnerstwa oraz dwustronną umowę dotyczącą bezpieczeństwa. Porozumienie i układ pokojowy to najlepsze opcje zakończenia tej wojny, ale zanim dojdzie do ostatecznego ustabilizowania sytuacji wewnętrznej, pogarszająca się sytuacja bezpieczeństwa i rosnące zagrożenie terrorystyczne wymagają dalszego zaangażowania członków NATO i partnerów w Afganistanie³⁵³. Ponadto aktualna sytuacja (luty 2020 roku) pokazuje, że głoszone w 2014 roku pozytywne na temat afgańskiej sytuacji opinie straciły na znaczeniu. Zgodnie z przewidywaniami części sceptyków³⁵⁴ talibowie po wycofaniu głównych sił NATO umocnili swoją pozycję na tyle, że główny „rozgrywający” zagraniczny – Stany Zjednoczone, kontynuując wcześniej rozpoczęte negocjacje, zdecydowały się podpisać z nimi 29 lutego 2020 roku wstępne porozumienie pokojowe³⁵⁵. Porozumienie zostało uzgodnione podczas negocjacji między przedstawicielami USA i talibów, które rozpoczęły się w Katarze w 2018 roku i może doprowadzić do wycofania amerykańskich żołnierzy z Afganistanu w ciągu 14 miesięcy, kończąc tym samym najdłuższe zaangażowanie militarne Stanów Zjednoczonych w jednym konflikcie zbrojnym. Optymizmem nie napawa fakt, że dopiero po zawarciu porozumienia z talibami nastąpią negocjacje na temat wewnątrzafgańskiej ugody politycznej, w których wezmą udział także przedstawiciele afgańskiego rządu. Do tej pory talibowie odmawiali

³⁵² M. Madej, *Interwencja w Afganistanie – najdłuższa wojna, największe fiasko?* [w:] *Wojny Zachodu*, red. M. Madej, Wyd. SCHOLAR, Warszawa 2017, s. 141.

³⁵³ Ibidem.

³⁵⁴ J-Ch. Jauffret, *Afganistan 2001-2013. Kronika przepowiedzianego braku zwycięstwa*, Wyd. DIALOG, Warszawa 2014, s. 321.

³⁵⁵ Afganistan: od soboty porozumienie z talibami, [www. https://www.defence24.pl/afganistan-od-soboty-porozumienie-z-talibami](https://www.defence24.pl/afganistan-od-soboty-porozumienie-z-talibami) [dostęp: 2.03.2020].

bezpośrednich rozmów z rządem centralnym, który nazywali "marionetką USA".

Zaangażowanie Polski w operację stabilizacyjną w Afganistanie

Atak terrorystyczny przeprowadzony 11 września 2001 roku w Stanach Zjednoczonych był podstawą zawiązania koalicji antyterrorystycznej, której głównym organizatorem i przywódcą zostały USA. 21 listopada 2001 roku rząd tego kraju zwrócił się z oficjalną prośbą do rządu polskiego o wydzielenie sił do wsparcia operacji antyterrorystycznej Trwała Wolność (ang. Enduring Freedom – OEF) w Afganistanie. Następnego dnia zapadła decyzja o pozytywnym rozpatrzeniu prośby i skierowaniu w styczniu 2002 roku trzystuosobowego kontyngentu. W efekcie, w wyniku prowadzonych z Dowództwem Operacji Specjalnych USA konsultacji oraz zmieniającej się sytuacji w Afganistanie, Polski Kontyngent Wojskowy liczący 122 żołnierzy rozpoczął funkcjonowanie w bazie Bagram z zadaniem rozminowania lotniska, dystrybucji paliwa i wody dla jednostek amerykańskich oraz rozbudowy fortyfikacyjnej³⁵⁶. Pomimo powołania na mocy Rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ Międzynarodowych Sił Wsparcia Bezpieczeństwa – ISAF (ang. International Security Assistance Force) i następnie przekazanie ich pod dowódzenie NATO, polska kontynuowała utrzymywanie swojego kontyngentu w ramach prowadzonej równolegle przez USA misji Trwała Wolność, której celem była tylko walka z terroryzmem. Zaangażowanie Polski w tej operacji było raczej symboliczne, a wielkość kontyngentu wahała się od 300 do 120 osób³⁵⁷.

Kolejnym i decydującym krokiem w polskim zaangażowaniu w Afganistanie, było przychylne podejście do apelu NATO o zwiększenie zaangażowania w misji ISAF i przeniesienie swojego zaangażowania z OEF, a postanowieniem prezydenta RP z dnia 22 listopada 2006 roku zwiększono stan Polskiego Kontyngentu Wojskowego do 1200 żołnierzy³⁵⁸. Do głównych zadań polskich żołnierzy od I Zmiany ISAF należały przede wszystkim działania stabilizacyjne oraz doradczo-szkoleniowe. W ramach tego pierwszego zadania polscy żołnierze wspierali akcje sił koalicji oraz ANA w prowincji Ghazni, Paktika

³⁵⁶ B. Tworkowski, *Siły Zbrojne RP w operacjach pokojowych – wymiar historyczny i współczesny*, [w:] *Współczesne Wyzwania Teorii i Praktyki Bezpieczeństwa*, red. S. Mazur, M. Ostrowska Wyd. AFM KAAFM, Kraków 2016, s. 78.

³⁵⁷ Ł. Szwed, *Wielonarodowe działania stabilizacyjne w Afganistanie – szansa czy zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Polityka – Strategie – Interwencje*, red. D. S. Kozerański, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2019, s. 261.

³⁵⁸ Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 listopada 2006 r. zmieniające postanowienie o przedłużeniu okresu użycia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Islamskim Państwie Afganistanu, (MP 2006, nr 84, poz. 862).

i Paktia, aktywnie zwalczając siły talibów.

Wraz z rozpoczęciem IV zmiany PKW został powiększony do ok. 1600 żołnierzy i pracowników wojska, a następnie do ok. 2000 w zmianie V i do ok. 2200 w zmianie VI. Szczególnym sukcesem i potwierdzeniem pozycji Polski w NATO było przejęcie z dniem 1 listopada 2008 roku odpowiedzialności za prowincję Ghazni³⁵⁹. Poprzez konsolidację całości polskich sił w prowincji Ghazni utworzono Polskie Siły Zadaniowe (ang. *Task Force White Eagle* – TF WE), jednostkę szczebla brygady podlegającą bezpośrednio Dowództwu Regionu Wschód (ang. *Regional Command East* - RC-E) i prowadzącą działania o charakterze stabilizacyjno-szkoleniowym w tej prowincji³⁶⁰.

Kolejnym krokiem w zaangażowaniu Polski w ISAF była pozytywna reakcja rządu na nową doktrynę USA wobec Afganistanu, ogłoszoną przez prezydenta Baracka Obamę, polegającą na zwiększeniu sił w celu opanowania sytuacji. Polska zwiększyła liczbę kontyngentu w kwietniu 2010 roku o 600 polskich żołnierzy (200 w lutym 2010, a kolejnych 400 wraz z VII zmianą PKW, pod koniec kwietnia 2010). Podstawowymi zadaniami, jakie stanęły przed PKW były: wspieranie władz Afganistanu w zapewnieniu bezpieczeństwa ludności i w odbudowie struktur administracyjnych oraz szkolenie afgańskiej armii i policji.

Podczas realizowania zadań dużą wagę przywiązywano do współpracy z ludnością cywilną w ramach CIMIC. Działalność tego typu, szczególnie w takim kraju jak Afganistan przynosiła znaczne efekty³⁶¹.

Od 2012 roku, zgodnie z decyzjami NATO, rozpoczęto powolne wycofywanie sił z rejonu operacji, skupiając wysiłek na szkoleniu ASB i przekazywaniu odpowiedzialności za bezpieczeństwo Afgańczykom. XIV zmiana PKW Afganistan przekazała odpowiedzialność za prowincję Ghazni Afgańczykom 9 maja 2014 r. i kontynuowała misję w bazie w Bagram, a jej (i kolejnej – ostatniej) głównym zadaniem był udział w systemie ochrony *Bagram Security Zone*, a także bezpieczne wycofanie sił i środków z terytorium Islamskiej Republiki Afganistanu do końca 2014 r. Ponadto, XV zmiana PKW zabezpieczała proces wycofania i zamknięcia Ambasady RP w Kabulu. Zaangażowanie Polski w Afganistanie okupione zostało

³⁵⁹ Doświadczenia z zaangażowania Polski w operacje wojskowe w Islamskiej Republice Afganistanu w latach 2002–2014, red. R. Reczkowski, Bydgoszcz 2016, s. 16–17.

³⁶⁰ *Polscy żołnierze w Afganistanie 2002–2014*, red. B. Pacek, Wyd. MON, Warszawa 2015, s. 76.

³⁶¹ Szerzej zob. L. Elak, *Współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC) w ramach operacji poza granicami kraju na przykładzie Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Afganistanie*, „Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka”, nr 3, Kraków, 2018, s. 157; D. S. Kozerański, *Zaangażowanie kontyngentów WP w międzynarodowe działania stabilizacyjne – przykład afgański* [w:] *Działania stabilizacyjne – aspekty strategiczne. Konflikty, interwencje, bezpieczeństwo*, red. D.S. Kozerański, Wyd. AON, Warszawa 2011, s. 21 i nast.

śmiercią 43 żołnierzy i 2 pracowników wojska. Poszkodowanych w działaniach bojowych zostało 869 żołnierzy i pracowników wojska, w tym 361 zostało rannych (okres opieki medycznej wynosił powyżej 7 dni). Bezpowrotne straty materialne, w porównaniu z osobowymi, były niewielkie i przejawiały się w utracie m.in.: 3 śmigłowców Mi-24, 3 BSR oraz 8 KTO Rosomak. Ogólny koszt zaangażowania Polski w Afganistanie szacuje się na 6 mld złotych³⁶². Niewątpliwą wadą w tym zakresie był brak w prowincji Ghazni polskiego PRT (ang. *Provincial Reconstruction Team*), Zespołu Odbudowy Prowincji, a funkcjonował tam zespół amerykański, do którego w czerwcu 2008 roku włączono grupę polskich specjalistów. Nie mieli oni jednak decydującego głosu w sprawie wyboru rodzaju realizowanych projektów. Dodatkowym utrudnieniem zarówno dla PRT jak i zespołu CIMIC były ograniczone możliwości dostępu do afgańskiej społeczności. Ze względów bezpieczeństwa część terenów była niedostępna.

Przygotowanie zasobów osobowych 6. Brygady Powietrznodesantowej w ramach XI Zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego do ISAF

Udział 6BPD jako podstawowego komponentu PKW w Islamskiej Republice Afganistanu ujęty był w „Planie Udziału Wojsk Lądowych w Operacji ISAF” z ponad dwuletnim wyprzedzeniem, co pozwoliło na uwzględnienie tego problemu w działalności szkoleniowej i kadrowej. Podstawą do rozpoczęcia formalnych przygotowań był „Rozkaz Nr Z-156 Dowódcy Wojsk Lądowych z dnia 9 maja 2011 roku w sprawie formowania i przygotowania XI zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Islamskiej Republice Afganistanu”. Na jego podstawie oraz dodatkowych dokumentów, m.in. szczegółowych wytycznych szefa Sztabu i Szefa Szkolenia Wojsk Lądowych w sprawie formowania i przygotowania jedenastej zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Islamskiej Republice Afganistanu, wytycznych Szefa Logistyki Inspektoratu Wsparcia SZ (IWSZ) oraz Szefa Służby Zdrowia Wojsk Lądowych w tej sprawie i „Harmonogramu zasadniczych przedsięwzięć przygotowania komponentów XI Zmiany PKW Afganistan do udziału w operacji ISAF w Afganistanie” rozpoczęto formalny proces przygotowania, którego obejmował cztery fazy.

Faza pierwsza – planowanie, obejmowała szeroki zakres prac związanych z opracowaniem dokumentacji planistycznej oraz przeprowadzenie kwalifikacji na zasadnicze

³⁶² http://www.altair.com.pl/news/view?news_id=3827 [dostęp: 25.10.2017].

stanowiska dowódcze i specjalistyczne dla stworzenia warunków do sformowania i szkolenia XI Zmiany PKW Afganistan. Faza ta obejmowała wykonanie dokumentacji organizacyjno-rozkazodawczej oraz realizację zadań, mających zapewnić dogodne warunki do przygotowania żołnierzy XI Zmiany PKW do rozpoczęcia szkolenia w Centrach i Ośrodkach szkolenia specjalistów. Główne przedsięwzięcia, jakie zrealizowano w tej fazie, to:

- zorganizowanie i przeprowadzenie narady szkoleniowo-metodycznej z udziałem dowódców jednostek wojskowych, przedstawicieli RSZ i instytucji wojskowych wydzielających komponenty, poświęconą uzgodnieniu realizacji wspólnych przedsięwzięć szkoleniowych XI Zmiany PKW Afganistan,
- przygotowanie dokumentacji szkoleniowej, dokumentów rozkazodawczych i pomocniczych³⁶³,
- wstępne kwalifikowanie żołnierzy do obsadzenia stanowisk w komponentach XI zmiany,
- opracowanie wytycznych w sprawie zabezpieczenia medycznego procesu przygotowania komponentów XI Zmiany PKW oraz harmonogramu szczepień i badań medycznych,
- studiowanie materiałów dotyczących doświadczeń poprzednich zmian PKW, bieżącej sytuacji w prowincji Ghazni oraz wniosków z poprzednich konfliktów w Afganistanie,
- wszczęcie postępowań sprawdzających w sprawie wydania żołnierzom i pracownikom wojska poświadczeń bezpieczeństwa, którzy posiadają dostęp do informacji niejawnych oznaczonych klauzulą tajności niższą niż jest to wymagane w ww. wykazie,
- wyznaczenie oddziałów gospodarczych do zabezpieczenia finansowego i materiałowego formowanych przez 6BPD komponentów XI Zmiany PKW Afganistan,
- określenie potrzeb w zakresie szkolenia i wyposażenia żołnierzy do misji,
- zgłoszenie potrzeb dotyczących UiSW oraz środków materiałowych w celu zabezpieczenia procesu szkolenia XI Zmiany PKW Afganistan,
- zgłoszenie do właściwych gestorów UiSW oraz komórek organizacyjnych DWŁąd dodatkowych potrzeb rzeczowo-finansowych, zapotrzebowań na brakujące indywidualne uzbrojenie i sprzęt wojskowy do przygotowania i wyposażenia

³⁶³ Podstawowe dokumenty, które wydał Dowódca 6BPD w tej sprawie to: „Rozkaz Dowódcy 6BPD Nr Z-22 z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie formowania i przygotowania XI Zmiany PKW Afganistan”; „Decyzja Dowódcy 6BPD do przygotowania i szkolenia PKW Afganistan”; „Program szkolenia XI Zmiany PKW Afganistan – 6BPD”, Dokumenty dostępne w kancelarii niejawnej 6. BPD.

formułowanych komponentów XI Zmiany PKW Afganistan,

- przesłanie do logistyki DWŁąd wykazu wyznaczonych oddziałów gospodarczych do zabezpieczenia materiałowego i finansowego formowanych przez 6BPD komponentów XI Zmiany PKW Afganistan,
- zgłoszenie do właściwych WOG potrzeb w zakresie przygotowania formowanych komponentów XI Zmiany PKW Afganistan.

Proces planowania wymagał olbrzymiego wysiłku od dowództwa i sztabu brygady. Negatywny wpływ na działalność w tym zakresie miała zbyt mała liczebność personelu poszczególnych komórek organizacyjnych oraz konieczność realizacji zadań bieżących, niezwiązanych z procesem przygotowania XI Zmiany PKW. Atutem natomiast była olbrzymia wiedza i doświadczenie oraz umiejętności organizacyjne kierowniczego personelu i podległych żołnierzy. W procesie przygotowania kontyngentu rozwinięte i wyposażone w nowoczesny sprzęt pododdziały 6BPD były w stanie samodzielnie wystawić jednorodne zgrupowania bojowe – „A” na bazie 6bpd i „B” na bazie 16bpd³⁶⁴. Dodatkowo pozostałe jednostki były źródłem zasobów do stworzenia lub uzupełnienia innych elementów ugrupowania. W trakcie obsadzania stanowisk „misyjnych” nie odnotowano na większą skalę negatywnego wpływu na przebieg kwalifikacji wymogu uzyskiwania pisemnej zgody żołnierzy na pełnienie służby poza granicami państwa³⁶⁵. Taki stan powodował jednak pewne trudności w obsadzaniu szczególnie deficytowych stanowisk (np. lekarza). Przywiązywanie wielkiej wagi do doboru na stanowiska oraz udział jak największej liczby spadochroniarzy w XI Zmianie uwypuklił ówczesny Dowódca Wojsk Lądowych: „Na podkreślenie zasługuje wnikliwe podejście dowództwa formowanej zmiany do właściwego doboru ludzi i metod szkolenia. Jak wspominałem, potencjał etatowy 6BPD pozwalał na dobór właściwych żołnierzy na określone stanowiska. Pamiętam, że na usilną prośbę dowódcy brygady wyraziłem zgodę na zmianę wcześniejszej decyzji i tworzenie grupy rozpoznawczej z żołnierzy krocz 6BPD, zamiast jednego z pułków rozpoznawczych. Innym przykładem była zmiana dowódcy jednej z grup bojowych, który w ocenie dowódcy brygady nie gwarantował

³⁶⁴ Skład XI Zmiany PKW tworzony na bazie 6. BPD.

³⁶⁵ Wraz z wejściem w życie *Ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych*, tj. z dniem 1 lipca 2004 r., zlikwidowano, obowiązującą na mocy art. 20a *Ustawy z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych* (Dz. U. Z 1997 r., Nr. 10, poz. 55 z późn. zm.), konieczność uzyskania zgody żołnierza zawodowego na wyznaczenie lub skierowanie do służby wojskowej poza granicami państwa. Tryb kierowania żołnierzy do PKW określono również w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 16 września 2010 r. w sprawie pełnienia zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa, gdzie zgodnie z §5.2 skierowanie żołnierza do pełnienia służby wojskowej poza granicami państwa następuje na podstawie indywidualnego lub zbiorowego rozkazu. Rozkaz ten może być uchylony na wniosek żołnierza.

właściwej realizacji zadań w rejonie misji³⁶⁶.

Faza druga, której celem było sformowanie wskazanych komponentów i stworzenie warunków do szkolenia, obejmowała zamierzenia organizacyjne oraz przedsięwzięcia szkoleniowe, mające na celu zapewnienie zorganizowanego formowania i osiągnięcia gotowości do szkolenia w składzie pododdziału komponentów XI zmiany PKW Afganistan. Główne zamierzenia szkoleniowe w tej fazie:

- szkolenie dowódców plutonów z zakresu tematyki CIMIC i prowadzenia negocjacji,
- szkolenie indywidualne żołnierzy według specjalności przewidzianych w misji oraz szkolenie w ramach zamienności funkcji,
- szkolenie w ramach kursów specjalistycznych w Centrach i Ośrodkach Szkolenia zgodnie z otrzymanymi przydziałami miejsc³⁶⁷,
- analiza i ocena rozwoju sytuacji w rejonie operacji – wyciąganie wniosków, korekty w tematyce szkolenia,
- szkolenie z zakresu środowiska przyszłej operacji,
- szkolenie w zakresie eksploatacji i utrzymania w sprawności KTO Rosomak dla: dowódców pododdziałów, kierowców, działonowych i specjalistów logistyki,
- wykonywanie indywidualnych strzelań szkolnych i bojowych.

Ponadto w dalszym ciągu intensywnie realizowano szereg przedsięwzięć organizacyjnych, do których należały:

- opracowanie dokumentacji szkoleniowej,
- zabezpieczenie na potrzeby XI Zmiany PKW Afganistan materiałów informacyjnych o rejonie działania, informatorów dotyczących międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych, obyczajów i zasad zachowania obowiązujących w Afganistanie oraz informatorów dotyczących przeciwdziałania sytuacjom stresowym w działaniach bojowych,
- opracowanie programu realizacji przedsięwzięć w zakresie osłony psychologicznej dla wyjeżdżających żołnierzy,
- przygotowanie bazy szkoleniowej (w MSD i OSPWL) do realizacji założonych celów szkoleniowych,
- przyjęcie i zgromadzenie UiSW oraz środków materiałowych na zabezpieczenie

³⁶⁶ Wywiad z gen. broni Zbigniewem Głowienką – ze zbiorów autora.

³⁶⁷ Rodzaj kursu, ilość szkolonych i miejsce określał *Plan szkolenia specjalistycznego na potrzeby XI i XII Zmiany Polskich Kontyngentów Wojskowych w jednostkach szkolnictwa wojskowego wojsk lądowych w 2011 roku*, źródło – dokumentacja przygotowań XI Zmiany, kancelaria 6. BPD.

procesu szkolenia³⁶⁸,

- przeprowadzenie dodatkowych kwalifikacji dla kandydatów do obsadzenia wakujących stanowisk w komponentach XI Zmiany PKW Afganistan,
- dokonano przesunięć sprzętu między pododdziałami, niezbędnego do zabezpieczenia procesu szkolenia,
- złożono zapotrzebowania, a następnie przekazano stanom osobowym indywidualne wyposażenie żołnierza zabierane do rejonu operacji.

Przedsięwzięcia realizowane w tej fazie wymagały wielkiego wysiłku organizacyjnego i koordynacji na szczeblu 6BPD oraz wyższych oraz wsparcia przełożonych. Bardzo pomocne były w tym względzie wspomniane szczegółowe wytyczne „szefów” z DWŁąd. oraz Inspektoratu Wsparcia SZ. Pewne problemy w zakresie logistyki sprawiała wprowadzana zmiana struktury w tej służbie, a dokładnie tworzenie Wojskowych Oddziałów Gospodarczych (WOG)³⁶⁹. O ile w garnizonie Kraków, kierowanym przez oficera wywodzącego się z 6BPD WOG, w pełni i na najwyższym poziomie realizował swoje zadania względem przygotowywanych elementów, to w innych miejscach szkolenia odnotowano niedociągnięcia w terminowej dostawie środków do szkolenia (np. amunicji) oraz w zakresie żywienia. Dopiero interwencja w IWSZ poprawiła poziom funkcjonowania WOG w rejonach szkoleń poligonowych. Innym problemem były badania lekarskie w celu orzeczenia zdolności do służby poza granicami kraju. Wysokie wymagania psychofizyczne, jakie stawia się przed kandydatami do służby w wojskach powietrznodesantowych powodowały, że procent „niezdolności” był znikomy, jednak brak ułatwień w dostępie do specjalistów i długie oczekiwania w kolejkach powodowały straty czasu, który był przeznaczony na inne cele, a czasami uniemożliwiały skierowanie na kurs specjalistyczny w ramach szkoleń przygotowawczych.

Faza trzecia przygotowań – szkolenie – była najdłuższą i decydującą o zdolności PKW do realizacji zadań. Udział SZ RP w operacjach w Afganistanie charakteryzował się prowadzeniem działań asymetrycznych w specyficznym środowisku prowadzenia operacji wspólnie z koalicjantami i z wykorzystaniem najnowocześniejszego sprzętu, zarówno będącego

³⁶⁸ Zasady i sposób przekazania w celach szkoleniowych sprzętu niebędącego na wyposażeniu etatowym przygotowywanej do misji ISAF jednostki regulował *Rozkaz Dowódcy Wojsk Lądowych w sprawie wprowadzenia w Wojskach Lądowych Koncepcji zabezpieczenia szkolenia w UiSW PKW Afganistan*, źródło – dokumentacja przygotowań XI Zmiany, kancelaria 6. BPD.

³⁶⁹ Wojskowy Oddział Gospodarczy (WOG), Oddział Zabezpieczenia (OZ) – jednostka specjalistyczna będąca dysponentem środków budżetu państwa trzeciego stopnia, utworzona w celu realizacji zadań finansowo-gospodarczych na rzecz jednostek wojskowych, stacjonujących na obszarze jednego lub kilku garnizonów.

w wyposażeniu naszej armii, jak i sojuszników. W związku z tym w przypadku PKW należało określić nowe cele szkoleniowe i zmodyfikować cały proces szkolenia. Za zapewnienie dostępu do obiektów szkoleniowych, sprzętu i miejsca na kursach specjalistycznych odpowiadało Dowództwo Wojsk Lądowych. Samo przygotowanie i w zdecydowanej większości prowadzenie szkolenia spoczywało na przygotowujących zmianę do misji.

Jednym z najważniejszych czynników decydujących o właściwym przygotowaniu zmiany kontyngentu do wykonywania zadań było zabezpieczenie procesu szkolenia³⁷⁰. Podstawą do realizacji tego etapu przygotowań był „Program szkolenia pododdziałów piechoty zmotoryzowanej zgrupowania bojowego do udziału w XI Zmianie - PKW Afganistan”³⁷¹. Program opracowano, uwzględniając dokumenty rozkazodawcze, Wytoczne Dowódcy Operacyjnego Sił Zbrojnych, doświadczenia i wnioski poprzednich zmian PKW Afganistan oraz materiały sekcji wymiany doświadczeń. Swoim zakresem obejmował szkolenie żołnierzy w oparciu o obiekty szkoleniowe w garnizonie oraz na poligonie w ramach szkolenia specjalisty, drużyny/ plutonu oraz kompanii/ zgrupowania bojowego. Pod względem treści szkolenia program umożliwiał przygotowanie pododdziału do planowania, organizowania i prowadzenia działań w ramach misji. Ujmował zakres wiedzy i umiejętności z każdego przedmiotu, które powinien opanować żołnierz lub pododdział w poszczególnych okresach szkolenia. Dobór treści szkoleniowych do realizacji programu, stosownie do potrzeb wynikających z zadań i przeznaczenia pododdziału był w gestii dowódcy jednostki i pododdziałów. Nie zawierał sztywnego określenia liczby godzin przeznaczonych na realizację poszczególnych tematów, co dawało szkolącemu dowódcy możliwość dostosowania tematyki realizowanej przez pododdział do potrzeb i wymogów misji. W ramach przygotowania szkolenia do określonego zadania dopuszczano dobór innych tematów szkolenia wynikających ze specyfiki przyszłych działań, jak również z dotychczasowych doświadczeń w ich prowadzeniu. Treści tematów zaczerpnięte zostały z programu szkolenia pododdziałów zawodowych wojsk pancernych i zmechanizowanych oraz opracowane na podstawie doświadczeń zebranych w trakcie wypełniania misji pokojowych w Kosowie, Republice Iraku oraz Afganistanie. Taktyka i procedury działania

³⁷⁰ Doktryna szkolenia SZ RP – DD/7(A) definiuje zabezpieczenie procesu szkolenia jako wypadkową: odpowiednio przygotowanej i wyposażonej bazy szkoleniowej, oprzyrządowania dokumentami normatywnymi oraz zabezpieczenia środków finansowych i materiałowo-technicznych na jego realizację. Por. *Doktryna szkolenia SZ RP – DD/7(A)*, Sztab Generalny WP, Warszawa 2010, s. 35–39.

³⁷¹ Dokument znajduje się w dokumentacji przygotowań XI Zmiany – kancelaria 6. BPD.

oraz techniki operacyjne w rejonie misji zostały określone głównymi przedmiotami szkolenia programowego, integrującymi pozostałe przedmioty i działy szkoleniowe. Stanowiły one podstawę przygotowania wojsk do kompleksowego wykorzystania wiedzy i umiejętności w wykonywaniu zadań w rejonie misji. Miały na celu:

- doskonalenie technik operacyjnych w rejonie misji przez pododdziały oraz zasad indywidualnego i zespołowego współdziałania;
- wyrobienie odporności i wytrwałości w długotrwałym wykonywaniu zadań w warunkach dużych obciążeń fizycznych i napięć psychicznych;
- przygotowanie dowódców pododdziałów do planowania, organizowania i prowadzenia działań wsparcia i wymuszania pokoju.

Głównym decydentem szeroko pojętego szkolenia był dowódca zgrupowania, a najniższym szczeblem organizowania zajęć – dowódca plutonu. W planowaniu i prowadzeniu szkolenia z wykorzystaniem sprzętu należało dążyć do maksymalnego urealnienia i zbliżenia szkolenia do warunków i charakteru przyszłych działań.

Wybrane elementy kontyngentu brały również udział w szkoleniach z sojusznikami (USA, Wielka Brytania, Kanada), które dotyczyły pracy dowództw i sztabów oraz działań w kraju i za granicą³⁷². Zespoły doradczo-łącznikowe oraz doradczo-szkoleniowe były szkolone i oceniane w Joint Multinational Readiness Center – JMRC w Hohenfels (Niemcy) oraz Joint Force Training Centre – JFTC (Bydgoszcz). Dobrym przykładem odzwierciedlenia warunków panujących w rejonie operacji było wykorzystanie trenażerów i komputerowych systemów symulacji pola walki w szkoleniu wybranych elementów PKW. Szczególnie pozytywne efekty osiągnięto podczas szkolenia z zagrożeń improwizowanymi urządzeniami wybuchowymi (ang. *improvised explosive device* - IED), po wprowadzeniu obowiązkowego szkolenia dla całego stanu osobowego PKW na amerykańskim mobilnym trenażerze MCIT³⁷³.

Celem realizacji fazy trzeciej przygotowań było wyszkolenie i zgranie wszystkich komponentów XI Zmiany PKW Afganistan, a tym samym osiągnięcie zdolności do wykonywania zadań w składzie XI zmiany w rejonie operacji. Szkolenie i zgrywanie pododdziałów (komponentów) z 6BPD realizowano w czterech okresach:

I okres szkolenia: 1.09.2011 r. – 31.10.2011 r. – zgrywanie i certyfikacja drużyny, sekcji

³⁷² Przykładem jest udział w zajęciach instruktorsko-metodycznych pk. MAPLE ARCH wybranych dowódców drużyn i plutonów z 6. BPD oraz Litwy i Ukrainy – 4 – 16.09.2011 r. na OSPWL Żagań, przeprowadzone przez instruktorów kanadyjskich.

³⁷³ MCIT – ang. *Mobile Counter-IED Interactive Trainer*.

i obsługi, którego celem było osiągnięcie co najmniej dobrego wyszkolenia specjalistycznego sekcji dowództwa PKW i dowództw zgrupowań bojowych oraz zgranie w działaniach drużyn, sekcji i obsług oraz certyfikacja drużyn, sekcji i obsług.

II okres szkolenia: 2.11.2011 r. – 31.12.2011 r. – szkolenie zgrywające komórki organizacyjne dowództw zgrupowań bojowych oraz plutonów, którego celem było zgranie komórek organizacyjnych dowództw w zakresie planowania i kierowania działaniami w rejonie operacji oraz osiągnięcie gotowości do działania w składzie plutonu, a w efekcie certyfikacja plutonów.

III okres szkolenia: 1.01.2012 r. – 10.02.2012 r. – zgrywanie komórek organizacyjnych Polskich Sił Zadaniowych i zgrupowań bojowych, szkolenie zgrywające kompanii (równorzędnych), którego celem było osiągnięcie zdolności do działania w składzie kompanii. Ponadto zgrywanie Dowództwa PKW i dowództw zgrupowań bojowych w zakresie kierowania działaniami w rejonie operacji (w tym organizacji i planowania odzyskiwania izolowanego personelu) oraz certyfikacja kompanii.

IV okres szkolenia: 11.02.2012 r. – 30.03.2012 r. – zgrywanie i certyfikacja zgrupowań bojowych oraz Dowództwa i sztabu PSZ, którego celem było osiągnięcie zdolności do działania w rejonie operacji w składzie XI Zmiany PKW Afganistan.

W trakcie wypracowywania dokumentów do przygotowania komponentów XI Zmiany PKW w 6BPD, przede wszystkim decyzji do szkolenia i programu szkolenia przywiązywano szczególną uwagę do jak najbardziej realistycznego uwypuklenia potrzeb w rejonie misji. Dużą rolę odgrywało tu doświadczenie z poprzednich misji, w tym w Afganistanie i Iraku oraz dostęp do materiałów i dokumentów³⁷⁴. Biorąc za podstawę powyższe, za najbardziej pożądane w procesie przygotowania przyjęto umiejętności działań taktycznych i ogniowych w szerokim rozumieniu tych zagadnień. Skupiono uwagę na indywidualnym i zespołowym przygotowaniu:

³⁷⁴ W trakcie szkolenia wykorzystywano doświadczenia z poprzednich misji zawarte m.in. w:

- *Taktyka działania przeciwnika w Afganistanie*, sygn. DWLąd, wewn. 125/2009;
- *Przygotowanie i prowadzenie działań bojowych w ramach PKW przez wojska aeromobilne*, sygn. DWLąd, wewn. 123/2009;
- *Działania podczas ochrony i obrony baz. Przygotowanie i organizacja konwojów w PKW. Funkcjonowanie komórek INFOOPS*, sygn. DWLąd, wewn. 124/2009;
- *Prowadzenie działań w konflikcie o wysokiej intensywności oraz w operacjach stabilizacyjnych i wsparcia pokoju w terenie zurbanizowanym*;
- *Poradnik NATO*;
- *Biuletynach Informacyjnych* opracowywanych przez Oddział Wykorzystania Doświadczeń.

- działań z uwzględnieniem specyfiki ich prowadzenia w rejonie operacji (w tym dotyczącej ataków w rejonach miejscowości i ograniczeń dotyczących użycia artylerii w tych miejscach),
- działań patrolu (konwoju) w składzie plutonu, podczas zatrzymania na wąskich drogach oraz przemieszczanie się po stokach górskich, ubezpieczenia boczne i manewr w razie ataku,
- znajomości procedur działania na punktach kontrolnych (w tym wzajemne ubezpieczanie),
- znajomości zasad i sposobów przeszukiwania budynków, pojazdów, grot górskich i osób oraz postępowanie z zatrzymanymi,
- działań w wypadku wejścia w zasadzkę przeciwnika (w szkoleniu stosowano wielowariantowość sytuacji w działaniach przeciwnika, jak i pododdziałów własnych),
- opanowania zasad i sposobów odpierania ataków typu COMPLEX³⁷⁵ na patrol, bazę,
- odpierania ataku na patrole (konwoje) oraz kierowanie ogniem drużyny, plutonu w walce (w tym manewr ogniem i sprzętem),
- działań plutonu jako odvodu szybkiego reagowania(QRF),
- współdziałania pododdziałów /grup zadaniowych/ ze śmigłowcami, w tym procedury nawiązywania i utrzymywania łączności radiowej, wspólne strzelania (w tym wskazywanie celów),
- znajomości procedur wezwania bezpośredniego wsparcia powietrznego (CAS – *Close Air Support*) oraz prośba o wsparcie ogniowe artylerii według procedur „*Call For Fire*” (CFF),
- zdolności wykonywania zadań bojowych w górach w warunkach ograniczonej widoczności przy użyciu sprzętu noktowizyjnego, przetrwanie w ekstremalnym środowisku, unikanie (przeciwdziałanie) przechwyceniu przez przeciwnika, przeciwdziałanie wykorzystaniu w przypadku schwytania, ucieczka z zamiarem połączenia z wojskami własnymi, bytowanie w różnych warunkach pogodowych i terenowych,
- działań w terenie wysokogórskim oraz działania we wrogo nastawionym środowisku z elementami profesjonalnego szkolenia medycznego oraz bojowego poszukiwania

³⁷⁵ Atak typu COMPLEX polegał na użyciu przez rebeliantów jednocześnie różnych środków walki, np. po zdetonowaniu IED lub samobójcy następował ostrzał z broni ręcznej i artylerii.

i ratownictwa (CSAR – *Combat Search and Rescue*),

- współdziałań z Lotnictwem Wojsk Lądowych i Sił Powietrznych, pododdziałami artylerii, w szczególności z zakresu wsparcia bezpośredniego,
- znajomości taktyki działania sił anty koalicyjnych, w tym form i metod ataków terrorystycznych, a także dotyczących IED, SVBIED, zasadzek przeciw śmigłowcowych, zasady i techniki organizowania zasadzek przez przeciwnika,
- opanowania umiejętności do prowadzenia ognia z różnych postaw w dzień i w nocy z broni osobistej i pokładowej wozów bojowych oraz rzucania ręcznymi granatami bojowymi, strzelania z moździerzy LM – 60 D,
- umiejętności prowadzenia ognia z etatowej broni strzeleckiej, w tym z pojazdów do celów położonych powyżej i poniżej drogi marszu (na drogach górskich); prowadzenia ognia z pojazdów z miejsca i w ruchu w dzień i w nocy, strzelania sytuacyjne, wynikające z rodzaju wykonywanych zadań w rejonie operacji oraz kierowania ogniem do szczebla wzmocnionego plutonu.

Bardzo istotne z punktu przygotowania do działań w Afganistanie były materiały otrzymywane od kierującego polskimi siłami Dowództwa Operacyjnego Sił Zbrojnych (DO SZ). Plan udziału XI Zmiany w operacji ISAF był dokumentem podstawowym w trakcie realizacji zadań oraz miał wielkie znaczenie w ostatniej fazie przygotowań, szczególnie dowództw i sztabów oraz elementów współpracujących i szkolących siły afgańskie i administrację. Natomiast w szkoleniu bojowym kopalnią wiedzy dla wszystkich uczestników były miesięczne „analizy okresowe taktyki przeciwnika i wojsk sojuszu (...)” opracowywane przez Oddział Wykorzystania Doświadczeń. Zawierały one:

- dane dotyczące sytuacji ogólnej i taktyki działania (TTP)³⁷⁶,
- wybrane przykłady działania przeciwnika poparte schematami i zdjęciami,
- analizę zdarzeń z udziałem polskich żołnierzy,
- wnioski.

W jednym z tych materiałów³⁷⁷ stwierdzono, że „w celu uniknięcia strat pododdziały odstępują od wykonania manewru i pościgu za przeciwnikiem. Taktyka działania przyjęta przez pododdziały zmechanizowane nie jest w Afganistanie skuteczna, a obowiązujące ograniczenia skutecznie eliminują czynnik zaskoczenia czy możliwość wykonania

³⁷⁶ *Tactics, Technics & Procedures* – taktyka, techniki i procedury działania.

³⁷⁷ *Analizy okresowe taktyki przeciwnika i wojsk sojuszu za wrzesień 2011* – materiał w zbiorach kancelarii 6. BPD.

niekonwencjonalnej odpowiedzi”. W dalszej części (wnioski) zasugerowano, aby „celem zwiększenia skuteczności wymagane było przejście do realizacji zadań w takiej sytuacji w szyku pieszym i wykonanie manewru”. Jest to jeden z wielu przykładów wniosków, które uwzględniono w czasie szkolenia (inne dotyczyły m.in. zasad prowadzenia ognia, wsparcia artylerii itp.) i z powodzeniem stosowano w działaniach na terenie Afganistanu.

Choć za przygotowanie XI Zmiany PKW odpowiadało DWŁąd, a bezpośrednio dowódca 6BPD, to duży wpływ na ten proces miało DO SZ. Innym przykładem źródła bezcennych informacji była możliwość uczestnictwa kierowniczego personelu 6BPD w cotygodniowej wideokonferencji (VTC) prowadzonej pomiędzy dowódcą DO SZ, a dowódcą PKW wykonującym zadania w Afganistanie. W trakcie jej trwania uczestnicy otrzymywali szczegółową wiedzę o sytuacji w rejonie misji oraz zadaniach płynących z kraju, a dodatkowo mogli zadawać pytania na nurtujące ich tematy. Uczestnictwo to było szczególnie istotne w końcowej fazie przygotowań, gdzie dokonywano przegrupowań sił, zmiany w dyslokacji oraz budowano nowe obiekty na przyjęcie XI zmiany.

Istotne znaczenie w procesie przygotowań miały rekonesanse rejonu misji. Żaden dokument nie jest w stanie odzwierciedlić sytuacji terenowej i „atmosfery” misji jak bezpośredni pobyt. Pierwszy rekonesans dowódca 6BPD odbył jeszcze w październiku 2011 roku, w czasie rotacji IX i X Zmiany PKW. W czasie pobytu uczestniczył w procesie przekazywania obowiązków, a tym samym miał możliwość wysłuchania meldunków sytuacyjnych oraz zapoznania się z terenem i funkcjonowaniem baz. Kolejny rekonesans w składzie: dowódca XI Zmiany z kierowniczym personelem sztabu i ZB oraz przedstawicielami elementów zmiany formowanych poza 6BPD – razem 19 osób, został przeprowadzony w terminie 14–25 listopada. Miał on istotne znaczenie dla dalszych przygotowań, gdyż w trakcie spotkania z dowódcą RC-E MGen Johnem Cambellem dowódca brygady został poinformowany o planowanych zmianach funkcjonowania sił w RC-E na okres letni 2012 r. Miały one na celu zwiększenie aktywności sił ISAF i ASB, trwałe poszerzenie strefy bezpieczeństwa na południe od Kabulu, wzdłuż drogi HWY-1 oraz rozmieszczenie BCT TF”DEVIL” w południowej części prowincji Ghazni. Znalazło to odzwierciedlenie w sprawozdaniu po odbytym rekonesansie³⁷⁸ wraz z propozycjami podjęcia niezbędnych przedsięwzięć do wykonania w kraju i rejonie działania, takich jak: zmiany w zakresie użycia PKW; zaplanowanie nowej dyslokacji i przygotowanie infrastruktury; dokonanie niezbędnych zmian organizacyjno-etatowych. Istotnym punktem w sprawozdaniu

³⁷⁸ *Sprawozdanie z rekonesansu w rejonie operacji XI Zmiany* – dokument w kancelarii 6. BPD.

było wnioskowanie o podjęcie niezbędnych działań w celu usprawnienia bezpilotowych środków rozpoznania (bsr ORBITER), które były niesprawne. Ostatni rekonesans dużej grupy oficerów reprezentujących wszystkie zasadnicze elementy XI Zmiany odbył się w styczniu 2012 roku i był ukierunkowany na zapoznanie się z bieżącą sytuacją i oczekującymi zadaniami oraz rotacją. Był bardzo ważny dla osób bezpośrednio zajmujących się problemami organizacyjnymi, bezpieczeństwem, transportem i przejmowaniem odpowiedzialności od X Zmiany.

Dowództwo XI Zmiany w okresie przygotowawczym uczestniczyło w szeregu różnych przedsięwzięć, które dawały możliwość pogłębiania wiedzy, umiejętności oraz zdolności kierowania podległymi siłami i współpracy z partnerami. Jednym z takich przedsięwzięć zagranicznych był udział dowódcy i kierowniczego personelu w konferencji przygotowawczej do objęcia dowodzenia „regionem wschód” w Afganistanie przez 1ID(US) z siedzibą w Fort Riley, Kansas, USA³⁷⁹. Konferencja ta, poprzez szereg wideokonferencji z ISAF oraz wystąpienia przybyłych z Afganistanu przedstawicieli różnych instytucji i dowództw operacji wzbogaciły wiedzę uczestników konferencji, dały możliwość zapoznania się z planami działania nowego dowództwa, a ponadto była okazją do poznania się, wymiany informacji i nawiązania kontaktów. Był to również pierwszy kontakt z amerykańskim zespołem wchodzącym w skład XI Zmiany ze składu Gwardii Narodowej stanu Illinois.

Jednostki formujące poszczególne zmiany w trakcie procesu szkolenia wykorzystywały poligonową bazę szkoleniową i własne obiekty garnizonowe. Stopień przygotowania tych obiektów był zróżnicowany. Od czasu zaangażowania SZ RP w operacje wojskowe w Afganistanie (jak również w Iraku) nie utworzono jednego (centralnego) wyspecjalizowanego ośrodka szkoleniowego na potrzeby operacji poza granicami państwa, który funkcjonowałby na bazie wybranego ośrodka szkolenia poligonowego. W konsekwencji wysiłek był rozproszony, a obiekty infrastruktury odzwierciedlające sytuację na teatrze działań powstały w ograniczonym zakresie tylko w niektórych ośrodkach. Tworząc trwałe obiekty szkoleniowe, skupiono się na budowie elementów baz (ang. *camp*). Obiekty te powstały w takich ośrodkach szkolenia jak Drawsko, Wędrzyn, Żagań–Świętoszów czy Kielce. Nie utworzono i nie dostosowano obiektów do szkolenia w terenie zurbanizowanym, charakterystycznym dla rejonu prowadzonej operacji. Wykonano kilka obiektów tymczasowych, które nie odzwierciedlały warunków panujących

³⁷⁹ Zmiana dowodzenia na szczeblu RC-E nastąpiła bezpośrednio po przyjęciu odpowiedzialności przez XI Zmianę.

w rejonie operacji (ośrodki w Żaganiu i Orzyszu)³⁸⁰. Kulminacyjny okres przygotowań i oceny zdolności do realizacji zadań przypadł na luty, kiedy to ponad 1100 spadochroniarzy kierowanych do Polskich Sił Zadaniowych brało udział w szkoleniu poligonowym. Było to ostatnie tak kompleksowe szkolenie przed wyjazdem do Afganistanu. W ośrodkach poligonowych w Wędrzynie i Żaganiu odbywał się ostatni etap szkolenia przygotowującego do wyjazdu w ramach XI Zmiany PKW w Afganistanie. Wyszukowanie ogniowe, taktyczne, specjalistyczne, zasady i procedury działania, to tylko niektóre obszary, w których szkoliły się Zespoły Bojowe A i B oraz dowództwo i sztab. Podczas zajęć żołnierze wykorzystywali ponad 180 jednostek sprzętu – kołowe transportery opancerzone Rosomak, HMMWV i inne pojazdy wojskowe. Punktem kończącym przygotowania była certyfikacja Zgrupowań Bojowych i przydzielonych im komponentów, która odbyła się podczas ćwiczenia pod kryptonimem PANTERA-12. W tym samym czasie do ćwiczących spadochroniarzy dołączyło siedemnastu członków zespołu Bilateral Embedded Staff Team ALFA 9 (BEST A9)³⁸¹, aby uczestniczyć w szkoleniu poligonowym. Wspólnie z dowództwem oraz sztabami Polskich Sił Zadaniowych i Zgrupowań Bojowych A i B przygotowywali się do służby w ramach XI Zmiany PKW w Afganistanie. Głównym zadaniem zespołu BEST było wsparcie polskiego kontyngentu w koordynacji wykonywania zadań z amerykańskim dowództwem sektora wschodniego (RC-E) ISAF. Było to niezbędne dla obustronnego zrozumienia wszystkich procedur operacyjnych na każdym etapie operacji wsparcia afgańskich sił bezpieczeństwa w prowincji Ghazni. Tygodnie na poligonach w Żaganiu i Wędrzynie przebiegały pod znakiem wzmożonej aktywności ćwiczących wojsk. Jednocześnie dokonywano certyfikacji kompanii zmotoryzowanych i Grupy Rozpoznawczej. Każdy etap szkolenia wojska poddawany był ocenie poziomu wyszkolenia oraz zgrania żołnierzy i pododdziałów, którego efektem jest zdolność do dalszych działań. Sprawdzeniu podlegały umiejętności strzeleckie i taktyczne żołnierzy oraz koordynacja tych działań przez pododdziały w zakresie stosowania technik operacyjnych, tj. patrolowanie, konwojowanie, obrona bazy, organizowanie tymczasowych punktów kontrolnych, przygotowanie i prowadzenie rozmów ze starszyzną plemienną (tzw. shura), a także znajomość procedur wzywania wsparcia z pola walki. Ponadto oceniano działanie poszczególnych komórek sztabowych w procesie przygotowania i prowadzenia operacji z wojskami oraz skuteczność współdziałania wszystkich zaangażowanych na teatrze elementów kinetycznych i niekinetycznych. W przypadku przed misyjnego szkolenia ważne było zachowanie jak największego realizmu przyszłych działań. Dlatego też, w scenariusz

³⁸⁰ *Doświadczenia z zaangażowania Polski w operacje wojskowe w Islamskiej Republice Afganistanu w latach 2002–2014...*, s. 41–42.

³⁸¹ Zgodnie z porozumieniem, Szef Zespołu US Army zajmował w PKW stanowisko Zastępcy Dowódcy PKW.

certyfikacji wprowadzono elementy, które miały na celu sprawdzenie dotychczas ćwiczonych zagadnień, ale tym razem w warunkach wykreowanego stresu bojowego. Miało to na celu ocenę skuteczności reagowania żołnierzy i dowódców na różnego rodzaju sytuacje alarmowe mogące wystąpić na przyszłym polu walki, np. wejście w zasadzkę i wyjście z niej, działanie w strefie skażonej, ewakuacja rannych, wzywanie wsparcia itp.

Zgodnie z harmonogramem przygotowań, 10 lutego 2012 roku dowódca XI zmiany złożył Dowódcy Wojsk Lądowych pisemny meldunek o sformowaniu XI Zmiany PKW³⁸². Jedynym negatywnym punktem było: „nie przyjęto w podporządkowanie sekcji koordynacji BSR klucza BSR średniego zasięgu z powodu braku środków – niewywiązanie się z umowy firmy AERONAUTICUS – Izrael”.

Ostatnim elementem przygotowań do wykonania powierzonego zadania była ocena zdolności do dowodzenia i kierowania XI Zmianą PKW przez jej dowództwo i sztab. Od 7 marca, spadochroniarze z 6 Brygady Powietrznodesantowej przygotowywali się w Kielcach do decydującego egzaminu przed wyjazdem w ramach XI Zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Afganistanie – ćwiczenia pod kryptonimem BAGRAM XI. Zespołowi kierownictwa ćwiczenia przewodniczył dowódca 2 Korpusu Zmechanizowanego z Krakowa, któremu towarzyszył przedstawicielem Dowódcy Operacyjnego SZ. Blisko 200 żołnierzy dowództwa i sztabu PSZ zostało poddanych certyfikacji, która zakończyła się 15 marca. W trakcie ćwiczenia krótką wizytę złożył przygotowujący się do objęcia obowiązków dowódca RC-E M Gen. William C. MAYVILLE Jr, ówczesny dowódca IID (US)³⁸³. Amerykański generał odbył spotkanie z dowódcą XI Zmiany PKW, a następnie kierowniczym personelem, na którym poinformował o aktualnej sytuacji i wysłuchał meldunków o stanie wyszkolenia i przygotowań.

Ćwiczenie „BAGRAM XI” wykazało bardzo dobre przygotowanie szkolących się do działania i pozwoliło uzyskać wymagany do wyjazdu certyfikat. Jedyne zastrzeżenia, które wносił przedstawiciel Dowódcy Operacyjnego SZ, dotyczyło niepełnej obsady etatowej ćwiczących. Biorąc pod uwagę przyczynę – przyspieszono termin rotacji i ludzie ci byli już w Afganistanie, nie wpłynęło to na końcową ocenę. Natomiast dowódcy PKW ćwiczenie uwidocznili problem dowodzenia jednym ze Zgrupowań Bojowych przez jego dowódcę i wpłynęło na podjęcie decyzji o jego zmianie³⁸⁴. Przełożeni przychylni się do wniosku, a zasoby personalne 6 BPD pozwoliły wyznaczyć doświadczonego i przygotowanego oficera,

³⁸² Meldunek znajduje się w dokumentacji XI Zmiany – kancelaria 6. BPD.

³⁸³ ID – (ang.) *Infantry Division*.

³⁸⁴ Oficer był skierowany do 6. BPD z innej jednostki wbrew opinii dowódcy brygady.

który w warunkach afgańskich dowodził na najwyższym poziomie.

Zakończony certyfikacją dowództwa i sztabu PKW proces szkolenia był intensywny i komplikowany różnego rodzaju utrudnieniami, jak zmiany w etacie, problemy ze sprzętem i środkami materiałowymi, (np. występowały braki w amunicji do karabinów snajperskich). Dodatkowo przygotowywanie kulminacyjne w zimowych warunkach klimatycznych utrudniło w dużym zakresie możliwość ważnego elementu szkolenia – współdziałanie i wykorzystanie lotnictwa.

Faza czwarta przygotowań, której celem było osiągnięcie gotowości do przemieszczenia XI Zmiany PKW Afganistan i przemieszczenie w rejon operacji rozpoczęło się 6 marca 2012 roku, z prawie miesięcznym wyprzedzeniem w stosunku do harmonogramu przygotowań. Spowodowane to było sytuacją w rejonie odpowiedzialności, związaną z planami ofensywy przeciwko talibom, a co za tym idzie osiągnięcia pełnej gotowości do działania przez XI Zmianę przed rozpoczęciem tej operacji. W pierwszej grupie, zgodnie z przyjętymi zasadami w rejon misji udali się przede wszystkim żołnierze i pracownicy Narodowego Elementu Zaopatrywania (NSE)³⁸⁵, aby przejąć mienie i wykonać niezbędne rozliczenia według zasad krajowych oraz zgodnie z porozumieniami polsko-amerykańskimi, co wymagało czasu. 23 marca na krakowskim rynku w obecności ministra obrony narodowej uroczystie pożegnano żołnierzy XI Zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego.

Kolejne grupy rotowały się zgodnie z opracowanym na wyższych szczeblach dowodzenia harmonogramem, nadzorowane przez specjalne zespoły ds. monitorowania rotacji. Wyloty samolotami czarterowanymi przez stronę amerykańską odbywały się z lotnisk najbliższych dyslokacji jednostek organizujących podstawowe elementy na lotnisko Manas w Kirgistanie, a stąd lotnictwem wojskowym USA do Afganistanu.

Dowódca XI Zmiany wraz z grupą dowodzenia przegrupował się z wojskowego lotniska Balice k. Krakowa samolotem C-130 Sił Powietrznych RP bezpośrednio na lotnisko w bazie Bagram w Afganistanie 26 marca.

Podsumowanie

Wyzwania XXI wieku i przynależność Polski do ONZ, Sojuszu Północnoatlantyckiego (NATO), Unii Europejskiej (UE) i innych, powoduje potrzebę wysyłania kontyngentów Wojska Polskiego do udziału w różnych operacji pokojowych. Działania te są ważnym elementem aktualnej Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP oraz wyzwaniem stojącym

³⁸⁵ NSE - ang. *National Support Element* – Narodowy Element Wsparcia.

przed polskimi Siłami Zbrojnymi. Sytuacja ta wymusza konieczność posiadania odpowiednio przygotowanych Sił Zbrojnych. Wymaga się od nich zarówno utrzymywania ciągłej gotowości do zagwarantowania obrony państwa i przeciwstawienia się agresji zbrojnej, jak i uczestnictwa w wielonarodowych operacjach prowadzonych zazwyczaj w znacznym oddaleniu od własnych granic, w zróżnicowanym geograficznie i kulturowo środowisku oraz używania często odmiennego sprzętu i stosowania specyficznej taktyki, technik i procedur działania. Na podstawie analizy przebiegu procesu przygotowania do udziału w misji afgańskiej 6. Brygady Powietrznodesantowej nasuwają się następujące wnioski:

1. Wyznaczenie związku taktycznego o wysokim stopniu ukompletowania oraz ułatwiającej zadanie strukturze organizacyjnej i dysponującej bogatym zasobem doświadczonych żołnierzy wszystkich szczebli, zapewniło sprawne i na wysokim poziomie przygotowanie do realizacji zadań poza granicami kraju³⁸⁶.
2. Zakres i sposób prowadzenia badań medycznych komplikował proces przygotowywania Zmiany. Wskazane jest tworzenie specjalnej komisji lekarskiej oraz przeanalizowanie zakresu badań.
3. W procesie przygotowania niezbędne jest szkolenie w warunkach zbliżonych do realnych, w rejonie misji. Przy długotrwałym funkcjonowaniu operacji, jak miało to miejsce w Afganistanie, niezbędne byłoby stworzenie do tych celów typowego rejonu zurbanizowanego oraz zwiększenie wymiaru szkolenia w terenie wysokogórskim.
4. Biorąc pod uwagę profil działania 6. BPD i zadanie, jakie miała realizować w Afganistanie, przeznaczono zbyt mało czasu na współdziałanie z lotnictwem. Ponadto kadrowa „gospodarka rabunkowa” prowadzona przez przełożonych na korzyść wcześniejszych zmian spowodowała braki specjalistów TZKOP³⁸⁷, w której to dziedzinie brygada była przodująca w wojskach lądowych.
5. Priorytetowe traktowanie przygotowań przez przełożonych oraz uwarunkowania 6 BPD były podstawą do pełnego zrealizowania właściwie opracowanego programu szkolenia i osiągnięcia określonych w rozkazach celów.
6. Wydany „Rozkaz Dowódcy 6BPD...” oraz „Program szkolenia...” będące podstawą przygotowań oraz ich pełna realizacja pozwoliły przygotować elementy 6 BPD do XI

³⁸⁶ Znajduje to odzwierciedlenie w wynikach badań ankietowych przeprowadzonych wśród uczestników XI Zmiany z 6. BPD oraz w wywiadach ekspertów oraz ocenach przełożonych krajowych i koalicyjnych.

³⁸⁷ TZKOP - Taktyczny Zespół Kontroli Obszaru Powietrznego.

Zmiany PKW w Islamskiej Republice Afganistanu na wysokim poziomie oraz ukierunkować proces przygotowań całości zmiany. W realizowanym systemie przygotowań ważne jest nie trzymanie się sztywnych reguł programu, co jest dozwolone, a dostosowywanie problematyki do potrzeb.

7. W procesie przygotowań nie zawsze zapewniono odpowiednią ilość sprzętu i środków (głównie amunicji), a elementy wsparcia i rozpoznania spoza 6. BPD nie zgrywały się z zasadniczym komponentem w kraju. Baza szkoleniowa przygotowana była na dobrym poziomie i zapewniała warunki realizacji przedsięwzięć z zakresu działań kinetycznych. Operacja ISAF należy liczyć, że będzie to regułą w najbliższej perspektywie czasowej, była operacją w środowisku cywilnym, bez jednoznacznie zidentyfikowanego przeciwnika. Istotną rolę odgrywała tu umiejętność nie tylko prowadzenia walki, ale też znajomość historii, obyczajów i kultury miejscowej ludności. W trakcie przygotowań nie było odpowiedniej bazy, która odzwierciedlałaby warunki afgańskie oraz podgrywających w sposób naturalny i przekonujący lokalną społeczność. Na dobrym poziomie zorganizowano jedynie takie sytuacje w trakcie finalnego ćwiczenia „Bagram XI”, jednak w jego trakcie zbyt dużą uwagę przywiązano do kontaktów z mediami, w praktyce misji prawie nieprzydatne. Należy podkreślić, że działanie żołnierzy w sytuacjach, kiedy należy kształtować właściwe relacje oparte na zaufaniu, respekcie, takcie i cierpliwości w warunkach bojowych wywołują ogromny stres. Integracja działań kinetycznych i wsparcia cywilnego jest poważnym wyzwaniem i wymaga dobrego przygotowania w oparciu o dyrektywy o charakterze polityczno-militarnym, zawierające m.in. zadania i programy rozwojowe oraz środki do ich realizacji.

Bibliografia

Dokumenty

Analizy okresowe taktyki przeciwnika i wojsk sojuszu za ... (miesięczne, lipiec 2011 do lutego 2012).

Biuletyn Informacyjny opracowywany przez Oddział Wykorzystania Doświadczeń DO, DO SZ, Warszawa 2011.

Decyzja Dowódcy 6BPD do przygotowania i szkolenia PKW Afganistan, 6BPD Kraków, 2011.

Doktryna szkolenia SZ RP – DD/7(A), Sztab Generalny WP, Warszawa 2010.

Działania podczas ochrony i obrony baz. Przygotowanie i organizacja konwojów w PKW. Funkcjonowanie komórek INFOOPS, sygn. DWŁąd, Wewn. 124/2009.

Informacja Dowództwa Operacyjnego SZ RSZ.

Program szkolenia XI Zmiany PKW Afganistan – 6BPD, 6BPD Kraków, 2011.

Prowadzenie działań w konflikcie o wysokiej intensywności oraz w operacjach stabilizacyjnych i wsparcia pokoju w terenie zurbanizowanym, Dowództwo Wojsk Lądowych. Szefostwo Wojsk Pancernych i Zmechanizowanych, Warszawa 2010.

Przygotowanie i prowadzenie działań bojowych w ramach PKW przez wojska aeromobilne, sygn. DWLąd, Wewn. 123/2009.

Regulamin działań wojsk lądowych, sygn. DWLądWewn. 115/2008, Warszawa 2008.

Rozkaz Dowódcy Wojsk Lądowych w sprawie wprowadzenia w Wojskach Lądowych Koncepcji zabezpieczenia szkolenia w UiSW PKW Afganistan.

Rozkaz Nr Z-156 Dowódcy Wojsk Lądowych z dnia 09 maja 2011 roku w sprawie formowania i przygotowania XI zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Islamskiej Republice Afganistanu.

Rozkaz Dowódcy WLąd nr 279 z dnia 20.08.2009 r. w sprawie oceny i certyfikacji sił wydzielanych do misji/operacji poza granicami państwa, zestawów Sił Odpowiedzi NATO i Grupy Bojowej Unii Europejskiej.

Rozkaz Dowódcy 6BPD Nr Z-22 z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie formowania i przygotowania XI Zmiany PKW Afganistan, 6BPD Kraków, 2011.

Sprawozdanie z rekonesansu w rejonie operacji XI Zmiany (październik 2011, listopad 2011, styczeń 2012), 6BPD, dokumentacja XI Zmiany PKW, 2012.

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2014.

Taktyka działania przeciwnika w Afganistanie, sygn. DWLąd, Wewn. 125/2009.

Ustawa z dnia 26 listopada 2010 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustawy o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa, (Dz.U. 2010 nr 240 poz. 1601).

Załącznik nr 2 do Rozkazu nr Z-45 Dowódcy Wojsk Lądowych z dnia 24.02.2009 r. – „Cykl przygotowania polskich kontyngentów wojskowych do misji”.

Opracowania zwarte

Afganistan, red. D. Nadażdin, Wyd. Fundacja Polska Akcja Humanitarna, Warszawa 2005.

Berntsen G., Kryptonim JAWBREAKER. Polowanie na Osamę Bin Landena, Wyd. SONIA DRAGA, Katowice 2006.

Bezpieczeństwo międzynarodowe. Polityka – Strategie – Interwencje, red. D. S. Kozerański, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2019.

Doświadczenia z zaangażowania Polski w operacje wojskowe w Islamskiej Republice Afganistanu w latach 2002–2014, red. R. Reczkowski, Bydgoszcz 2016.

Działania stabilizacyjne – aspekty strategiczne. Konflikty, interwencje, bezpieczeństwo, red. D.S. Kozerański, Wyd. AON, Warszawa 2011.

Jauffret J-Ch., Afganistan 2001-2013. Kronika przepowiedzianego braku zwycięstwa, Wyd. DIALOG, Warszawa 2014.

Międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne w polskiej polityce bezpieczeństwa w XX i XXI wieku, red. D. S. Kozerański, Wyd. AON, Warszawa 2016.

Polscy żołnierze w Afganistanie 2002–2014, red. B. Pacek, Wyd. MON, Warszawa 2015.

Trzpil M., *RAPORT. Afganistan jako największe współczesne wyzwanie dla NATO*.

Tworkowski B., *Siły Zbrojne RP w operacjach pokojowych – wymiar historyczny i współczesny*, „Współczesne Wyzwania Teorii i Praktyki Bezpieczeństwa”, Wyd. Oficyna Wydawnicza KAAFM, Kraków 2016.

Wojny Zachodu, red. M. Madej, Wyd. SCHOLAR, Warszawa 2017.

Załączniki

Dariusz Kozerawski

Źródło: zbiory Autora

Fot. 1. Zniszczenia wojenne we wsi Kamienica, operacja SFOR (Bośnia 1998)

Źródło: zbiory Autora

Fot. 2. W bazie Giro, ISAF (Afganistan 2009)

Źródło: zbiory Autora

Fot. 1. Ocena Sytuacji w terenie na pograniczu Gruzji i Południowej Osetii (1994)

Źródło: zbiory Autora

Fot. 2. Wysłuchanie koncepcji szkolenia „mirotwórczych” sił FR

Źródło: zbiory Autora
Fot. 1. Patrol w wiosce khmerskiej

Źródło: zbiory Autora
Fot. 2. Przy mapie operacyjnej w misji UNIFIL w Libanie

Źródło: zbiory Autora

Fot. 1. Przejechany pierwszy milion kilometrów przez PWJS w siłach UNEF II w Egipcie

Źródło: zbiory Autora

Fot. 2. Ocena sytuacji strefie buforowej na Synaju (w terenie zaminowanym) prowadzona przez oficerów PWJS w siłach UNEF II w Egipcie

Źródło: zbiory Autora

Fot. 1. Dostarczenie pomocy humanitarnej dla sierocińca w Tibninie (2006)

Źródło: zbiory Autora

Fot. 2. Wyposażenie żołnierza polskiego i francuskiego w ramach misji UNIFIL w Libanie (2006)

Źródło: zbiory Autora

Fot. 1. Oficerowie sztabu PKW podczas alarmu ćwiczebnego w operacji UNDOF w Syrii (2006)

Źródło: zbiory Autora

Fot. 2. Udział w AUSBATT March w ramach operacji UNDOF w Syrii (2006)

Źródło: zbiory Autora

Fot. 1. Dowódca Sektora Północ, gen. dyw. J. Chmiel (POL) w towarzystwie szefa Administracji Cywilnej (KEN) oraz asystenta wojskowego dowódcy Sektora Północ, majora A. Ostrowskiego, UNPROFOR, Tpusko (czerwiec 1995)

Źródło: zbiory Autora

Fot. 2. Wizyta Sekretarza Generalnego ONZ Ban Ki-moon w siłach UNDOF, Camp Faouar (kwiecień 2007)

Źródło: zbiory Autora

Fot. 1. W pracy dowódczo-sztabowej podczas operacji Iraqi Freedom (Irak 2004)

Źródło: zbiory Autora

Fot. 2. W polskiej strefie odpowiedzialności w operacji Iraqi Freedom (Irak 2004)

Źródło: zbiory Autora

Fot. 1. Pplk Bogdan Tworkowski, dowódca PKW KFOR (pierwszy z lewej) i zastępca dowódcy „TF FALCON”, plk J. Tata (US Army) w trakcie inspekcji granicy Kosowa z Macedonią (maj 2001)

Źródło: zbiory Autora

Fot. 2. Dowódca XI Zmiany PKW ISAF gen. bryg. Bogdan Tworkowski w trakcie spotkania z żołnierzami grupy rozpoznawczej bezpośrednio po powrocie do bazy, Ghazni (lipiec 2012)

Biogramy autorów

Plk (st. spocz.) dr Adam Cichosz, nauczyciel akademicki specjalizujący się w zarządzaniu zasobami ludzkimi, sytuacjami kryzysowymi, sportem i turystyką oraz zarządzaniu bezpieczeństwem. Oficer Wojska Polskiego – spadochroniarz wojsk powietrznodesantowych. Pełnił służbę w Oddziałach ONZ wyróżnionych pokojową nagrodą Nobla (UNEF II – Egipt, Syria – Wzgórza Golan, a także w Magazynie Ilustrowanym „ŻP” – Wydanie Bliskowschodnie i w Redakcji Wojskowej TVP). Uczestnik licznych akcji ratowniczych wyznaczany na stanowiska dowódczo-wychowawcze w 6. PDPD i w wyższym szkolnictwie wojskowym. Zarządzał Wyższą Szkołą Biznesu, Ekologii i Informatyki, której był rektorem. Dziennikarz – publicysta o zainteresowaniach: edukacja obronna; psychologia – stres ekstremalny; historia; dyplomacja; filmowanie i fotografowanie w sporcie i w turystyce – dokumentalista. Jest autorem podręczników, wydawnictw książkowych i licznych publikacji w czasopismach naukowych. W przeszłości – doradca ministra konstytucyjnego, członka RM RP, mianowany na stanowisko dyrektora Departamentu Młodzieży i Wychowania MEN, współtwórca narodowego programu „Youth for Europe”, pełnomocnik rządu RP ds. Polnische Deutsche Jugendwerk. Laureat nagród i wyróżnień resortowych MON i MEN.

Mjr rez. dr Rafał Piotr Depczyński – doktor nauk prawnych, absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (1994), Szkoły Podchorążych Rezerwy w Poznaniu (1995), Podyplomowych Studiów Prawa Europejskiego UMK w Toruniu (2004), Szkoły Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Konfliktów Zbrojnych w Radziejowicach (2007) oraz studiów doktoranckich na Uniwersytecie Gdańskim (2011). W latach 1995-2010 pełnił zawodową służbę wojskową w wojskowych jednostkach organizacyjnych prokuratury. Od 2010 r. jest radcą prawnym. W latach 2011-2015 był starszym wykładowcą w Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni. Od 2015 r. prezes Kola Nr 31 w Gdyni Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ oraz p.o. prezesa Stowarzyszenia Absolwentów Liceów Wojskowych „SALW-a”. W okresie 13.04.2006 r.-30.10.2006 r. uczestnik XXV Zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego UNIFIL w Libanie. Służbę pełnił tam na stanowisku legal advisora. W czasie tzw. Wojny lipcowej (2006) oraz po jej zakończeniu czynnie uczestniczył w pracach komisji UNIFIL. Autor i redaktor kilkudziesięciu publikacji, w tym dotyczących m.in. edukacji patriotycznej młodzieży, odpowiedzialności dyscyplinarnej żołnierzy, działań wywiadu wojskowego oraz operacji pokojowych ONZ. Pomysłodawca i współorganizator kilku konferencji naukowych.

Gen. bryg. rez. dr Jerzy Gut – jest absolwentem Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych we Wrocławiu oraz Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, a także studiów podyplomowych w zakresie bezpieczeństwa publicznego i zarządzania kryzysowego na tej samej uczelni. Ukończył również Podyplomowe Studia Polityki Obronnej w Narodowym Uniwersytecie Obrony w Waszyngtonie oraz Kurs „*Program on terrorism and security studies*” w Centrum Marshalla w Niemczech. Po ukończeniu szkoły oficerskiej swoją służbę wojskową rozpoczął w 6. Brygadzie Powietrznodesantowej. W trakcie swojej służby wojskowej zajmował wiele odpowiedzialnych stanowisk służbowych. Był m.in. Dowódcą 6. batalionu desantowo-szturmowego, szefem szkolenia 6. Brygady Desantowo-Szturmowej, zastępcą a następnie dowódcą Jednostki wojskowej GROM, zastępcą dowódcy – szefem sztabu Dowództwa Wojsk Specjalnych oraz dowódcą Komponentu Wojsk Specjalnych w latach 2014 - 2017. Brał również udział w misjach międzynarodowych. W 1997 roku uczestniczył w misji SFOR w ramach Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Bośni i Hercegowinie jako zastępca dowódcy batalionu. Kilka lat później w latach 2001 - 2002 był dowódcą PKW w Bośni i Hercegowinie - zastępcą dowódcy Nordycko-Polskiej Grupy Bojowej, a następnie szefem Wydziału Specjalnego w Kwaterze Głównej misji SFOR w Sarajewie. Od lipca 2004 do lutego 2005 roku był dowódcą 1. Batalionowej Grupy Bojowej w ramach trzeciej zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Iraku. W roku 2015 dowodził sojusznicznym Komponentem Sił Operacji Specjalnych w ramach Sił Odpowiedzi NATO. Obecnie gen. bryg. rez. dr Jerzy Gut jest profesorem nadzwyczajnym na Wydziale Nauk o Bezpieczeństwie w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Plk rez. prof. zw. dr hab. Dariusz Kozerański – ukończył Studia Podyplomowe Executive Master of Business Administration prowadzone przez Business Centre Club, Uniwersytet Gdański i Gdańską Fundację Kształcenia Menedżerów (2018), pełnił obowiązki rektora-komendanta Akademii Obrony Narodowej (AON) w latach 2014-2016, prorektor ds. wojskowych i współpracy zagranicznej AON (2013-2006). Wcześniej kierował Katedrą Strategii i Geostrategii w Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego AON (2008-2013), Katedrą Europeistyki w Instytucie Nauk Humanistycznych (2007-2008) AON, Zakładem Rozpoznania Wojskowego i WRE w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Lądowych we Wrocławiu (2002-2007). Absolwent Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych im. T. Kościuszki (1989), Uniwersytetu Wrocławskiego (1995), Wyższego Kursu Doskonalenia Oficerów

(2006), doktor nauk humanistycznych Uniwersytetu Wrocławskiego (2000); doktor habilitowany nauk humanistycznych w specjalnościach: historia wojskowości, najnowsza powszechna i Polski (Uniwersytet Wrocławski – 2006); profesor zwyczajny w dziedzinie nauk humanistycznych (2013), absolwent kursu strategicznego („Global Security Challenges”) w NATO Defence College w Rzymie (2014). Specjalizuje się w zakresie: bezpieczeństwa międzynarodowego, strategii bezpieczeństwa narodowego, studiów nad konfliktami zbrojnymi oraz historii wojskowości. Autor i współautor ponad 200 publikacji krajowych i zagranicznych, w tym kilkunastu zwartych. Członek Rady Naukowo-Przemysłowej przy MON (2014-2016), zasiadał w Radzie Naukowej Wojskowego Instytutu Technicznego Uzbrojenia (2015-2017), gdzie odbył praktykę zawodową poświęconą badawczym i rozwojowym aspektom nowych technologii uzbrojenia i środków bojowych. W 2017 r. pełnił funkcję głównego specjalisty ds. strategii i innowacji w MESKO S.A. Aktywny uczestnik prac Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP) oraz Konferencji Rektorów Uczelni Warszawskich - KRUW (2013-2018). Od 2016 r. doradca Prezydenta Pracodawców RP (organizacji zrzeszającej około 19 tys. polskich przedsiębiorstw). Członek Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego na kadencję 2018-2021. Ponadto, członek Bractwa Weteranów w Polsce, Stowarzyszenia Historyków Wojskowych, Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ, Euro-Atlantic Conflict Studies Working Group działającego w ramach NATO. W latach 1998-1999 uczestniczył w operacji wsparcia pokoju SFOR w Bośni i Hercegowinie (jako oficer operacyjny/oficer łącznikowy). W 2014 roku kierował zespołem ekspertów w ramach Obronnego Programu Edukacyjnego NATO dla Republiki Iraku, aktywnie uczestniczył w ww. programie dedykowanym Ukrainie, Afganistanowi oraz państwom bałkańskim. Płk rez. prof. Dariusz Kozerański, prowadząc badania ze szczególnym uwzględnieniem problematyki bezpieczeństwa międzynarodowego oraz współczesnych konfliktów zbrojnych, brał udział w międzynarodowych działaniach pokojowych i stabilizacyjnych, kursach, ćwiczeniach prowadzonych m.in. w: Afganistanie, Armenii, Austrii, Białorusi, Bośni i Hercegowinie, Bułgarii, Chorwacji, Czechach, Estonii, Finlandii, Francji, Hiszpanii, Grecji, Iraku, Jordanii, Kanadzie, Litwie, Luksemburgu, Niemczech, Mołdawii, Omanie, Rumunii, Słowacji, Słowenii, Stanach Zjednoczonych, Ukrainie, Uzbekistanie, na Węgrzech, we Włoszech, w Wielkiej Brytanii. Prowadził seminaria dotyczące bezpieczeństwa międzynarodowego w Parlamencie Europejskim (2010, 2012) oraz uczestniczył w pracach i szkoleniach SHAPE, Joint Research Centre European Commission, European Union Satellite Centre, Wilton Park. Prowadził unikalne badania terenowe w strefach działań wojennych i stabilizacyjnych (Bośnia i Hercegowina 1998-1999,

2006; Armenia - 2003; Mołdawia - 2006; Irak – 2008, 2014; Afganistan 2009, 2012; Kosowo – 2012, Jordania 2013, 2015). Posiada status weterana działań poza granicami kraju (Bośnia i Hercegowina, Kosowo, Irak, Afganistan).

Płk (st. sp.) Tadeusz Krzywda - oficer Lotnictwa Wojskowego RP, nawigator samolotów transportowych An-26 i An-12.(nalot ogólny 4350 godzin) Loty z pomocą humanitarną do Afganistanu, trzęsienie ziemi w Armenii, Rumunii i byłej Jugosławii. Obsługa rajdu Paryż – Dakar. Pierwszy lot na potrzeby Akcji Serce dla Kliniki transplantacji w Zabrze. Służbę w WP skończył w randze pułkownika. Obecnie doradca ds. bezpieczeństwa – pełnomocnik Zarządu Ekspert w firmie Dyskret Polska zajmującej się wdrażaniem systemów ochrony infrastruktury krytycznej. Prowadzi własną działalność studyjną i doradczą w DefAir – Consulting. Od lutego 2013 – listopad 2017 pracował na stanowisku Radcy Ministra w MSZ ds. wojskowych aspektów bezpieczeństwa. Uczestnik negocjacji w sprawie pozyskania nowych technologii oraz uzbrojenia niezbędnego dla bezpieczeństwa państwa. W latach 2008 – 2012 Specjalny Asystent i doradca przewodniczącego Komitetu Wojskowego NATO. W tym charakterze uczestnik szczytów NATO w Bukareszcie 2008, Strasburg Kehl, 2009 – szczyt jubileuszowy NATO 60 lat, Lizbona 2010 – Przyjęcie Nowej Koncepcji Strategicznej NATO, Chicago 2012, Warszawa – 2016 – jako radca minister MSZ. W latach 2007 – 2008 - szef Oddziału Analiz i Użycia Sił Powietrznych Zarządu Planowania Operacyjnego - P3, SG WP. W latach 2004 -2007 pracował w Kwaterze Głównej w Międzynarodowym Sztabie Wojskowym NATO w Brukseli na stanowisku koordynatora badań naukowych i rozwoju technologii obronnych NATO (SSO R&T). W latach przygotowania i wstąpienia do sojuszu NATO 1998 – 1999, był szefem gabinetu wiceministra obrony narodowej ds. integracji z organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego a następnie ds. polityki obronnej MON. Po studiach strategicznych w Londynie (RCDS) 1999 – 2000 r., w latach 2001-2004 pracował w Generalnym Zarządzie Planowania Strategicznego - P5, Sztabu Generalnego Wojska Polskiego na stanowisku Głównego Specjalisty. Ukończył studia w Wyższej Szkole Lotniczej w Dęblinie, Politechnice im. Tadeusza Kościuszki w Krakowie - wydz. Mechaniczny. Podyplomowe studia w Akademii Obrony Narodowej oraz Kurs Planowania Nuklearnego w szkole NATO w Oberammergau. Ukończył kurs lotniczy w ośrodku szkolenia lotniczego - Flight Safety International w Savannah - Georgia USA. 1990 r. Jest absolwentem elitarnych studiów strategicznych w Królewskiej Akademii Studiów Strategicznych w Londynie (Royal College of Defence Studies -life member). Uczestnik Misji Pokojowych ONZ: (UNTAG- 1989-1990) w Namibii – szef zaopatrzenia sektora północnego, a następnie dowódca wydzielonego oddziału logistycznego odpowiedzialnego za logistykę sektora południowego; szef zaopatrzenia Sił ONZ (UNTAC

1992 - 1993) Kwatera Główna w Kambodży; zastępca szefa logistyki sił ONZ UNIFIL – starszy narodowy PKW 1994 - 1995 w UNIFIL w Libanie; zastępca szefa Misji Rozjemczej w Panmunjom w Korei (NNSC -2002 – 2004).

Pplk rez. dr Piotr Lotarski - adiunkt, kierownik Pracowni Zagrożeń Cywilizacyjnych i Polityki Bezpieczeństwa w Instytucie Nauk Politycznych, Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Poprzednio adiunkt w Zakładzie Międzynarodowych Stosunków Wojskowych Akademii Obrony Narodowej. Absolwent Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego i Akademii Obrony Narodowej. Uczestnik operacji pokojowej UNDOF w Syrii. Członek Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ. Specjalizuje się w zagadnieniach dotyczących bezpieczeństwa regionu Bliskiego Wschodu, w szczególności misji i operacji pokojowych prowadzonych w regionie oraz działalności ONZ na rzecz rozwiązania konfliktu arabsko-izraelskiego. Autor i współautor książek i opracowań dotyczących udziału Wojska Polskiego w operacjach pokojowych na Bliskim Wschodzie, zagrożeń terroryzmem międzynarodowym, oraz problemów dotyczących weteranów działań poza granicami kraju.

Plk (st. sp.) dr Czesław Marcinkowski – wieloletni pracownik Departamentu Wojskowych Spraw Zagranicznych. Doktorat uzyskał w 2002 r. na wydziale Strategiczno-Obronnym Akademii Obrony Narodowej. W latach 2005 – 2007 pracował jako specjalista w G5 Dowództwa Wojsk Lądowych. Uczestniczył w Misji OBWE w Gruzji (1994 r.) jako szef grupy obserwatorów wojskowych oraz w misji PKW w SFOR w Bośni i Hercegowinie (1998 r.). Był obserwatorem wyborów parlamentarnych w Republice Serbskiej w Bośni i Hercegowinie (XI 1997 r.) oraz w Kosowie (XI 2001 r.). W maju 2008 r. z grupą analityczną przebywał w PKW w Iraku (Diwanija). W latach 2005 – 2008 adiunkt w Instytucie Nauk Humanistycznych AON, a w latach 2008 – 2009 zastępca Dyrektora Instytutu. Obecnie wykładowca w Wyższej Szkole Gospodarki Euroregionalnej im. A. De Gasperi (Józefów). Aktywnie zaangażowany w działalność kombatancką uczestników misji pokojowych. Współzałożyciel Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ i w latach 1999-2002 pierwszy zastępca prezesa SKMP ONZ. Współuczestniczył również w powołaniu Fundacji Poszkodowanym w Wojskowych Operacjach Pokojowych poza Granicami Polski oraz Ich Rodzinom „Servi Pacis” i pełnił funkcje sekretarza-członka Zarządu Fundacji (2003 – 2008). Autor ponad 100 publikacji i opracowań z obszaru misji pokojowych i ogólnych problemów bezpieczeństwa międzynarodowego.

Plk (st. sp.) dr inż. Andrzej Ostrowski - służył w kilku misjach ONZ utrzymywania pokoju. W Kambodży (1992-1993) jako zastępca szefa komórki Oficerów Łącznikowych Logistyki w Kwaterze UNTAC, jak również w byłej Jugosławii (1995-1996) jako asystent wojskowy dowódcy Sektora Północnego a później jako dowódca Zespołu Obserwatorów Wojskowych. Od 2001 do 2004 pełnił obowiązki w Połączonej Kwaterze NATO Północny-Wschód w Danii. W międzyczasie został skierowany do Kwatery ISAF IV operacji NATO w Afganistanie jako szef Zarządu Zasobów Osobowych, Personalnych i Administracji. Od 2007 do 2011 był ponownie skierowany do misji ONZ na Wzgórzach Golan w Syrii jako szef sztabu/zastępca dowódcy misji, a następnie wyznaczony na stanowisko szefa sztabu Europejskiej Grupy Sztabowej w SHAPE gdzie wspierał DSACEUR'a w jego roli Dowódcy Operacyjnego operacji UE EUFOR Althea w Bośni i Hercegowinie. Od 2013 do 2015 był wyznaczony na stanowisko asystenta akademickiego oraz sekretarza wykonawczego Konferencji Komendantów w Akademii Obrony NATO w Rymie. Stopień naukowy doktora uzyskał w Akademii Obrony Narodowej (2015) na podstawie dysertacji nt. „Współpraca instytucjonalna Unii Europejskiej i Sojuszu Północnoatlantyckiego w obszarze bezpieczeństwa międzynarodowego”. Uczestniczył także i wykładał w kilku NATO-wskich i unijnych instytucjach, takich jak: Europejska Akademia Bezpieczeństwa i Obrony w Brukseli w kursie Wyższego Szczebla; Uniwersytecie Połączonych Operacji Specjalnych w Tampie w kursie Operacje Specjalne Połączonych Rodzajów Wojsk NATO; Szkoła NATO w Oberammergau w kursach Polityki Oficerów Wyższych NATO i Sił Rezerwowych i Mobilizacyjnych NATO. Jest absolwentem Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej w Jeleniej Górze, Uniwersytetu Szczecińskiego, Akademii Humanistycznej w Puławach oraz Europejskiego Centrum Studiów Strategicznych, George C. Marshall w Garmish-Partenkirchen. Jest autorem kilku publikacji, w tym „Aspekty militarne Polskiego zaangażowania w implementacji WPBiO”; „Porozumienie Berlin Plus jako element współpracy NATO i UE w dziedzinie bezpieczeństwa”; „System Obrony Norwegii”.

Gen. bryg. (st. sp.) dr Bogdan Tworowski - absolwent Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Łączności i Akademii Obrony Narodowej (Podyplomowe Studia Polityki Obronnej), Uniwersytetu Śląskiego (politologia, studia magisterskie) i Uniwersytetu Jagiellońskiego (historia, studia podyplomowe) oraz kilku zagranicznych kursów z zakresu dowodzenia i prowadzenia operacji pokojowych. Większość służby wojskowej odbył w jednostkach powietrznodesantowych, ostatecznie dowodząc 6. Brygadą Powietrznodesantową (2010-2012). Dowodził również polsko-ukraińskim batalionem sił pokojowych oraz Centrum

Przygotowań na Potrzeby Sił Pokojowych. Uczestniczył siedmiokrotnie w misjach pokojowych i stabilizacyjnych: ONZ (UNDOF), NATO (zastępca dowódcy PKW SFOR i dowódca PKW KFOR) i stabilizacyjnych (trzykrotnie w Iraku na kierowniczych stanowiskach w sztabach wielonarodowych oraz w Afganistanie - dowodził XI Zmianą PKW). Posiada doświadczenie w pracy w strukturach dowodzenia NATO – odbył trzyletnią kadencję na stanowisku zastępcy szefa sztabu ds. wsparcia w Dowództwie Lądowym NATO (LANDCOM) w Turcji. Po zakończeniu służby wojskowej podjął działalność naukowo-dydaktyczną na Wydziale Nauk o Bezpieczeństwie Krakowskiej Akademii im. A. Frycza Modrzewskiego i został mianowany profesorem tej uczelni.